

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

politički

ZATVORENIK

GODINA VII. - SRPANJ/KOLOVOZ 1997. - CIJENA 15 KN

BROJ

64/65



D. Kostić 1996

Što zapravo znače pritisci MMF-a ? * Urota tvoraca "novoga svjetskog poredka" * Hrvatski i onaj drugi pravopis * Vitez Ibrahim Pirić-Pjanić * Hrvatski odgovor na drugi memorandum SANU * Zaboravljenе zasluge hrvatske emigracije * Dokumenti, sjećanja i svjedočenja...



politički ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

SAVJETNIK UREDNIŠTVA
Andrija Vučemil

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 3
tel: 41 58 09, fax: 44 98 17

LEKTOR
Mario Bilić

TISAK I GRAFIČKA PRIPREMA
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

PRIJELOM TEKSTA
Dejan Težak

CIJENA LISTA

Za Hrvatsku 10 kn
Godišnja pretplata 100 kn

* * *

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju, list uredjuje
Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

* * *

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/415-809,
radnim danom od 11-13 sati.

* * *

Temeljem mišljenja Ministarstva kulture i
prosvjete Republike Hrvatske broj:
Kl. oznaka: 612-10/ 93-01-794 Ur. broj:
532-03-1/6-93-01 od 18.08.1993. - list je
osloboden plaćanja poreza na promet.

* * *

Auktor slike na naslovnoj stranici:
Stjepan Kosorčić



ZAŠTO VOLIM HRVATSKU?

Nazivaju i čestitaju na dobro uređivanom ovom našem listu. Vele, svaki je broj sve bolji i bolji. To je zato što volimo Hrvatsku!

U listu je na dlanu istina, koja ne izriče samo stradanja političkih zatvorenika, već iz srdca, jer volimo Hrvatsku, ključa zapretana povijest onih, koji su u određenom vremenu potvrđivali svoju veliku ljubav za ovu Hrvatsku. A zapravo je samo jedna u koju smo vjerovali, željeli je, a koja je danas stvarnost.

Što se tiče tehničke strane i oblikovanja ovog našeg časopisa, u prvom redu zasluga je glavnog urednika i uredničkog odbora, koji se savjestno i nesebično, udjelom srca i ljubavi, trude, da list ima podpuno povijestnu dimenziju, a drugim licem je informacija u našem Družtvu. Prema tomu, smatram, da list izpunjava svoj zadatak.

Naravno, da u međurazdoblju od broja u broj ima puno događaja, pa je potrebno o tome upoznati sve naše članstvo.

Od zadnjeg napisa, gdje se sjećamo žrtava Bleiburga i križnih puteva, doživljena je radost dolaska u Vukovar.

Predsjednik Rep. Hrvatske, kako je i obećao, poveo je "cijelu Hrvatsku" u Vukovar, vlakom mira, a ja velim pobjede...

Između pozvanih, bila sam i ja. Vjerujem, kao predsjednica svih Vas. Osjećaje, koji su zaokupili misli i srdce, težko je izkazati. Ali, glavno je da u srdcu stožernika ove naše demokratske i nezavisne Hrvatske ima mjesta u srdcu državnog poglavara za sve, a posebno za ljudе, koji su svoju mladost cementirali u temelj ove naše države. To nas obvezuje, da i dalje ostanemo budni na braniku istine i pravde. Olujne mržnje šibaju Domovinu i njezina Predsjednika sa svih strana. Znamo, da nije lako voditi brod koji silovito udara oluju.

Ali mi svojom ljubavlju moramo braniti glavnu instituciju državnosti, a to je osoba glavara i stožernika, tj. Predsjednika države.

Što se tiće Vlade i ostalih institucija vlasti, znate i sami, da nismo zadovoljni sporostću, kojom zatežu prihvatanje našega prijedloga Zakona o pravima, koja je država dužna provesti i po dosadašnjem Zakonu. Neshvatljivo je što otežu izpuniti obveze, koje je Vlada nametnuto hrvatski državni Sabor, onim činom kad je priznao naša prava još 1991.

Nismo mi ljudi, koji ne shvaćamo težkoće kroz koje naša mlada i ranjena država prolazi, ali i mi vidimo kako se pojedinci bogate u ovim olovnim i težkim vremenima, dok mi ostajemo izgurani na marginu družstva. Zbog toga imamo pravo tražiti i svoj dio priznanja, pa i kroz materijalnu stranu. Pitamo-zašto se ne dodjeli zatražena zgrada za dom naših ostarijih? Tko se poigrava s odličjima? Bojim se, da nas netko gura, da prosvjedujemo protiv sporih Vladinih rješenja. Mislim, da Vlada ne će moći opravdati ako se suoči s uličnim prosvjedom oko crkve sv. Marka, jer osjećamo, da smo izcrpli sve druge razumne dogovore i očekivanja. Želimo to odkloniti kako zlonamjerni ne bi to izkoristili u krajnje negativne svrhe protiv Hrvatske. Ali zar bi u tom slučaju bila krivica na nama? Jer do sad baš ništa nije ostvareno, što bi popravilo težak materijalni položaj. A istina je, da su primanja mirovina (onih koji ih imaju) u prosjeku 957 kuna. Kako proživjeti kroz mjesec dana? Tko to ima pravo i zbog Čijih osobnih interesa ne prihvata prijedlog, da grad odkupi za nas zgradu u Legradskoj, koja zjapi sablasno nedovršena već sedam godina. A zapelo je negdje u nizkoj svoti, koju su oni iz "Gradićeva" dali u pretvorbu. Gradonačelnica, gđa Dropulić, ponudila je Ugovor na podpis, ali na to nema odgovora. Zašto? Tko špekulira?

Tko je zaustavio naš prijedlog, da se dodijele odličja zaslužnim i dugogodišnjim robijašima, kad je to predložio sam Predsjednik Republike? Uz to, muči nas pitanje, zašto Vlada ne daje u saborsku proceduru onaj predloženi Zakon, a čuli smo, da je sve usuglašeno i pripremljeno. To su pitanja što traže odgovor...

U nadi, da će mjerodavni ozbiljno shvatiti ove naše upite i odmah o razlozima njihovih zatezanja obavijestiti Vijeće HDPZ-a, dotle Vas pozdravlja

Vaša predsjednica
KAJA PEREKOVIĆ

UVODNA RIJEČ

TKO JE GRAĐANIN DRUGOGA REDA?

PRED Vama je, dragi čitatelji, vjerojatno predposljednji broj "Političkog zatvorenika". Naš se list gasi iz posve prozaičnih razloga - zbog nedostatka novca. Najpotrebniji su članovi HDPZ-a već prikraćeni za uobičajenu uzkršnu pomoć, makar je ona i inače bila simbolična, te je jedva dostajala da Vas obodri. Sad se gasi i glasilo.

Više se ne čete imati gdje potužiti kako i danas živite od skromnih (ponekad i nikakvih!) mirovinu, dok oni, koji su Vas s nasladom gledali kroz rešetke, uživaju u blagodatima i obilju, stečenu na Vašoj krvi i muci. Kad Vas više ne budu čuli, misle da će moći mirnije spavati. Naivne li nade, vjerovati da se može umaknuti sudu! Sudu povijesti i sudu Vječnosti.

Nemojmo kriviti državu zbog toga što su neki ljudi, u njezinu ime, u ovogodišnjem proračunu za djelovanje Hrvatskog društva političkih zatvorenika namijenili svega 500.000 kuna. Puno novca, reklo bi se na prvi pogled. Nu, kad imate na umu, da iz te svote valja financirati djelovanje Središnjice i ukupno 23 ogranka, od kojih su tri izvan granica današnje Republike Hrvatske, da valja izdavati glasilo i novčano pomagati bar najpotrebnije članove, jasno je da se taj novac brzo iztropi.

Vrijedno je, ipak, uzporediti položaj bivših hrvatskih političkih uznika s položajem pripadnika nekih nacionalnih manjina, predstavnici kojih se nerijedko znaju potužiti (hrvatskoj, a još češće stranoj javnosti), da su građani drugoga reda.

Prema nedavno objavljenim podatcima, u hrvatskom je proračunu za obavijestnu djelatnost talijanske manjine u 1997. godini osigurano 3.700.000, a za Srbe oko 4 milijuna kuna. Predviđeno je da bi u idućoj godini Talijani dobili 2.730.000 kuna. Češkoj je novinsko-izdavačkoj kući "Jednota" u Daruvaru namijenjeno 960.000 kuna. Slovaci će u iste svrhe dobiti 125.000 kuna, Madžari 1.070.660, Srbi 2.413.040, Rusini i Ukrajinci 296.448, Nijemci 92.190, Židovi 104.000, Slovenci 52.670, Albanci 202.000, Bošnjaci-Muslimani 246.000, Romi 100.000, Crnogorci 136.000, a Makedonci 181.568 kuna.

Ovo su iznosi samo za obavijestno-nakladnu djelatnost, dok je ukupna pomoć nacionalnim manjinama znatno veća, te dosiže svotu koja prekoračuje dvadeset milijuna kuna!

Kako bi stvar bila jasnija, treba navesti daje, prema popisu iz 1991., u Hrvatskoj živjelo 12.032 Albanca, 9.724 Crnogorca, 13.086 Čeha, 22.355 Madžara, 6.280 Makedonaca, 43.469 Muslimana, 2.635 Nijemaca, 6.695 Roma, 3.253 Rusina, 5.606 Slovaka, 22.376 Slovenaca, 21.303 Talijana, 2.494 Ukrajinka i 600 Židova.

HDPZ, pak, danas, 30. lipnja 1997. broji 5.284 članova. Kad ove redke budete čitali, bit će ih i manje. Godine i batine, tamnice i samice i danas žanju svoju žetu.

HDPZ nema, dakako, ništa protiv toga da Hrvatska, kao demokratska država, pomaže nacionalne manjine, posebice one, koje ničim nisu povrijedile pravo hrvatskoga naroda da živi u svojoj neovisnoj, suverenoj državi. Šteta je jedino, da hrvatska diplomacija i mediji, spomenute podatke ne znaju koristiti u borbi za istinu o Hrvatskoj. Ipak, da nam zlonamjemici (a takvih je, hvala Bogu, uvjek dosta) ne bi podmetali, kako za nedaće HDPZ-a okrivljujemo manjine, napominjemo da struktura državnog proračuna pokazuje da su u povlaštenu položaju i neke udruge s posve egzističnom svrhom, pa i one, svrhovitost kojih je jako upitna.

Povrh toga, iz nedavnoga Vladina izvješća Saboru o trošenju proračunskih zaliha (zaliha, nota bene) i **prvom tromjesečju 1997.**, razvidno je kako je, primjerice Javnom poduzeću "Kumrovec", za izplatu putnih naloga i plaća djelatnika u prosincu 1996., izplaćeno 77.350 kuna. Stotinjak kuna manje su Kumrovčani dobili za veljaču. Za parbu oko povratka zbirke umjetnina dubrovačke sinagoge iz New Yorka, Hrvatska je u ovom tromjesečju platila skoro 450.000 kuna. Jednomu je gošpodinu Jašarevskom, u svezi s organiziranjem koncerta u Međugorju, Vlada izplatila 890.850 kuna. Vaterpolisti su za osvajanje olimpijske zlatne medalje dobili 350.000 kuna, a tzv. Savez antifašističkih boraca (SABH) za upriličavanje komemorativnog skupa u Jasenovcu dobio je 20.000 kuna.

Brojke najrječitije govore o tome, tko je građanin drugog reda.

"Politički zatvorenik" se gasi. Ne će, dakle, više biti mjesa gdje ćete moći budućim naraštajima ostaviti svoje uspomene. Ne će biti mjesa, gdje ćete moći izraziti svoje poglede na hrvatsku prošlost, sadašnjost i будуćnost.

Nisam sklon izključiti mogućnost da je i to jedan od razloga gašenja našeg lista. Težko je biti nezgodan svjedok. A svjedočenje nije samo Vaše pravo, nego i obveza. Ipak, objestni urotinici s negodovanjem gledaju na činjenicu da bivši hrvatski politički uznici i danas misle o politici. Računali su da ćete prestati s tom držkošću! Jer, tko je video, da mislite svojom, a ne njihovom glavom?

I umjesto da izkoriste moralni kredit, što ga Društvo ima, radi proširenja prostora slobode, umjesto da nam dopuste razpravljati o povijesti, sadašnjosti i budućnosti, o našemu jeziku, pravopisu i kulturi na način na koji državna tijela ne mogu ili, zbog različitih obzira, ne smiju činiti, te tako ujedno steknu alibi za određene poteze, koji bi u stanovitim krugovima inače bili dočekani na nož, oni svoju "vlast" dokazuju time što nas kušaju zauzdati.

Misle, valjda, da će se time komu dodvoriti. Ili tim novopečenim Hrvatima, zapravo duhovnim eunusima, možda, imponira komesarska uloga? "Ne ludujte, ljudi" - davno im odgovori Kranjčević - "tko slobodu želi, željet će je makar gladom očajavo! A kad roble kipi, tad ne znade straha: sputaša je miso slobodnjeg maha!"

A tko se ikad, dragi čitatelju, pribjavao da će onomu, koji je do prije sedam godina s ganućem čitao ove stihove, i u njegovoj, hrvatskoj državi oni dolaziti na um? Nu, unatoč svemu, mrijeti ne kanimo: i kad nestane idealizma, ostat će ideali. Naši su protunožci pre malo vrijedni, da bi ih mogli kompromitirati...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

DOGODILO SE U LIPNU 1997.....	2
Globa(lizacija) Hrvatske	
PRITIŠCI GOVORE, DA SMO JOŠ SVOI NA SVOME.....	3
Helga DOBROCHINSKV	
Hrvatska i BiH na pragu trećeg tisućljeća	
IZOLACIJA NE MIJENJA NASU VAŽNOST.....	4
Ferdo ŠARIĆ	
Mnijenja i razsudbe	
UROTA TVORACA "NOVOGA SVJETSKOG POREDKA" (I).....	7
Marijan GABELICA	
VLČ. VILIM CECELJA - SyĆENIK-ZATVORENIK.....	10
dr. Milan BLAŽEKOVIC	
Razgovor	
MARIJA KVATERNIK.....	10
Razgovarao: Tomislav JONJIĆ	
DR. ANTUN IVANDIJA.....	15
Proi. Radovan GRGEĆ	
Hrvatski jezik	
PIŠI ZA OKO, ČITAJ ZA UHO.....	16
Prof.dr. Mato ŠIMUNDIĆ	
Razgovor	
FRA ANTO PAVO KOZINA.....	19
Razgovarao: prof. Ivan ALILOVIĆ	
Ja tako mislim	
NEKI NAS OPET UČE DEMOKRACIJI I HRVATSTVU.....	21
Slavko MEŠTROVIĆ	
Hrvatska knjiga mrtvih	
NOVI VELIKOSRBSKI MEMORANDUM NAZVAN DEKLARACIJA.....	22
Mato MARCINKO	
ZATIRANJE LASTOVSKOGA HRVATSTVA.....	27
Zdenka KAPOVIĆ	
Prosudbe i razlazne	
RAT UDBE PROTIV HRVATSKE EMIGRACIJE.....	29
Bože VUKUŠIĆ	
Sjećanja	
SJEĆANJE NA HRVATSKEG VITEZA IBRAHIMA PIRIC-PJANIĆA.....	31
Stjepan BUCONJIĆ	
BJELOVARSKI ŽRVANJ SMRTI.....	34
Stjepan DOLENEC	
GROBIŠTA HRVATA UBIJENIH NA PODRUČJU CELJA.....	36
Mato MARCINKO	
Reportaža	
VI. MEĐUNARODNI KONGRES BIVŠIH POLITIČKIH ZATVORENIKA I ŽRTAVA KOMUNIZMA.....	39
Jure KNEZOVIĆ	
IZLAGANJE PREDSEDNIICE HDPZ-A, GDE KAJE PEREKOVIC.....	41
Pismo BIVSEG SUPREDSEDNIKA, G. PERICE VI. KONGRESU.....	42
OBNOVLJEN SRUŠENI SPOMENIK HRVATSKIM VOJNICIMA.....	45
Stjepan DOLENEC	
Sjećanja	
BIO SAM TAJNIK VIĆ. BOŽIDARA BRALE.....	46
Zvonimir DUSPER	
Prćica	
BILIG KAMEN.....	49
Stanislav PEJKOVIC	
JAZOVKA.....	52
Branimir PETENER	
Svjedočenja	
LATIF-AGIN VILAJET.....	55
Zlatko TOMIĆIĆ	
Mnijenja i razsudbe	
UZKRSNUO OD MRTVIH.....	61
Željko MILEUSNIĆ	
PREDSTAVA U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI.....	62
Mijat TOMIĆ	
PISMA IZ ISTRE.....	63
Blaž PILJUH	
UDBINA KLOPKA ZA KRIZARE.....	64
Tereza SALAJ-UPAL	
POD TERETOM ZAJEDNIČKE KRIVICE.....	67
Zlata GOVODIĆ-FILJAK	
Pjesnici politički zatvorenici	
STOJAN VUČIĆEVIC.....	70
Dr. Leopoldina-Vernika BANAŠ	
DO BLEIBURGA I NATRAG NAKON 52 GODINE.....	72
Zlatko KRIVANEK	
Osvrti i prikazi	
STIHOVI S ONU STRANU DOMOVINE.....	73
Mario BILIĆ	
Prosudbe i razlazne	
PUT DO ISTINE.....	77
Stjepan DOLENEC	
Sjećanja	
MOJA SJEĆANJA.....	78
Dragica MESARIĆ	

DOGODILO SE U LIPNUJU 1997.

- 1.6. Američka državna tajnica Madelaine Albright nakon Zagreba i Beograda posjetila Sarajevo. SAD žele cijelovitu i multietničku BiH. U Sarajevu utemeljen Komitet za vojna pitanja BiH. M. Albright i hrvatski premijer Z. Mateša otvorili most između Gunje i Brčkog. Predsjednik Tuđman posjetio Beli Manastir.
- 3.6. Predsjednik Tuđman otvorio dionicu autoceste Čakovec-Goričan.
- 4.6. Svjetska banka odobrila Hrvatskoj 160 mil. DM "za struktturnu prilagodbu finansijskog sektora i poduzeća".
- 5.6. Na osnovu Pisma namjere, Predsjednik Republike imenovao Dragana Đukića pomoćnikom ministra unutarnjih poslova. Vlada imenovala Radovana Majskog pomoćnikom ministra pravosuđa, dr. Adama Grubora pomoćnikom ministra prosvjete i športa, te Nikolu Živkovića pomoćnikom ministra kulture.
- 5.6. SR Jugoslavija od VS UN službeno zatražila produljenje nepromijenjena mandata UNTAES-a najmanje do 15. siječnja 1998.
- 5.6. Na predizbornom skupu u Puli tvorno napadnut predsjednički kandidat V. Gotovac. Američki State Department sutradan izrazio zabrinutost zbog napada na Gotovca i kamenovanja vozila drugoga predsjedničkoga kandidata, Z. Tomca.
- 6.6. Objavljeno pismo kardinala Vinka Puljića, od 16. svibnja, u kojem se ogradjuje od uzpostave HZ HB i priopćuje kako se HDZ BiH i inače nikad nije savjetovao s Crkvom gledje obstanka Hrvata u BiH.
- 7.6. U stožeru UNTAES-a u Vukovaru izaslanstvo Katoličke crkve u Hrvata, predvođeno đakovočko-srijemskim biskupom, msgr. Marinom Srakićem, susrelo se s izaslanstvom Srpske pravoslavne crkve, predvođenim episkopom osječko-poljskim i baranjskim, Lukijanom Vladulovim.
- 7.6. U Sarajevu završila dvodnevna konferencija zemalja članica SEI. Inicijativa podupire provedbu Dayton, te obnovu BiH.
- 8.6. Predsjednik Republike, predstavnici Vlade i svih županija, "Vlakom mira" iz Zagreba doputovali u Vukovar. Unatoč pomirljivu predsjednikovugovoru u Vukovaru, vlak pri povratku, u Borovu Naselju, napadnut kamenjem, za što je MUP RH okrivo UNTAES. UNTAES 12. travnja odbacio prigovore i odgovornost prevadio na provokatore s hrvatske strane.
- 9.6. Kardinal Kuharić predvodio misno slavlje u sarajevskoj katedrali.
- 9.6. Objelodanjem ranije podpisane "Izjave o zajedničkoj moralnoj obvezi i zauzimanju", kardinal Puljić, reisu-l-ulema Cerić, mitropolit Nikolaj Mrda i predsjednik Židovske zajednice Jakob Finci, pozvali na provedbu Dayton i suživot u BiH.
- 12.6. VS UN prihvatiло imenovanje bivšega španjolskog ministra vanjskih poslova, Carlosa Westendorpa, novim visokim predstavnikom međunarodne zajednice u BiH.
- 12.6. U općini Jugozapad, ustrojeno prvo od šest mostarskih općinskih vijeća
- 12.6. Vlada zauzela načelno stajalište da 15. srpnja treba prestati vojna sastavnica UNTAES-a, dok bi se nastavio civilni mandat. U tom smislu ministar Granić 13. lipnja uputio pismo predsjedniku VS UN.
- 15.6. Na predsjedničkim izborima nadmoćno, sa 61,41 % palih glasova, pobijedio dr. Franjo Tuđman. Drugi po broju osvojenih glasova kandidat SDP-a dr. Z. Tomac (21,03%), a treći kandidat devet oporbenih stranaka i predsjednik HSLS-a, V. Gotovac (17,56%). Od 4.061.479 upisanih, glasovalo 2.218.448 birača.
- 22.6. Čelnici sedam industrijski najrazvijenijih zemalja svijeta i Rusije, na dvodnevnom susretu u Denveru prihvatali Izjavu o BiH, kojom se podupire provedba mirovnih sporazuma kako bi BiH "postala jedinstvena država, napredna i multietnička zemlja". Hrvatska i SRJ obtužene za "nepokazivanje snažnije predanosti mirovnom procesu".
- 23.6. U Haagu, 15 mjeseci nakon njegova dragovoljnog prijavljivanja, započelo suđenje generalu Tihofilu Blaškiću.
- 23.6. Na IV. skupštini građana srbske nacionalnosti, u Sarajevu, prihvaćena deklaracija, kojom se traži izmjena ustava i uvođenje svojstva konstitutivnosti sva tri naroda na čitavu području BiH. Srbi, za sada, nemaju svojstvo naroda po Ustavu Federacije BiH, niti to svojstvo imaju Hrvati i Bošnjaci-Muslimani u ustavu Republike Srbske. Skupštini prvi put nazočni predstavnici Republike Srbske, a prvi put je brzojavo pozdravio visoki dostojanstvenik SPC, mitropolit dabrobosanski Nikolaj.
- 24.6. Glavni tajnik UN Kofi Annan u izvešću Vijeću sigurnosti predlaže povlačenje vojne sastavnice UNTAES-a u "dvije faze", ovisno o "ponašanju Hrvatske". Ključna zadaća UNTAES-a je zaštita srbske manjine i osiguranje povratka izbjeglih Srba, dok se u izvešću uobiće ne spominje problem povratka nasilno razseljenih Hrvata, Madžara i drugih.
- 24.6. SAD priobčile kako su zatražile "tehničku odgodu" razmatranja zajma Svjetske banke za poticanje ulaganja u Hrvatsku, zbog hrvatskog neizpunjenja obveza prema mirovnom sporazumu u BiH.
- 25.6. Završila trodnevna Treća paneuropska prometna konferencija, na kojoj su Hrvatskoj odobreni ogranci više europskih prometnih koridora, čime je Hrvatska izšla iz opasnosti prometne izolacije.
- 26.6. Hrvatska vlada nezadovoljna odnosom međunarodnog suda za ratne zločine prema Hrvatskoj i Hrvatima. Predložiti će se suđenja u Hrvatskoj, uz nadzor Međunarodnog suda.
- 29.6. Sjednica Velikog vijeća HSLS. Najavljen razkol između Gotovčeve i Budišine struje.
- 29.6. Predsjednik Tuđman primio predstavnike hrvatskog naroda iz BiH. Hrvatska strana žali zbog treće odgode susreta Tuđman-Lzetbegović, koji se trebao održati u Splitu, 30. lipnja, te predlaže da se taj sastanak održi u idućih deset dana, kad bi se podpisala izjava o punoj uzpostavi županijskih i federalnih vlasti, kao i dosljednoj provedbi sporazuma iz Washingtona i Dayton.

Maske su pale. Nakon višegodišnjeg uvjeravanja - od početka 1993. s tzv. stabilizacijskim programom - kako zajmovi MMF-a i Svjetske banke ovise o makroekonomskim pokazateljima, o kvartalnim prolaznim vremenima inflacije, javnoga duga, proračuna itd., sad je, evo, u nekoliko dana postala razvidnom sva surova politička arbitarnost svjetske "finansijske policije". Nicholas Burns, glasnogovornik Washingtona, nije više ništa tajio: SAD će stopirati, na stanovito vrijeme, zajmove Svjetske banke Hrvatskoj. Snaga pritom iznesenih "dužničko-vjerovničkih" argumenata, vazda je podjednaka: nedovoljna suradnja s karikaturalnim haškim sudom, manjak bontona kod Dayton, nedovoljan užit nadobudnom idejom povratka svih Srba u Hrvatsku...

Burns se pritom oslobođio nekoć obvezatne diplomatske uglađenosti velikodušno propuštajući ipak četrnaest milijuna zajma za "razvoj privatnog poduzetništva", iza kojih se krije cementara u Istri, koja je u vlasništvu Švicaraca, i čiji poslovi u jeku obnove, dakako, ne smiju patiti. Preostalih trideset milijuna dolara odgođeno je do jeseni, do kada će State Department "pratiti ponašanje Hrvatske". Koje "ponašanje"? Da Hrvatska grca u inflaciji, javnom dugu, da je državna blagajna nesređena po znanimenitu ruskom modelu, te da nije krenulo s turizmom koji amortizira sve vanjskotrgovinske manjrove, ovakva neizravna opravdanja stavljanja na finansijski led, ne bi bila potrebna. Kad netko ne može vraćati zajmove, onda se to čini dovoljnim razlogom da mu ih se ne odobri. A ako, pak, može, onda se paket zahtjeva razteže do egzotičnoga i nemogućeg: vratiti Srbe u Hrvatsku i tako valjda mazohistički stvoriti predpostavke za treći "srpski ustanak" u Hrvatskoj u pola stoljeća, urušiti uzdrmani ponos nacije i kolektivno prisjeti u Haag, na brutalno suđenje hrvatskoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, ili,

BIUEŽKA O AUKTORU SLIKE NA NASLOVNOJ STRANICI

Hrvatski slikar, g. Stjepan Kosorčić, rođen je i. siječnja... u Ključu, u radničkoj, hrvatskoj i katoličkoj obitelji. Godine 1952. osuđen na godinu dana zatvora, zbog pokušaja bijega preko granice, kojom su mu prigodom pronašli naslov vč- dr. Krunkoslava Draganicav Slika od 1953., a naivnom se slikarstvu posvećuje 1970. Profesionalni slikar od 1977. Član Družtva naivnih likovnih umjetnika Hrvatske od 1975., a Hrvatskog društva likovnih umjetnika od 1977. Izlagao diljem domovine, te u Torinu, Münchenu, Firenzi, New Yorku, Parizu i drugdje. Živi u Zagrebu.

Globa (lizacija) Hrvatske

PRITISCI GOVORE, DA SMO JOŠ SVOJI NA SVOME

pak, hipnotički poduprijeti Daytonko strašilo, čija uvjerljivost raste upravo razmjerno zemljopisnoj udaljenosti od sarajevske čaršije.

Pa, može li se sve to? Zasigurno može, s motrišta vashingtonske Dvetnaeste ulice, koja u protivnom ne da novac i koja hini pokroviteljstvo nad čitavim ovim sklopm ideja. To je osjetila i BiH, kad joj je MMF prije mjesec dana ponudio podjednako obskuran recept. Prijetnja kako nema ništa od dalnjih zajmova nijednom "entitetu" (u prijevodu:

MMF je odbio dati zajam "entitetima" (čitaj: etnitetima) u BiH, dok se ne vrati dug Republike Srpske iz 1996. Ne budi ljen, Alija je vratio srbske dugove, koji se računaju u buduće zaduženje i Hrvatima i Muslimanima.

entitetu), dok se ne vrati 3,2 milijuna dolara duga Republike Srpske iz 1996. razriješena je tako, što je dug vraćen iz Sarajeva, tj. stoe dotični uračunat federalciji u buduće zaduženje. Dug je dug - manje je važno što Ameri, ni nakon nekoliko godina u toj državi, nisu uspjeli načiniti središnju banku, valutu, valjan platni promet niti kakve naznake jedinstvenog državnog "računovodstva" koji bi, napokon, i te zajmove udaljili od običnoga privatnog torbarenja, stvarajući regularan dužničkovjerovnički odnos. Svjetska milostinja se, dakle, nema ni priliku tranširati u Bosnu regularnim finansijskim kanalima, a pravi kuriozitet jest u tome, da su Federacija i Republika Srpska, eto, učinili prvi čin dobre volje, vraćajući jedni za druge kredit Washingtonu. Ako je finansijska pomoć Daytonskoj BiH ujedno i mjerilo, koliko se u nju vjeruje, onda stvari ne stoe najbolje, pače, najviše je u nju uložila upravo Hrvatska.

Bankari daju, politbankari ne daju. Jedni ne vide nikakva rizika, a drugi zbog nedostatka vizije i sami predstavljaju rizik za svijet.

Piše:

Helga DOBROCHINSKY

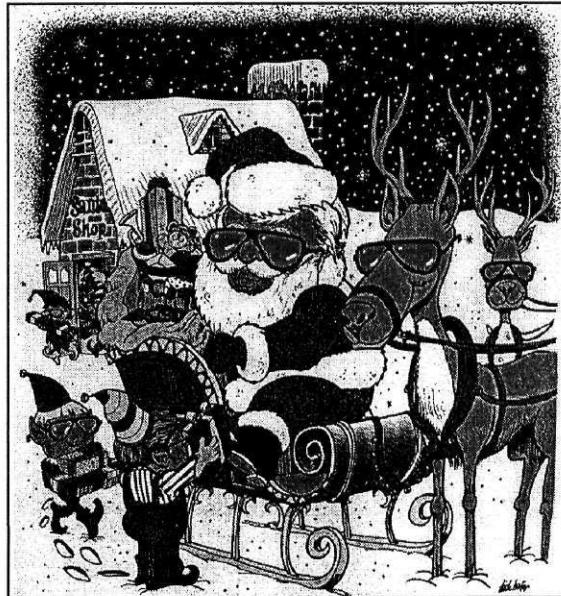
Nu, čemu ovolika trka i panika oko nesretnih trideset milijuna dolara Hrvatskoj, koji su neumjereni izvanekonomski uvjetovani? Ovisi li o njima "ugled Hrvatske u svijetu" ili, pak, posebno kredibilitet i bonitet nacionalnoga gospodarstva? Koliko god netko gajio kolonijalne sklonosti, koliko god bio u dubokoj bludnji glede prepoštenog i presudnog međunarodnog odnosa moći, svejedno mu valja priznati kako MMF i Svjetska banka ne drže u rukama ključeve hrvatske političko-ekonomske sudbine. Ne samo zato, što je Hrvatska prerasla sa svojim stabilnim makroekonomskim pokazateljima tu razinu savjetodavno-dušobrižničkog kreditiranja, pa ni iz jednostavnog razloga što ne valja biti tolerantan prema onima koji ne pokazuju znakove tolerancije. Stvar je jednostavnija. Dok se u vashingtonskim hodnicima mršte nad trideset milijuna dolara, Zagrebačka banka za tren ubere 600 milijuna od sindikata 50 uglednih banaka, INA sto milijuna itd. Bankari daju, politbankari ne daju. Jedni ne vide finansijskog rizika, drugi svojim nedostatkom vizije i sami predstavljaju rizik za svijet.

U Hrvatskoj prava privatizacija predstoje i svi će doći na svoje. Što su tekstilne ili metalske tvorničice u kojima sve kipti od socijalizma, socijalnih i tehnoloških načela, u odnosu na privatizaciju elektroprivrede, INE, telekomunikacija, vodoobsluge i čitave infrastrukture. S jedne strane, borba sa sindikatom i nabrušenom socijalnom scenom, s druge pristup nacionalnom bogatstvu i poslovima koji, po definiciji, ne mogu propasti.

Hrvatska, dakle nudi na prodaju svoje najvrjednije resurse i to upravo onima koji se susrežu odobriti zajmove koji inače predstavljaju rutinski posao. Sav svjetski novac, koji se u obliku inozemnih kredita slijeva, smjera upravo na ta nova privatizacijska utočišta. U razjarenoj hrvatskoj protuinvesticijskoj klimi koju je sam svijet

Trzavice, koje su upravo u tijeku, pokazuju da Hrvatska nikomu nije dala gospodarske koncesije. Sve su karte u igri, a odluka je u našim rukama.

razjario, stranac će rijedko izravno kupiti hotelski kompleks ili jurnuti na preuzimanje kakvoga krupnijeg posjeda. Elegantnije je preuzeti kakvu veliku hrvatsku banku, pumpati kredite preko nje u naciljano poduzeće, a potom ga prezav-



duženog preuzeti.

Izhod velikoga privatizacijskog vala pokazat će, je li Hrvatska proteklih godina za potrebe vlastitoga samoodržanja ikomu pružila jamstva na buduće ekonomske koncesije.

Trzavice, koje se upravo odvijaju, kao da pokazuju da su još uvijek sve karte u igri, te da je odluka u našim rukama. Važnije je to od privremeno zapriječenih trideset milijuna dolara Svjetske banke i svih "uznemirujućih" izjava vashingtonskih činovnika. Da je velika razprodaja već obavljena, svi "pritisici", "upozorenja" i svi daljinski utjecaji na razini show-businessa, bili bi nepotrebni. Kupcu bi bile na razpolaganju djejotvornije metode..."

Hrvatska i BIH na pragu trećeg tisućljeća

IZOLACIJA NE MIJENJA NAŠU VAŽNOST

Ne samo u dijelu hrvatske, nego još više u dijelu svjetske javnosti razvijena je i prilično razširena teza o izoliranosti Hrvatske, navodno najviše zahvaljujući njezinu aktualnom predsjedniku, dru. Tuđmanu, i stranki u vlasti. U biti, puca se na hrvatski nacionalizam, kojega u ostalom dijelu svijeta prepoznajemo i u mnogo opasnijim i nedvojbeno šovinističkim oblicima, pa nikom ništa. Takav je i nedavni izstup američkih novinara, Abea Rosenthala i Chresa Hedgesa, u izvikanom "New York Timesu", a i nedavni komentar englezke postaje BBC o hrvatskim izborima.

Ali ovde treba dosljedno upozoriti kako nije riječ samo o Hrvatskoj, već da ova pojava, na žalost, uključuje sveukupnu amneziju Mediterana i Srednje Europe, dviju duhovnih okomica cjelokupne Europe. Injekcija zaborava, potresno opasan eksperiment na koji u spomenutim područjima igraju povlašteni šovinisti, već je upola paralizirala um i refleks Sredozemlja i Srednje Europe, da se na ovim prostorima počelo zaboravljati kako je duh tih prostora dao duh cijelom svijetu. Nije pametno kada jedna bogata i jaka religija zapostavlja i zaboravlja tradiciju na kojoj su njezin duh, a navlastice etika - rasli.

Šarlatanerija i nebulozna kombinatorika ostarjelih "vladara duša", točno kazano podzemna politika, zauzela je mjesto i potisnula ono najvrijednije, što je europski duh ikada stvorio, pa tako i potisnula njegovu visoku etičnost, koja je tisućeljećima dominirala, a koja se, evo, baca u sužanjstvo povlaštenih šovena i drskih kompilatora povijestnih izkustava, nu, prema samo jednom, najpogrešnjem mogućem modusu, zlatnom teletu. Jadni Platon, jadni Aristotel, jadni Ciceron. Za koju stotinu godina neće nam ni trebati, nastavi li se ovako. Paranoična opsesija "jednom svjetskom vladom", iza koje ipak prepoznajemo šovinističke prioritete i gramativost nekih, a pogotovo prepoznajemo kako se jedino o njihovu nacionalizmu smije pisati pozitivno (što je postalo malne propisnom doktrinom za tzv. "slobodne medije"), pa nije ni čudno što zadnje novinsko smeće u jednoj državi, smeće koje jedino što radi jest to, daju pokušava nagristi i raztočiti, dobiva međunarodne nagrade crnih "žreca", tobože za promicanje "slobode tiska". A o špijunaži i doušničtvu ni riječ! Svetu, dakle, učinak je, koji nema veze sa sredozemnim ni srednjoeuropskim duhom, jer taj duh nije trebalo učiti ni državi ni jedinku, sav napredak u oba smjera upravo je ostvarivan na tim prostorima, davno prije pojave crnih "žreca", čije je jedino nazivi oružje ucjenjivanje sintagmama: vi ne razumijete, vi ste natražni, vi ste desnica, vi ste fašisti, i t. si.

Upravo u tom ozračju, zbiva se nazov "pravda" u Baranji, Iztočnoj Slavoniji i Srijemu, gdje UNTAES-ovi vojnici još uvijek progone Hrvate ako ostanu dan duže od se-

Piše:

Ferdo ŠARIĆ

dam, koliko im maksimalno dopuštaju, u tom ozračju kada jedan četnik pljune hrvatskog izbjeglicu koji se, iz čiste znatiželje, da vidi kako će UNTAES-ovi ljudi reagirati, požali, i dobija odgovor: - Ima i pravo da te pljunuo, to je njegova zemlja (sic!), zbiva se Haag žrtvi, a ne agresoru. U tom ozračju crni "žreci" se već danas vježbaju frizirati povijest kada ovi dani zaista odu u legendu, i kane još jednom od crnorukaške politike napraviti žrtvu, a skrivajući se, dakako, iza svojih gospodarskih interesa, žečeći da baš oni imaju tantijeme nad onim najboljim u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

I upravo je kapitalno već sada zabilježiti i sačuvati sve, što smo o ovom vremenu zabilježili za povijest, snimili, ali još više je gotovo važno ono što nam nije bilo dopušteno da snimimo, gdje su privilegirani bili novinarski psi rata iz povlaštenih zemalja i povlaštenih šovinizama, pa i to također treba skupiti u jednoj ili više knjiga. Tisuće je važnih i manje važnih momenata takove naravi bilo, i o tomu treba posebno povesti brigu, sponzorirati upravo takve napore, da se već sada jasno zaštitimo za budućnost od bbb-ovskog i cnn-ovskog podmetanja.

Naime, mi se Hrvati ne bismo toga dosjetili, da malo predugo ne živimo i Mediteran i Srednju Europu, to jest da nismo svjestni koliko je nemušta ta crnožrecovska pamet u odnosu na ozbiljan znanstveni pristup. Pa i to zapisujemo tek toliko, da bismo upozorili starmale kombinatore da im nebulosa s Haagom, gdje imamo u sudnici Hrvate u sve

tri inačice, ne će u budućnosti proći, mada na kratke staze i mogu imati iluziju o svojoj "pobjedi". Uostalom, mi imamo vremena. Konačno u izobilju. Dostatno da pohravimo svaku stopu svoje zemlje, mnogo rafiniranije i humanije nego što to povlašteni šovinizmi rade u svojim zemljama.

Hrvatski je nacionalizam uvijek bio benigni i oslobodilački, pa je to i sada. I bit će sve dok nas povlašteni šovinizmi ne prestanu ucjenjivati svojim divljačkim i prostačkim ucjenama, kakva je ona gdje M. Albright, koja reče i ostade živa: "Ili će se vratiti svi Srbi, ili ne će nitko." A da ni ne spomene, primjerice, ratnu odštetu za genocid i kulturocid, a o vraćanju hrvatskih prostora, Srijema, Bačke i Zemuna te Boke Kotorske ili barem o pravima Hrvata u tim otetim hrvatskim krajevima, da i ne govorimo. Takve crnožrecovske poruke i ucjene također potiču izolaciju Hrvatske, a naše susjede pozivaju da maksimalno koriste sva, dopuštena i nedopuštena (više ova druga!), sredstva, da bi nam napakostili.

Interesantno je da se mnogi u Europi i neki iz svijeta trude da nam maksimalno otežaju izlazak iz trenutno ne baš zavidne pozicije opustošene zemlje. Žele nam osporiti razvitak i u tomu dosta dobro i uspijevaju. Ne možemo se lagati, da je suprotno, ako je ovo istina i činjenica. Taj napredak povlašteni će šovinizmi sprječavati stalno, nu, kada se stvari kritična "masa" naše obrane, a to u današnjem svijetu više radi kapital nego etika, razbijat će se, jedan po jedan, ti valovi absurdnih podmetanja i izkušavanja.

Treba vjerovati u Hrvatsku i raditi za nju predano i čisto, prije svega zakonski čisto i s

HRVATSKO DRUŠTVO
POLITIČKIH ZATVORENIKA

REPUBLIKA HRVATSKA
URED PRESJEDNIKA
Dr. Franjo Tuđman
Pantovčak, 10000 ZAGREB

Zagreb, 30. lipnja 1997.

Štovani gospodine Predsjedniče,
čestitamo na ponovnom izboru za Hrvatskog Predsjednika
Sretni smo što će "brod" Domovine Hrvatske i dalje ploviti pod sigurnom rukom Vas Predsjedniče, koji ste mudrošću i velikim srcem istinskog rodoljuba ostvarili naše snove i vjeru u slobodnu i nezavisnu Hrvatsku.

Predsjednica HDPZ
Kaja Pereković

posebnom pozornošću čuvati svoje sugrađane, zapošljavati ih, poticati i pomagati, da oni žive od ove zemlje, i time ih navikavati na dugovječku borbu. Stoljetno naše izkustvo naučilo nas je da nam ovi podli udarci ne smiju previše smetati. Na neke se treba, a na neke i ne treba osvrati; ići dalje i stvarati zemlju za sve Hrvate i one, koji s ljubavlju i odanošću žive u njoj. Kako nas razni Stanićevići i Pupovci, Galbraith i Bildti ne bi učili demokraciji. Kraj naših vjekovnih zakona i zakonika.

A za izolaciju čemo lako, tim prije jer nema te CIA-e koja može smanjiti svijest o devet stoljeća borbe Hrvata za punu nacionalnu suverenost, niti povećati postotak libertinskih šansi da dolazak na vlast, barem sljedeća dva stoljeća. A ni poslije. Svatko, tko bude htio razgovarati s Hrvatima i Hrvatskom, morat će u svakom vremenu poći od ove pretpostavke. Budalasto je misliti i vjerovati kao je tek osoba dra Tuđmana "odredila" glas većine Hrvata. I zaboraviti, da Hrvati, kako ljudi gojeni na duhu i tradiciji Mediterana i Srednje Europe, imaju i nose u sebi program i naroda i jedinke sasvim suprotan i još uvijek u protimbi s onim neetičnim povlaštenih šovinizama. Pa je nemoguće manipulirati njihovom sviješću na razini stvaranja nereda i kaosa, kao u Albaniji ili Poljskoj.

Nije Europa Srednja i Južna Amerika, i to crni "žreci" moraju naučiti u svojoj senilnoj gramzivosti.

Uzprkos svim naporima oko izolacije Hrvatske, ali i Bosne i Hercegovine, povlašteni šovinisti i ignoranti platon - aristotelevske tradicije uspjeli su samo trenutno zakočiti brži razvoj Hrvatske. Prava je istina ipak da se neke stvari kreću, da položaj i važnost Hrvatske može umanjiti i izbrisati samo kakva nečuvena elementarna nepogoda i katastrofa, a, kako je vjerovati da do nje ne će doći, mi Hrvati ne trabamo žuriti niti za to im potrebe.

Treba stvarati dobre odnose s onima, koji su u ratu, kada je najviše trebalo, imali razumijevanja za nas, i imaju ga i sada. Jer nedvojbeno je jedno: niti jedna zemlja Srednje Europe i Sredozemlja ne može već zbog svojih interesa raditi za interes, recimo, Englezke ili USA više nego za sebe, pa tako i ne žele izbjegći Hrvatsku makar u onom minimumu svojih interesa. A već je to neki kapital u čisto moralnom smislu. K tomu, i neke druge zemlje Europe (Norveška, Danska, Island, itd.) već su se približile Hrvatskoj bliže od onoga što crni "žreci" zapovijedaju. Posebno Hrvate oduševljava prisutće zemalja ASEAN-a u Hrvatskoj, gdje je gotovo sve najvažnije s jednog kontinenta prisutno u Hrvatskoj: Kina, Japan, Filipini, Indonezija, Južna Koreja, Malezija, itd. U Africi sve pouzdaniji partner postaje nam Maroko, dok u Južnoj Americi prednjače Čile i Argentina, a u posljednje vrijeme raste i interes Brazila za Hrvatsku. Nama je važno da pridobijemo i Urugvaj i Peru, gdje također ima dosta naših izseljenika, a u Venezueli su, začudno, prvi pravi kontakt ostvarili kulturni radnici, kazalištarci iz Rijeke. A Australija i Novi Zeland relativno su dobro pokriveni za početak.

Izolacija je ionako periferna, ma potražala ona i desetljećima. Sto, jamačno, ne će,

jer će prvi popustiti ideolozi tog pritiska, opet iz svojih razloga, koje će pravdati "željom da nam pomognu". To su štosovi diplomacije prve polovice XX stoljeća, i to više nikoga ne može impresionirati niti uvjeriti u dobru namjeru. Nitko nama ne će pomoći bez nas samih.

Hrvatska treba najprije obnoviti svoje žiteljstvo i osvježiti mu snage. Da bi se to postiglo, potrebno je ići u one zahvate, koji će biti presudni za ismijavanje izolacionizma i izolacionista. Odgovornost je na hrvatskoj vlasti velika i ona tu polaže sve izpite zrelosti. Nema u politici ni šale ni stranke. Hrvatska je stranka. I nju zanima kako će se brzo izgraditi autocesta Zagreb - Split - Dubrovnik, kanal Sava - Dunav (znamo da za njega treba deset godina i da će donositi suho zlato svakoga dana!), put od Zagreba ka Rijeci i Puli, Panonska autocesta, i to u dva smjera, duž sjeverne i južne granice Panonske Hrvatske. Također će, istodobno, s drugim polovicama gradnje kanala Sava - Dunav trebati Savu učiniti plovnom od Zagreba do Siska, a u perspektivi se može govoriti i o spajanju Save i Drave. Nu, za to ima vremena. Naravno, da će prve godine usporiti rad na obnovi i postizanju sve učinkovitijeg

kustva vlastite okoline - to je vrlo planski smisljeno i organizirano. A ne će valjda i odstranjanje takvih ovisiti o privilegiranim šovinistima?

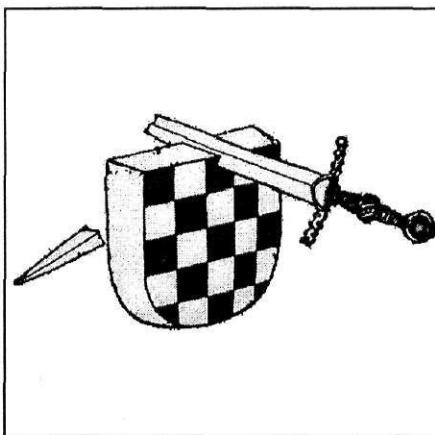
U međunarodnoj utakmici Hrvatska ima s čim sudjelovati, i to vrhunski. Cijela je Slavonija s Baranjom i Srijemom "originalni hrvatski proizvod", kako se to sada uobičajeno govori, a promicanje zemljoradnje i stočarstva jedan je od hrvatskih prioriteta. Sada treba ne samo ponuditi, nego kao nagradu za sve pretrpljene godine u progonstvu darovati nekim jutrom zemlje sve, ama baš sve Hrvate prognanike i tako ih stimulirati, da se prije ili poslije, kada koji uzmogne i osjeti da može, uključe u onaj korpus ljudi koji otimalju neobrađene hrvatske površine dosadašnjem nemaru i nebrizi. Jer ima zemalja, koje bi još kako povoljno platile našu pšenicu, kukuruz, repu, itd. K tomu, trebat će to i vojsci, a i državne će zalihe ujvuk u određenom postotku biti popunjavane.

Hrvatskoj uobće ne treba članstvo u Evropskoj zajednici, dapače, kao što joj ne treba ni članstvo u NATO-u, niti guranje u bilo kakve asocijacije, zbog kojih će morati raditi ustupke i hraniti povampirene i gramzive privilegirane šovinizme. Isto nam tako ne treba niti priznanje bilo koga, tko je najčešće u svadi sa samim sobom, pa tako nužno i s okolinom i s najvećim dijelom svijeta. Pa nam ne trebaju niti asocijacije koje nam kao "izlaz" nude nekakav SECI.

Hrvatskoj za sva vremena treba neutralni položaj kakav danas imaju Austrija i Švicarska, i s takvim položajem Hrvatska može značiti isto ili gotovo isto kao i ove zemlje. Za zemlje južne Europe Hrvatska će to, neki crni "žreci" ne brinu, to i biti, izolirali ju oni ili ne. Kada bi se u Bosni i Hercegovini postigao razuman i razložan konsenzus, koji bi nužno i ovu zemlju približio tim standardima, tada bi i u Hrvatskoj bilo lakše, a zajedno s BiH Hrvatska bi bila upravo ono što su Austrija i Švicarska u srdcu Srednje Europe. I ne samo to, ove bi dvije zemlje u tom slučaju širile napredak i probitak kajugu Europe i Crnom moru, ali bez prisile, nu, s čistim računima, gdje se agresor nužno ispričao žrtvama na svim razinama.

A i u Hrvatskoj se i u Bosni i Hercegovini znade tko je agresor. Crni "žreci" ne će moći to falsificirati, kao što su 50 godina iznudivali šutnju o Bleiburgu i Križnom putu. Jer je i u Hrvatskoj i u BiH jasno da se ti procesi ne mogu zaustaviti, niti u tim zemljama ima tko što protiv njih. Ali tuči u naše dostojanstvo, prisiljavati nas da malne radimo ispriku Srbinima što su nam popalili zemlju i mučki poubijali desetke, stotine tisuća ljudi, kukačluk je koji Mediteran i Srednja Europa Platona i Aristotela, Kanta i Goethea, Cervantesa i Molliereea ne bi smjela prihvati. Isto nas je tako nemoguće natjerati na plan SECI, koji je jednako grubo podmetanje, kao i sve laži tipa Rosenthal - Hedges.

U sredozemnom bazenu i njegovoj blizini, Hrvatska i Bosna i Hercegovina mogu biti samo generatori napredka i boljega. Za to nam ne treba pamet crnih "žreca". Ako igdje, onda je to barem na ovom dijelu Europe jasno. Stoljećima. Dakle, razvitak iz Hrvatske i BiH može stići i u Srbiju i Crnu Goru, ali ne



djelovanja pravne države, ostvarenje privatizacije i pretvorbe na pravi način, itd., ali to ne znači da ne treba krenuti već sada.

Hrvatski kontakti s inozemnim partnerima, osobito glede brodogradnje, izgradnje, marikulture, prerade naftne, itd. već se sada približavaju onoj razini, koju smo imali u 1989. Turizam, grana koju posebno treba osmisli i zaštititi od silnih diverzija bivših komunističkih sekretara i direktora, prije svega uvođenjem mlađih, neobterećenih i domoljubnih stručnjaka (što nam već sada godišnje odnosi stotine milijuna maraka) i to bez obzira na stranku ili neovisnost o njoj, a s jednim ciljem promicanja turizma i da se o elitnom turizmu ne buncu onđe gdje je potreban masovni ili poluelitni, a pogotovu ne onđe gdje ne postoje ni osnovni sanitarni, a kamo li kakvi drugi uvjeti.

Zbog takva "elitizma" u elitne hrvatske hotele dolaze siromašniji strani umirovljenici, a diverzije s cijenama, kako turističkih usluga tako i proizvoda za široku potrošnju, čine upravo bivši crveni "baruni". Više se teško može reći, da je to baš "nesvjestno" i "nehotice". NE! Tvrdim iz

da Zagreb i Sarajevo hrane Beograd, a ja mačno još ponekoga. Točnije, da ih Beograd krvnički izkorištava kao dosad, a srbijski ruralni element, obučen u odore vojnika i milicije, žandara, da uživa na njihovo grbači. Tempi passati, kakav SECI! Koliko u turizmu samo, ovako neobtterećene i neovisne, Hrvatska i BiH mogu utjecati na svoje susjede, bliže i daljnje. Od Albanije do Bugarske. Od Bugarske čak do Moldove i Ukrajine, kao što su nekada, u renesansi, sve do Rusije i pribaltičkih zemalja utjecale pismenošću i pronošenjem kulturnih vrednota Zapada (onog Zapada, iz kojega nas izguravaju oni, koji su mnogo kasnije nego mi postali njegov dio), a što se, na žalost, pri našoj Vladi zaboravlja, pa Ministarstvo kulture ne koristi ono na što nas pisci i umjetnici iz ovih zemalja danas podsjećaju.

Hrvatska i Bosna odviše toga puno pamte, da bi im trebao nekakav tutor sasvima njihova uma, a na to se, na žalost, želi svesti uloga crnih "žreca" u tim zemljama. I onda se još čude kako narod nagonski reagira i zašto se povećava broj glasača i simpatizera državotvorne opcije u tim zemljama. Pa upravo zato, jer ovi narodi puno pamte, a tute ne vole!

Jedan logičan i častan pristup, bez zadnjih namjera i prevelike kombinatorike više bi koristio svima i upravo je to ono što se u ovim zemljama naučilo od liberalnog pravaštva, koje nikada nije bilo libertinizam, ponajmanje lažni mesijanizam. Kada Europa i svijet shvate, da na toj misli počiva dosadašnji obstanak i Hrvatske i Bosne i Hercegovine, i kada to uvaže, nedvojbeno će svima biti lakše. A do tada mogu nas izolirati koliko hoće. Hrvati će radije gladovati nego ponovno u savez sa Srbijom, a ni u BiH nije ništa drugačije raspoloženje. Važnost Hrvatske i BiH za Europu toliki je, da im se ovo treba izpoštovati, jer tu libertinizam nema šansi igrati važniju ulogu. Ponajmanje će im uspeti onaj dirigirani i diktirani.

Postoji samo jedan način, da se i Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu dobije za suradnike. Na ravnopravnoj osnovi i uza sva ostala očekivanja međusobna poštovanja. Ove su zemlje dugo živjele u izkušenju, da bi se njihove stanovnike lovilo na priču. A crni "žreci" upravo to rade. I dok pomračenje umer u glavama crnih "žreca" i dalje traje, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini važnosti položaja nitko ne može oduzeti. Što u tomu znači izolacija? Prah trenutka i ništa više.

Stvoreni su, dakle, svi uvjeti, da se dobije Švicarsku i Austriju juga, da se upravo putem Bosne i Hercegovine i Hrvatske, te Mađarske i Slovačke, kako središnjih zemalja za pomicanje na Iztok razvoja zemalja u tranziciji (Slovenija i Češka već su se pomalo uključile u te tijekove), te da se upravo posredstvom ovih ključnih zemalja ide u okomicu sjever - jug, od Baltika do Bosporu, od Finskog zaljeva do Jadrana. I bez puno kombinatorike i sitnijih i većih podvala može se napraviti Europu kakva nikada nije bila: bez rata, a napredniju i važniju nego ikada. S dužnim poštovanjem one "krpice", na kojoj određeni narod živi, s nuždним poštovanjem prema znanstvenom, aristotelovskom a ne crnožrecovskom pristupu stvarima.

Povijest ovih krajeva dobro zna što znače pogreške iz poštenja i naivnosti, a još više smo time naučili što znači ne ponoviti istu pogrešku. Oni, koji nam predbacuju pozivanje na povijest, neka najprije prestanu galatimi toliko o svojoj, ni u bilo čemu barem blizu slavi koju ima naša. Drugo, neka barem nešto nauče o njoj. Povijest i nacionalno izkustvo svugdje su neodvojivo povezani, pa tako i kod nas. I to nije govorio sam Platon ili Aristotel, nego - zanimljivo - čak je i Hegel, pa skoro i Marx davao slične atribute povijesti.

Tako da je ta jeftina sorosevska promičba iz inozemstva financirana više nego tragicno, neznanstveno, promašena za crne "žrece". Ovi krajevi žude samo za jednim: konačno, nakon skoro tisućljeća, poslovati svojim novcem, za svoj interes, i time najbolje pomažući sve svoje partnerne i dobrohotne suradnike. Kao srdčane predklijetke Srednje Europe, a isto tako i glavna arterija u vezi sa Sredozemljem i Atlantskim oceanom, Hrvatska i Bosna i Hercegovina imaju mnogo zajedničkog. Prednost, da su podjednaki dionici dva najvažnija europska prostora. Može li se to ignorirati i izolirati?! Može... Ako se nema soli u glavi.

A kada su u pitanju hrvatsko - bošnjački sporovi oko političkog dogovora u BiH,

također valja računati na ono zrnce, koje nam može posprestiti boljatik i prisniju, prijateljsku suradnju. Pri tomu vazda treba paziti je li važnija košulja ili kaput. Imaš li pro, lako stekneš i drugo. Imaš li najprije drugo, ostaješ vječno prosjak i lutalica. Što bi crni "žreci" rado vidjeli. Ali ih treba razuvjeravati i razuvjeriti.

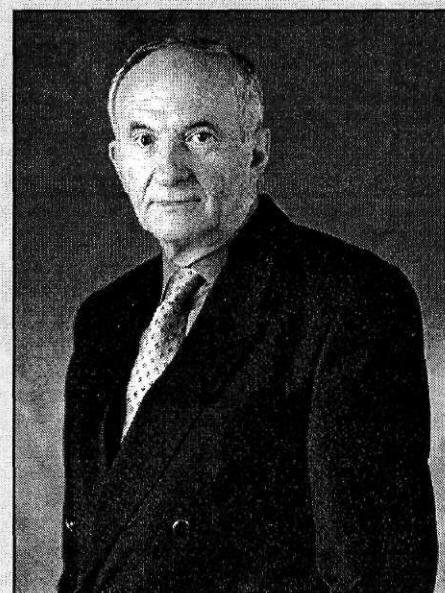
Hrvatska i Bosna i Hercegovina, uzprkos svim strahotama rata i zabluda bivših im političara, imaju sjajne izglede. Već se čute neki pomaci, u samo dvije godine. Oni jugonostalgičari, koji tvrde kako nam nikada ne će biti dobro kao nekad, već pomalo utihnuju.

Njih čemo s radošću prepustiti njihovu filmu, neka samo tiho pate. Za deset - dvadeset godina ionako će mladi naraštaji moći slikom (filmom, televizijom) jasno uzbrediti sve razlike. S obzirom, ili bez obzira, na izolaciju i sve galbrajtizme. Jedno je sigurno: nijedan se Hrvat ne bi mijenjao za zemlju življena s glagoljivim veleposlanikom. A i što bi? Pa mi smo na Mediteranu. U Srednjoj Europi. Jedno i drugo skupa čine - SRDCE SVIJETA.

(svršetak)

UZ NAPADAJ NA VLADU GOTOVCA

Uredništvo "Političkog zatvorenika" pridružuje se osudi tvornog napadaja na predsjedničkoga kandidata, g. Vladu Gotovca, inače predsjednika Hrvatske socijalno-liberalne stranke i člana Hrvatskog društva političkih zatvorenika.



Politički se sporovi ne rješavaju na siljemi a u demokratskom poredku, kojemu Hrvatska teži, svatko ima pravo slobodno izraziti svoje mišljenje i slobodno, na sve načine dopuštene zakonom, pridobivati pristaše i podpircatelje. Svatko bi htio, da i drugi Hrvatsku doživljavaju i misle na način, na koji on to čini. Nu, pokušati silom nametati svoje sudove, ili silom reagirati na tuđe sudove, nipošto nije dopustivo.

I oni, koji se ne slažu s nekim današnjim (ili negdašnjim) političkim pogledima gospodina Gotovca, ne će zanijekati, da je on, stavljajući na kocku solidnu građansku egzistenciju i uspejšnu karijeru, skoro šest godina tamniova za Hrvatsku. Već zbog toga zaslužuje, da ga poštaju i njegovi politički, pa i osobni protunožci,

Nu, sve da gospodin Vlado Gotovac i nije u ona olovna vremena bio među

onima, koji su hrabro podmetnuli svoja pleća pod hrvatski križ, svi moramo biti svjestni da se u politici računa razum, a ne osjećaji i da je svaki incident ovakve vrste težka mrlja na obrazu hrvatskoga naroda, njegove države i njegove vojske. Stoga se ničim ne može opravdati.

Ured.

UROTA TVORACA "NOVOGA SVJETSKOG POREDKA" (I)

Jedan je američki revizionistički povjestnik zapisao kako su UN "sredstvo za podjarmljivanje čovječanstva". Što je u biti "Organizacija Ujedinjenih Naroda", tko je kumovao ideji njezina stvaranja, tko je pisao Povelju UN, tko je imao odlučujuću ulogu na utemeljiteljskoj konferenciji u San Franciscu i kako se zapravo stvara "novi svjetski poredak", u izvadku iz obširnoga, prije petnaest godina dovršena i uglavnom neobjavljena rukopisa, razmišlja bivši hrvatski politički uznik i poznati naš politički emigrant, auktor niza vrijednih razprava o hrvatskoj i svjetskoj politici. Nema dvojbe, da će ovaj tekst na razmišljanje o činjenicama, a ne o ideoložkim kulisama, tjerati i one, koji se s piscem ne slažu ili dosad nisu razmišljali i o tim aspektima naših života.

Bivši američki senator, William E. Jenner, u svom čuvenom govoru "Let's Put America First", držao je rodoljubnom dužnošću iznijeti da službeno i javno proklamirana američka vanjska politika "nije politika koju provodi naša vlada". Postoji dvovlašće u njezinu kreiranju i provedbi. Zakonske smjernice propisane su ustavom, ali je nazočna jedna urotnička, vrlo moćna, skupina, koja se ne obazire na ustav, predsjednika i članove Kongresa, "već djeluje sa-



Detalj s novčanice od 1 USD

mostalno". Sukob između "slobode i neslobode", navodi Jenner, "nije izgubljen u Aziji ili u Europi, već u Washingtonu."

Ove su tvrdnje, nedvojbeno, donešene na temelju objektivnih, većini nepristupačnih, informacija. Jenner je, govoreći o dvovlašću, zasigurno imao na umu vladajući stalež gornjih slojeva američkog društva, koji iza kulisa određuje i nadzire gospodarske, političke i kulturne procese. U političkoj literaturi poznat je pod imenom **Eastern Establishment**, kojem je središte u New Yorku i na kojega donekle utječe Boston, Philadelphia i Washington D.C.

Jezgru **Eastern Establishment** čini skupina bogatih američkih obitelji - uz manje više njihove namještenike - moćne pojedince u velikim nacionalnim i među-

Piše:

Marijan GABELICA

narodnim korporacijama, vodećim bankama, obrtničkim i drugim udruženjima, elitni privatni klubovi, urednici i vlasnici novina, radija i televizija, kao i vrlo utjecajne privatne ustanove, koje se bave djelatnostima u svezi investicija američkog kapitala u tuzemstvu i inozemstvu i "opreznim" planiranjem američke unutrašnje i vanjske politike, kao što su Council on Foreign Relations, Trilateral Commission, Bilderberg, a da druge i ne spominjem.

Establishment je država u državi. Njegova sreda išta javnog priopćavanja sudobnosan su čimbenik u izhodu političkih izbornih borbi, i ne samo njih. Mišljenje, gledište i sud prenose mu najutjecajnije američke, ujedno i svjetske, novine: "The New York Times", "Wall Street Journal" i "Washington Post", te radio, i televizijske postaje CBS, ABC, NBC i druge. Ta su središta javnog priopćavanja dio establishmenta.

Ono što donosi "The New York Times" i "Wall Street Journal" doslovno se i nekritički prenosi i promiče u svim američkim novinama. Njihovo odbijanje ili prihvatanje predsjedničkog kandidata presudno je. Toliko su moćni i utjecajni da "mogu stvoriti političare i uništiti ih".¹

Eastern Establishment nepopularan je u rodoljubnoj i tradicionalnoj Americi, koja, za razliku od njega, želi njegovati i očuvati nacionalnu i duhovnu baštinu, sačuvašću povezati sa stečenim kršćanskim, narodnostnim i drugim vrijednostima prošlosti, bez kojih ne može ostarjeti svoje ljudsko, nacionalno i, naravno, kao velesila svjetsko humano poslanstvo.

Establishment se neumorno i tvrdokorno otuduje od tih pozitivnih, temeljnih občeljudske zasada i sudsinski se povezuje s međunarodnim financijskim kapitalom, koji bezosjećajno i sustavno ruši samobitnosti i suverenitete naroda i država.

Svaki njegov javni predsjednički kandidat unaprijed je, u rodoljubnom dijelu Amerike, osuđen na propast. On to zna, o tome mudro, urotnički šuti. Strpljivost obrazovanih i establishmentu nesklonih staleža mogla bi naposljedu očitovati stvaralačke tendencije i rodoljubne vizije, te u zbilji ne samo dovesti u pitanje dvovlašće, o kojemu govori i senator Jenner, već bi ga mogla jednom zauvijek dokrajiti, i napokon se oslobođiti zlokobnih povijestnih zabluda i svih izama, koje čovječanstvo more i prate od francuske revolucije.

Establishmentu je poznato zašto je stekao nepovjerenje rodoljubne Amerike. Poradi toga ne treba se ni čuditi što establishment već desetljećima pronalazi i prema predsjedničkog kandidata iz što udaljenijih mjeseta od svoga središta, što se počesto predsjednički kandidati određuju i nameću iza kulisa.

U podkrjepu navedenoga uzmimo, primjerice, bivšeg predsjednika Jimmy Cartera, koji je godine 1973. postao članom Trilateralne komisije, a bio je i član Council of Foreign Relation, za čije se članove tvrdi da imaju plaću "six-figure", šetaju se od jedne međunarodne konferencije do druge.

U jesen g. 1975. u stranačkoj izbirnoj borbi za predsjedničkog kandidata demokratske stranke Čarter je bio "an unknown, even obscure, figure" (nepoznata, štoviše mračna, osoba). Nakon prve provedene ankete među demokratskim glasačima za kojeg bi se predsjedničkog kandidata opredijelili Carterovo ime "nije bilo niti navedeno u popisu demokratskih glasača".²

U drugoj anketi, krajem siječnja 1976., Čarter je dalo povjerenje samo četiri posto demokratskih ispitišnika. U ožujku je, nakon hvalospjeva mu u sredstvima javnog priopćavanja, već na uzlaznoj političkoj ljestvici nadvisio i poznate "demokratske kandidate Jacksona, Wallacea i druge".³

Široki su slojevi američkog naroda čitali i slušali o "fenomenu Čarter", koji je

1 Theodore White, "The Making of the President 1972.", New York, 1973., str. 225.

2 "US News and World Report", 22. listopada 1975.

3 "The New York Times", 29. ožujka 1976.

preko noći, od "nepoznate osobe", postao najomiljelije američko božanstvo urešeno odvažnošću, mudrošću, pravednošću i skromnošću. Najpresudnije je ipak bilo njegovo upadno izticanje i naglašavanje da je autsajder, izvan političkih struktura, neovisan i nepovezan nikakvim vezama s "korumpiranim establishmentom", a narod takvom predsjedničkom kandidatu nije mogao uzkratiti povjerenje. Izmanipulirani narod nije mogao niti zamisliti da je Čarter veoma blizak i duboko usidren u strukturama establishmenta.

Naime, što se krije u pozadini da je skoro začas, u tren oka, "nepoznati Čarter" postao najpopularniji predsjednički kandidat? U demokraciji, lakoumni i navini umiju, neutemeljena su ovakva pitanja, nepotrebna su obterećenja s ovakvim bremenitim mislima, jer kod slobodnih izbora nema ništa zamršena što bi trebalo razmršiti, ništa se ne odvija iza zastora, iza pogleda naroda, pa odtuda pogrešno uvjerenje da takva pitanja pristaju samo u totalitarnim režimima. Neprekidno ponavljanje različitih krilatica i uzrečica, izricale se one i lijepile i stazama demokracije, duhovna su hrana za široku političku potrošnju, na javnim skupovima, za politički nemisleću horizontalu, koju, jamačno, ne zanimaju činjenice u svezi Carterova, i ne samo njegova, naglog i neočekivanog političkog uzpona.

Tko je odlučio da Carter bude američki predsjednik? Američki narod ili zavrenička skupina oko Rockefellera? Rockefeller i Brezinski su, kao tipični urotinci, dugo i duboko u noći "razmišljali i uzimali u obzir Cartera, guvernera Floride Rubena Askewa i bivšeg guvernera North Caroline, Terryja Sanford, kao njihove predstavnike u Bijeloj kući...". Carter je dobio prednost, jer je već "u Bruxellesu i Tokiju otvorio trgovачke uredi izpred države Georgia. Izgleda da se je upravo to izvrstno uklapalo u koncept Trilateralaca"⁴

U predizbom predsjedničkom natjecanju Carterov se je tabor s dosta retoričke dovitljivosti i s uspjehom predstavljao kao novo-proročki borbeni odred, koji će "smiono, hrabro i ratnički voditi borbu protiv establishmenta..."⁵.

Zbigniew Brzezinski, direktor i koordinator Trilateralne komisije, od njezina osnutka, pa do godine 1976., zapisao je početkom g. 1973. da će predsjednički kandidat u predizbornoj borbi g. 1976 "želi li biti izabran, morati osobito naglašavati rad, obitelj, vjeru i rodoljublje". Carter

se je u obraćanju glasačima strogo pridržavao uputa Brzezinskog, kao što je i u vanjskoj politici slijedio njegove savjete. Pružajući mu u ruke bilo kakvu predočbu o vanjskoj politici, zapitao bi: 'Je li Brzezinski ovo video'?

Pisac Carterovih govora u tijeku predizborne kampanje napustio je "neokaljanog" idola i iznio: "Kandidat i sadržaj njegove političke kampanje bili su puka suprotnost od onoga što su u javnosti iznosili i kako su se predstavljali".

Eto, dobrohotni se je i čovjekoljubivi Čarter, bez ikakvih moralnih skrupula, licemjerno, bezočno i s preziron odnosom prema širokim slojevima američkog



Henry Kissinger

naroda, dok njegovi poslodavci, koji svojim hedonizmom okužiše zrak, stvarno misle da je američki narod još uvijek u stanju duhovnog djetinjstva, dakle, još nije prispio ni u dob političkog puberteta.

Neke odveć bistre glave, pa štoviše i neke državničke i diplomatske, još uvijek ne uočavaju, mada su prošla stoljeća od konspirativne i razobiljene francuske revolucije, da ponegdje i demokratski izbori podsjećaju na privid i obsjenu. Ovo se, naravno, ne smije doslovno uzeti i shvatiti, jer je i u Americi u predizbornu igru uvučeno više moćnih i utjecajnih skupina, koje shvaćaju da svoje krutosti moraju ukrrotiti, zahtjeve podkresati i poštivati nepisana pravila demokratske igre - **daj da dam**. Konačno, predsjednik Ronald Reagan pripadao je konzervativnoj političkoj struci, a njegov podpredsjednik, George

Bush, Eastern Establishmentu. Natječući se protiv Reagana za republikanskog predsjedničkog kandidata, nazvao je Reagenov gospodarski program "voodoo economics", što je doista uvrjedljivo, pa i unatoč tomu Reagen je bio prisiljen imenovati ga podpredsjednikom.

Carterova administracija brojila je preko dvadeset i pet trilateralaca, između kojih su, pored Čartera, bili: podpredsjednik Walter Mondale, ministar vanjskih poslova Cyrus Vance, ambasador pri UN Andrew Young, ministar obrane Harold Brown, predsjednikov savjetnik za nacionalnu sigurnost Z. Brzezinski...

Trilateralnu komisiju osnovao je godine 1972. David Rockefeller, predsjednik Chase Manhattan bank. Bilo ih je osam utemeljitelja i svi su, također, bili članovi Council of Foreign Relation, za kojeg bivši agent FBI, Dan Smoot, u knjizi "Invisible Government" iznosi nadasve zastrašujuće podatke, optužujući ga da teži ne samo uspostavi **totalitarnog novog svjetskog poredka**, već i rušenju američkog suvereniteta.

Rockefellerovo najmilije i najbezskrupoznije mezmice bilo je Henry Kissinger, kao i Kissingerova "duhovna" kopija engleski lord Carington, poznatiji u svojim krvavim misijama u Africi, nego u Europi.

Nije, zasigurno, na odmet podsetiti da je i Adolfa Hitlera vodila ideja stvaranja **"novog poredka"**. Ustrojstvo Europe zamišlja je na federalnoj osnovi, kao organsku zajednicu sudbinsko povezanih interesa u kojoj će narodi "moći" ostvariti i očuvati svoja ljudska i narodna prava. Zar se može nijekati, odricati i dovesti u pitanje, barem posmrtno, opravdanje njegova učlanjenja u Council of Foreign Relation, Trilateral Commission, Bilderberg...? Eto, utemeljitelj Bilderberga bio je poznati i slavni Hitlerov učenik, "bivši nacistički SS storm trooper Prince Bernhard of the Netherlands"⁶.

Bilderberg je najekskluzivniji klub zapadnog establishmenta. Članovi su mu David Rockefeller, Henry Kissinger... Zadaća mu je da putem bilateralnih dodira i međunarodnih konferenciјa "unaprijedi" međunarodne odnose, pa nije ni iznenađujuće što uzvanicima dostavlja gradivo s oznamkom "personal and strictly confidential, not for publication".

Trilateralci su usvojili način mišljenja prema kojem: "Narodi i vođe većine država ne prestaju i dalje živjeti **u svijetu**

4 G. William Domhoff, "The Powers That Be", New York, RADMON HOUSE, 1978., str. 136-137.

5 "Los Angeles Times", 23. siječnja 1977.

6 Mark Allen, "The Black Scholar", James Čarter and Trilateral Commission: A Southern Strategy, May 1977.

7 Martin Scharm, Running for President: A Journal of the Čarter Campaign, New York 1977.

8 Gary Allen, "None Dare Call It Conspiracy", Rossmoor, Calif., Concord Press, 1971., str. 93-95.

koji ne postoji - u svijetu zasebnih i odvojenih nacija - i zbog toga imaju velikih potežkoća prilikom razmišljanja i promatranja stvari u širem svjetskom kontekstu i njihovom uzajamnom ovisnošću. Neka dašnja liberalna premisa o odvojenosti političkog od gospodarskog carstva potpuno je zastarjela: **danas su uzpostavljeni takvi odnosi da su gospodarska pitanja smještena u samo središte suvremene politike**⁹.

Trilateralci, na globalnoj političkoj sceni, vide sadašnjost i budućnost, kao borbu između dobra i zla. Protiv su slobodnih i suverenih država, kao i protiv zajednica slobodnih i ravнопravnih naroda. I oni, poput boljševika, drže nacionalne države zlom, s tom razlikom što ih trilateralci žele podčiniti probitcima međunarodnih korporacija, a boljševici interesima "radničke" avangarde.

"Demokracija" se ostvaruje u trilateralizmu, kao i "humanizam" u komunizmu. Komunizam predstavlja negaciju svih oblika privatnog vlastništva, kao staležkih i otudujućih kategorija, dok za trilateralce privatno vlastništvo spada u nepovredive, univerzalne vrijednosti, koje će posjedovati i, dabome, uživati **transnational elite**, koju, prema Brzezinskom, čine "međunarodni trgovci, učenjaci, stručnjaci i državnici." **Transnational elite** zanemarit će, pa štoviše i s korijenom izčupati, sve i svačije nacionalne običaje, usmene i pisane predaje. Nevoljko priznaje da su te "tamne" narodne sile još uvijek duboko ukorijenjene u podsvijesti i svijesti pojedinaca i naroda. Ti se "mudri proroci", poput mnogih sličnih u povijesti, nadaju ostvarenju **novog svjetskog poredka** (o povijesti i stremljenju pobornika novog svjetskog poredka vidite u XV. poglavljtu) u kojem će, prema njihovoj bolesnoj mašti, **transnational elite**, u družtveno-političko-kulturnom preobražaju svijeta, preuzeći njegovo kormilo u ruke i tada će njezini interesi biti "više reprezentativni nego nacionalni"¹⁰.

(nastavit će se)

Dokumenti

ODGOVOR VELEPOSLANIKA SAD PREDSJEDNICI HDPZ-a



EMBASSY OF THE
UNITED STATES OF AMERICA
Zagreb, Croatia

June 18, 1997

Mrs. Kaja Pereković,
Chairperson of the Croatian
Association of Political Prisoners
Trg kralja Petra Krešimira IV br. 3
10000 Zagreb

Dear Mrs. Pereković

I have received your letter of May 24, 1997, expressing your views on the efforts of the Government of the United States and other Western nations to encourage the protection of human rights of all Croatian citizens. It is the policy of the Government of the United States of America to support the human rights of all persons without regard to ethnicity. The Government of the United States took an active role in the protection of the rights of political prisoners in the former Yugoslavia, and we continue to seek to defend the rights of all persons who are discriminated against on the basis of their political beliefs, ethnicity or other characteristics.

I also wish to reiterate my respect for the institutions of the Government of Croatia. It is normal for the representatives of the United States of America to work closely with the governments to which they are accredited to ensure that the highest international standards are met. I will continue to work with the Government of Croatia to facilitate this occurring.

Sincerely,

Peter W. Galbraith
Ambassador

Veleposlanik Sjedinjenih Američkih Država, Nj. E. Peter W. Galbraith, pismeno je odgovorio na otvoreno pismo, koje je predsjednica, u ime HDPZ-a, 24. svibnja 1997. uputila Uredu Predsjednika Republike, svim diplomatsko-konzularnim predstavničkim akreditiranim u Zagrebu, te sredstvima javnog priobćivanja. To je pismo objavljeno u predhodnom broju "Političkog zatvorenika". Kao što vidite, veleposlanik Galbraith tvrdi da su se SAD zauzimale za prava političkih zatvorenika u bivšoj Jugoslaviji lako iz vlastitog izkustva znamo kako to nije istina, vjerujemo da ćemo već u idućem broju donijeti pisani (američki) dokument o suradnji američke i jugoslovenske obavještajne službe u borbi protiv hrvatskoj emigraciji i težnji hrvatskog naroda ?a narodom i državnom neovisnošću.

VELEPOSLANSTVO SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA Zagreb, Hrvatska

Ured veleposlanika

18. lipnja 1997.

Gđa Kaja Pereković,
predsjednica Hrvatskog društva političkih zatvorenika
Trg kralja Petra Krešimira IV br. 3, 10000 ZAGREB

Poštovana gospođo Pereković,

primio sam Vaše pismo od 24. svibnja, u kojemu izražavate Vaša stanovišta o nastojanjima vlade Sjedinjenih Država i drugih zapadnih država, da se ohrabri zaštita ljudskih prava svih hrvatskih građana. Politika je Sjedinjenih Američkih Država podupirati ljudska prava svih osoba, bez obzira na njihovu narodnost. Vlada Sjedinjenih Američkih Država djelatno je sudjelovala u zaštiti prava političkih zatvorenika u bivšoj Jugoslaviji, te ćemo nastojati braniti prava svih osoba, koje su diskriminirane zbog svojih političkih uvjerenja, narodnosne pripadnosti ili drugih svojstava.

Takoder želim ponoviti kako poštujem institucije Vlade Hrvatske. Predstavnici Sjedinjenih Američkih Država posve je normalno tjesno surađivati s vladama kod kojih su akreditirani, radi osiguravanja poštivanja najviših međunarodnih standarda. Ja ću nastaviti surađivati s Vladom Hrvatske radi rješavanja ovog pitanja.

S poštovanjem,
Peter W. Galbraith, v. r.
Veleposlanik

9 "Toward a Renovated International System, Trilateral Task Force Report", 1977.

10 Richard H. Ullman, "Trilateralism: Partnership' for What?", Foreign Affairs, listopad 1976.

MARIJA KVATERNIK: MOGA DIDU KLEVEĆU VIŠE OD POLA STOLJEĆA!

Već nekoliko godina u Zagrebu živi gospođa Marija Kvaternik rođ. Cvitković, udovica Eugena Dide Kvaternika, jednoga od prvaka Ustaškog pokreta, organizatora atentata na Aleksandra Karađorđevića u Marseilleu, a kasnije jednoga od najutjecajnijih državnih dužnostnika i šefa Ustaške nadzorne službe. Dido se tijekom 1942. razišao s dr. Antom Pavelićem i otišao u emigraciju. Iz nje se, međutim, nije nikad vratio, tragično poginuvši 1962. godine, skupa s jedanaestogodišnjom kćerkicom Olgom. S gospodom smo Kvaternik 23. svibnja 1997. razgovarali o njezinim sjećanjima na pokojnog supruga i njegovu životnu i političku borbu.

PITANJE: Kako je, gospodo Kvaternik, tekao Vaš životni put do poznanstva i braka s Eugenom-Didom Kvaternikom?

Rođena sam 1917. u Udbini, a u Zagreb smo majka, ja i moja dva brata preselili kad sam imala pet godina. Otac je, naime, bio namještenikom Finansijske direkcije, pa smo došli k njemu, u Zagreb. Pučku sam školu završila na Kaptolu, a četverogodišnju građansku školu kod časnih sestara u Samostanskoj ulici. Potom sam završila četverogodišnju Trgovačku akademiju. Školski je sustav u toj akademiji zorno pokazivao u kakvome je položaju hrvatski narod: skoro sve su knjige bile na cirilici, a, uz par izuzetaka, svi su profesori bili Srbi. Ravnateljem akademije bio je zloglasni Ljubomir Hadžić. Trgovačku sam akademiju završila 1936. godine, te sam se zaposlila u Osiguravačkoj zadruzi Croatia, gdje sam radila do uzpostave NDH.

PITANJE: Kako je u nacionalnom pogledu disala tadašnja hrvatska mlađež? Jesu li se već tada osjećale razlike između Mačekovih i Pavelićevih pristaša, odnosno između reformista i revolucionaraca-separatista?

Mlađež je disala hrvatski, ali mi tada nismo osjećali nikakvih razlika između vodstva u domovini i onoga u inozemstvu. U svakom slučaju, osim nešto komunista, koji su bili jugoslavenske, odnosno internacionalističke orientacije, svi smo ostali bili hrvatski nacionalisti i željeli smo neovisnu hrvatsku državu.

PITANJE: Odmah po uzpostavi NDH, zaposlili ste se u državnoj službi?

Prednost pri zapošljavanju u novoj hrvatskoj državi imali su hrvatski nacionalisti, tj. oni, koji su odprije bili poznati po svomu hrvatskom djelovanju. Već u svibnju počela sam raditi u Predsjedništvu Vlade, na Markovu trgu. Uskoro sam, uz posredovanje Lojzeka Ivankovića, prešla

Piše:

Tomislav JONJIĆ

u Osobni ured, koji je u Deželićevoj ulici vodio ustaša-povratnik Vlado Singer. Sa mnom su radile još dvije sestre Bišćan, Margarita Mažuran i Vera Stipetić. Sve su, na žalost, 1945. izgubile glavu, jer su povjerovale Poglavniku da se ne treba



Marija Kvaternik

povlačiti, budući će se on uskoro vratiti...

PITANJE: Koja je bila svrha Osobnog ureda? Kakav je dojam na Vas ostavio Singer?

Vlado Singer bio je Židov i izraziti hrvatski rodoljub. Bio je neobično intelektualan i sposoban, pa ga je državni poglavac stavio na odgovorno mjesto šefa Osobnog ureda. Singer je bio neobično pošten. Možda najviše govori podatak, da je odbio bilo kakve povlastice, kuću, čak i stan. Živio je kao podstanar. Bio je na čelu Osobnog ureda, koji je izdavao potvrde o hrvatstvu. Ne, dakako, potvrde o pripad-

nosti hrvatskome narodu ili Ustaškomu pokretu, nego o hrvatskom političkom uvjerenju. One su bile predpostavkom zapošljavanja u državnoj službi. Tamo su se mogle zaposliti samo osobe, za koje bi Osobni ured potvrdio da se nisu okajale o čast hrvatskoga naroda i da se nisu suprotstavljale hrvatskoj borbi za uzpostavu neovisne države. Nu, sam se Singer prvi razočarao u Poglavnika. Prvi je postao svjestan da ovaj previše popušta Talijanima i da na taj način šteti hrvatskim nacionalnim interesima. Zbog toga je Singer došao u nemilost i kasnije zaglavio u Jasenovcu, gdje su ga umorili Luburićevi

Glavni je razlog Didina sukoba s Poglavnikom bilo različito gledanje na državnu politiku. Dido i vojskovođa bili su veoma kritični prema Pavelićevoj protalijanskoj politici.

Ijudi.

PITANJE: Didu ste Kvaternika upoznali već 1941. godine?

Na Markovu je trgu, preko puta Predsjedništva Vlade, bio ured Eugena Kvaternika. U ljeto 1941. upoznao nas je njegov pomoćnik Vilko Pećnikar, kojega sam dobro poznavao. Dido i ja vjenčali smo se 10. siječnja 1942., u crkvi Sv. Marka. Kumovi su nam bili Erih Lisak i Ivan Šarić. Na Tuškancu smo, s vojskovođom Slavkom Kvaternikom, Didinim ocem, stanovali sasvim kratko, a onda smo preselili u iznajmljeni stan na Jabukovac br. 7. Živjeli smo na prvom katu, a izpod nas je stanovaao Erih Lisak. Najamninu je plaćao grad, a moram napomenuti da je Dido iz načelnih razloga odbio prijedlog da preseli u neku od oduzetih židovskih vila na Tuškancu. O tomu, kakav je bio Dido, govori i podatak da me moja pokojna majka mo-

lila da se kod njega zauzmem za svoga brata Milana, ustaškog nadporučnika, koji se borio u Bosni. Milan se sam nije htio okoristiti time što mu je zet jedan od najmoćnijih ljudi u državi. Možda Vam se čini težko to shvatiti, ali ti su ljudi bili idealisti. Njima je Hrvatska bila preča od osobnih probitaka. Majka je, kao i svaka majka, bila zabrinuta, pa je zatražila moju pomoć, lako nerado, obratila sam se Didi. On je prijedlog odbio, rekavši da ne će posredovati, odnosno učiniti nešto zbog čega bi mu tkogod mogao predbaciti da pogoduje svojoj rodbini. Moj brat, Milan Cvitković, poginuo je u Bosni, braneći hrvatsku državu.

PITANJE: Unatoč udaji za jednog od najutjecajnijih državnih dužnostnika, nastavili ste raditi u državnoj službi?



Eugen Dido Kvaternik

Ne. Odmah po udaji prestala sam rati. Zapravo, sve do iza Didine tragične smrti nisam više radila, jer sam se posvetila obitelji. Već u listopadu 1942. radio nam se prvi sin, Slavko, danas profesor političkih znanosti na tri argentinska fakulteta, te ujedno gostujući profesor na berlinskom sveučilištu.

PITANJE: Ujesen 1942. demisionirao je vojskovođa Slavko Kvaternik, a Vaš je muž smijenjen. Koji su, prema Didinim tvrdnjama, bili razlozi njihovu sukobu s Pavelićem? Možda ima zanimljivih pojedinosti, koje Dido nije kasnije objavio u svojim člancima?

Glavni je razlog bilo različito gledanje na državnu politiku. Dido i vojskovođa bili su veoma kritični prema Pavelićevu protitalijanskoj politici. Osim toga Dido je bio oviše inteligentan i jak, i kao osoba i kao dužnostnik, a da to Poglavniku ne bi zas-

metalio. On je bio spletkar i nije mogao odtrpjeti da ga netko ugrožava. Narav dr. Pavelića i njegova režima najbolje oslikava jedna epizoda, koju je Dido često pripovijedao. Dok su njih dvojica, nakon atentata u Marseilleu, boravila u torinskoj tamnici (a bili su tamo skoro dvije godine!), Dido je predložio dr. Paveliću da sada, kad imaju vremena, razrade plan budućega ustrojstva države, polože temelje ključnim zakonima i slično. Ta, obojica smo pravnici i naša je dužnost voditi

logorima. Zapravo, Dido na to nije imao utjecaja. Pavelićeva desna ruka bili su Maks Luburić i Viktor Tomić. Oni su provodili represivnu politiku i zaveli nasilnički režim. Naloge su dobivali izravno od Poglavnika. Dido na to nije imao utjecaja. On se, štoviše, zgražao kad su ga neki viši državni dužnostnici prekoravali zbog preblaga postupka protu neprijateljima države.

PITANJE: Didi su predbacivane i druge grozote. Obtuživalo ga se da je

Nema nikakve dvojbe da je atentat na Aleksandra Karađorđevića u političkom smislu čisto hrvatska stvar, dok je u organizacijskom pogledu on djelom hrvaško-makedonske suradnje. Nikakva Italija, Njemačka, Sovjetski Savez, masonerija i ne znam tko sve ne, nije imao prste u atentatu u Marseilleu!

računa o budućnosti, dodao je Dido. Na to je Poglavljenik odgovorio: "Pusti to, kakvi zakoni, kakav plan! Moj je hodža u Sandžaku bio i sudac i učitelj i liječnik, pa je sve funkcionalo!" Posebno je negativnu ulogu imala Pavelićeva supruga Mara, koja je poddarivala njegovu taštinu. Dido je ocjenjivao da bi se dr. Pavelić u interesu očuvanja države možda čak i povukao s vlasti, te to mjesto prepustio komu drugomu, ali je gospoda Mara to priječila. Kako je već u proljeće 1942. izjavio da će država, nastavi li se ista politika, neminovno doživjeti slom, Dido je morao pasti.

PITANJE: Kad se govori o Pavelićevu odnosu prema Talijanima, Didini će kritičari uzvrditi da se i Dido, dok je bio na vlasti, držao popustljivo, pa je čak dao uhiti dalmatinske Hrvate, koji su u Zagrebu demonstrirali protiv Italije?

To je izmišljotina. Istina je, doduše, da su neki mladići zbog tih prosvjeda bili uhićeni, ali to Dido nije učinio na svoju ruku. Talijanski je poslanik, Raffaele Castertano, odjurio Paveliću i potužio se zbog demonstracija. Dido je morao postupiti po Poglavnikovu nalogu. Tada se zapravo i počeo distancirati od Pavelića.

PITANJE: Oni, koji brane dr. Pavelića, tvrde da je smjena Dide Kvaternika bila uvjetovana, između ostalog, i težnjom da se ublaže nasilja, odnosno poboljšaju osobna i tvorna sigurnost građana, jer se pokazalo da, uz talijansko rovarenje, jačanju četničtva i partizanstva pogoduju oštре represivne mjere režima. Nasilja su se, naime, stavljala Didi na teret.

I to su izmišljotine. Istina je da se Dido predbacuju zločinstva, pa i ona u sabirnim

kriv za smrt vlastite majke. Čak se tvrdilo kako je i njegov otac, vojskovođa Slavko, izjavio da je Dido postao patoložki tip i po tomu Pavelićev duhovni sin.

Sve su te budalaštine bile upravljene na kompromitaciju Didine osobe. Kao što su jugoslavenski promičbenjaci izmišljajem grozomornih priča htjeli kompromitirati vodeće hrvatske borce, a preko njih i ideju neovisne hrvatske države, tako su ne samo Jugoslaveni, nego i neki Hrvati, Didini neprijatelji, izmišljali njegova tobožnja zlodjela. Ovo za smrt Didine majke ide na dušu gospode Mare Pavelić. Ona je, uvjerenja sam, proširila tu priču. Sjećam se, naime, da je kod nas u ured došao Vilko Pećnikar. Došavši k nama, rekao je: "Umrla je Didina majka. Jeste li čuli da se po gradu priča kako ju je Dido ubio?" Tako je nastala ta ogavna kleveta. Svi smo se zgrozili čuvši Pećnikarovu izjavu, jer nju je mogao smisliti samo zločinac, spletarski um. A Pećnikar je, znate, k nama došao od gospode Pavelić. Dido je, inače, bio dječački zaljubljen u svoju majku. Kad je ona 31. kolovoza 1941. umrla u Petrinji, tamo je bila Didina sestra Marija, udata Pothoff. Dido je bio u Zagrebu. Dobro se sjećam kako je na vijest o majčinoj smrti prozborio: "Sva sreća da je Becika (tj. Marija) bila тамо, jer bi se inače sumnjalo da ju je tko ubio!" Sjećam se da ga je u Petrinju pratilo Singer.

Što se, pak, tiče tvrdnje stavljene u vojskovođina usta, dovoljno je reći da su odnosi oca i sina uvjek bili više nego dobro. I dok su bili na vlasti, i kasnije, kad su otišli u progonstvo.

PITANJE: Do Didine je smjene došlo u rujnu 1942. Ipak niste odmah otišli u

emigraciju? Zašto ste se uobće odlučili na taj korak?

Dido je bio protivan odlazku u inozemstvo. On je bio dovoljno dugo u emigraciji, pa je znao kako je gorak emigrantski kruh. Nu, mi smo mjesecima streljali za goli život. Svaku su noć mogli doći Luburićevi ljudi, pokucati na vrata i smaknuti nas. Zbog toga smo se odlučili na odlazak u Slovačku. Ipak, mjesecima nismo mogli dobiti njemačku prolaznu vizu. Pavelić je htio Dido imati kao taoca. Vjerojatno ga je kanio smaknuti. Onda je vojskovođa za tražio audijenciju kod Poglavnika. Lupnuto je šakom o stol i rekao Paveliću: "Ja znam, da si ti naložio njemačkom poslaniku Kascheu da Dido i njegovoj obitelji ne da vizum. Ali, dok Dido ne dobije vizum, ne ćeš se ni mene osloboediti!" Malo nakon toga, konačno smo dobili vizu i u veljači 1943. odputovali u Slovačku.

PITANJE: Dido se prije odlaska ipak još jednom srelo s dr. Pavelićem?

Prije polaska u Slovačku, Dido je zatražio audijenciju. Pavelić ga je primio. Bili su nazočni još i Lisak, Herenčić, Moškov i Servatzy. Pred njima je Dido Paveliću kazao sve što je imao kazati. Obtužio ga je za popuštanje Talijanima i Nijemcima i nagovijestio da će NDH propasti. Dodao je još i sljedeće: "Vi ste rekli da sam ja krivac za sve. Sad mene više nema na vlasti, a imate partizane u Maksimiru!" Pavelić je odgovorio: "Meni nisu opasni šumski, nego politički partizani." "Vidjet ćemo" - nastavio je Dido - "tko će ovde sjediti za tri godine, Vi ili Tito!" Svi su se nazočni složili s Pavelićevom opazkom da je Dido lud. A pokazalo se da je, na žalost, bio u pravu.

PITANJE: Kad je sišao s vlasti, Dido je imao vremena i za razmišljanje o prošlosti. Vjerojatno je dio svojih sjećanja i Vama pri povijedao. Što je pričao o atentatu na Aleksandra Karađorđevića u Marseilleu? S obzirom da o tom atentatu postoji množtvo hipoteza, zanimljivo je čuti svjedočenja onoga, koji je odigrao najveću ulogu u njegovoj organizaciji.

Dido mi je često puta pričao o atentatu. Poznato je, da je on organizirao čitav podhvat i da je to učinio izvrstno. Iako je tada imao svega 24 godine, Dido je tečno i praktično bez naglaska govorio pet jezika, a bio je sjajan organizator. Nema nikakve dvojbe da je atentat na Aleksan-

Dido nije vodio dnevnik. Moguće je da su negdje sačuvane njegove radne zabilježke, ali rukopis, objavljen u hrvatskom tisku, nije Didin.

dra Karađorđevića u političkom smislu čisto hrvatska stvar, dok je u organizacijskom pogledu on djelom hrvatsko-makedonske suradnje. Nikakva Italija, Njemačka, Sovjetski Savez, masonerija i ne znam tko sve ne, nije imao prste u atentatu u Marseilleu! Valja, međutim, naglasiti da se preuvečava Pavelićeva uloga. On se zapravo uplašio i pokolebao u posljednji trenutak, pa je Dido sam



Eugen i Marija Kvaternik na dan vjenčanja 1942

odlučio stvar izvesti do kraja.

PITANJE: Svojedobno mi je jedan predratni emigrant izjavio da je u kraljevoj gardi bio i jedan vojnik s položenom ustaškom prisegom. Taj da je putovao s Aleksandrom i da je, štoviše, znao za pripreme atentata, ali da je imao nalog ništa ne poduzimati na brodu?

O tomu mi ništa nije poznato, iako je često pričao o atentatu, Dido to nije nikada spomenuo, pa ne vjerujem u vjerojnost takve tvrdnje.

PITANJE: Ima pisaca, koji iz navodno spornog identiteta "lijepi plavojke" konstruiraju priče o tomu, da je iza atentata zapravo stajala Hitlerova Njemačka. Je li Dido kad spominja "lijepu plavojku"?

Jest. Nikad, međutim, na način, iz kojega bi se moglo dvojiti o njezinu identitetu. Riječ je o Stani Godini.

PITANJE: U jednomu je senzacionalističkom tjedniku, koji se u međuvremenu ugasio, prije nekoliko mjeseci jedan jugoslavenski publicist užtvrdio, kako je odmah nakon što je prva hrvatska vlada položila prisegu, odlučeno da se uzpostave dodiri s Komunističkom partijom. Ključnu ulogu u privoljavanju komunista na suradnju s

NDH, a time i na stvaranje predpostavki za priznanje NDH od strane SSSR-a, da su imali Mladen Lorković i Dido Kvaternik. Kao dokaz toj tvrdnji, objavljen je faksimil stranice Didina dnevnika. Je li Vaš pokonji muž vodio dnevnik?

Ne. Dnevnik nije vodio, o tomu nema dvojbe. Moguće je, da je riječ o njegovim radnim zabilježkama, ali o tomu ne znam ništa. Voljela bih vidjeti taj faksimil, kako bih uzboredila rukopis. (Riječ je o tekstu objavljenu prije nekoliko mjeseci u tjedniku "ST-Ekskluziv". Istovjetni je faksimil objavljen u "Globusu", početkom lipnja 1997., u povodu smrti Josipa Kopinića. Preslik teksta uručili smo gospodi Kvaternik, koja je izjavila da ni u kojem slučaju ne može biti riječ o dnevniku Dide Kvaternika.

Zahvaljujući tjednom ritmu izlaženja, u objavljuvanju ovoga dragocjenog svjedočanstva, preduhitrio nas je "Hrvatski obzor", br. 114/111 od 14. lipnja 1997. (Op.ured.)

PITANJE: Dok ste živjeli u Slovačkoj, Dido se nije posve povukao iz političkog života?

Nakon kraćeg boravka u Bratislavu, Dido, ja, mali Slavko i moja majka, preselili smo u Slijač, mjesto u srednjoj Slovačkoj, gdje nam je slovačka vlada dala stan na uporabu. Dido je s pozornošću pratilo vijesti iz domovine, a često je odlazio hrvatskom poslaniku u Bratislavu, Blažu Lorkoviću. Nije propuštao dolazak kojega višega hrvatskog dužnostnika u Bratislavu, pa se tako sretnao s dr. Stjepom Perićem, ranije poslanikom u Rimu, a kasnije ministrom vanjskih poslova i potom poslanikom u

Rumunjskoj, s bivšim ministrom pravosuđa, dr. Milovanom Žanićem i drugima. Kasnije se u Beču Dido sreo i s Vančom Mihailovim, s kojim smo prijateljevali u Zagrebu.

PITANJE: Kako je Mihailov, za vrijeme boravka u Zagrebu, prosuđivao Pavelićevu politiku? S kim se najviše družio od hrvatskih dužnostnika?

Vančo je Mihailov tijekom rata dulje vrijeme boravio u Zagrebu. Viđao se i s Poglavnikom, ali između njih nije bilo prisnoga prijateljstva, dok se odnos između njega i Dide dade nazvati prijateljstvom. Često nas je posjećivao sa suprugom, a i mi smo k njemu odlazili. Mihailov je bio vrlo kritičan prema Pavelićevoj politici, a u sporu između Pavelića i Dide, on je bio skloniji Didi. I on je, naime, dijelio mišljenje kako Pavelić previše popušta Talijanima i Nijemcima.

PITANJE: Kako ste uobće preživljivali u Slovačkoj? Je li Dido dobivao kakvu novčanu pomoć iz Hrvatske?

Novčanu pomoć nismo primali. Kad je smijenjen, Dido je dobio nekoliko plaća, u skladu s tadašnjim propisima. To se, dakako, brzo potrošilo, tim prije što nam Slovaci, osim stana, nisu davali kakvu drugu podporu. Stoga se Dido jednom potužio dr. Periću, koji je došao u toplice u Piešťanyma, nadomak Bratislave, te Didi uzajmio nešto novca. Vrativši se u Zagreb, dr. Perić je otiašao Paveliću. Uskoro smo dobili pet tisuća švicarskih franaka, a tada je to bilo dosta novca. To je sve što smo dobili od hrvatskih vlasti, a živjeli smo prilično skromno. Godine 1944., 26. kolovoza, rodio nam se drugi sin, Davor. On je danas kardiolog u Bostonu.

PITANJE: Dido je kasnije uzvrdio kako je znao za pripreme t. zv. slučaja Lorković-Vokić? Je li on vjerovao u to da bi Saveznici prihvatali NDH s drugom vladom?

On je u to bio uvjeren. Saveznici su imali računa prihvatići neovisnu hrvatsku državu, samo ako bi ona prešla na njihovu stranu. U tom bi slučaju oni odustali od zagovaranja obnove Jugoslavije, odbacili bi Titove partizane, pa čak i jugoslavensku izbjegličku vladu. Dido je znao da se priprema prelazak na stranu Saveznika, ali kad je doznao, kako Lorković i Vokić kuju taj plan u suvezu s Pavelićem, otiašao je Blažu Lorkoviću, Mladenovu bratu, te mu priobrio da prvim zrakoplovom odleti u Hrvatsku i odvrti Mladena od tog

pokušaja. Nastavi li kombinirati s Pavelićem, rekao je Dido, Mladen će ostati bez glave. Tako se, na žalost, i dogodilo.

PITANJE: Iz Slovačke ste se kasnije pred Crvenom armijom povukli u Austriju?

Došli smo najprije u Semmering, gdje se od prije nalazio vojskovođa. Tamo je došla i gospoda Pavelić. Zanimljivo je, da se u njezinoj pratinji nalazila supruga liječnika dr. Mile Budaka, Pavelićeva osobnog liječnika. To, dakako, nije dr.



Mile Budak, odvjetnik, književnik, ministar i doglavnik, čija je žena Ivka ranije umrla. Dakle, žena liječnika Budaka dopratila je gospodu Maru Pavelić, a potom se vratila u Zagreb. Tamo je sa svojim mužem dočekala partizane. Ništa im se nije dogodilo, što znači da su od prije bili povezani

Po plodovima njihovim prepoznajemo prave i lažne proroke. Tragičan poraz NDH potvrđuje da je Pavelić vodio promašenu politiku.

sa šumom. Eto, i to govori o Poglavniku: odbacio je Didu, Singera i mnoge druge, a uza se je trpio partizanske agente. Kako su Rusi nadirali, tako smo se povlačili. Iz

Semmeringa smo se povukli u Bad Gastein kod Salzburga, mjesto gdje su se sklonili mnogi uglednici. S obzirom da je Dido bio previše poznat, kad je taj dio Austrije zauzela američka vojska, krovotvorenim se dokumentima zaputio u Innsbruck. Ja sam s majkom i dvoje djece ostala u Bad Gasteinu, gdje sam se svakodnevno morala javljati američkim okupacijskim vlastima. Godinu dana nisam znala gdje mi je muž. Dok su ga savezničke vlasti, u doslihu s jugoslavenskim partizanima, posvuda tražile, Dido se, uz pomoć franjevaca iz Innsbrucka, prebacio u Bolzano. Tamo se pokušavao skloniti. Uskoro je bilo proštenje prigodom blagdana Majke Božje Weisensteinske. Dido se išao pomoliti Bogu. Među brojnim je hodočasnicima pogledom tražio nekoga tko bi mu mogao pomoći. Pogled mu je pao na jednog "škiljavca", koji mu se činio dobroćudnim. Obratio mu se, kazavši daje Nijemac i da molí pomoć. Ovaj gaje odveo k svojoj obitelji. Bili su to južnotirolski Nijemci. Preko njih mi je Dido poslao poruku da dođem k njemu, ali sam odbila odmah poslušati njegov zahtjev, jer sam znala da sam pod pazkom. Čekala sam prikladan trenutak. On je došao u Velikom tjednu iduće godine. Obitelj vojskovodinih prijatelja odvela je moju mamu i Davora k sebi u Zell-am-See, a ja sam se s malim Slavkom zaputila u pretrpanom posljednjem vlaku, u ponoć. Moji su me čekali u Zell-am-Seeu. Dodali su mi Davora kroz prozor, a majka se uspjela ukrcati na vlak. Tako smo došli do franjevaca u Innsbrucku, a onda smo, uz pomoć plaćenih vodiča, odmah nakon Uzkrsta, prešli preko Alpa i došli u Bolzano. Djecu sam ostavila s majkom i otišla u Rim, gdje je Dido već ranije otišao.

PITANJE: Vojskovođa Slavko Kvaternik je izručen, a Vi ste započeli s pripremama za odlazak preko oceana?

Još dok smo bili u Bad Gasteinu, Dido je nagovarao svog oca da s njim krene u Italiju. Vojskovođa je to odbio, rekavši da on nije ništa kriv, da nije nikomu zla učinio i da nema razloga bježati. "Tata dragi, zar ti misliš da će ovi pitati o krivici?!?", bio je uporan Dido. Nu, uzalud. Vojskovođa je odlučio ostati. Kojom srećom da nije. Bačen je u logor i izručen partizanima. Ni za grob mu se ne zna. Mi smo se, rekoh, nakon svih putovanja, našli u Italiji. Uz pomoć mnogopoštovanoga o. Dominika Mandića, Dido je, kao i toliki drugi Hrvati,

dobio krivotvorene dokumente na ime "Mario Righi". Uskoro mu je pošlo za rukom otići u Argentinu. Mnogopoštvan o. Mandić je, naime, molio Evitu Peron, koja se nalazila u Rimu, da omogući Hrvatima, koji su se sklanjali od jugoslavenskih komunističkih progonačitelja, smještaj u Argentini. Ona je prihvatile i tako su mnogi naši sunarodnjaci spasili glavu. Ja sam s majkom i djecom došla u Argentinu nekoliko mjeseci iza Dide. Opreza radi, živjeli smo odvojeno. Dido se odmah, uz pomoć jednoga celjskog Nijemca, kojega je poznavao zahvaljujući tomu što je obitelj Kvaternik imala imanje u Celju, zaposlio kod jednoga njemačkog industrijalca. Mi smo stanovali u ulici Monte, u kući, koju su naši franjevci kupili za smještaj hrvatskih useljenika u Argentinu. Uskoro se Dido osamostalio, otvorivši s jednim Slovencem mali pogon za proizvodnju traktorskih prikolica.

PITANJE: Međutim, 1962. se dogodila tragedija u kojoj su poginuli Vaš suprug i Vaša kći Olga. Događaj se najčešće naziva "neobičnom i nerazjašnjenom" automobilskom nesrećom?

U Argentini smo živjeli prilično povučeno. Dobar dio našeg izseljeništva nije nas prihvaćao zbog Didinih kritičnih ocjena dr. Pavelića i njegove politike. Naše najmlađe dijete, kći Olga, rodila se 2. travnja 1951. Bila je neobično lijepa i inteligentna. Nu, kako je težko podnosila vlagu i vrućinu Buenos Airesa, često bismo vikendom išli u brda. Dido je u tu svrhu podigao zajam i kupio neki terenski automobil. Zvao se "Estanciera" i bio je poznat kao loš auto. Bila sam zbog toga ljuta na nj, a novaca za bolji auto nismo imali. I tako, put na ljetovanje u Cordovu pretvorio se u tragediju. Tijekom vožnje, volan je izpao iz osovine. Čitava je obitelj bila u automobilu, a Dido i naša mala Olga ostali su na mjestu mrtvi. I ja sam često pomisljala da se radilo o atentatu, poduzetom ili iz političkih ili iz poslovnih razloga. Ipak, najsklonija sam pomisli da je riječ o nesretnu slučaju. Taj je tip autombila bio nevjerojatno loš...

PITANJE: Spor između Dide Kvaternika i Ante Pavelića zaoštrio se objavljanjem Didinih članaka u "Hrvatskoj reviji", u kojima se on žestoko obračunava s dr. Pavelićem i njegovom politikom, obtužujući ga da je još ranije, u emigraciji, sklopio sporazum o prepuštanju dijela Dalmacije Italiji. Didi se predbacuje tendencioznost, budući da do danas nije objavljen dokument, iz kojega bi proizlazila kakva predhodna Pavelićeva obveza prema Mussoliniju?

Dido je još u Slovačkoj napisao manju razpravu o Rimskim ugovorima, ali se ona izgubila. Niz njegovih članaka u "Hrvatskoj reviji" izazvao je buru. Pavelićevi branitelji mogu tvrditi što ih je volja. Međutim, po plodovima njihovim prepoznamo prave i lažne proroke. Tragičan poraz NDH potvrđuje da je Pavelić vodio promašenu politiku. I bez obzira na dokumente, previše je popuštao Talijanima, kasnije i Nijemcima. Za takvu politiku nema opravdanja.

PITANJE: Ti su članci 1995. objavljeni i u domovini, skupljeni u knjigu. Knjiga je doživjela veliki publicitet, a izvadci iz nje preneseni su u nekoliko dnevnih novina. Didini protunožci tvrde da joj je dan velik publicitet samo zbog toga, što je i danas u modi kritizirati dr. Pavelića i NDH?

Ne vjerujem da će se naći itko, koji će užtvrditi da je Dido pisao loše. I oni, koji ga nikako nisu mogli smisliti, priznavali su mu inteligenciju, naobrazbu, te veliki publicistički i polemički dar. Knjiga je tiskana u dvije tisuće primjeraka i svi su razprodani. Veliki publicitet nije dobila zbog tobožnje tendencioznosti, nego zbog toga što mnoge osobe prikazuju u drugačijem svjetlu, što se, nakon toliko nekritičnih hvala u prilog dr. Paveliću, prvi put čuje i drugo, posve različito zvono. Duboko vjerujem da su prosudbe moga pokojnog supruga pravilne, a vrijeme i povijest će to, uostalom, i potvrditi.

PITANJE: Kad smo već kod knjige, spomenimo i to, da njezinu priređivaču, poznatom hrvatskom povjestniku dr. Jeri Jarebu, predbacuju kako je knjigu priredio neobjektivno i protivno dobrim znanstvenim običajima.

Kako to mislite?

PITANJE: Pa, eto, tvrdi se da je u knjigu uvrstio jednu prilično beznačajnu repliku bivšega Mačekova tajnika, dr. Branka Pešelja, a propustio makar u podrubnoj bilježci priobčiti čitatelju, kako je na Didine članke vrlo oštroski negatorski odgovorio niz pisaca u emigraciji, među kojima su Marko Sinović, dr. Vjekoslav Vrančić i drugi?

A tko to spori da je dr. Jareb vrstan povjestnik? Zar je knjiga neobjektivno priređena samo zato što se unutra ne spominju Sinovićevi i Vrančićevi tekstovi? Što njih dvojica znaju? Što oni uobće mogu znati o događajima u kojima nisu sudjelovali?

Moj je Dido bio sudionikom tih događaja i nitko, osim samog dr. Pavelića, o njima ne može pouzdanoj svjedočiti! Pavelić je umro, ne rekavši zapravo ni riječi. Zar i to dovoljno ne govori?

PITANJE: Kad smo već kod knjiga i uspomena, u Hrvatskoj je upravo tiskana knjiga navodnih uspomena vojskovođe Slavka Kvaternika. Jeste li ju čitali?

Ne. Nisam još vidjela tu knjigu, pa o njoj ne mogu govoriti. Jedino što mogu reći jest to, da vojskovođa nije pisao memoare. A ako se, pak, radi o onomu što je pisao ili morao pisati u jugoslavenskoj komunističkoj tamnici, onda se to ne može nazvati memoarima. Sa samokresem uperenim u sljepoočnicu, čovjek ne piše ono što misli i osjeća, ne piše vlastite uspomene. Nu, rekoh, ne znam o čemu se radi.

PITANJE: Recite nam na kraju, gospodo Kvaternik, kako ste se odlučili na povratak u domovinu? Hoće li se možda vratiti i Vaši sinovi? Što je s imovinom obitelji Kvaternik?

Ja sam se vratila, iako je pitanje hoću li ovdje ostati. Sama sam. Majka mi je umrla u Argentini, sinovi imaju svoje obitelji i svoju već odraslu djecu. Jedan je oženjen Njemicom, drugi Argentinkom. Oni su uspješni ljudi, izgradili su svoje karijere i ne vjerujem da će ikada doći živjeti u Hrvatsku. Ne sudjeluju ni u družvenom životu hrvatskog izseljeništva, iako ih, dakako, zanima sve što je u svezi s Hrvatskom. Što se imovine obitelji Kvaternik tiče, ja ne kanim tražiti da mi se nešto vrati. Našu su oduzetu kuću u Petrinji četnici ionako uništili. Ako bi se, pak, moji sinovi odlučili nešto tražiti, i ako bi nešto dobili natrag, voljela bih da se na našemu imanju sagradi dom za djecu poginulih hrvatskih branitelja...

Ante Delmin Matić

MOSTAR

Stari
most
obgrilo
Neretvu
a ona se
ko jegulja
izvija iz
njegovog
zagrljaja.

Dr. ANTUN IVANDIJA (1917.-1997.)

Vivot prof. dr. Antuna Ivandije odvijao se u sjeni križa. Pretrpio je mnoge bolesti, te-gobe i nevolje od najranije mladosti, ali je ipak doživio 80. godinu. Umro je u svojoj kuriji na Kaptolu 4.VI.1997. kao jedan od hrvatskih "Mandela". 26.VIII.1948. bio je uhićen i u izražnom zatvoru podvrgnut raznim torturama, tako da je na suđenje dovezen u kolicima. Osuđen je na 11 godina robije.



Dr. ANTUN IVANDIJA (1917.-1997.)

Kad mi je bilo pet godina, sjećam se da je posjećivao mog otca, koji mu je bio ne samo profesor nego i zemljak i priatelj. Zbog bolesti, morao je godinu dana pauzirati, pa se zatim vratio na Salatu, gdje je uvijek bio jedan od najboljih đaka u razredu. Već zarana izticao se svojim rodoljubljem i ljubavlju prema graničarskome podravskom zavičaju. Oduševljavale su ga Kranjčevičeve i Poljakove pjesme, a i sam je počeo pisati stihove. Neke od njih objavili smo prošle godine u "Maruliću" i u "Danici". Mnogo mu je u životu značila majka, čija se slika nalazila iznad kreveta i kad je umro. Na iztaknutom mjestu u njegovoj kuriji nalazile su se i slike njegovih uzora: kardinala Stepinca i dr. Ante Starčevića.

HKD sv. Jeronima /sv. Ćirila i Metoda/ volio je od djetinjstva i čitao jeronimske knjige. Kao predsjednik brinuo se za to da se Društvo održi i ostati na crti kontinuiteta vjernosti Crkvi i domovini. Taj je kontinuitet karakterizirao njegov život i djelo. Energično nas je podržao kad smo 80-ih godina odlučili da ostanemo udruga građana i ne postati društvena organizacija, kao neke slične ustanove. Svojim ugledom i savjetima pomagao nam je i kad je posljednje godine svoga života bio, tako reći, prikovan uz bolestnički krevet. Brinuo se i za pomoć u tvarnom poslovanju kad nam je bilo najteže i kad su nam mnoga izdanja proglašavali "šundom".

Piše:
Prof. Radovan GRGEC

Zahvaljujući njemu, mogli smo izaći na kraj i s nاجامنином u našoj knjižari.

Antun Ivandija rođio se 12.1.1917. u Đurđevcu, gdje je završio osnovnu školu. Na gimnaziji na Salati maturirao je 1938., a teološki studij završio licencijatom. Za svećenika je zaređen 1944. Bio je neko vrijeme kapelan u Velikom Bisagu, a nakon povratka s robije duhovnik sestara u Hrvatskom Leskovcu. Tada je doktorirao. Nakon docenture /1963/ postao je 1969. izvanredni, a 1975. redoviti profesor KBF-a. Od 1967. zagrebački je kanonik, a od 1975. počasni prelat. Svojim je djelovanjem učinio zaista mnogo za Kaptol i Katedralu, čiji je bio kustos. Također su velike njegove zasluge za uređenje svetišta Majke Božje Bistričke i za osnivanje Svećeničkog doma na Kaptolu. Nakon smrti biskupa Lacha, 1983., dr. Ivandija postao je i veliki prepošte Prvostolnog kaptola, na kojoj funkciji ga je naslijedio biskup Koksa.

Iako je bio vrhunski intelektualac i crkveni dostojanstvenik, znao je da je najvažnija inteligencija srdca, koja je srdce i srž inteligencije, i da je jednostavnost u govoru i ponašanju ne samo značajka inteligenčnih nego i karakternih ljudi. Stoga nije držao previše do svojih akademskih i crkvenih titula. Jedan naš ugledni književnik pitao me je prije 20-ak godina koji je to pametni svećenik govorio u katedrali prigodom obljetnice Zrinsko-frankopanske pogibije, jer da još nikada nije čuo propovijed tako jasnú i obrazovanim i neukima. Doznao sam da je to bio dr. Ivandija.

Takav je bio Ivandija. Alergičan na ono što naši mlađi zovu "šminkerstvom" ili "prenavljanjem". Znao je "popu reći pop a bobu bob" kao i njegov uzor, Starac. Uz sve znanstvene rade, koje je objavio kao profesor, rizničar Katedrale, muzejski i arhivski stručnjak, znalač sakralne umjetnosti /studirao je i arhitekturu/ i povjesničar /glavno mu je djelo "Povijest Crkve među Hrvatima" što ga je objavilo 1973. naše Društvo/, znao je znanstvenicima, svojim studentima i običnim ljudima govoriti jednostavno, jasno i pametno. Takav je bio i u svagdanjem životu, tako je i umirao i umro.

Brinuo se za siromašne i potrebne. Pomašao je odmah i konkretno, a svoja dobročinstva nikad nije stavljao na veliko zvono. Ipak je stekao, uz mnoge prijatelje, kakav je npr. bio Mons. Nikola Soldo, njegov predhodnik u predsjedničtvu HKD-a i također hrvatski "Mandela", i svu silu zlonamjernih kritičara, kojima njegova "katonska neuglađenost" nipošto nije odgovarala. Neopravdano su ga prešućivali i zapostavljali. Nepravde je strpljivo podnosio, ne podilazeći i ne "antišambrirajući" moćnjima. Sestra, koja je do posljednjeg trenutka bila uz njega, sažela je čitav njegov život u jednu rečenicu: "Živio je i umro kao čovjek pravednik". Zaista, ljepeš se to ne može reći.

Posebna su mu briga bili mali ljudi, koje je pomagao, a da to mnogi nisu znali. S njima je rado i razgovarao. Godinama je pripremao nova izdanja našega najpopularnijeg molitvenika "Kruh nebeski".

Na izpraćaju iz njegove kurije 5.VI.1997., koji je predvodio kard. Kuharić, bili su nazočni mnogi uglednici. Sutradan, 6.VI., na sprovod u Đurđevac došli su brojni svećenici i laici, među kojima i predstavnici HKD-a. Poslije sv. mise zadušnice, koju je predvodio, uz concelebraciju gotovo čitavog Kaptola zagrebačkog i podravskog klera, biskup Culej, oprostili su se od pokojnika u crkvi biskup Đuro Koksa i ravnatelj HKD-a, prof. Radovan Grgeč, a na groblju Mons. Marko Culej, đurđevački župnik Izidor Ferek, dr. Josip Ladika i prof. Ivan Golub. Bio je to velik sprovod skromnog ali velikog sina hrvatske Podravine. Bilje je to i svojevrstna zahvala za njegov život i djelo.

Mario Bilić

Nada

sunce pada
kiša pada
čovjek strada

tko jedini
uspravan je
u toj trci
Zadnjeg pada

jedina je postojana
i jedina usprav stoji
samo nada

pčela cvijeću slador
krade
slador pčeli meda
dade

tko to pčelu s cvjetom
veže
osim nade

sunce pada
kiša pada
čovjek strada

tko im novo ruho
daje
podije ih iznenada

tko ih štiti
od propada

opet Nada

PIŠI ZA OKO, ČITAJ ZA UHO

Pogled na hrvatski pravopis (II)

Znali smo da će naša odluka o primjeni umjerenoga "korijenskog" pravopisa izazvati različite komentare. Nasuprot množtvu izraza podpore, ima i glasova, koji tu odluku kritiziraju, pozivajući se i na političke i na znanstvene kriterije. To bjelodano pokazuje, da pitanje hrvatskog pravopisa nije konačno riješeno, pa stoga, objavljajući drugi, završni dio teksta dr. Mate Šimundića, Uredništvo poziva na razpravu i one, koji se s našom odlukom ne slažu.

VI

tako Vuk Karadžić (1787. -1864.) postade silom i milom prihvaćen u Hrvatskoj. I to mnogo lakše negoli u Srbiji. I umro je, a nije dočekao pobjedu svoga književnoga jezika u vlastitoj domovini. Istina, on je otac srbjanskoga jezika i pravopisa, ujedno je i otac srbjanskoga imperializma. U svojoj osnovi - kazano je - ni je priznavao postojanje hrvatskoga naroda. Postojahu jedino Srbi triju vjera. Na veliku žalost, njegov je pravopis i jezik u Hrvatskoj zagovarala većina onih, kojima bi poznato njegovo hrvatožderstvo. U njih osobni probitci stajahu visoko iznad občih, hrvatskih. Seljak samouk dospeje u Beč iza propasti 1. srb. ustanka. Imao pregolemu sreću, da je naletio na Kopitaru, koji od njega učini ono, što je poslije bio. Po hrvatskim je krajevima Karadžić skupljao narodne pjesme i pripoviedke te jezično blago za svoj rječnik. Poštenje ga ni je resilo. Sve je to hrvatsko blago objavio kano - srbjansko. Takoder i baladu **Asanaginicu**, koju nade u Fortisovoj knjizi **Putu po Dalmaciji**. Sa čakavskoga je preveo na srbjanski, i takvu je poznamo iz školskih čitanka! S njime trajno hodilo lupežtvo. Na isti će način postupati do kraja svojega života.

Do nebesa Karadžića veličaju pripadnici njegove nacije, premda znaju, kako je u mnogočemu stvarnost suprotna. Kratko bih se zadržao na nekim stvarima. Bez prekida njegovi govore i pišu, kako je on, taj samouk seljak, dao Hrvatima ništa manje negoli - književni jezik! Njegov je **Srpski rječnik** izšao 1818., a do te godine hrvatski su rječničari izdali ništa manje već 27 rječnika! Najstariji je ugledao danje svjetlo 1449. u Zadru. Među njima je i Belostenčev Gazofilacij (1740.), treći enciklopedijski rječnik na svijetu te Katančićev **Etimološki rječnik** (početak XIX. st.). A prva je hrvatska slovница objavljena 1604! Dok smo Hrvati hodili u poređeno s ostalim zapadnoeuropskim zemljama, Srbijanaca tada ne bi nikdje! Pojavise se tek u XIX. st. I to jednim malim rječnikom. Da spada slučajno među hrvatske, ne bi bio niti opažen; izgubio bi se u množtvu drugih.

U školama nas učili, da je u Srpskome rječniku Karadžić prvi odredio sva četiri književna naglasaka i za njih stvorio znake, također ustanovio izzanaglasne duljine. Liepo, da je istinito! Sve je to obavio prie njega Šime Starčević u svojoj **Novoj ričoslovnici iliričkoj** tiskanoj 1812. u Trstu. Dakle, 4 godine prie Karadžića sve je to provedeno u Starčevićevu djelu. Karadžić eto odkri Ameriku nakon Kolumba! I sve do

Piše:**Prof.dr. Mato ŠIMUNDIĆ**

našega vremena u Srbiji se polaguje ta laž. Uspjeli su donekle među tuđim slavistima.

Kruna svega pak je tvrdnja do iznemoglosti i veleumnosti (genialnost: tobožnja

KORIENSKO PISANJE



Naslovna stranica priručnika o korijenskom pravopisu, koji je, uz suradnju članova Hrvatskoga državnog ureda za jezik, sastavio A.B. Klaić

Karadžićeva zasada: **Piši, kao što govorиш, a čitaj, kako je napisano!**

Eto balkanski samouk u svoje doba podario Evropi čudo neviđeno, nešto kano Einstein teoriju relativnosti! No, sve je stu-bokom drugačije. Navedena izreka u Evropi je poznata kao **Adelungova zasada**. Potječe od njemačkoga jezikoslovca Johanna Cristopha Adelunga (1732. - 1806.). **U laži su kratke noge**, tvrdi narodna poslovica. Karadžić, po svome običaju, preuzeo tuđe ne označivši izvor, te izpalio kano njegovo. No, s lupežtom se ne može daleko. Srpski jezikoslovci znaju za ovo, ali se čine sliepi i gluhi. Godi im, kako ova užvišena laž krasiti jedno srbjansko božanstvo u Karadžićevu osobi.

Ponavljam, Karadžić ni je priznavao Hrvate, nego ih pretvorio u Srbe. U Beču je 1849. izšao njegov **Kovčević za istoriju**,

jezik i običaje Srba sva tri zakona. Ovdje zakon označuje vjeru. Dakle, svi pravoslavni, muslimani i rimokatolici - svi su oni Srbi. Za rimokatolike, tj. Hrvate kaže: "... jer ako neće da su Srbi, oni nemaju nikakvog narodnog imena". Eto dakle mi Hrvati ne posjedujemo svoje nacionalno ime, sbog toga se moramo zvati - Srbi! Tako valjda mora biti, kako tvrdi ta samouka lupežina srbjanska. Za nj, su, dalje, Srbi **slavno ime**. Akoli je suditi po lupežnici i krivočtvu, tu je onda u pravu. **Kovčević** je krcat ovakvim ludorijama, ali je porazno, kada izza promišljene ludosti stoji državna moć, kakvu Srbjanci imadijahu u objema Jugoslavijama te množtvu hrvatskih podrepina, što za njih podmeću leđa u raboti protiv naroda, kojemu po rodu pripadaju.

Kakav bi jezikoslovac Karadžić? Odgovaram: malen. Pred sobom imaje hrpu rječnika hrvatskoga jezika, u njima našao i preobilje besjednoga blaga. Uzprkos tomu, stvorio malen obči rječnik. Kako je slabo vladao njemačkim i nikako latinskim jezikom, to je srbjanske rječi protumačio Kopitar rječima tih dvaju jezika. Dakle, u **Srpskome rječniku** nahode se 2/3 Kopitareva djela. Nudio mu Karadžić, neka je na koricama i njegovo, Kopitarevo ime, ali on bi i preponosan, da bi svoje ime stavio na taj rječnik.

Karadžićeva slovica srbjanskoga jezika ni je vredna niti spomena.

Staro je ciriličko pismo prilagodio surjemenuju jeziku. Odbacio svušna slova, uveo ona, što ih ne bi u toj cirilici. Iz latinice preuzeo j, iz rumunjske cirilice đ, a č prenio iz nekakva staroga rukopisa, đ udvojio od č i j, udvajanjem l i n s poluglasom stvorio lj i nj. Dakle, u sadašnjoj su cirilici udvojena 3 slova.

Izprjad sebe izturio Adelungovu zasadu, koje se naoko držao. Pitati se je: može li se pisati, kao što se govor te čitati, kako je napisano? Ne, ne može! Govor je glasovna (akustička) stvarnost, pisanje pak znakovima, na svoj način slikovna, pokretna (mehanička). Prema tome, jedna se vrsta znakova ne može pretočiti u drugu. Pisati se ne može, a pisati se mora! Mora onako, kako može. K tomu, rječ je dio rečenice, ni je dakle samostalna, stoga je podređena izgovornim mogućnostima i zakonitostima. Govorenje je obično popraćeno dizanjem i spuštanjem glasa, stankama, gestama i mimikama, pisana je rečenica gola. Na koncu, u pisanju mora biti zastupljena znanstvenost, inače se upada u nerazumljivost. Da se Karadžić držao "svoje" zasade, pisao bi brački, brocki, govečki,

gracki, hrvacki, kolecki, livacki, narocki, švecki. Ipak je pisao bratski, brodski, govedski i dr.

Mnogo su veće promjene u rečenicama, jer pri izgovoru rieči djeluju jedna na drugu. Tako se npr. brod plovi, puž klizi, bob trune izgovaraju: brot plovi, puš klizi, bop trune. I obratno: brat bježi, snop gori, plot zelen izgovaraju se: brad bježi, snob gori, plod zelen. A kap po kap biva: ka po kap. Dalje, groz sdrobio groz drobio, mast stavitи mas stavitи. Ovakvih i **bližkih** primjera moguće je navoditi množstvo. Pisanje kako se izgovara, stvorilo bi nevidenu sbrku, iz koje ne bi bilo izlaza. Oni što stoje iza Adelungove, odnosno novopečene Karadžićeve zasade, naprsto nemaju pojma o jeziku.

VII

Lj. Gaj i preporoditelji izticahu zasadu: **Piši za oko, čitaj za uho!** Ovo pak znači, kako pravopis mora počivati na znanstvenim osnovama. Povesti se za izgovornim oblikom rieči i rečenice, znači odstupiti od znanstvenosti te upasti u primitivnost, nerazumljivost, sbrku. Za pojedine takve slučajeve može se predočiti desetke i desetke primjera, no ovdje će biti predstavljeni tek nekolikim navodima kao **pars pro toto**, jer donositi većinu, ne bi bilo svrhovito u ovoj prigodi. Neznanstvenost fonetičkoga pravopisa ogleda se u sliedecim slučajevima:

1. Priedlozi iz, niz, nuz, raz, uz slazu se s mnogim riećima, ali se tada pišu na pet načina, npr. raz-bit, ras-točiti, raš-članiti, raš-siriti, ra-širiti, raž-dipati se. Akoli bi se pak pisalo etimolojski, uvek bi ostao **raz-**, stoga ne bi bilo nikakvih promjena, niti smetnja. Na prvi se mah ne može shvatiti, da je raširiti složen od priedl. raz i širiti.

Sličnu sudbinu doživljaju priedl. nad, od, pod, pred, npr. nad-vladati : nat-kriti, od-gurnuti : ot-ključati.

2. U im. bezakonje i bezemljaš te prid. bezvučan u izgovoru se dva zz stapaju u jedan. Podpuni su njihovi oblici bezzakonje, bezzemljaš, bezzvučan. S njima je i priedl. iza, koji je složen od iz i za, dakle izza.

Stapanje dd > d biva u odati, odieliti, odvojiti, koji su složeni od od-dati, od-dieliti, od-dvojiti, zatim odjel < od-djel.

Jednako dt > t: otad, otale, otegliti, oteretiti, oteturati, otipkati, otisak, otisnuti, otjecati, otrag i dr. Treba ih pisati otdad, otdale, odtegliti, odteretiti, odteturati, odtipkati, otdisak, otdisnuti, odtjecati, odtrag.

Isto je i s brojevima devedeset, pedeset, šezdeset, koji su stvarno devetdeset, petdeset, šestdeset.

3. a) Im. klupko i pripovjetka imaju gen. množine klubaka, pripoviedaka. S pripovjetkom se slazu domorotka, drvojetka te bilješka, dugonoška. Da se pišu klubko, pripovedka, domorodka, drvojedka, bilješka, dugonožka, kako je po etimologiji, ne bi bilo ove smještosti. Končno, odakle tek u jednomu padežu drugi glas.

Budući da sam cio život (40 godina) poučavao hrvatski jezik u školama, velim, osim oblika bilježaka nikada ni u školskoj ni u domaćoj zadaći niti jedan učenik ni je u gen. množ. ovih i sličnih imenica napisao

pravilan oblik, kako ga tražio pravopis. Odjednom se iznebuha pojavi zvučni suglasnik, kojega nikdje nema, nego tek tu mora doći.

b) U im. na -b(a)c kao vrabac također se glas b piše i izgovara još samo u gen. množine. Drukdje je vrapca - vrapcu - vrapče - vrapci - vrapcima - vrapce. Ovdje spadaju babac, dobac, dubac, drobac, golotrbac te desetci ostalih.

c) Kakve li nenaravnosti u pisanju pridjeva kano blizak - blisko - bliska. Ovakva što može podnosiću izrazito primitivan pravopis. S njime je bridak, drzak, gibak, gladak, ljbak, mrzak, nizak, sladak, šibak, židak. U muž. rodu zvučan suglasnik, u sred. i žen. njegov bezzvučni parnjak. Jednako su pod-

svjestan, umjestan, vlastan i dr. Sred. i žen. rod pritištu na mužki, te se može pročitati bolesan, časan, korisan i td.

4. a) Malo će tko prepoznati ove oblike: boca- boci, gosca-gosci, graca-graci, grošca - grosci, guca - guci, gvosca - gvoisci, hoca- hoc, leca- leci, mlaca- mlaci, oboca- oboci, okaca - okači, uboca - uboci, voča - voci. Ovdje je gen. jednine i nom. množine imenica bodac, gozdac, gradac, grozdac, gudač, gvozdac, hodač, ledac, mladac, obodac, okatac, ubodac, vodac. Međutim, da su napisani bodca - bodci, gozdca - gozdci, gradca - gradci, grozda - grozci, gudca - gudci, gvozdca - gvozci, hodač - hodači, ledca - ledci, mladca - mladci, obodca - obodci, okatac - okatci, ubodaca - ubodci, vodca - vodci, dakle s glasom d, koji je u nominativu jednine, bez težkoće bi se razumjeli. Ali pravopis propisuje boca- boci, gosca - gosci i td., sbog čega dati oblici ostaju neprepoznatljivi.

b) Jednako je težko prepoznatljiv nom. množine dograci, dovoci, ishocci, ispreci, meci, obraci, omlaci, osreci, poreci, povoci, prihoci, pripaci, procjeci, reci, truci, zaci. Kada bi se, međutim, pisali dogradci, dovodci, izhodci, izpredci, medci, obradci, omladci, osredci, poredc, povodci, prihodci, pripadci, procjedci, redci, trudci, zadci, bilo bi jasno, da je njihov nom. jednine dogradak, dovodak, izhodak, izpredak i td.

5. a) Jednako je i s imenicama na -t(a)c kano bratac, glavatac, golovratac, gutač, klopatac, kokotac, kopitac, kotac, listac, mahnitao, mlatac, mostac, mrtac, otac, platac, prokletac, proštač, prutac, škrtač, trputac, zubatac, žutac. U onih neživa značenja, kakvih je ovdje većina, glas t se nahodi u akuz. jednine, u svih pak u gen. množine, npr. kopitac - kopitaca, mahnitao - mahnitaca. Ostali su padeži kopica, mahnica - kopicu, mahnici - kopici, mahnici - kopicima, mahnicima - kopice, mahnice. Toliko su glasovno daleko od nom. jednine, da ih nije lako dovesti u svezu. Tako u bratac i otac glas t se pojavljuje tek u gen. množine brataca, otaca. Tako u čudnovatu pravopisu. U znanstvenu pak u svakome obliku.

b) Također u imenicama na-t(a)k gubi se glas t u vok. jednine te u većini padeža u množini. Primjerice, kutak - vok. kuče, množ. kuci - kutaka - kucima - kutke. Tko može bez većega napora odgonetnuti iz padeža kuće i kuci osnovnik kutak. Iste su boljšak, dobitak, imutak, oblatak, osnutak, smotak, snutak, vrutak, zavijutak.

Osobit je u pisanju naprstak - gen. naprska - vok. napršće - množ. naprsi - naprstaka. U prvi tren navodi se glag. naprsnuti. Da se piše naprstka, naprstče, naprstci, naprscima, zabune ne bi bilo.

6. a) Uzme li se im. dvizac, na njoj se očituje pravopisni nedostatak sbog glasovnih promjena, što bivaju u izgovoru. Tako je dvizac - dvisca - dvišće, množ. dvisci - dvizaca. Dakle, kamo izgovor, a za njim i pisani oblik. Kudikamo bi bilo lakše, da svakdjek ostaje glas z. Ovamo spadaju čovjekomrzac, duborezac, grizac, kamenorezac, muzac, obrazac, portugizac, staklorezac, svizac, vozač, ženomrzac.



vojene njihove izvedenice kao blizkost: blizina, gladkost: glatkotač i td.

Najbolje će se ovo razabrati na izvedenicama kor. morfema **slad-**. Dobiva se sladak, sladić, sladiti, sladokusac, slador, sladorni, sladost, sladunjav, sladunjavost, prema kojima su slatkača, slatkarija, slatkast, slatkiš, slatkoča, slatkohran, slatkost, slatkordni. Ovakvo pravopisno razjedinjenje, vjerujem, ne bi podnijeo niti jedan slobodan narod.

d) Glagoli dupsti, gristi, listi, musti, vesti, zepsti imaju prez. dubem, grizem, ližem, muzem, vezem, zebem. Očit je razkorak u pisanju dvaju osnovnih glagolskih oblika. Infinitiv bi se morao pisati dubsti, grizti, listi, muzti, vezti, zebsti.

Jednako prema nepodoban i potreba biva nepodopština, potrepština.

e) Sbog zvučnosti glas č se piše dž prije zvučnim suglasnikom, što izvedenici odvodi daleko od osnovice, npr. jednak > jednačiti > jednačba > jednadžba, lučiti > lučba > ludžba, predočiti > predočba > predodžba, promicati > promičba > promidžba, svjedok > svjedočiti > svjedočba svjedodžba, učiti > učbenik > udžbenik, uručiti > uručbeni > urudžbeni i urudžbirati, vračati > vračbina > vratžbina.

f) Piše se prid. bolestan - bolesno - bolesna. Ovakav je častan, koristan, lastan, masan, milostan, oblastan, poštan, radostan,

b) Isto se događa s imenicama na -z(a)k, npr. svezak - sveska - svešće, množ. svesci - svezaka. Ovako ide dolazak, izlazak, izvezak, narezak, navezak, oblizak, odgrizak, odlazak, prerezak, svezak, ulazak, zalizak.

7. a) U istu skupinu ulaze imenice na -ž(a)c kao lažac - lašća - lašće, množ. laci - lažaca. Između drugih ovdje su beznožac, člankonožac, debelokožac, glavonožac, konjotržac, nezrabožac, plosnorožac, rožac, stožac, tronožac, zemljodržac.

b) Ovdje su i imenice na -ž(a)k, kakve su briežak, bubrežak, držak, izložak, kralježak, ostrižak, ostružak, parožak, predložak, prekrižak, proložak, sastružak, sniežak, tronožak, ubožak, uložak, umnožak, ustrižak, žižak (= crv). Sklanjaju se po pravopisu kano parožak - paroška - paroše - parašći - paražaka.

U svim primjerima u toč. 4., 5. i 6. pisani oblici stanovitih padaža veoma zapliću stvar odvodeći ih daleko od nom. jednine, dakle osnovnoga oblika.

7. Poništenost ili neutralizacija značenjska sbog fonetičkoga pravopisa događa se i u ovih nekoliko slučajeva:

a) U više se padaža izjednačuju dve imenice muž. roda, npr. kolac i kotac - koca - kocu - koče - kocem, množ. koci - kocima - koce. Također ledak i letak - letka, množ. leci, lisac i lizac - lisca, množ. lisci, medak i metak - metka, množ. meci, vic i vidak - množ. vici - vicima.

b) U nom. jednine izjednačuju se bodac i bok - boci, kutac, kutak i kuk - kuci, vodac i volak - voci.

8. Izjednačuju se pridjevi izvedeni od im. groza i grozd > grozan, kartaš i Kartaga > kartaški, prsa i prst > prsni. Naravski, do toga ne bi došlo, kada bi se pisalo grozan i grozdan, kartaški i kartažki, prsni i prstni.

9. a) Držeći se neznanstvena pravopisa, izjednačenje po značenju nastupa u glagolima. Primjerice, uzšetati se = šetati tamomo, a ušetati se = svetčano ući u kakav prostor; uzštipati se = štipati se često i nemirno : uzštipati se = stlačiti čime koji dio tijela; uzšiljiti se = brzo i dulje šiljiti (olovke, drveta) : ušiljiti se = izrasti visok i tanak; uzšišati se = brzo šišati gore-dolje : usisati se = zarezati se, dok se tko šiša; uzšmrati se = mnogo šmrati: ušmrati se = zakočnuti se šmrancjem. Međutim, pravopis ne dopušta pisanje uzšetati se, uzštipati se, uzševeljiti se, uzšiljiti se, uzšišati se, uzšmrati se. Gledano s pravopisnoga gledišta, dati glagoli ne postoje u hrvatskome jeziku. Naime, Karadžićev pravopis ne prizna skup zš.

b) Bliz im je glag. izstupiti = ižici iz reda, oglasiti se na sboru i si. Ako se glag. tupiti složi s priedl. iz-, dobije se iztupiti = učiniti što tupim. Po pravopisu oba se pišu **istupiti**, te im je tako poništeno značenje.

c) Značenjska se poništenost događa u izvedenim osobnim imenima, što nastaju kraćenjem, kada se sledi fonetičko pisanje. Tako biva Hotko < Hodimir i Hotimir, Lutko od Ludvig i lutka, Natka < Nada i Natalija, Ratko < Radoslav i Ratimir, Tatko < Tadija i Tatomir, Vitko < Vidomir i Vitomir, Vlatko < Vladimir i vlat. Dakako, jednačenje je posljedicom pravopisnih propisa.

10. Imenice glazba, gozba, užba, vježba ovakvim se pisanjem vrlo odaleč od izvorna oblika, koji glasi glasba, gostba, uštpba, vještba.

VIII

U doba Nezavisne Države Hrvatske u javnu je uporabu vraćen Gajev hrvatski pravopis, koji je uklonjen 1892. Na zasadama toga pravopisa novi su izradili članovi **Ureda za hrvatski jezik** prof. Franjo Cipra i dr. Bratoljub Klaić. Taj pravopis odgovara hrvatskomu jeziku. Propašću NDH 1945. isti je izbačen te uveden ponovno onaj Drage Bođanića iz razdoblja Banovine Hrvatske, dakle fonologiski. Za sve vrieme druge Jugoslavije u nas je takav pravopis bez obzira na to, koji ga pisci pisali. 1992. Hrvatska sveučilišna naklada izdala je pretisak Ciprina i Klaićeva Hrvatskoga pravopisa. Mnogi doživjesmo taj čin kano poticaj za pisanje morfonologiskoga pravopisa hrvatskoga jezika tim više, jer je javnomu predstavljanju nazočevao i predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman. Na žalost, bijaše to tek meteoritski sjaj. Ni je osnovan Ured za hrvatski jezik, niti je počet rad na hrvatskome pravopisu. Naprotiv, Babićev, Finkin i Mogušev Hrvatski pravopis, fonologiski, što se osniva na zasadama Karadžićeva pravopisa, doživljuje nova izdanja. Kako bi pisci malenkost zadovoljili i drugu stranu, tj. hrvatsku, to se u sporednim pitanjima približili hrvatskomu pravopisu. Upravo toliko, kako im se ne bi moglo reći, da u njemu nema niti malo morfonologiskoga. Ali je to i dalje tuđi pravopis!

Na hrvatskome je tlu tuđinska vlast ustoličila još tuđinski pravopis sbog vlastitih političkih probitaka. Dakako, suprotnih hrvatskomu narodu. I nakon što je carevac u Hrvatskoj dulje od stoljeća (izuzevši razdoblje 2. svj. rata) pod tuđim pritiskom, eto mu je u neovisnoj Republici Hrvatskoj potvrđen i produžen život do 1997! Kako izgleda, Karadžićev će duh u nas još stolovati. Izpade, kano da smo narod sluganske, kolonialne čudi u svojoj državi. U državi napadnutoj od one, koje je otcem njezina imperializma glavom polupismeni kradljivac hrvatskih kulturnih i znanstvenih dobara te hrvatožder Vuk Karadžić. Ne služi na čast nikomu, tko god stajao izza toga, da se i dalje služimo neznanstvenim te jednim od najprimitivnijih pravopisa u svetu. Srbjanski imperialisti s pravom mogu likovati i tvrditi kako nam dadoše svoj pravopis i jezik. Dokle god se služimo njihovim pravopisom, imat će podlogu za takve tvrdnje. Ni pola jada, da je taj pravopis znanstven. Zagovaratelji Karadžićeva pravopisa navode, kako se ipak njime služimo više od jednoga stoljeća te kako se isti naziva - hrvatski. Smješno i žalostno!

Dok tamnovah u srbonomističkim vojnim kazamatama i sbog zauzimanja za hrvatski jezik i pravopis, zaista ne mogah niti sanjati, da ču se u neovisnoj Republici Hrvatskoj također boriti jednako za hrvatski jezik i pravopis. 0, tempora, o, mores!

Na predstavljanju jednoga izdanja sadašnjega pravopisa Stjepan Babić izjavlji,

kako se onda, tj. u Republici Hrvatskoj, ni je prešlo na korienski pravopis, dakle hrvatski, sbog toga, što bi hrvatski narod odjednom ostao - nepismen! Kolikoga li zastrašivanja i neistine!? Ta hrvatski pravopis ni je ni englezki, ni francuzki, a pogotovo ni je irski, daje izgovorni oblik rieči nepremostivo udaljen od pisana. Sva trojica njegovih pisaca skupa sa mnom nalažasmo se u srjednjošolskim klupama u NDH, kada je uveden stvarni **Hrvatski pravopis** (Ciprin i Klaićev). Ne bi to nikakav bauk; njime smo ovladali za najviše mjesec dana. I, začudo, nitko ne osta - nepismen. Niti bijaše onda, niti bi bio sada hrvatski narod nesposoban i nepismen za prihvat svojega pravopisa. U školama lako uči tuđe jezike i njihove pravopise, a kao ne bi mogao - svoj. Akoli HRT redovito ima predavanja tuđih jezika i pravopisa, zašto ne bi poučavala i hrvatski pravopis. Pravopisno srbovanje pisac Karadžićeva srbjanskoga pravopisa pod naslovom hrvatskoga opravdava bojazni od nepismenosti. Držim, kako bi drugačije govorio, kada iz svega ne bi izvlačio osobne probitke. Konačno, vratimo se na početak. Kada je 1892. Hrvatima naturen tuđi pravopis, narod ne osta nepismen. Bila bi njegova tvrdnja smješna, kada ne bi bila jedna, nevoljna i kukavna. Prema njoj, hrvatski je narod naprsto osuđen na uporabu srbjanskoga pravopisa, stoga odmaka od njega ne smije, niti može biti!

Uzgredice pripomenuto, stolice hrvatskoga jezika otvaraju se na pojedinim sveučilištima u svetu. Pored njih su i srbske. Tuđinac će najlakše uočiti razliku između hrvatskoga i srbskoga jezika upravo po pravopisu. K tomu, i onako ne laku slovincu hrvatskoga jezika dodatno obterećuje sadašnji veoma zapleten pravopis. Želimo li, da se u tuđini više predaje hrvatski jezik, dužni smo urediti jednostavan i znanstven pravopis, hrvatski pravopis! Naravski, na prvome su mjestu domaće potrebe. Time ćemo se oslobođiti kulturnoga kolonializma, vratiti se k sebi i biti svoji. Povraćajući dostojanstvo hrvatskomu pravopisu, s njime i jeziku, uzdižemo i sebe na pripadajuću razinu.

Prie koju godinu u Školskim novinama objavih načrt **Zakona o Uredu za hrvatski jezik**. Može isti poslužiti za polazište razpravi o njegovu stvaranju. Na redu je Sabor Republike Hrvatske. Pred njime su zadatci osnovati **Ured za hrvatski jezik** i urediti hrvatski pravopis u javni život. Poznato mi je, da izradba (elaborat) **Zakona o hrvatskome jeziku** leži u saborskome pretincu već 3 godine. S njime na danje svjetlo, u postupak za razpravu.

Okončat će preporoditeljskom krilaticom glede pravopisa: **Piši za oko, čitaj za uho!**

NI JEDAN RODOLJUBIVI HRVAT NA SVIJETU NE MOŽE SE POMIRITI S GUBITKOM BOSANSKE POSAVINE

(Razgovor s fra Antonom Pavom Kozinom)

Fra Antu Kozinu, franjevca Bosne Srebrene, dušobrižnika među Gradičanskim Hrvatima u Austriji, sudionika hrvatskoga Križnog puta i bivšega političkog zatvorenika, posjetili smo nedavno u malenom i ubavom selcu Čembi-Schandorfu u Donjem Gradiču (Austrija), gdje se nalazi sjedište njegove župe i gdje žive naši Gradičanski Hrvati. Kao svećenik i mali brat sv. Franje, djeluje među svojim vjernicima ponizno, samozatajno i uvjerljivo. Istina, ne voli ljudske mane, a još manje nepravde, od kojih često nisu pošteđeni ni crkveni ljudi, ali on voli ljudi i ne želi se protiv njih boriti. Njega doista oduševljavaju i pokreću Mir i Dobro. Jer, biti pobornik mira, znači prihvatići, ne suditi, ne sijati razdor, tražiti jasnoću susreta, izbjegavati nedorečenost i dvomislenost. Jedino, kao istinski hrvatski domoljub, ogorčen je na svjetske moćnike, koji su presudili, da naša Bosanska Posavina pripadne Srbima i omogućili im, da razore našu katoličku crkvu i Franjevački samostan na Plehanu. Ne može shvatiti zašto se velike svjetske sile služe dvostrukim mjerilima, tako da Srbe nagrađuju, a Hrvate kažnjavaju. Hrvatskom narodu u sjećanju je ostao postupak SAD prema ministru dr Andriji Artukoviću i četničkom vojvodi Momčilu Đujiću. Prvi je izručen SFRJ i osuđen na smrt, dok se drugi i sada seta po Americi.

Od izbijanja Domovinskog rata pa sve do sada, Fra Ante se podpuno angažirao na prikupljanju tvarne pomoći svojoj braći u Bosanskoj Posavini. I opremio je mnogo šlepera hrane, odijela i namještaja u svoju rodnu Posavinu. On je sretan i radostan ako može nekomu pomoći u nevolji. I neka se to zna i neka se ne zaboravi. Naš razgovor s fra Antonom tekao je ovako:

PITANJE: O, Kozina, koliko znamo, ove godine navršava se 45 godina Vašeg svećeništva. Možete li nam nešto reći o tomu što je bilo presudno na Vašem životnom putu, da postanete što jeste: franjevac i častan hrvatski domoljub.

- Oduvijek sam držao, da je najteže i najnezahvalnije govoriti o sebi jer uвijek postoji opasnost, da se subjektivno postupa. Međutim, ja ћu iznijeti nešto što je činjenično i odnosi se na moj životopis. Rođen sam 1924. u Modromu kraj Ple-

**Razgovarao:
prof. Ivan ALILOVIĆ**

hana, u brojnoj seljačkoj obitelji, u kojoj je bilo osmero djece, pet braće i tri sestre. Otac mi je bio telegrafist u državnoj službi za vrijeme stare Jugoslavije pa, zahvaljujući tome, mi nismo znali što je oskudica i bijeda, s obzirom da su tada mnogi glado-



Fra Ante Pavo Kozina

vali. Imao sam veselo i bezbrižno djetinjstvo u topлом obiteljskom ozračju, u kojem je život proticao u duhu kršćanske vjere, narodne pjesme i tradicije, što je sve utjecalo na mene. Kao dječak živo se i danas sjećam svih hrvatskih političkih manifestacija, zborova i izbora, u kojima je naš narod bio listom za Mačeka. To je u meni budilo ljubav prema hrvatskom narodu i prema našoj prošlosti. Kasnije se to u školi još više produbljivalo. I davno reče naš fra Grga Martić: "Koju žicu uzme dijete na se, ta ga grebe i pod sijede vlasti."

PITANJE: A kako je teklo Vaše školovanje?

Nakon završene pučke škole u rodnom mjestu, roditelji su željeli da učim za fratra, a to je istodobno bila i moja želja, pa me upisaše u Franjevačku klasičnu

gimnaziju u Visokom. Pošto za mene ne bijaše prve godine mesta u sjemeništu, prvi sam razred završio kao tzv. vanjski đak. U drugom razredu ostvarila se moja želja, jer sam primljen u sjemenište. Nakon završenih šest razreda gimnazije, ušao sam u novicijat i nastavio gimnaziju.

PITANJE: Vi ste, kao učenik - klerik osmog razreda gimnazije, povlačili se u travnju 1945. s hrvatskom vojskom pred partizanima sve do u Sloveniju. Zašto ste se povlačili, s obzirom da ste bili obični đak - klerik i da Vam posebno nije prijetila opasnost po život. Što je bilo odlučujuće u tomu i kako je teklo vaše povlačenje pred partizanima?

- Odlučujuća činjenica za moje povlačenje bila je spoznaja, da ostajemo bez svoje države i da će na vlast doći srbo-partizani, što je za mene značilo povratak u robstvo pod srbsku čizmu. Veliku ulogu u momu opredjeljenju igrala su moja dva brata, koji su pripadali Ustaškoj vojsci, i ja sam im želio ostati vjeran. Bio sam spremna kao nepopravljivi idealist na sve žrtve za Hrvatsku. Kako je teklo moje povlačenje? Priključio sam se većoj skupini hrvatskih intelektualaca i svećenika iz Bosanske Posavine, među kojima je bio i sarajevski pjesnik i pravnik Zvonimir Sprajcer. Za mene je bila sretna okolnost, što sam odmah na početku puta raspoređen u Prosvjetnu bojnu, u kojoj su se nalazili intelektualci. Pomoglo mi je možda i to što sam bio veoma mlad, ali sam uvjeren, da me Božja milost spasila. Naša Prosvjetna bojna stigla je do Dravogradu i zaustavila se pred samim mostom. Na tomu mjestu zatekao se i general Rafael Boban, koji nije htio položiti oružje, nego je glasno uzviknuo. "Tko hoće, neka ide za mnom". Isto je tako postupio i Maks Luburić, s kojim se nalazio moj brat. Meni je ostalo samo da pretrčim na njihovu stranu, ali sam se kolebao i ostao na mjestu. Moj je brat poginuo, a drugi nastrađao u životu na svoj način. Tada smo bili zatočeni u logor Teherje u Sloveniji, gdje sam ostao do početka lipnja. Svaki dan i noć su nas preslušavali. Po noći su ubijali častnike, intelektualce i svećenike. Svaki dan bilo nas je sve manje i manje. Nakon završenoga izpitivanja, upućeni smo u naša rodna mesta i da se javimo mjestnim vlastima, o kojima će ovisiti

naša dalja sudbina. Ja sam se sretno vratio u svoje rodno mjesto Modrane.

PITANJE: Što se dalje događalo s Vama?

Neko vrijeme bio sam kod kuće, a zatim sam u listopadu 1945. privatno položio osmi razred na državnoj gimnaziji i veliku maturu. Pripremao sam se nastaviti izobrazbu za svećenika. Mislio sam, da je sve dobro krenulo, ali sam ubrzo uhićen. Bilo je to 31. X. 1945. Proveden sam u iztražni zatvor i predan vojnom tužitelju 1. XI. 1945. Ubrzo je podignuta obtužnica protiv skupine svećenika i intelektualaca, kojoj sam i ja pripadao. OZNa je navodno dobila informacije, da neki intelektualci namjeravaju nešto poduzeti, pa ih je trebalo onemogućiti i sve ostale zastrašiti. Tako smo svi obtuženi, da smo radili protiv naroda i države. Sudski proces zakazan je 22. XII. 1945. pred Vojnim sudom u Sarajevu i trajao je dva dana. Drugoga dana suđenja izrečene su presude. Osuđeni su na smrt svećenici: fra Franjo Šlafaozer i don Ivan Čondrić. Fra Valerije Voloder, bogoslov i Ante Kozina, maturant gimnazije, osuđeni su na po dvije godine strogog zatvora i gubitak građanskih prava za jednu godinu. Profesor Nenad Dujić i još neki bili su oslobođeni i pušteni na slobodu. Imena ubijenih svećenika i na zatvor osuđenih bogoslova i gimnazialaca našla su se u knjizi "Magnum crimen", koju je napisao hrvatski renegat, dr. Viktor Novak.

Posebno želim iztaknuti, da sam ja bio jedini, koji se nije htio žaliti na dobivenu presudu, dok su se svi ostali žalili. Kaznu



(Preneseno iz "Vjesnika", 18.6.1997.)

sam izdržao u cijelosti u raznim zatvorima, logorima i prokletim avlijama. Bio sam u Sarajevu, Zenici, Bileći, Stolcu, Boračkom jezeru, Žljebovini kraj Sokolca, odakle sam pužten. Za dvije godine robije prošao sam sve zatvorske torture, samice i druge kazne, ali se nisam dao slomiti; sve sam izdržao. Pužten sam na slobodu 8. XI. 1947.

PITANJE: Vi ste ostali dosljedni svomu opredjeljenju i, unatoč svim zaprekama, postali svećenik. Kako ste to postigli?

Sve potežkoće, koje su mi stajale na putu da postanem svećenik, pomogle su mi, da ostvarim svoj cilj. Svladavanje tih

I Z P R A V C I

U predhodnom je broju na 11. stranici, ispod ilustracije u tekstu dr. Milana Blažekovića krivo otisnuto "Mardus W. Orr", umjesto "Marcus W. Orr". U prijemonku prof. Marija Bilića umjesto navoda da lektorski zahvati u tekstovima prenesenima iz drugih tiskovina nisu dopušteni, pogrešno je otisnuto "lektorski zahtjevi".

Na 27. je stranici pogrešno označeno kako je riječ o šestinskoj narodnoj nošnji. Zapravo se radi o kijevskoj, odnosno vrličkoj narodnoj nošnji.

Četvrtomu nastavku "Bjelovarskog žrvnja smrti" nedostaje podpis autora, g. Stjepana Dolenca, a umjesto njegova je imena posve neumjestno objavljeno "svibanj 1997."

Posebno nam je žao, što je na unutarnjoj strani korica otisnuta fotografija u boji, na kojoj se nalazi i osoba poznata po svojedobnoj izdaji vlastite države i njezine vojske. Ta je fotografija uvrštena grubim previdom.

Iskreno se ispričavamo suradnicima i čitateljima zbog ovih, kao i drugih manjih propusta.

zapreka sve me više učvršćavalo i davalo mi snage da izdržim, što je doprinisalo, da sam sve odlučniji u svojoj nakani. Studirao sam bogosloviju u Sarajevu od 1947. do 1952. Tada sam zaředen za svećenika, pa se ove godine navršava 45. godina moga svećeništva. Tu svoju obljetnicu obnavljam u svom sjećanju, ali nema никакvih uvjeta, da je proslavljen. Bio bih sretan, kada bih mogao doći u svoj Plehan i proslaviti je među svojom braćom.

U protekla četiri i pol desetljeća obnašao sam dužnost kapelana, župnika, vikara i graditelja crkvenih objekata diljem naše Bosne ponosne. To su bila olovna vremena, u kojima su katolički svećenici i koze stavljeni izvan zakona. 1977. napustio sam Bosnu i došao u Austriju. Deset godina vodio sam Katoličku misiju u Innsbruchu, a zatim sam došao u Gradišće i bio župnik u nekoliko mjesta. Sada sam u Schandorf - Čembi, a obslužujem i Schachendorf - Čajtu te Durnbachu - Vincjetu.

PITANJE: Što Vas je u posljednje vrijeme najviše obradovalo i što Vas je ogorčilo?

Mogu Vam iskreno reći, da sam se obradovao pobjedi predsjednika Tuđmana na nedavnim izborima, što mi povraća vjeru u moj hrvatski narod. Ogorčen sam stoje Republika Srbska okupirala Bosansku Posavinu. Hrvati nemaju u Bosni svoje cijelovito područje, iako se iztiče, da su konstitutivan narod. Opet će biti građani trećega reda. Nijedan rodoljubivi Hrvat na svijetu ne može se pomiriti s gubitkom Bosanske Posavine.

PITANJE: Vi ste prikupljali tvarnu pomoć u Austriji za Bosansku Posavinu. Recite nam nešto o tomu.

Od izbijanja rata, pa sve do sada, ja sam se angažirao u prikupljanju tvarne pomoći za naše prognanike i našu vojsku. Učinio sam u tom pogledu onoliko koliko sam mogao. Da nije bilo nekih objektivnih potežkoća, koje ne želim ovdje izticati, mogao sam i mnogo više učiniti ali, što je, tu je.

Surađivao sam s Klubom Hrvata iz Bosne Katarina Kotromanić u Slavonskom Brodu i oni imaju uvid u sve što sam uradio. Dobijao sam zahvalnice i priznanja. Ali, o tomu više drugom zgodom.

NEKI NAS OPET UČE DEMOKRACIJI I HRVATSTVU

Gledam jučer televizijsku emisiju "Komunistička suđenja hrvatskom narodu". Vjerujem, da je to tek prva emisija ove serije, koja bi morala biti podugačka, em zato što su komunisti dugo vladali, em zato što su puno, puno Hrvatima sudili.

Mi, bivši hrvatski politički robijaši, uvijek pozorno promatrano sve što je u svezi s našom Hrvatskom, njezinom političkom situacijom, prošlošću, sadašnjošću i budućnošću, pa, naravno, i sami sebe u toj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Nama nije svejedno kako će se prikazivati naša osobna i nacionalna prošlost, čemu služi i komu će se i s kakvom porukom obratiti. Zato sa zanimanjem, vrlo pozorno i kritički gledamo baš ovakve emisije.

Gledajući tako na filmskoj vrpci protekle događaje i ljude, osvježih sjećanja na neke od letimično prikazanih i na kraju ostalo po malo razočaran viđenim. Ne samo zato, što nisam uočio koja je koncepcija autora emisije, od kud je počeo, što će sve biti sadržajem emisije i koja će joj biti poruka. Znam, ma kako velika serija bude, svi događaji, svi sudski procesi i svi akteri, bilo oni kojima je sudeno ili oni koji su zapovijedali i sudili, ne mogu stati u jednu ovaku emisiju, odnosno seriju, jer bi ona bila duža od "Santa Barbare". Zato zadača autora emisije nije ni malo lagana. Da pače, na njemu je velika odgovornost u izboru sadržaja i kriterija emisije. Njezin sadržaj i poruka morali bi istinito ocrtati taj dio naše povijesti i nas u njoj. Ona nikako ne bi smjela biti jednostrana niti u funkciji bilo koje skupine ili događaja, a napose ne u funkciji trenutno aktualne vlasti i njezinih obnašatelja. Kad ne bi bilo tako, ona ne bi bila istinita, ne bi ocrtavala stvarnost, ne bi imala istinsku i valjanu, nego lažnu i štetnu poruku. Sudeći po do sada viđenom, makar

Piše:

Slavko MEŠTROVIĆ

je teško unaprijed govoriti, ova emisija u tome neće uspjeti.

Zašto? Pa zato što već ni u ovoj prvoj emisiji nema nikakvoga logičnoga slijeda. Ni kronološkoga ni povijestnoga ni značenjskoga. Jednostavno, događaji i akteri samo se nabacuju i promiču na ekranu bez ikakvog od mogućih kriterija. Kriterij je, npr. mogao biti kronološki povijestni vremeplov od početka prema kraju ili s kraja prema početku. Kriterij je mogao biti i značenjskog karaktera, tako da se uzmu samo najvažniji događaji, koji su ostavili trajni pečat u našoj povijesti, iz koje je proiztekla i naša sadašnjost, a vjerojatno i budućnost. To bi bio kriterij občenacionalne vrijednosti, a ne osobne i sektaške, pa ma o kome se radilo. Kriteriji su mogli biti i drugačiji, ali uvijek u skladu s povijestnom istinom, koju smo proživjeti, a ne nikako s njezinom izobličenom slikom. Izkrivljena i neistinita povijestna slika nikomu i ničemu ne služi, a ni održat se ne može ni takva karikatura ni takva emisija.

Gledajući ovu emisiju, kako rekoh, ne uočavam nikakav vrijednostni i logički slijed događaja, ali uočavam, pored častnih aktera tih događaja i one koji to nisu, ali i one, koje nisam ranije uočavao, vjerojatno zato što su u tim događajima bili samo statisti ili marginalci.

Marginalci me ne brinu. Samo ne znam što rade u ovakvoj emisiji, po kojim su kriterijima odabrani i tko ih je i zašto odabrao.

Kad se tiče častnih ili najčastnijih sudionika naše povijesti i njihove patnje, progona i suđenja za tu osobnu i nacionalnu čast i dostojanstvo, držim da dijelim mišljenje svih nas, da njima i njihovu djelu treba dodijeliti posebno mjesto, puno pažnje, vremena i pros-

tora. Nisam primijetio, da je to naglašeno u ovoj emisiji. Ili, barem nije dovoljno; nije primjereno njihovo veličini. Ali sam zato primijetio, da emisija neke veliča, da ne kažem uveličava, bez realnog pokrića. Šteta!

Osim što zasluzne ne veliča dovoljno i primjereno, a nekim pripisuje uloge koje i nisu baš imali, pojavljuju se i oni, kojima nikako ne bi trebalo biti mesta u ovakvoj emisiji. Odnosno, možda i bi, samo ne kao zasluznima nego kao prozvanima. Jer, oni jesu bili akteri nekih povijestnih događaja, koji trebaju biti predmetom ove ili ovakvih emisija, ali su na njihovu žalost, a i žalost autora ove emisije, bili na drugoj strani. Uzaludni će im biti pokušaji, i njih i ovakvih autora, zamijeniti strane. Stranu progonitelja sa stranom progonjenih. Nije mi jasno kako neki misle da mi, hrvatski narod, imamo kratko pamćenje.

Mi smo, bivši hrvatski politički zatorenici, još 1990. na svome prvome osnivačkom saboru u Zagrebu jasno kazali i nakon toga stalno ponavljali, da se ne ćemo nikomu osvećivati i da smo spremni oprostiti, ali ne i zaboraviti. Bilo je kolega, koji su javno predlagali, da se unište sve, pogotovo one najzloglasnije kaznionice, ne zato da bi zatrli povijestno sjećanje na te doline suza, već zato, da naše progonitelje ne bi netko drugi (mi ne ćemo!) radi nas u njih dovodio. A, neki ih nam sada dovode u sjećanje i na našu državnu televiziju, da nas oni ponovno uče demokraciji i hrvatstvu. E, to, gospodo, ne će moći ići. Mi vam ne ćemo ni suditi ni progoniti vas. Ostajte zbogom i s teretom svoje savjesti. Sve vam oprštamo, od vas ništa niti tražimo niti očekujemo - osim da se maknete, jer vi više nikomu nemate što reći ni poručiti. Molimo vas, samo nas još i vi nemojte učiti pravdi, demokraciji i hrvatstvu. Vaše lekcije već smo odavno naučili.

NOVI VELIKOSRBSKI MEMORANDUM NAZVAN DEKLARACIJA

UBeogradu je "O Vaskrsu 1997." napisana i podpisana Deklaracija o genocidu nad srbskim narodom (dalje: Deklaracija), koju je "blagoslovio i potpisao Njegova Svetost patrijarh srpski gospodin PAVLE". Ovu je Deklaraciju podpisalo još šestdeset iztaknutih Srba. Među podpisnicima četiri (4) su episkopa Srbske pravoslavne crkve, dvadeset i dva (22) akademika Srbske akademije nauka i umetnosti (SANU) i brojni sveučilišni profesori. Od poznatih srpskih oporbenih političara, koji sebe smatraju "demokratima", Deklaraciju su podpisali prof. dr. Košta Čavoški i prof. dr. Zoran Đindjić. Deklaraciju je podpisao i vrhovni rabin SRJ Cadik Danon.

U Deklaraciji se između ostalog kaže (citiramo srbski izvornik): "...Danas je već kristalno jasno da se genocid shvata kao sistematsko, organizovano i plansko uništavanje jednog naroda... Međutim, ovom prilikom zadržavamo se na genocidu nad Srbima. **Odrvana sopstvene ličnosti, materijalnih uslova opstanka i odrvana sopstvene duhovnosti ne mogu se smatrati genocidom** (iztaknuo M.M.). Usprkos toj **činjenici srpski narod je u savremenosti naročito žigovan kao remetilački faktor progrusa, humanosti i težnje ka slobodi...** Kroz čitavu svoju istoriju oni (Srbi) su suočavani s najžešćim oblicima genocida i egzodus-a koji su ugrožavali njihov opstanak, a uvek su bili samobranitelji svoje egzistencije, svoje duhovnosti, kulture i demokratskog uverenja... Tokom svih tih događaja Srbi su bili na strani humanizma, spašavali su ne samo svoju egzistenciju, **nego su bili i brana najezdi i uništavanju drugih naroda** (iztaknuo M.M.). Od ranog srednjeg veka Srbi su sa svojim vladarima i crkvenim velikodostojnicima u borbi protiv Turaka bili **poslednji bedem odrane Europe od najezde Turaka i prodora islama** (iztaknuo M.M.). Naročito su značajnu ulogu odigrali svim svojim pokušajima da spreče ekspanzionističke težnje čiji koren i danas sagledavamo u obliku fundamentalizma. U Drugom svetskom ratu najveći broj žrtava u borbi protiv fašizma na Balkanu u koncentracionim logorima (Jasenovcu i drugima) fašističkih i nacističkih marionetskih država ponovo je podnio srpski narod... Egzodus srpskog naroda se nastavlja i danas na kraju XX veka. U procesu razaranja SFR Jugoslavije Srbi su podneli najveće patnje i progon sa svojih istorijskih staništa u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. U ovom razdoblju Srbi su izloženi fizičkom istrebljenju i duhovnom genocidu... Srbi nisu bili prolazno skitačko pleme na regi-

Piše:

Mato MARČINKO

jama sa kojih žele da ih udalje savremeni nosioci akcija i procesa genocida i egzodus-a... Srpski manastiri na tim prostorima izgrađeni su u XIV. veku; Krupa (1317. godine), Krka (1350), Dragović (1397) svi u Dalmaciji; ... Na žalost najveći broj naveđenih srpskih manastira i hramova danas je razrušen a neprocjenjivo duhovno i kulturno blago srpskog naroda u njima je opljačkano i uništeno. Time se fizički i duhovni genocid nad srpskim narodom nastavlja pred očima i savešću celog čovečanstva. Ono što nije uspelo Adolfu Hitleru i njegovoj marioneti Anti Paveliću uspelo je Franji Tuđmanu i Aliji Izetbegoviću.



Ivan Meštrović: Povijest Hrvata

Sa **homogenih srpskih vekovnih staništa u Hrvatskoj** (iztaknuo M.M.): u Lici, Baniji, na Kordunu, Dalmaciji, Zapadnoj Slavoniji, prognani su do kraja 1995. gotovo svi Srbi... Takvu sudbinu srpski narod ničim nije zasluzio, jer Srbi imaju istorijske zasluge u borbi za humano čovečanstvo, za društvo pravde, slobode, ravnopravnosti među narodima i demokratije u celini... Ova Deklaracija nije samo poziv da svi ti užasni primeri genocida i egzodus-a nađu mesta pred sudom istorije, nego i pred nepristranim i kvalifikovanim sudijama danas u svetu... Cilj Deklaracije je ozbiljniji i veći. Deklaracija priziva savest državnika, intelektualaca, naučnika, umetnika, radnika i seljaka iz celog sveta da podignu svoj glas protiv opasnosti genocida i egzodus-a. Stoga je apel u Deklaraciji upućen svim državama sveta. Institucije na globalnom planu - Generalna skupština OUN, Savet bezbed-

nosti OUN, Savet Evrope, Evropski parlament, OEBS i druge ne samo što mogu, nego imaju moć da deluju u procesu one-mogućavanja svih akcija genocida i egzodus-a, na bilo kom mestu i u bilo koje vreme..."

Deklaraciju su njezini auktori dali prevesti na sedam svjetskih jezika i poslali su je svim državama svijeta. Stoga se prema njoj ne smijemo odnositi ravnodušno. Cinično lažući i obmanjujući svjetsku javnost, Srbi su ovom Deklaracijom nadmašili sami sebe. Nakon svih neopisivih strahota, koje su učinili zadnjih šest godina na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine, oni za vlastite genocidne zločine obtužuju žrtve tih zločina - pripisujući žrtvama ono, što su sami učinili. Podpisnici Deklaracije prešućuju, da je u ratu od 1991.-1995. Srbija bila napadač. Ni jednom jedinom riječu ne spominju ubijene Hrvate i Muslimane. Šute o sustavnim silovanjima muslimanskih žena i djevojaka. Unatoč tolikih zločina, koje su učinile srbske vojske i paravojske, podpisnici Deklaracije obtužuju Hrvate i Muslimane da su oni - uz pomoć nekih vanjskih "mračnih sila" poveli hajku na jedni i nevini nenaoružani "napaćeni srpski narod". "Ono što se događa s napaćenim srpskim narodom", vele auktori Deklaracije, "prisutno je i u posmatranju neljudskih odnosa prema Jevrejima, Jermenima i drugima."

Na Deklaraciju je upozorio "Vjesnik" (Zagreb) od 30. travnja i 1. svibnja 1997. (god. LVIII., broj 17792., str. 3.) u članku pod naslovom **Patrijarh Pavle blagoslovio velikosrpsku Deklaraciju - nastavak Memoranduma**, nazivajući je "intelektualnom" kukanjavom protkanom lažima i obmanama. "Žalosno je" - piše u članku - "što nakon svega kod srpskih intelektualaca nema ni trunke kajanja zbog rata i agresije. Naprotiv! Čini se da se samo žali što Srbija nije dobila taj osvajački rat. Znači li npr. Đindjićev podpis na Deklaraciji da će on nastaviti tamo, gdje je Milošević stao? Podpis patrijarha Pavla raspršio je sve iluzije o ulozi Srpske pravoslavne crkve (SPC) u srpskoj politici. Više nije dovoljno reći da SPC podržava velikosrpsku politiku. Prema tekstu Deklaracije, čini se da je SPC glavni zagovornik i ideolog takve politike. Veliko je iznenađenje što je "Deklaraciju" podpisao i Cadik Danon, vrhovni rabin u SRJ. Komentar "Deklaracije" smo potražili u hrvatskom Ministarstvu vanjskih poslova. Ali, na naše veliko iznenađenje, dobili smo odgovor da u MVP-u nisu upoznati s tom "Deklaracijom", kako je objavljena još prije tjedan dana. Željeli smo

čuti i mišljenje Židovske općine u Zagrebu, posebice kako komentiraju činjenicu što je "Deklaraciju" o ugroženosti srpskog naroda podpisao i Cadik Danon, vrhovni rabin u SRJ. Do zaključenja ovog broja **Vjesnika**, međutim, nismo dobili nikakav odgovor."

Od hrvatskih udruga za zaštitu i promicanje ljudskih prava prvi se (hoće li biti i jedini?) javio Nikola Muslim, predsjednik Hrvatskog društva za zaštitu i promicanje ljudskih prava, **Otvorenim pismom svjetskoj javnosti, međunarodnim humanističkim i sličnim organizacijama, predstavnicima vlada i država**. U tomu pismu Muslim kaže: "Tako ni jedan metak Hrvati nisu isplilibi na tuđem teritoriju u Domovinskom ratu od 1991. do 1995., nego su se branili od agresora JNA, srpske vojske i terorističkih skupina, koje je ovaj put po silovitosti, lukavstvu i nečovječnosti upoznao cijeli svijet, zahvaljujući javnim medijima i humanitarnim organizacijama, danas pojedinci i institucije, pojedini državnici i lobiji uporno ponavljaju ono što im servira srpska propaganda; na primjer, izjave u povodu najnovije **Deklaracije o genocidu nad srpskim narodom**, kao da je Hrvatska bila agresor, a ne žrtva velikosrpskog terora. Takvo političko držanje nekih svjetskih moćnika niti je moralno niti je demokratsko, a najmanje je u interesu mira na ovim prostorima i u svijetu uopće. Gušiti hrvatski narod koji je toliko propatio u svojoj povijesti i koji je krvju ponovno platio cijenu slobode, i nakon polustoljetne komunističke diktature dobio napokon priliku da se priključi svijetu i svjetskim demokratskim procesima, nije razumno ni logično, a protivno je i međunarodnom pravu. Sustav onemogućavanja Hrvata i Hrvatske inspiriran je, dakle, razlozima koje svjetska zajednica ne odobrava ni na jednom dijelu našega planeta. To zamagljuje razlikovanje žrtve od napadača, agresora, ne pridonosi borbi protiv terorizma i hegemonizma u srednjoj Europi i na Balkanu, a Hrvatskoj otežava konsolidaciju i razvoj. Zato, solidarni s humanistima svjetske zajednice, prosvjedujemo i nadamo se podršci u zaštiti ljudskih prava, sloboda i demokracije u Republici Hrvatskoj." ("Vjesnik", god. LVIII./br. 17827., str. 11. - ovo je Otvoreno pismo trebalo objaviti na prvoj stranici, a ne tek u "Pismu čitatelja").

Deklaracije se - ali tek uzput i više nego škroto - dotaknuo i dr. Mate Granić, podpredsjednik vlade i ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske. U razgovoru za **Hrvatski Obzor** (god. III., br. 113., Zagreb, 7. lipnja 1997., str. 10.-11.), odgovarajući na pitanje između hrvatskih i američkih stajališta, dr. Mate Granić je odgovorio: "...Kad je riječ o povratku Srba, SAD smatraju da treba omogućiti povratak svim Srbima koji se žele vratiti, i to odmah. Što se tiče Republike Hrvatske, predsjednik Tuđman je istaknuo da se u

načelu slaže s tim američkim stavom, ali da Hrvatska mora voditi računa o sigurnosnim, političkim i gospodarskim aspektima povratka i rokovima. Područje na koje se Srbi trebaju vratiti pretrpjelo je rat, agresiju i golema stradanja. Tijekom agresije na Hrvatsku 13 (trinaest) je tisuća poginulih osoba, 40 (četrdeset) tisuća je ranjenih, spaljeno je 143 (stočetrdesettri) tisuće kuća, i logično je da to ima utjecaja na proces povratka, na povjerenje između povratnika i Hrvata koji žive u tom području. O toj se činjenici mora voditi računa... Dakle, nema blokade povratka s hrvatske strane. Hrvatska jedino traži da se vodi računa o dinamici povratka i da povratak bude organiziran jer smo svjesni da nema povjerenja, da su rane još sveže i da su mogući ekscesi." Deklaracije se neizravno dotaknuo u ovu odgovoru: "Prevlaka nije sporno teritorijalno pitanje, ona je u svim UN-ovim dokumentima i rezolucijama sastavni dio Republike Hrvatske, suvereni hrvatski teritorij. Prevlaka može biti samo sigurnosno pitanje... Koje su ostale mogućnosti? Daljnji rat, ili možda Drašković koji najavljuje "marš na Knin", ili Đindić koji podpisuje novi velikosrpski memorandum?..."

Duh Deklaracije prožima i poslanicu Srbske pravoslavne crkve, koju je "svojoj duhovnoj deci o Vaskrsu 1997." upravio "Pavle po milosti Božjoj pravoslavni arhiepiskop pećki, mitropolit beogradsko-karlovacki i patrijarh srpski, sa svima arhijerejima srpske pravoslavne crkve". U njoj piše: "U ovim sumornim i čemernim danima, naš Gospod... je i danas naša jedina Svetlost... Njemu su upućene naše želje i stalne molitve: da se prekrate sva iskušenja našega naroda, da ga u svim mestima i krajevima obasija sunce slobode; da se svi izgnanici vrate svojim domovima i mirno nastave svoj život. - Saosećamo sa svima onima čiji su hramovi porušeni ili neće danas u postojećim hramovima "proslaviti u prazničkom raspolaženju spasonosnu Božju Pashu...", jer su i jedni i drugi ostali bez svojih pastira." (**Srpske nezavisne novine**, god. II., br. 8.-9., mart/april 1997., str. 7.). Ni u ovoj poslanici nema ni jedne jedine pokajničke riječi zbog srpskoga napadačkoga rata. Samo obmane i laži o "izgnanicima", o "porušenim hramovima", o "stadu bez svojih pastira". Čitav je svijet na televizijske oči video da su "izgnanici" otisli svojevoljno, vozeći na ukradenim hrvatskim traktorima ukradene hrvatske stvari. Svetosavskopravoslavne pastire nitko nije tjerao, dapače su stalno pozvani, da se vrate svomu stadu.

Nedavno se u zagrebačkom tjedniku **Nacional** (br. 82. od 11.6.1997., str. 51.-52.) javio poznati memorandumaš i podpisnik Deklaracije akademik SANU Vasilije Krstić. On je jedan od šesnaestorice akademika SANU, koji su u tajnosti sastavili i u jesen 1986. pustili u svijet zloglasni **Memorandum** Srpske akademije

nauka i umetnosti. **Memorandum** je poslužio kao podloga velikosrbske politike Slobodana Miloševića. Po struci povjesničar, Vasilije Đ. Krestić - kako misle neki znanstvenici - "jedan od najpoganjijih velikosrpskih ideologa, koji, gdjegod i kad god uzmogne, raspiruje tezu o genocidnosti hrvatskoga naroda". Sve njegove radove povezuje nadasve opasna "davno ispletena crvena nit", po kojoj je: "Već sama ideologija hrvatskog državnog prava genocidna, zato što, na njegovim temeljima, predpostavlja stvaranje hrvatske države, čemu se žustro protive Srbi koji žive na hrvatskim prostorima."

Ove je (1997.) godine u Sremskim Karlovcima (nekadašnjim Hrvatskim Karlovcima), u sklopu predavanja "Položaj Srba u bivšim republikama prethodne Jugoslavije", Svjetska srpska zajednica održala skup **Srbi u Hrvatskoj**. "U baroknoj palači Stefaneum, koja izgledom i stilom miriše na Austro-Ugarsku, okupile su se učene i mračne srpske glave. Doputovali su odasvud - neki i iz Zagreba - da lamentiraju na temu: gdje su, što su i tko su Srbi u Hrvatskoj nekoć, a što su i gdje su danas." Spiritus movens (duhovni začetnik) toga "prijećeg domjenka" bio je Vasiće Đ. Krestić. Rečeni skup je imao "nabrušeni jednosmjerni tijek". "Vatru je pristupnom besjedom potpalio akademik Dejan Medaković (Srbin, rođen 1922. u Zagrebu) koji je biranim riječima progovorio kako je u Hrvatskoj u prošlome ratu "došlo do smišljenoga rasturanja kulturne baštine srpskoga naroda i genocidnoga uništenja njegove žive sile"; da su Srbi u tome ratu "bili naivni i uletjeli u zabludu i u stanje opće zbumjenosti"; da je etničko područje u Hrvatskoj iz kojega su otisli "njihovo ali i naše"; a pozivajući na jedinstvo Srba, prorekao je da "dolazi vrijeme novih velikih napora, žrtava i iskušenja".

U izjavi za **Nacional**, braneći se da on nije obtužio cijeli hrvatski narod za genocid, Vasilije Krestić kaže: "Takvu ružnu sliku o Srbima odavno stvaraju u Hrvatskoj i to izvlačenjem svakavkih citata i svakavkih konstrukcijama. A kod mene nema konstrukcija i istrgnutih citata, nego je to sustavna povjesničarska analiza. To druga strana ne radi. Uzmimo na primjer knjigu koja se pojavila u Hrvatskoj o korijenima velikosrpske agresije. Ili onu o kojoj je riječ o **Načertaniju** Ilike Garašanina. Obje su više negoli grozne i ružne. S jednim jasnim ciljem - demonizirati Srbe. I sad vam kažem da u hrvatskome državnom pravu po kojem u Hrvatskoj postoji samo jedan politički narod - valja potražiti korijen sukoba Hrvata i Srba... Govorio sam ono što i vama sada govorim: da je u hrvatskoj politici od uvijek bilo nečeg nezdravog. Ima nezdravoga i među hrvatskim radnicima, studentima i svećenstvom... Kad smo pisali Memorandum, smatrali smo da postoji šansa za spas Jugoslavije. No budući da je nisu mogli spasiti - nemam zašto žaliti za njome...

Memorandum je prevladan. Nije istina da je on srpski nacionalni program, kao što se imputira (neopravdano okrivljuje) iz Zagreba. Memorandum je dokument onoga vremena za jednokratnu upotrebu. Odatle se više nema što danas koristiti. Iz onoga doba promatrano - ne bih ništa izmijenio. Tada se drukčije nije moglo... U trenutku kad je Memorandum bio objavljen, o proslavi stogodišnjice Srpske akademije, cijeli diplomatski kor koji je tada obitavao u Beogradu, demonstrativno je došao i pružio nam potporu... Ali problem Srba koji su pobegli iz Hrvatske i onih koji su tamo ostali - ostat će kao vječna tema koju treba izučavati i iz nje izvlačiti pouke."

Akademik Vasilije Krestić jasan je i nedvosmislen: Hrvati su genocidni tim samim, što žele imati svoju samostalnu državu i u njoj sami sebi gospodariti. Po njemu nam velikosrbi poručuju, da oni to ne će trpjeti. I da rat još nije gotov. On se nastavlja drugim sredstvima: Deklaracijom o genocidu nad srpskim narodom. Stoga rečenu Deklaraciju, kao i Krestićeve izjave, Hrvati ne smiju olako shvatiti. Na to nas upozoruje francuzski pisac Pascal Bruckner: "Srbska retorika nije bila uvijek ozbiljno shvaćena: s nepravom, jer je uvijek govorila što kani učiniti i čini to što je rekla." Cilj nam je razkrinjati obmane i laži, kojima vrvi Deklaracija. Počnimo s Brucknerom.

NEVINOST KRVNIKA - IDENTITET ŽRTVE U SRBSKOJ PROMIČBI

U časopisu **Esprit** (kolovoz-rujan 1994.) Pascal Bruckner objavio je eseji pod naslovom **Nevinost krvnika**. Kraću inačicu toga eseja tiskao je u svojoj knjigi **Napast nedužnosti** (izd. Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1997., VI. poglavje, str. 169.-201.). Donosimo najvažnije izvadke:

"Novi Židovi u svijetu, podkraj ovoga stoljeća, jesmo mi. Našem dragom Jeruzalemu prijete nevjernici. Mrzi nas dio svijeta, neki mnogoobličan neprijatelj, neka stoglava hidra zaklela se da će nas uništiti. Sva naša djeca već nose nevidljivu žutu zvjezdu prišvenu na reveru svojih odijela. Jer mi smo pretrpjeli gori genocid od onoga što su ga počinili nacisti protiv Židova i Cigana i, poput Hebreja, započinjemo svoj prijelaz kroz pustinju, pa makar on morao trajati pet tisuća godina." Tko se tako izražava? ... Te besjede, već mnogo godina, u ovom ili onom obliku, drže redovito pristaše Miloševićeva režima u Beogradu. Tako i romanopisac Dobrica Čosić, glavni nadahnitelj srpskog nacionalizma..., piše da je Srbin "novi Židov na kraju ovog XX. stoljeća, žrtva istih nepravdi, ako ne i istih progona: novi narod mučenika" ... Jer rat koji već od 1991. hara u zemljama bivše Jugoslavije, a bio je od Beograda unaprijed smišljen, zavrgnuo se na strahovitoj besmislici: **krvnik je sebe predstavio kao mučenika** (iztaknuo M.M.) i Europa je, slažući se s njime, proglašila napadnute (Hrvate,

Bošnjake, Albance na Kosovu) odgovornima za tragedije koje ih pogađaju. Ako im se dogodila nesreća, dogodila se zato što su to tražili, zato što su krivi! Zašto je došlo do te grozne zablude, zašto je tijekom gotovo godine dana većina zapadnih intelektualaca, političara i novinara prigrila obrazloženje Srba, zašto je tako promišljena osoba, kao Franocis Mitterrand, mogla kazati još 29. studenoga 1991., baš onda kad grad Vukovar biće srušen sa zemljom i kad je četvrtnina hrvatskoga teritorija došla pod nadzor bivše federalne vojske (iz-

mjesto, već su strane u sukobu utopili u istom sivilu plemenskoga divljaštva... Mnogi još i danas stalno pronalaže olakotne okolnosti za srpske nacionaliste i ne mogu ih bočnuti, a da smjesta ne saspasu dvokolice pune blata na Hrvate, Bosance, Slovence, Albance ili Makedonce..."

"... (Velika Srbija, da podsjetimo, ne znači samo ujedinjenje svih Srba u jednoj jedinoj državi, nego i izključenje svih Nesrba iz te države. - iztaknuo M.M.)

...Srpski nacionalkomunizam zanimljiv je izrod: od ekstremnoga nacionalizma preuzima on opsjednutost glede miješanja krvi (opetovano učestalu u romanima Dobrice Čosića); fobiju (ludilo straha) od onečišćenja, prijeku potrebu da razdvaja, da zna tko je tko... Od komunizma pak posuđuje stil, njegovo uzgajanje laži, preuzetnost da se bori u ime pravde, preuzetnost koja se kalemi na drevnoj kulturnoj ostavštini..."

"A što nije genocid za Srbe, pitam ja vas? I najmanja kritika, ponajmanja ogluha napuhana je do visine posve mašnjega zločina... Recimo jednostavno ovo: za Miloševićeve revnovaoce "nacist" je tko god se suprotstavi njima i bilo koja neugodnost što je osjete može biti označena kao "genocid"..."

"Gomilati genocide, kao što drugi skupljaju diplome, omogućuje, očito, da se učvrsti usporedba između Srba i Židova... Pa ipak bilo bi dovoljno obično povjesno istraživanje da se razmontiraju kotačići toga izjednačenja. Podsjetiti, primjerice, da je u zaposjednutoj Jugoslaviji 1941. postojala srpska vlada koja je suradivala s njemačkim okupatorima (vlada Milana Nedića, "srpskoga Petaina"), da je već 5. listopada 1939., to jest mnogo prije dolaska Wehrmacht-a, jedan zakon Židovima nalagao **numerus clausus** (odredba da se može primiti samo određeni neprekoračivi broj) u gimnaziji i na sveučilištu, zabranjivao im da rade u nekim trgovinama, i već im, ukratko, ograničavao njihova prava; daje i prije rata postojala Ljotićeva fašistička stranka koja je poslije organizirala Odred srpskih dobrovoljaca sa zadaćom da skupljaju Židove, Cigane i partizane zato da ih smaknu; da se 22. listopada 1941. u Beogradu pod nacističkim jarmom, otvorila Velika antimasonska izložba koja razotkriva judeomasonsку i komunističku urotu u cilju vladanja svijetom, izložba koja je imala pozamašan uspjeh; da su za vrijeme okupacije **visoki pravoslavni crkveni dostojanstvenici naredivali prisilno pokrštenje katolika i muslimana** (iztaknuo M.M.), ali su **branili obraćenje Židova** (iztaknuo M.M.), način da ih se prepusti zatornom njemačkom stroju; da je "konačno rješenje" (i prva gušenja plinom židovskih žena i djece) bilo inaugurirano (oživotvoreno) i učinkovito provedeno u Srbiji zahvaljujući djelatnoj suradnji mjesnih vlasti, svećenstva, Narodne garde i srpske policije, koja je



Preneseno iz "Večernih novosti", 22.5.1997.

taknuo M.M.): "Hrvatska je pripadala nacističkom bloku, a Srbija nije" (intervju objavljen u **Frankfurter Algemeine Zeitung**)?... Tako je srpska vlast, prije nego što je nasrnula na Hrvatsku i Bosnu, već bila dobila bitku u javnom mišljenju, sebi je već bila osigurala stanovitu blagonaklonost određenoga dijela međunarodne zajednice... Dakako, nakon godine dana otrjevnili su se od izključive prednosti davanje Srbinima; ali da same sebe ne bi morale odveć grubo opovrgnuti, državne su administracije izumile drugu izmišljotinu: izmišljotinu o jednakosti svih protivnih strana u krvoločnosti. Tako je pobijedilo načelo ekvidistance (jednake udaljenosti): nisu stavili stvari na njihovo pravo

dovela do podpune likvidacije židovske zajednice u Srbiji; da je naposljetku, u kolovozu 1942., dr. Harald Turner, ravnatelj nacističke civilne uprave za Srbiju, izjavio da je to jedina zemlja u kojoj je riješen i "problem Židova i problem Cigana" (ove obavijesti preuzimam iz članka Philippea J. Cohen-a, američkog lječnika: **L'antisemitisme en Serbie et l'exploitation du génocide comme moyen de propagande**, "Le Messager européen", 1992., broj 6. - Philippe Cohen podsjeća da su Židovi koji su uživali veliku toleranciju u Otomanskom Carstvu bili proganjeni, tijekom cijelog XIX. i XX. stoljeća, čim se pojavila srpska država. On isto tako objašnjava da su četnici, srpski **guerrillero** privrženi monarhiji, osim što su suradivali s Talijanima i Nijemcima, veći dio svoje oružane sile namijenili pokolju Muslimana u Bosni i Sandžaku. O konačnom rješenju u Srbiji vidi isto tako Raul Hilberg, **La Destruction des Juifs d'Europe**, Idees, Gallimard, II. sv., str. 589. i dalje.)"

"U Srbiji je postojala, kao uostalom svagdje u Europi, snažna antisemitska tradicija, koja traje još i dan-danas, na prikriveni način barem u pravoslavnom svećenstvu... Povrh rehabilitacije velikih figura kolaboracionista, započete u Beogradu od 1990. na ovom, Nedića, Ljotića i nadasve Mihailovića, vođe monarhističkog otpora, što ga je Tito dao strijeljati u dosluhu s neprijateljem 1946., sadašnji režim održava tjesne veze s ruskim nacionalističkim i bivšim komunističkim, panslavenskim, antisemitskim i antiliberalnim krugovima. S druge strane, nakon objavljanja **Zapisnika Sionskih mudraca** 1991. u Srbiji, općepoznate antisemitske patvorine skovane u carskoj Rusiji, i uzbuđenja što ga je to djelo izazvalo u krugu židovske zajednice, Ministarstvo bogoštovlja objelodano je službeno priopćenje... ono uglavljuje: "Danas u Francuskoj i u drugim zapadnim zemljama neki intelektualci i filozofi židovskoga podrijetla sudjeluju u razaranim protusrpskim kampanjama, u trenutku kad se srpski narod borи za svoja elementarna prava na svojim vjekovnim ognjištima protiv onih istih koji su nekad bili počinitelji genocida nad Srbima i Židovima. Ali to nije razlog za širenje antisemitskog osjećaja i neke nacionalne i religiozne nesnošljivosti" (Travanj 1994.). Ocjjenit ćemo dvoličnost posljednje rečenice!... Na takav način sebe požidoviti (proglašavajući se po potrebi većim Židovom od Židova, ubuduće nedostojna uloge koju sebi dodjeljuje) znači, za srpske ekstremiste, osigurati sebi neosvojiv položaj, neku vrstu rente vječne nemoralnosti. Odatile i dvostrislenost te etničke teologije koja je posljedica poistovjećivanja, te strastvene judeofilije koja se, od silna mara da u sebi utjelovi Židova, može kao rukavica preokrenuti u svoju suprotnost."

"Srbi se često žale da su dijabolizirani (posotonjeni), proskribirani (javno žigosani) i vide u tom univerzalnom gnušanju opravdanje **a posteriori** (poslije izkustva) za svoju borbu: oni su u pravu zato što su sami protiv svih. To znači zaboraviti da se, počevši od 1986., beogradska propaganda pomamno okomila i sustavno bla-tila narode s kojima je zapodjenula kakvu prepirku... Kada je riječ o Hrvatima, oni su već četiri stoljeća genocidni narod, kako misli srpski povjesničar Vasilije Krestić, "truo" narod, kako misli ultracionalistički voda Šešelj koji je na srpskoj televiziji preporučavao da ih se kolje "ne nožem nego zahrdalom žlicom", prijedlog što su ga njegove čete provodile doslovce u praksi, kako u Bosni, tako i u Hrvatskoj. Nakon, Muslimani iz Bosne i Sandžaka "žrtve su rektalnih frustracija koje ih podbadaju na gomiljanje bogatstva i utjecanje fanatičnim stajalištim", po krupnim riječima liječnika i psihijatra Jovana Raškovića, drugoga teoretičara srpskoga nacionalizma (U svojoj knjizi **Luda zemlja**, objavljenoj 1990.), Rašković veliča etničko čišćenje i uporabu sile da bi se Krajina oslobođila hrvatskoga jarma.). Uostalom islam nije ništa drugo dolje "seksualni teror" zasnovan na silovanju i s "genocidnim obilježjem", kako misli Biljana Plavšić, te Egerija (proročica i savjetnica) srpskoga režima u Bosni... **Prilično je upadljivo da ta srpska poglavarica podvaljuje Muslimanima točno ona zlostavljanja kojima Srbi u širokim razmjerima izvrgavaju Bošnjake i Hrvate, naime masovnom silovanju kao sredstvu pročišćenja rase!** (iztaknuto u izvorniku)... Budući da se njije između djetinjaste obijesti i moralnoga ludila, **srpska retorika nije bila uvijek ozbiljno shvaćena: s nepravdom, jer je uvijek govorila što kani učiniti i čini to što je rekla** (iztaknuto M.M.). Što se više našim zapadnjačkim uhima doimala ludom, valjalo ju je pozornje slušati. **Jer te su riječi služile kao državna doktrina (skup dogma): ta nisu samo uštrcale u duhove sjeme bjesnoće, one su zapalile požar. Te su riječi bile oružje, te su riječi ubijale** (iztaknuto M.M.). Isto tako, daleko od toga da je svijet demonizirao Srbe, nego su upravo Srbi počeli proglašavati sotonskim sve svoje susjede i malo-pomalo cijelu zemlju (izuzevši nekoliko prijateljskih zemalja, Grčku, Rusiju, Rumunjsku) izmišljajući sebi nekakvu urotu sklopljenu protiv njih, urotu gomilanjem na hrpu koja, da oprostite, slijedi islam, Vatikan, Kominternu, Njemačku ("četvrti Reich"), slobodne zidare kao i stanovit broj zapadnih tajnih službi. Konstanta (postojanost) toga paranočnoga (sumahnitoga) ludila je u tomu što ono ide ukorak s megalomanijom i dopušta da se njegova malena zemlja napuštuje do planetarnih razmjera. **Jer Srbi žele biti "kozmički narod", kadar da izazove svjetske ratove** (iztaknuto

M.M.), i oni su uvjereni da su predmet planetarne odbojnosti koja nagoni sve ljude da im neprekidno škode... Urota protiv Srba je prije svega urota protiv istine, (...) savjest čovječanstva (...) kao i sudska svijeta vezane su uz srpski problem. Zahvaćeni ludilom veličine, ti nacionalisti, među koje se ubrajaju ugledni književnici, profesori i znanstvenici, podpomažu stalno misao o uroti, jer im ona omogućuje da sebe smatraju glavnima. "Ako čitav svijet uđe u rat sa Srbijom, tada će neka svjetska kataklizma (propast), neki potop potopiti cijeli svijet, osim malene Velike Srbije" (Mavce, slikar nai-vac i član Srpske skupštine u Bosni). Ta sablast "hitlerovsko-vatikanske-islamske" blokade, to samouveriranje u "pravu paklenku mržnju protiv Srba (...), koja čini od nas Srba iz dijaspore (razsutost) istinske prokletnike", ti "čudovišni antisrpski obredi", koji su sastavni dio "jedne nevjerojatne simfonije zla" (Komnen Bećirović), napajaju dakle neko korenito manjejstvo (poslanstvo). Srbija stoji sama nasuprot cijelom svijetu!"

"Omalovažavati narode kojima namjeravaš objaviti rat znači unaprijed poništiti dramu njihova progonstva ili smrti, obezvrijediti njihov nestanak na nevažnu zgodu. Posrijedi je prezir koji sam sebe mora osigurati posvemašnjim ponižavanjem drugoga da bi sebe uznosi i užvio na njegovu štetu. Što je planirani zločin stravičniji, to i sama buduća žrtva mora izgledati nakaznjom: zločini za koje se njih sumnjiči zapravo su programski, najavljuju one koji će se uskoro nad njome izvršiti... srpski ekstremisti podmeću svojim protivnicima najmraćnije ciljeve i neku sablasnu svemoćnost, zbog kojih ih valja hitno ukloniti (makar je odnos snaga na terenu svagda išao u prilog Srbima, gospodarima topništva i vatrene sile). Optužba prebačena na drugoga puki je prijenosnik zbog udarca što se protiv njega smišlja: sumnjičiti ga za etničko čišćenje znači priznati i predusresti ono koje se hoće nad njim provesti. Dovoljno je dakle na budućega pogubljenika natovariti krvnju koju ćeš sam snositi u odnosu na njega. (Bilo je gotovo još mučnije slušati plitku muziku klevetanja, preuzetu bez preljeva od europskih medija na Zapadu, kao na primjer jednadžbu Hrvat=stasa, Bošnjak=fundamentalist, što je cvjetala pod mnogim perima koje smatrmasmo promišljenijima.) Od tada se agresija može zaognuti odorom nevinosti: narod arkandela oslobođenih krvnje do samoga konca svijeta, **Srbi nikada ne napadaju, oni se samo brane. Oni su Pravednici čak i kad ubijaju, zaštićeni prsobranom apsolutne, nikad ničim načete nedužnosti, superiore svim ružnim djelima koja bi mogla počinjiti** (iztaknuto M.M.). Ako ostanu nepropusni za kajanje i grizodušje, to je stoga što oni ne čine krvoprolića, zadovoljavaju se time da zgrneče štetne kukce, buhe kojima je

samo vanjština ljudska. I baš zato je jedan veteran iz Drugoga svjetskog rata, koji je u veljači 1994. (7. veljače) došao na doček Žirinovskog u Bijeljinu (Bosna), mogao uzviknuti pred nekim američkim novinarom: "Albanci, Hrvati, Muslimani, koliko god ih ima, više ne zaslužuju da žive..."

'Jer čopor ubojica crpe u opetovanu zazivanju prošlosti pouzdanje da ima podpuno pravo... Ima u toj propagandi neki pogreban ton, kult kostura i kosturnica, neka jedva prikrivena nekrofilija koju prevodi na svoj način i slavna krilatica: "Gdje god umre Srbin, tamo je Srbija." - Tako u svojoj vrlo dvoličnoj uskrsnoj poruci u ožujku 1991., s ciljem da "probudi duhovno i molitveno zajedništvo s našim svetim žrtvama koje umriješe nedužne (...) tijekom posljednjih pedeset godina", beogradski patrijarh Pavle navodi "velikog i blaženog arhiepiskopa Nikolaja": "Kad bi se Srbi razmerno osvećivali za sva zlodjela koja su im bila nanesena tijekom ovoga stoljeća, što bi trebalo da učine? Trebalo bi da zakapaju žive, da žive ljudi peku na vatri, da im naživo gule kožu, da djecu sijeku na komade pred očima njihovih roditelja. A to Srbi nisu nikada činili, čak ni divljim zvjerima i još manje ljudima." **No, ono što u tom tekstu zapanjuje upravo je točan opis grozota koje će od lipnja 1991., čim bude buknuo rat, srpska vojska nanositi drugima** (iztaknuo M.M.)..."

"Kad je u pitanju velikosrpska retorika, svagda treba stvari shvaćati naopako, tumačiti svaku rečenicu obratno od njezina očitoga smisla: valja se naviknuti na to da nasilje govori jezikom mira, zasljepljenost jezikom razuma, treba se priučiti na to da je neprihvatanje genocida prometalo novoga zločina protiv čovječanstva. Ništa bolje ne sažimlje ponašanje velikosrba kao ova rečenica koju je George Steiner, u jednoj svojoj knjizi, pripisao Hitleru: "Usvojiti ćete moje metode iako ćete mene zanijekati." - Tako će, posredovanjem divovske lopovštine, oni koji bi morali zauzeti mjesto na optuženičkoj klupi, zasjeti na mjesto tužitelja, upravo tako će srpski nacionalizam, vrlo vješto zaodijevajući svoje grozote pod plemenitim plaštem antifašističke borbe, dosegnuti vrhunac u najgnusnijem revizionizmu. U Beogradu su rat u Bosni nazivali "oslobodilačkim antigenocidnim pokretom", u srpskim zatočeničkim (i istrebiteљskim) logorima sudilo se bosanskim i hrvatskim zatočenicima zbog "zločina genocida protiv srpskoga naroda", dok njihov jedini zločin bijaše što su se rodili kao Hrvati ili Bošnjaci... Srpski **tour-operators** (putnička poduzeća) organiziraju izlete u smjeru Vukovara eda bi se išlo na lice mjesta provjeriti "genocid" što su ga počinili "ustaški" oružnici. I konačno, kao vrhunac bezstidnosti, za siječanj 1992. u Jugoslavenskom kulturnom centru u Parizu bila je predviđena izložba pod naslovom: **Vukovar 1991., Genocid** srpskoga kulturnog

naslijeda (istodobno kad i u Beogradu). (Izazvavši jednodušno zgražanje, ta izložba neće nikada otvoriti vrata u Francuzkoj). Makar je veličanstveni austro-ugarski grad Vukovar bio 1991. zaslugom srpske vojske srušen sa zemljom, njegovo je pučanstvo likvidirano ili protjerano, agresor bestidno tvrdi da su ga upravo njegovi branitelji i stanovnici razorili dio po dio! ...

Tako je većina zločina koje je počinila srpska vojska pripisana njezinim žrtvama: ima u tom gansterskom ucjenjivanju duša, u toj pronevjeri mučenika, nešto što podsjeća na Krista, ali to je neki sramotan Krist, točnije kazano neki Antikrist koji s jedne strane ubija, a s druge želi da ga sažaljevaju. To je vrhunska prepedenost Gada: podvaliti svojoj žrtvi zlo koje mu je nonio... Arkandeo ogrezao u krv, krvnik može tada posve čiste savjesti plakati nad sobom, usred gomile leševa!"

'Jedini zločin Bošnjaka (kao i prije njih Hrvata) bit će u očima zapadnih upravljača njihovo opiranje, umjesto da se daju odvesti u klaonicu, što remeti račune velikih prijestolnica koje predviđaju brzu pobjedu Srbije, jedine sile kadre da održi red na Balkanu nakon raspada Jugoslavije... Pa dok je i najmanje mrštenje obrva Saddama Huseina još donedavna pokretalo strahovitu vojničku armadu, i bez vođenja neke velike brigade o demokratskom karakteru Kuvajta, zverstva što ih čine Srbi ili genocid Tutsa u Ruandi pobuđuju samo neke oprezne polumjere... Ne opredijeliti se u suočenju koje jakoga suprostavlja slabomu znači zapravo opredijeliti se za jakoga, ohrabriti ga u njegovim podhvativima. Takva nepristranost samo je drugo ime za sukrivnju. I to gore za žrtve kojima se oduzima čak i poštovanje prema njihovim patnjama, kad ih se brka s njihovim mučiteljima, to gore za pogubljene u Prijedoru, Omarskoj, Sarajevu, Vukovaru, Goraždu, našim nerazumijevanjem ubijene i osakaćene po drugi put. Nezadovoljni time što smo ih napustili, lišavamo ih njihove ljute žalosti, oduzimamo im pravo da ostanu u sjećanju živih ljudi!"

Pascal Bruckner utemeljeno je razkrinkao obmane i laži Deklaracije, prije no što je ona napisana. Unaprijed je pobjio i ponovljene obtužbe Vasilija Krestića. Dotaknuo se i uloge Srbske pravoslavne crkve u genocidnoj provedbi velikosrbske ideologije. Budući je upravo Srbska pravoslavna crkva stvarni začetnik i oblikovatelj velikosrbske ideologije, treba o tomu nešto više reći. To ćemo učiniti u nastavku.

(Nastavlja se)

ZABORAVLJENI HRVATSKI POLITIČKI UZNICI: DR. TOMO SEVEROVIĆ

Ovaj se ugledni grkokatolički svećenik, arhidiakon Žumberački, velik stasom, umom i glasom, rodio u Stojdragu, 8. veljače 1879. Nakon završene pučke škole u rodnom selu, dolazi u Zagreb i tu kao pitomac Grkokatoličkog sjemeništa završava klasičnu gimnaziju, aiza tog studij teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Nakon svećeničkog ređenja, 28. prosinca 1902., odlazi na postdiplomski studij u



Di: Toma Severović

Rim. Tu postiže dobitak iz filozofije i teologije. Vratiti se u domov inu, služuje kao prefekt u biskupijskom linjarnom "Uulaneum" u Krizevcima, pa kao ptoloklist ubisnjipskog kancelarij u istom mjesecu. Godine 1899. postavljen je za prvog upravitelja novosnovane grkokatoličke župe u Lipovljanim. Dne 1. listopada 1913. imenovan je prefektom u Grkokatoličkom sjemeništu u Zagrebu, a 8. rujna 1914. postaje rektorom istog sjemeništa. Dne 23. svibnja 1923. imenovan je kononikom u Šibeniku kapitola Krizevačke biskupije u Krizevcima. Kao lakač dugo je godina obnašao dužnost i čas Žumberačkog arhidiakona. Sudjelovao je u svećanosti postavljanja prvog samostana u Žumberku u Sošicama, 27. kolovoza 1939., a pratio je u više ravnata i s bogom biskupa na njegovu pesturac. Godine 1941. u povlačenju u Vrapčići, kamo je bio mihično upućen kao težki bojanski sborenument KPĐ Gradiška. Pokopan je na groblju u Kraljevinama 9. veljače 1951.

O čvom uglednem svećeniku, doktoru Jomu Severoviću, pisano je nešto obširnije u "Žumberačkom kriješu" za godinu 1881. na str. 105-106. u članku pod naslovom "Iz galerije rektora Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu", kada se slavila 300. godišnjica istog sjemeništa (1681-1981).

(Prema: Ivan Pavković, Kratki povijesni pregled župe Stojdraga, Žumberački kriješ. Kalendari 1990., € 3.50.)

ZATIRANJE LASTOVSKOGA HRVATSTVA

Kazivao mi jedan, inače čestit partizan, danas odvjetnik u Zagrebu, kako je, vodeći imovinski spor u Delnicama, posve slučajno u knjizi umrlih u tom goranskom gradiću u godištu 1945. i 46-tom pronašao množstvo, koji su u tu knjigu upisani kao N.N., a u opisu mjesta rođenja izključivo im bijaše jedno od istarskih mjesta. Kako bi udovoljio znatiželji, upustio se u tada nimalo bezazlen posao gonetanja, te u prvi trenutak njemu čudne pojave.

I uspio je doznati kako se zapravo radi o moćnijem (tvarno i intelektualno) staležu Istrana, koji su pod čudnovatim obtužnicama ubijeni baš u Delnicama, od **narodnih vlasti** po koncu II. svjetskog rata.

Kako je znao da se u Istri težko moglo biti ustašom, dalnjom razčlanbom slijeda događaja učinio mu se kristalnim naum velikosrbskog okupatora i u trenutku mu bi jasno doseljenje Srbalja od Rovinja do Pule i diljem čitavog Kvarnera i Istre. Shvativši tada, da bi njegova znatiželja mogla postati pogibeljnom i uz savjete iz "službi", zaboravi on Delnice i knjigu umrlih, a podpisniku ovih redaka svoju je priču izpri povijedio kad je bio posve siguran, da je **šugovina** napustila Hrvatsku.

Intervernirao sam tada u **Komisiji za žrtve rata i paraća**, ali ni danas, kao uostalom i mnogim sličnim događajima, ne vidi se trag istine i svih plodova dičnog nam **"jugoslavenskog antifašizma"** - od Cape do Fumića. Slušajući, dosta nakon te spoznaje, dramu obitelji Katić s otoka Lastova, događaji iz Delnica u hipu mi se učine u podpunosti istima s ovima iz tragedije jedne lastovske obitelji te ne napregnuh preveć moždane vijuge, kako bi razumio da se radi o naumu iste kuhinje, koja svoj genocidni scenarij frapantno slično čini od "osloboditeljskog pohoda" crnogorske države po koncu onog prvog rata, preko tolikih zala nad Hrvatima, Albancima i Folksdjojerima, pa sve do Foće, Vukovara i sličnih zverstava ovih godina uoči XXI st. u **slobodnoj** Europi.

Strašan plan, koji se zgodio i krvavo odigravao na otoku Lastovu, samo je kamenčić velikosrbijanskog hegemonizma, a tragedija obitelji Katić samo je jedna, ali drastična, priča o sudbini mnogih Lastovaca, koji su imali napustiti svoj otok, a na njega doseliti Srbalje i priču o

Piše:

Zelenko KAPOVIĆ

vekovnim ognjištima na prelepim našim ostrvima.

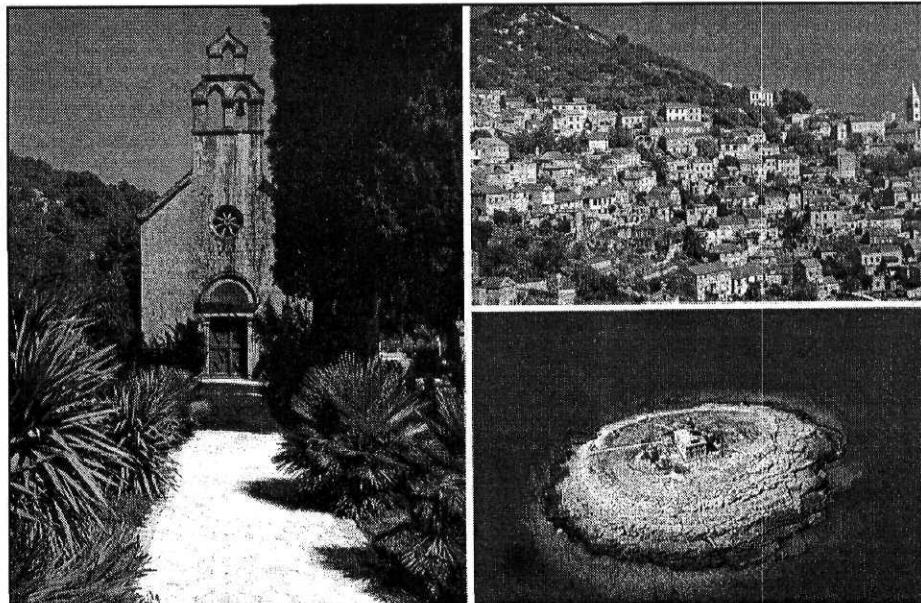
Prije same priče, želio bih pripomenuti nekoliko osobitosti otoka Lastova, širem čitateljstvu zacijelo lošije poznatu, među inim i zbog posljedica, koje je ostavila ta i slične priče, na otoku koji je bio pretvoren u utvrdu **narodne armije**, a putniku namjerniku teško dostupan. Najizboženiji naseljeni naš otok Lastovo sigurno je brillant u nizki biserja hrvatskih prirodnih znamenitosti. Sa svojih četrdesetšest otočića i isto toliko polja i crkvica, od kojih je ona

janske čizme i opaska. Unatoč svemu, nacionalna se svjest ovdje žilavo održavala i održala, a u emigraciju i, to onu političku, bježalo se toliko masovno, da danas u prekomorskim zemljama ima nekoliko otoka Lastovo.

Iz gospodarske nužde, mnoge Lastovke ne imaju izbora i njih gotovo stotinjak moralo se udati za oficire, a kako bi **mešani brakovi** betonirali **bratstvo i jedinstvo**, u pogon konfekcije dovode se **devojke iz unutrašnjosti - iz pasivnih i nerazvijenih delova**.

Nu, vratimo se početku priče o trnovitosti životnog puta Kuzmana Katića Matina, rođenog na Lastovu 1909. i čitave njegove obitelji.

Ovaj je ribar živio posve uobičajenim



Razglednica s motivima Lastova

Svetog Kuzme i Damjana dostojava katedralom se dičiti, sa iznimno bogatom florom i ribnim bogatstvom, s neslućenim razmjerima turističke ponude, ovaj otok **narodne** su vlasti pretvorile u **starački dom**, u kojem danas obitava jedva tisuću žitelja, ali istodobno bje to **ostrvo** užitka četničke oficirske kaste. Otok je u sastav hrvatske države formalno vraćen razkidom Rimskih ugovora.

Italiji ga nije prepustio Poglavnik već kraljevska kamarila, Rapalskim ugovorom, Talijanski imperijalizam i hegemonija na njemu ne bježu nimalo blaži od srbi-

životom, sve dok se zloglasna UDB-a nije uplela u njegov život; izabравši ga primjerom za utjerivanje straha ostalim otočanima, ukoliko bi se drznuli iti pomisliti suprotiva naumu **narodnih vlasti**. U njegovu političku biografiju do tog trenutka stalo je jedino to, da je bio svjesnim hrvatskim domoljubom, da je po padu Italije bio prisilno unovačen u partizansku strazu na otoku Lastovu i Visu i da je odslužio ostatak vojnog roka u **narodnoj armiji**.

12. studenog 47. **narodna milicija** iz Korčule uhićuje Kuzmu i predaje ga UDB-i



Kuzman Katić u krugu obitelji

Split, gdje ga silno zlostavljaju i vraćaju na javni linč tzv. suđenje. Njegov "pretres" održan je pred pukom otoka javno u dvorani, a obtužen je: **"što je posjedujući oko 15 kg eksploziva istog krio u svojoj kući u cilju da pomoći njega baci u zrak kuće istaknutih frontovaca i nosilaca Narodnih vlasti u Lastovu: Antica Bartula, Jurica Emilija, svog brata Katić Stjepana oficira UDB-e, te time njih lično i Narodnu vlast u Lastovu uništiti u kojem je cilju nagovarao Peručić Nikel Jakovljeva..."**

Tu toj presudi ima još biserja poput: **"Glavna namjera bila mu je ne napad na pojedince - nosioce Narodne vlasti, već na Narodnu vlast kao takovu, na njeno rušenje, koje bi se postiglo uništenjem pojedinaca, koji su mu najviše smetali..."**

Da u J.A. nije stupio iz ljubavi prema NOP-u, već iz oportunitzma, vidi se iz iskaza njegova brata o njegovu stavu za vrijeme rata..."

Za sav ovaj **zločin** je sud odmjerio Kuzmi kaznu strogog zatvora u trajanju od pet godina uz gubitak...

O kakvoj se farsi ovde radilo razvidno je bilo svakom Lastovcu, koji je po nalogu Partije ili prisilno doveden na javno suđenje, jer su svi dobro znali, da je Kuzman Katić ribar, koji je za potrebe žitelja lovio ribu među inim i eksplozivom, a za što je imao odobrenje. Čak je i iz presude moguće pročitati: **"lako je optuženi ribar ranije lovio ribu i dinamitom, ipak prema njegovom vlastitom priznanju od ovog eksploziva je ranije potrošio oko 5 kg za lovlenje ribe..."**

Svjedok obtuže, uz Nikolu Peručića, bijaše mu rođeni brat, oficir UDB-e, koji će kao plaću svojem nečovječtu dobiti mjesto **komandanta ostrva**. Između ostalih udbaških zadaća, on će biti ubačen među hrvatske emigrante toga doba, u

poj.

Koliko je Stjepan Katić bio spreman tržiti krvlju i vlastitog brata, pokazuje nam jedan detalj, koji se zbio odmah po javnom linču Kuzmanu. Videći vezana Kuzmu, jedan je od svjedoka, koji se tu našao preko svoj volje, upitao Stjepana: "Kako si mogao izlagati ovo na rođena brata?", na što mu drzko Stjepan uzvratiti rječima: "Šta bi ti na njegovo mjesto?" Desetak dana prije dovođenja Kuzme Katića u lastovsku dvoranu, uhitiše njegovu suprugu Margaritu i prisiljavaše je da svjedoči protiv vlastitog muža. Ona je i danas vrlo vitalna starica; živo pamti sve jude svog Kuzme i čitave obitelji. S njom sam u Rijeci zborio o strahotama, koje je zadesiš tijekom čitava života.

Kuzma je čestito izdržavao svoju robiju u Lepoglavi, a jedan je dio bio na prisilnom radu na gradilištu hidrocentrale, koju pogone vode Omladinskog jezera iz Lokava u Gorskem kotaru.

Njihova kći Marija prolazila je Golgotu svojih roditelja i smjelo u skupini s još pet mužkaraca bježi brodićem preko

talijanskim sabirnim logorima, nu, unatoč udbaškoj perspektivnosti, nekim je čudom mlađ umirovljen, izgleda u rankovićevu **paketu**. Rođen je 1913., a sudska je htjela, da je dočekao izgon svoje **slavne armije** s Lastova i uz postavu neovisne Hrvatske.

Kuzma mu je u kuću došao prvi put kad je umro, s njim nikada nije govorio, a na pogrebu mu je održao posmrtni

mora, nastavljajući svoj život u emigraciji Australije.

Danas živi u Rijeci i skrbi o svojoj staroj majci, a kosti njezina otca mučenika našle su smraj, u konačno slobodnoj, hrvatskoj zemljici prelijepog komadića naše Domaje, biser-škoja Lastova.

Jedno je sigurno: Kuzman Katić tek je slučajnom žrtvom podpunog zastrašivanja hrvatskog puka otoka Lastovo, koji bi se pomislio suprostaviti posrbljivanju, a njegov brat Stjepan tu je tek kao primjer do kuda je **narodna vlast** nakanila represijom ostvariti svoje paklene planove. Ubojstvo (davljenjem u moru s pričom slučajnog utapanja) lastovskog svećenika don. Nikole Fantele, odmah po dolazku **osloboditelja**, progoni i prisiljavanje na emigraciju najvitalnijeg lastovskog žiteljstva, pretvaranje lastovskog otočja u militarnu zonu, podpuno i svekoliko pustošenje otoka i tome slično; jesu onaj dio plana učinjenog u samom vrhu srpskih institucija, o širenju Dušanova carstva sve do Italije.

Ako u ničem, hrvatski je narod bar u tome izvojeva svoju pobjedu, prekinuvi strašan četnički naum i **pesmu Tamo daleko...**

Zadovoljština mukama Kuzme Katića i tisuća hrvatskih rodoljuba time je postignuta.

Narodna Republika: HRVATSKA		Podnijetiono:
Uprava kazneno-popravnog doma u: LEPOGLAVI		7.1.1957. g. Učes. b. 6650
KARTON OSUĐENIKA		
za KATIĆ Mato KUZMAN		
LIČNI OPIS		
Stav: visok	Lice: crveno puno	
Kos: tamna	Vis: ravan malo tupast	
Oči: smeđe	Usta: velika	
Brada: brije	Zubi: manjikavi	
Brkovi: brije	Osebni znaci: nema	
Nedimak: "GRTH"	Latno име: nema	
Predime i Ime pre: pok. Mato	Dev. pre. i Ime majke: Ivana Marija	
Dan, mjesec, god. i mesto rođenja (pre, okrug, N.R.)	27.1.1909 Laslovo Korčula NRH.	
Narodnost: Hrvat	Društvenost: NRH.	
Stan: boravak (mesto, kres, okrug, N.R.)	Laslovo Korčula NRH.	
Zanimanje: ratnik	Školska mjerila: 5 osnovne	
Keje strane jezik: hrvatski		
Bratna stanja: očenjen	Imovine stanja: bez imovine	
Vojne obaveze: služio	Krivljene delat: protiv naroda i države	
Interes osobnosti: nema		
Naziv i vrednost dela i sredstava kojim je delo izvršeno:	Skrivac u svoj kući eksploziv	
Is kaži je počeo delo počinje:	mnjšnja preza danas je u drž. uređenju	
Od koga je uspostavljen:	Milic Korčula	
Kome na koga je osudim:	5 god, liš. al. spr. radom i pub. pol. prava 3 god.	
Sud prve stepene kojeg je izračunao, broj i datum prvočišne presude:	Okrupni sud Dubrovnik X.99/47-10 od 7.XII.1947	
Sud-vrh stepene kojeg je izračunao, datum i broj višeg stupnja:		
Od kada počinje radova početak izvršavanja kažen (dat. mjesec i god.):	12.XI.1947	
Kada je došao u dom (dat. mjesec i god.):	23. I. 1948	
Kada mu kreće isteka (dat. mjesec i godina):	12.XI.1952	
Iznak u kojem je proveden mjesto na mjestu sakupljanju ili oštore postupka:		
Ustavni opust (dat. mjesec i god.):		

RAT UDBE PROTIV HRVATSKE EMIGRACIJE

Državni teror komunističke Jugoslavije, koji se odigravao kroz pojedinačne likvidacije političkih protivnika, bio je nastavak prakse jugoslovenskih partizana, započete u drugom svjetskom ratu, kada su **oznaške trojke** pronalazile i likvidirale ugledne Hrvate, samo zbog toga što su bili dosljedni u svomu hrvatskom državotvorstvu i antikomunizmu.

Voda jugoslovenskih komunista, **Josip Broz Tito**, izdao je već 10. kolovoza 1941. uputu partizanskim odredima da "izdajice i provokatore treba smjesti likvidirati". A potencijalni "izdajica i provokator" bio je svatko tko nije bio komunist i partizan. U svibnju 1944., 13. svibnja, formalno je osnovana partizanska sigurnosno-obavještajna služba OZNA, to jest "Odelenje za zaštitu naroda". Sva pojedinačna i skupna ubojstva krajem i nakon drugog svjetskog rata događala su se u režiji komunističke vrhuške i izvedbi OZNE.

Nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske i sudjelovanja u obračunu s Hrvatima, OZNA je dobila zaduženje organiziranja likvidacije uglednih Hrvata, koji su se uspjeli sklonuti u inozemstvu.

U ožujku 1946. OZNA je bila podijeljena na civilni i vojni sektor: to jest na "Upravu državne bezbednosti" (UDBA), koja je bila podređena "Saveznom sekretarijatu unutrašnjih poslova" (SSUP), i na "Kontraobaveštajnu službu" (KOS), kojem je bio nadređen "Savezni sekretarijat narodne obrane". Već 1955. KOS je preimenovan u "Organ bezbednosti Jugoslavenske narodne armije" (OB JNA), a UDBA je 1966., nakon takozvanog Brijunskog plenuma, preimenovana u "Službu državne bezbednosti" (SDB) odnosno "Službu državne sigurnosti" (SDS).

Pri "Saveznom sekretarijatu inostranih poslova" (SSIP), postojala je "Uprava za istraživanje i dokumentaciju" (UID), koja je kasnije promjenila ime u "Službu za istraživanje i dokumentaciju" (SID).

Organacijska struktura KOS-a bila je prilagođena ustroju JNA, a pri armijskim oblastima, garnizonima i nižim postrojbama, odnosno pri odgovarajućim postrojbama u mornarici i zrakoplovstvu, postojale su "Kontraobaveštajne grupe" (KOG). Isto tako, pri "Teritorijalnoj obrani" (TO) postojala je "Bezbednost teritorijalne obrane".

Piše:

Bože VUKUŠIĆ

S druge strane, "Vojnoobaveštajna služba" (VOS), svoju je aktivnost razvijala ponajprije preko jugoslovenskih vojnih misija i diplomatskih predstavnicih u inozemstvu, ali i preko drugih punktova pri raznim institucijama i organizacijama u zemlji i inozemstvu.

"Služba državne sigurnosti", kao civilna obavještajna i kontraobaveštajna služba, sastojala se od više uprava, odnosno odjela. Četiri najvažnija bavili su se: unutrašnjim neprijateljem, a to su ponajprije bili hrvatski i albanski nacionalizam te Katolička crkva; drugi se bavio emigracijom, ponajprije hrvatskom i albanskim; treći stranim obavještajnim službama, ponajprije onima zapadnih velesila; te četvrti tehnikom prislушкиvanja i praćenja.

Savezna "Služba državne bezbednosti" svoju je mrežu granala preko "Republičkih sekretarijata za unutrašnje poslove" (RSUP), a ovi preko lokalnih središta i izpostava.

"Služba za istraživanje i dokumentaciju" bila je civilna obavještajna služba u sastavu "Saveznog sekretarijata za inostrane poslove", te je djelovala kroz strukture jugoslovenskih diplomatskih predstavnicih u inozemstvu.

Radom svih navedenih službi koordiniralo se iz kabineta predsjednika SFRJ, a nakon Titove smrti, iz kabineta predsjedničtvu SFRJ.

Likvidacije hrvatskih političkih emigranata predstavljale su najekstremniji oblik borbe jugoslovenske države protiv hrvatske političke emigracije. Cilj napada u pravilu su bili najiztaknutiji hrvatski politički i oslobođiteljski djelatnici.

U razdoblju od 1946. do 1990. jugoslavenske su tajne službe smaknule šezdeset i sedam hrvatskih emigranata diljem svijeta, a osim toga izvršile su dvadeset i devet neuspjelih atentata, četiri uspjele i pet neuspjelih otmica. U tom razdoblju, četiri hrvatska emigranta netragom su nestali.

Kao prva žrtva ozninog atentata, 31. siječnja 1946., godine u Trstu, pao je **dr. Ivan Protulipac**, koji je bio osnivač *Orlovske i Križarske mladeži* u Kraljevini Jugoslaviji, i kao nasljednik **dr. Ivana Merza**, neosporni predvodnik hrvatske katoličke mladeži.

Nepune dvije godine nakon toga, 22. kolovoza 1948., UDBA je pokušala u austrijskom gradu Salzburgu oteti doglavnika *Ustaškog pokreta* **dr. Matu Frkovića**, a 16. ožujka 1949. u Rimu je kidnapiran **Drago Jilek**, koji je jedno vrijeme, nakon smjene **Dide Kvaternika**, obnašao dužnost šefa *Ustaške nadzorne službe*.

Slučaj Drage Jileka često je povezivan sa sudbinom vode hrvatskih komunista, **Andrije Hebranga**. Beogradska je OZNA htjela dozнати je li istina da je nekolicina visokorangiranih hrvatskih komunista i hrvatskih ustaša prije drugog svjetskog rata i u ratu međusobno surađivala u nastojanju da se stvari samostalna hrvatska država. Pokraj toga, Jilek je UDBI bio opasan i zbog veza koje je uzpostavio s pripadnicima englezkih i američkih obavještajnih službi u Austriji i Italiji.

U razdoblju od 1950. do 1960. glavna meta Udbinih napada bili su vodeći ljudi *Ustaškog pokreta* i *Nezavisne Države Hrvatske*, **dr. Ante Pavelić** i **dr. Branimir Jelić**, ali i odpadnici iz vlastitih redova, primjerice bivši častnik JNA, **Zvonimir Kučar**.

Krajem 1961. u Australiji je, na načelima podpuno konspirativne oslobođiteljske organizacije, osnovano *Hrvatsko revolucionarno bratstvo* (HRB), čije su vodstvo i članstvo činili uglavnom mlađi ljudi, koji kao hrvatski nacionalisti nisu bili obterećeni hipotekom drugog svjetskog rata, *Nezavisne Države Hrvatske* i *Ustaškog pokreta*. Upravo zbog toga, jugoslavenska ih je država držala glavnim neprijateljem u hrvatskoj emigraciji.

Jedan od osnivača HRB-a bio je **Geza Pašti**, mladi hrvatski revolucionarac rodom iz Čepina kod Osijeka, komu je dodijeljen zadatak organiziranja oslobođiteljskih izpostava u Europi i razvijanje oslobođiteljskog rada prema Domovini. Centar SDS-a u Osijeku 15. siječnja 1965. donio je sljedeću odluku: "Planom je predviđeno slijedeće: Raditi u cilju likvidacije Paštija u inostranstvu ili hvatanju pri dolasku u zemlju".

Uvečer, 17. srpnja 1965., Pašti je zadnji put viđen prilikom izlaska iz hotela u Nici. Bio je otet, odveden u Jugoslaviju, gdje je zlostavljan i smaknut.

Hrvatskog svećenika, emigranta, otca **Krunoslava Draganovića** najčešće se povezivalo s takozvanom štokorskom vezom, to jest s međunarodnom organizacijom, nakon drugog svjetskog rata, preba-

civanja kompromitiranih osoba i drugih vrsta izbjeglica iz Europe u Južnu Ameriku i Australiju. Navodno su iza toga stajale određene strukture Vatikana i američka obavještajna služba.

Poznato je da je Draganović bio važan sudionik organiziranja tajne protukomunističke i protusovjetske organizacije *Gladio* (Mač), kao konspirativnog pozadinsko-diverzantskog ogranka NATO-a u slučaju sovjetske invazije na Zapadnu Evropu. Osim toga, intenzivno je radio na prikupljanju svjedočanstava i dokaza o partizanskim zločinima. Draganović je 10. rujna 1967., pod još nerazjašnjenim okolnostima, otet natalijansko-jugoslavenskoj granici kod Trsta i odveden u Jugoslaviju.

Padom **Aleksandra Rankovića** i promjenama jugoslavenskog represivnog sustava, naglo se povećao broj ubojstava i otmica hrvatskih emigranata. U razdoblju od 1966. do kraja 1971., jugoslavenska je tajna služba ubila dvadeset i tri hrvatska emigranta; petorica su slučajno preživjeli atentate, jedan je otet i jedan je izbjegao otmici. Intenzitet aktivnosti UDBE u tom razdoblju ukazuje na činjenicu da je beogradска vrhuška, paralelno s planiranjem popuštanja represije u Jugoslaviji, planirala ubojstva većine uglednih hrvatskih emigranata, čiji je rad prijetio destabilizaciji zemlje izvana.

Podkraj šezdesetih godina, UDBA je organizirala cijeli niz ubojstava: 26. listopada 1968. u Muenchenu predsjednika organizacije *Ujedinjenih Hrvata Europe (UHE)*, **Mile Rukavine**; 21. travnja 1969. u Barceloni legendarnog **Vjekoslava - Maksa Luburića**, predsjednika *Hrvatskog narodnog otpora* (HNO); a **Nahid Kulenović**, sin ministra u vlasti NDH **Džaferbegova Kulenovića**, ubijen je 30. lipnja 1969. godine u Muenchenu.

Zajednička značajka sve trojice bila je da su uživali izuzetan ugled među hrvatskim političkim emigrantima te uspjeli uzpostaviti dobru suradnju s mlađim naraštajima hrvatskih bojovnika iz HRB-a, a u svom radu bili su ponajprije orijentirani prema Domovini.

Osobito je važna činjenica što je Maks Luburić zagovarao nužnost suradnje s nacionalno i državnotvorno usmjerenim hrvatskim komunistima te je 1964. objavio čuvenu **Poruku izmirenja hrvatskim komunistima**. Na tu poruku osobito je pozitivno reagirao tadašnji gradonačelnik Zagreba, **Većeslav Holjevac**, što je kasnije bio razlog da ga UDBA ubije trovanjem.

Početkom sedamdesetih godina, na udaru UDBE našao se predsjednik *Hrvatskog narodnog odbora*, dr. Branko Jelić, koji je prije rata bio drugi čovjek *Ustaškog pokreta*. Osim toga, Jelić je bio jedan od

najpopularnijih političara u emigraciji. Beograd ga je držao posebice opasnim radi održavanja veza s nacionalno svjestnim hrvatskim komunistima u Zagrebu. Stoga je UDBA 1950. najprije pokušala Jelića oteti, a zatim 1957., 1970. i 1971. izvršena su tri pokušaja ubojstva.

U četvrtom pokušaju, 31. svibnja 1972., *Udbi* je pošlo za rukom ubiti dr. Jelića. Kao i Holjevac, umro je od posljedica trovanja.

U prvoj polovici sedamdesetih godina, glavna meta *Udbinih* napada bili su članovi *Hrvatskog revolucionarnog bratstva* i *Hrvatskog narodnog otpora*. Vođe HRB-a u Europi ubijeni su u razmaku od nekoliko godina: **Marijan Šimudić** ubijen je 13. rujna 1967. kod Stuttgarta, a **Josip Senić** 10. ožujka 1972. kod Wieslocha, te **Stjepan Ševo** 24. kolovoza 1972. kod Venecije.

Vodeći čovjek *Hrvatskog narodnog otpora* u Skandinaviji, **Stipe Mikulić**, ubijen je 15. prosinca 1975. kod Goteberga.

Serijska ubojstava pripadnika *Hrvatskog revolucionarnog bratstva*, koja je bila motivirana zastrašivanjem i onemogućavanjem djelovanja hrvatske emigracije pred očekivanom Titovu smrt i nakon njegove smrti, nastavila se i u drugoj polovici sedamdesetih i početkom osamdesetih godina.

Ivan Tuksor ubijen je 28. kolovoza 1978. u Nici, **Jozo Oreč** 18. prosinca 1978. u Johanesbergu, **Stanko Nižić** 01. rujna 1981. u Zuerichu, **Antun Kostić** 09. listopada 1981. u Muenchenu, **Mate Kolić** 19. listopada 1981. u Parizu i **Đuro Zagački** 20. kolovoza 1982. u Muenchenu.

Bruno Bušić, koji je prije *Hrvatskog proljeća* bio suradnik današnjeg predsjednika **dr. Franje Tuđmana**, istodobno je uživao veliko povjerenje u hrvatskoj emigraciji i Domovini. Zbog toga je Beograd u njemu vidio najopasnijeg čovjeka u hrvatskoj emigraciji. Ubojstvo tog emigrantskog lidera 16. listopada 1978. u Parizu predstavljalo je jedan od najvećih udaraca poslijeratnoj hrvatskoj političkoj emigraciji.

Pred kraj postojanja Jugoslavije, UDBA je izvršila atentat na dvojicu poznatih hrvatskih emigranata: **Stjepan Đureković**, visoki dužnostnik *Hrvatskog narodnog vijeća* (HNV), ubijen je 28. srpnja 1983. u Muenchenu, a **Nikola Štendul**, predsjednik *Hrvatskog državotvornog pokreta* (HDP), preživio je atentat od 20. listopada 1988. u Škotskoj.

U razdoblju od 1946. do 1991. evidentirano je sveukupno sto i devet napada na hrvatske emigrante. Izraženo po kontinentima: u Europi se zbilo osamdeset i devet napada, u Sjevernoj Americi devet,

u Južnoj Americi šest, u Australiji dva i u Africi dva napada. Izraženo po zemljama, najviše napada dogodilo se u Njemačkoj: pedeset i pet; zatim u Francuskoj deset; i u Italiji devet.

U postupak obavještajnog izviđanja, planiranja, organiziranja i izvođenja likvidacija i otmica hrvatskih emigranata, bile su najčešće uključene sve jugoslavenske obavještajne i kontraobavještajne službe.

Procjena opasnosti nekog emigranta, kojom se inicirala zamisao o njegovoj likvidaciji ili otmici, u pravilu je dolazila od nadležnog operativca, koji je vodio takozvanu **obradu**.

Ako bi šef centra SDB-a prijedlog operativca procijenio opravdanim, tražio bi suglasnost republičke centrale SDB-a, a ovi republički sekretara za unutrašnje poslove, koji bi se savjetovao s najužim republičkim partijskim vodstvom. Ako bi prijedlog dobio zeleno svjetlo, prosljedio bi se u saveznu centralu UDBE u Beogradu, gdje bi morao dobiti odobrenje saveznog sekretara za unutrašnje poslove i vodstva "Saveznog saveta za zaštitu ustavnog poretku". Do smrti Josipa Broza Tita, nijedna takva akcija nije se smjela izvesti bez njegova znanja i odobrenja, a nakon njegove smrti bez znanja i odobrenja predsjednika predsjedništva SFRJ.

U žargonu jugoslavenskih tajnih službi, ubojstva i otmice hrvatskih emigranata nazivale su se "ofanzivnom akcijom" ili "specijalnim zadatkom". Financiranje tih akcija i honoriranje plaćenika uglavnom se vršilo iz *crnih fondova*, preko velikih državnih poduzeća u kojima su KOS i UDBA imali povjerljive suradnike na rukovodećim položajima.

Na temelju proučavanja objavljenih podataka u jugoslavenskim i stranim publikacijama, od beogradske *Borbe* do *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Der Spiegela*, uvida u sudsku i policijsku dokumentaciju u posjedu njemačke, talijanske, francuske, engleske i američke države, te kroz razgovore s prijateljima i suradnicima žrtava, kao i uvida u izjave bivših službenika jugoslavenskih tajnih službi, do sada se je moglo identificirati sto dvadeset i šest jugoslavenskih državnih službenika te sedamdeset suradnika jugoslavenskih tajnih službi, koji su izravno ili neizravno sudjelovali u odlučivanju, planiranju i izvođenju napada na hrvatske političke emigrante.

(Izlaganje na dvodnevnom skupu domovine i iseljeničtva, u Zagrebu, 14. i 15. lipnja 1997.)

SJEĆANJE NA HRVATSKOG VITEZA IBRAHIMA PIRIĆ-PJANIĆA

(Pismo prijatelju i suborcu na "onaj svijet")

Poštovani hrvatski viteze, dragi i ne-nadoknadivi prijatelju Ibrahime!

Od rođenja, od onog prvog udaranja glavom o pod, ispred majčina trbuha, pa sve do odlaska na "onaj svijet", tvoji bi rekli na ahiret, a meni se čini da je to pre-



Foto: S. Buconjić

Vitez Ibrahim Pirić-Pjanić - pukovnik u ratu od partizana i komunista nepobjeđene, u miru poubjljene hrvatske vojske, nosilac "Reda krune kralja Zvonimira s hrastovim grančicama, Srebrne kolajne "Reda krune kralja Zvonimira sa zlatnim hrastovim grančicama", "Reda hrvatskog vojnog Trolista", odličja za vodstvo jedinica u ratu, Brončane kolajne "Krune kralja Zvonimira sa zlatnim hrastovim grančicama", Odličja krune kralja Zvonimira s pravom na naslov viteza, Odličja Željeznog križa EK1 i EK2 – umro prije 18 godina u Münchenu.

seljenje s onu stranu svjetlosti, mjeri se čovjekovo djelo. Račvaju se razne mjere uzduž i poprijeko, zamjera se i opršta, pa se tako svedu računi. A onda, to je djelo ili taj čovjek živi sve dotle dokle ga se sjećaju prijatelji i znanci, dokle ga pamti njegova domovina. Tebe se prijatelju, sjećaju prijatelji i znanci, tebe se sjeća i tvoja, sada posve slobodna i neovisna HRVATSKA, koju si sanjao, ali njezinu ponovnu slobodu nisi dočekao. Danas, dragi Ibrahime, u tvojoj rodnoj Gračanici očvaše lipe i njihov miris više ne nadjačava miris tek prolivenе krvi, što ju

Piše:

Stjepan BUCONJIĆ

nedužni svijetu proliše oni protiv kojih si se borio, bradatih i krvožednih četnika i njihovih saveznika s crvenom petokratkom sa srpom i čekićem, čije se junacstvo mjeri brzinom njihovih peta, kad sastanu tvrd orah na bojišnici, kakav si ti nesumnjivo, bio. To su "junacine" koji smjelo kolju djecu i starce (nekad i preobučeni u njemačke ili hrvatske odore), siluju nevine djevojčice, a potom im presijecaju vratne žile. To su kukavelji koji su Tebe i tvoje suborce jednom bili obkolili i kušali vas satriti. Obruč su stezali mjesecima, sve dok te nisu tako razljutili da si im pokadio taj njihov obruč i natjerao ih u bijeg, da ih ni vjetar ne bi stigao. Od nekadašnjeg vodnika, od mladog i neustrašivog srdca, dospio si do bojnika, a kasnije i pukovnika i do naslova "Vitez Hrvatskih Oružanih Snaga", a Tvoje su grudi uresile Poglavnike zlatne kolajne, Zvonimirova kolajna, zlatne i srebrene, krune i križevi, što se dodjeljuju hrabrim prije svega, ali i mudrima, a u Tebi se, Ibrahime, sabrala i hrabrost i mudrost. Hrabrost hrvatskog viteza i mudrost efendije. Tvoji borci, tvoja

garda, kako si ih zvao, hrabro su branili hrvatsku granicu na Drini, a ta je ukleta rijeka nosila tisuće nedužnih leševa Hrvata obadvije vjere, islamske i kataličke! Ti si, dragi prijatelju Ibrahime, zacijelo dobro znao kamo pripadaš. Od onih "starih krstjana" do Muhamedova sljedbenika, razmicala te samo misao kojim putem brže do zajedničkoga nam Boga i, do slobodne Hrvatske, sanjane stoljećima od najboljih njezinih muževa.

Nakon sloma hrvatskih ideaala, ali samo privremenoga sloma, jer ideali ne nestaju, Ti si gledao daleko sunce Sirije, koja je prihvaćala Hrvate, bez obzira na vjeru. Tamo, u dalekim sunčanim dinama, sanjao si svoju Hrvatsku, pa si joj se primakao, sve do Miinchena, gdje si osjećao miris njezinih trava, što ih je vjetar smjelo donosio putujući dalekom sjeveru u susret. Tu si snove ostvarivao na način da osnivaš novine sa svojim suborcima. (Mirkom Bilobrkom i S.B.), novine su morale nositi ime tvojih najvećih ideaala i zvali su se "Slobodna Hrvatska", pronestile su doista ideju slobodne Hrvatske, ali i slobodnih Hrvata. Bilo nas je malo slobodnih i, svi odreda bili samo prognani, a valjalo je izdržati, iztrpjeti laži boljševičke; valjalo se susretati s onima na ulici, što su te nekad odtjerali iz vlastite domaje. Valjalo



Islamski vjerski obred na grobu viteza Pjanića

se pred svijetom častno nositi s njihovim lažima, okrutnim i blasfemičnim, a Ti si, Viteže naš, i to znao i umio. Imao si sabura (strpljenja), imao si dina (vjere), ali si imao i junačko srdce, što je na našu žalost i žalost tvojih bližnjih, prestalo kucati 20. srpnja 1977., kada su se u tvojoj sanjanoj Hrvatskoj, sušile stabiljike domaćih proljećaraca, kada su padali hrvatski intelektualci kao pokošeni neveni. Na sreću, neki su odoljeli, i doveli nas do konačne hrvatske slobode, do željenoga cilja, a samo nam je žao što nisu s nama, da skupa zapjevamo himnu slobodi i Lijepoj našoj, da potom proakšamlučimo negdje u tvojoj Gračanici, gdje zvijezde doista ljepše sjaju nego igdje drugdje!



Auktor na Pjanićevu grobu

Ne spominjem imena onih, koji te žale, koji te se sjećaju, jer mnogi su se ugasili kao kriesnice i otišli za tobom s onu stranu svjetlosti, ne dočekavši da im se san pretvori u javu, pa ja kao tvoj mlađi suborac, u ime svih želim da ti se duša smiri u dženetu i dati i dalje bude laka nje-maćka zemlja. Možda će dočekati, da se tvoje kosti, kosti hrvatskog viteza, presele u srdce Hrvatske, u Zagreb, ali ne samo tvoje, već i kosti mnogih hrvatskih domoljuba i da se tamo sastanete, gdje vam je kostima mjesto, kao i u povijesti, gdje je mjesto vašeme djelu i to zauvječ. Da se na tim povjestnim točkama sloje mladi hrvatski naraštaji.

Hvala Ti, Ibrahime Piriću - Pjaniću, hvala ti za sve što si učinio za svoju i našu Hrvatsku, hvala ti zavjeru, koju si nam podario. Neka Te čuva dragi Bog - Allah, kako ti hoćeš.

Tvoj Stjepan Buconjić, München

U SPOMEN MARIJI DEVČIĆ-RADIĆ

Vjetar i kiša satkali su šuštavi žuti sag lišća i prekrili njime prostorano dvorište KPD-a Požege.

Završila je jutarnja "Mrtva šetnja" u krugu. Bio je objavljen raspored rada. Gradio se sjeverni zid logora. Političke kažnjenice miješale su mort i nosile cigle. Kopala se kanalizacija. Udarci krampova muklo su odzvanjali. Prostorom logora odjekuju sočne kletve stražarica.

Marija Devčić Radić svojim malim rukama čvrsto drži visoki držak brezove metle, koja ju nadvisuje, i skuplja njome uvelo lišće stavljajući ga u veliku pletenu košaru. Kada ju je ispraznila, ponovo ju je mnogo puta napunila i konačno praznu okrenula na bok i u njoj se šćućurila i odmarala se, kao mala ptica nakon duga i naporna ljeta.



Marija Devčić-Radić u rujnu 1954.

1928. bila je težka za Hrivate. Već je i sama priroda početkom godine, s posebno jakom i dugom zimom, stvorila nevolje. Te iste godine umro je vođa Hrvatske seljačke stranke, Stjepan Radić, 8. kolovoza, od posljedica rane zadobivene u Skupštini u Beogradu.

Marija je poštivala svoga svekra i bila odana njegovim idejama. Mladi par Marija i Vlatko stanovali su na Goljaku 10, a i imali svoju knjižaru na Britanskom trgu.

Marija i Vlatko odputovali su u Pariz, radi Vlatkova studija na Sorboni. Marija je radila težke fizičke poslove, samo da Vlatko završi studij. Marija je mnogo čitala, svladala francuski jezik, pisala dnevnik i napisala, kao mlada žena, autobiografski roman "Obična žena".

1945. Marija je uhićena iz obiteljske kuće Radić na Hercegovačkoj 131 i odvedena u zatvor na Savskoj cesti, gdje je duševno i tjelesno zlostavljana. Suđena je na smrt, ali je pomilovana na 10 g. Iz Savske ceste premještena je u KPD Požege, gdje je provela 9 težkih godina robovanja. Mnogo je trpila radi razstanka sa svojom još nejakom djecom, koju je tada odgajala **baka Marija Radić**. Njezina svekra, supruga Stjepana Radića, bila je vrlo obrazovana i odlučna žena i neo-



Vladko i Marija Radić u Parizu 1934.

bično dobra družica svom suprugu, osobito u njegovoj slijepoći. Ona je kasnije preuzeila odgoj svoje unučadi, Stipice i Miljenke Marije, i dala im solidno glasbeno obrazovanje. Posljedica je toga i izbor profesije njezine unučadi. Sin Marije Devčić Radić, Stipica Radić, profesor je glasbe i poznati virtuož na glasoviru, a sada podpredsjednik Hrvatskog sabora, a njegova sestra, Miljenka Marija, profesor je književnosti i poznata skladateljica lake glasbe.

Marijina filigranska figura, zategnuto glatko lice, crna sjajna kosa, velike blistave i ozbiljne tamnozelene oči, s visoko svedenim obrvama, energija, kojom je zračila, i odlučan govor, sve je to govorilo o hrabroj ženi, koja zna šutjeti i trpjeti za svoju dragu domovinu Hrvatsku, koju je neizmijerno voljela.

Bila je dragi i odani prijatelj, puna ljubavi i razumijevanja za ljude. U KPD-u zvali smo je tetica Radić. Nakon njezina povratka iz KPD-a, obitelj je vrlo teško živjela u Hercegovačkoj 131. Kuća je bila puna stranih ljudi, nametnutih od uličnog odbora. 'Jedna Mileva' davala je ton u hrvatskom domu. Na svoju ruku pregradila je najveću gostinjsku sobu i dobila 4 male, u kojima je držala svoje podstanare, koji su joj dobro plaćali. Rezultat je bio gradnja kuće, u koju se je odsečila pod kraj Jugoslavije. Podstanari nisu ništa plaćali obitelji Radić. Ipak je konačno uspjelo odvjetniku, dr. Tomislavu Jugoviću, izprazniti je od uljeza. Tako je obitelj odahnula i počela normalno živjeti. To nije osamljeni slučaj. To se također dogodilo i mojima u Hercegovačkoj ulici. Imali smo strance u kući od 1945. do 1958. Tijekom godina, nakon logora, često smo se susretale. Marija je rado posjećivala moju majku slikaricu, koja je isto živjela u Hercegovačkoj s mojim ocem kod Strica, geometra Stjepana, koji se isto vratio iz zatvora nakon 2 godine.

Marija Devčić Radić izcrpljena od svih mogućih bolesti i problema, približavala se svom kraju.

Bilo je žarko ljeto. Otišla sam s obitelji na odmor u Gorski Kotar. Nisam ni slutila da je naš susret prije tog odmora bio i naš konačni razstanak. Kada smo se vratili, bila je već pokopana na Mirogoju. Umrla je 6. VIII 1978.

Bezkrajno je voljela svoj narod, Hrvatsku i obitelj.

Bila joj laka hrvatska gruda!

Višnja SEVER



Vladko, Stipica i Marija Radić u Zagrebu 1937.

PRIGODOM 326. GODIŠNICE SMRTI ZRINSKOGA I FRANKOPANA

Utragičnoj sudbini Zrinskoga i Frankopana mi danas, više nego išta drugo, vidimo trajnu veličinu i vrijednost, jedne pouke, koju smo već više puta primili u našoj povijesti, plativši je redovno našom krvi, samo zato jer smo bili lakovjerni i zato jer smo Hrvati.

Njihove odsječene glave ne šute, niti ne šapču; one urliču poruku svim hrvatskim naraštajima: Hrvati, ne budite lakovjerni. Pouzdajte se samo u svoje snage; u snagu svoga naroda, jer u politici nema ni osjećaja ni rodbinstva.

Ovaj hrvatski naraštaj podtpuno je shvatio poruku tragične pogibije Zrinskoga i Frankopana u tuđinskoj zemlji i na tuđinskom stratištu. I ne samo Zrinskoga i Frankopana, jer takovih tragičnih pogibija hrvatski je narod doživio daleko poslije njih i posve doista da bismo već jednom shvatili da je u politici temelj zakon - zakon vlastitog naroda, a da su hrvatski narod i ova zemlja izvořite svih naših temeljnih narodnih prava.

Mučenička smrt Zrinskoga i Frankopana ima i svoju ljudsku vrijednost. Politički, nacionalna dimenzija njihovog primjera očituje se u njihovom pokušaju da hrvatsku politiku vode hrvatske glave i da se o Hrvatskoj odlučuje u Hrvatskoj. Hrvati moraju domovinu vojnički braniti i obraniti u Hrvatskoj, a ne izvan nje (Bleiburg). Novi hrvatski naraštaji, izvan Hrvatske, jačaju stanovništvo strane zemlje, a ne stanovništvo Hrvatske.

Neosporna je činjenica da bismo mi Hrvati bili danas daleko brojniji kao narod da nismo stotinama godina moralni ginuti i nestajati za ono čime se danas Europa diči, kao svojom kulturnom baštinom.

Sigurno je, da nema naroda na svijetu koji znade tako malo o svojim ljudskim veličinama, kao upravo naš hrvatski narod. Zato što mi već stoljećima dopuštamo drugima da o nama vode brigu, da o nama pišu, da nas prikazuju kako njima-tuđincima-odgovara, njihovim političkim interesima, a ne kako to zahtijeva objektivna povijestna istina.

Naša je dužnost i obveza otkriti prave i trajne vrijednosti našeg hrvatskog bića, ne samo pred očima hrvatskih naraštaja, nego pred čitavim čovječanstvom. Povijestna istina hrvatskog naroda smije i mora biti isključivo znanstvena istina, a ne bilo čija promičba, neistina, sračunata obsjena i laži. Snaga hrvatske politike i jamstvo uspeha, u bilo kojemu času hrvatske povijesti, sadašnjosti i budućnosti, nalazi se isključivo u snazi hrvatskog naroda.

Kao nositelji i predstavnici hrvatskog suverenitet i hrvatske politike, dokazali su svim hrvatskim naraštajima svoju izvanrednu političku svijest i zrelost, koju smo dužni poštovati, diviti joj se i iskazivati joj trajnu počast.

Ovaj naš mladi hrvatski naraštaj, koji čitavim bićem pripada hrvatskom narodu i njihovim interesima i koji ne poznaje strah i šutnju, odgojen na tradicijama hrvatskih mučenika Zrinskoga i Frankopana, u Domovinskom je ratu dokazao sve svoje viteške vrijednosti, kad se vodila bitka za obstojnost i slobodu naše Domovine, pa neka to bude pouka za sve generacije. Vjerujem, da će iz krvi i mučeničke smrti ozaljskih i hrvatskih vitezova, smaknutih na današnji dan prije 326. godina, kao i na krvi nebrojnih junaka Domovinskog rata, niknuti iskra jedinstva i slike hrvatskog naroda, tako potrebna u ovim trenutcima, kada se Hrvatska oslobođa srbočetničke dominacije u podunavlju i konačno kreće jedinstveno u sretnu budućnost, da bi budući naraštaji vječno živjeli u miru i blagostanju.

Neka nam uvijek u mislima bude pouka: "NAVIK ON ŽIVI KI ZGINE POŠTENO"!

SLAVA HRVATSKIM MUČENICIMA ZRINSKOM I FRANKOPANU!

Vladimir ŠKLOPAN
predsjednik Društva
Hrvatski domobran"

BJELOVARSKI ŽRVANJ SMRTI (V)

U petom nastavku, objavljujemo abecedni popis osoba osuđenih pred Vojnim sudom u Bjelovaru, ii lipnju, srpnju i kolovozu 1945. godine, na dobne kazne u trajanju od pet do deset godina.

Piše:

Stjepan DOLENEC

1. ANDROTIĆ, Ignac	Peteranec	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
2. ANTOLIĆ, Stjepan	Otočka	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
3. BABICA, Đuro	Martinac	26.07.45, 8g+5g	4g+3g
4. BAČEKOVIĆ, Milko	Kakinac	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
5. BALAŽIN, Đuro	Rasinja	20.07.45, 5g+5g	-
6. BARTOLIĆ, Josip	Sredska	17.08.45, 5g+2g	-
7. BARUSIĆ, Martin	Novigrad Podr.	07.07.45, 5g+15g	2g+3g
8. BASARIĆ, Mijo	Virja	08.07.45, 7g+7g	7g+7g
9. BELA, Dr., Rudolf	Bjelovar	20.07.45, 5g+5g	-
10. BELEC, Đuro	Hlebine	26.07.45, 5g+10g	5g+10g
11. BELEC, Franjo	Hlebine	08.07.45, 5g+5g	3g+5g
12. BELIĆ, Martin	Novo Virje	27.08.45, 5g+3g	-
13. BENKEK, Ivan	Novo Virje	20.07.45, 5g+5g	5g+5g
14. BERMANEC, Pavao	Miholjanec	06.07.45, 5g+10g	3g+3g
15. BETLEHEM, Tomo	Peteranec	08.07.45, 5g+10g	3g+5g
16. BJELOPERA, Ivan	-	26.07.45, 5g+5g	-
17. BLAGAJ, Franjo	Sv. P. Orehovac	08.07.45, 5g+5g	5g+5g
18. BLAŽUTINEC, Franjo	Sigetc	06.07.45, 5g+10g	5g+10g
19. BOTINČAN, Mijo	Ždralovi	26.06.45, 5g+10g	5g+10g
20. BRODARIĆ, Mato	Virje	01.09.45, 5g+3g	-
21. BUKOVČAN, Stjepan	Novigrad Pod.	27.06.45, 5g+10g	5g+10g
22. BUŠIĆ, Stjepan	Novo Virje	20.06.45, 8g+10g	-
23. CIK, Josip	Novo Virje	14.06.45.	5g+5g
24. CIKOŠ, Franjo	Tomaš	26.07.45, 7g+3g	-
25. CIMBRŠAK, Stjepan	Novigrad Podr.	16.07.45, 5g+3g	5g+3g
26. ČIŽMESINKIĆ, Stevo	Kloštar Podr.	20.06.45, 5g+5g	-
27. ČIŽMEK, Mato	Kopr. Ivanec	16.06.45, 5g+5g	5g+5g
28. ČOP, Stjepan	Pitomaca	09.07.45, 5g+5g	2g+5g
29. ČUČURIĆ, Pavao	Gaj	09.07.45, 7g+10g	7g+10g
30. DEN, Josip	Kopr. Raka	09.06.45, 5g+10g	-
31. DIJANEŠ, Mirko	Vojnovac	16.07.45, 5g+10g	-
32. DIJANIĆ, Ivan	Dišnik	09.07.45, 5g+7g	5g+7g
33. DIJANOVIĆ, Franjo	Mostari	20.08.45, 5g+3g	2g+2g
34. DOMBAJ, Josip	Drnje	27.08.45, 6g+2g	-
35. DRLO, Josip	Rijeka	09.07.45, 7g+10g	-
36. DRVENKAR, Mijo	Đurđevac	13.07.45, 5g+10g	5g+10g
37. DRVENKAR, Kata	Podr. Sesvete	14.07.45, 7g+10g	7g+10g
38. DUDAŠ, Pavao	Sigetc	07.07.45, 7g+7g	3g+9g
39. DUŠLINEC, Ivan	Kopr. Bregi	26.07.45, 5g+3g	-
40. ĐURIĆ, Stevo	Gor. Petrička	09.07.45, 5g+5g	5g+5g
41. ĐURIŠEVIC, Ignac	Đurđevac	09.07.45, 7g+10g	4g+5g
42. ĐURIŠEVIC, Šimo	Šemovci	15.07.45, 5g+10g	5g+10g
43. FRELIH, Dominik	Bulinac	09.07.45, 5g+5g	5g+5g
44. FRIZE, Dragutin	Bjelovar	14.07.45, 5g+5g	-
45. FUNJAK, Miško	Mala Mučna	07.07.45, 5g+5g	5g+5g

46. GABRICA, Stjepan	Ledine	19.07.45.	5g+5g
47. GAL, Tomo	Gola	16.07.45, 5g+10g	5g+10g
48. GALEKOVIĆ, Mirko	Carevdar	19.07.45, 6g+5g	6g+5g
49. GALOVIĆ, Tomo	Sigete	09.07.45, 5g+7g	5g+7g
50. GRANDJA, Kalman	Legrad	12.08.45, 5g+5g	-
51. GRIVIĆ, Ignac	Novigrad Podr.	03.07.45, 5g+5g	-
52. GRKOVIĆ, Milka	Markovac	17.08.45, 6g+3g	-
53. GROŠEVIC, Karlo	-	01.08.45, 5g	
54. HABDIJA, Franjo	Gor. Plavnice	15.06.45, 6g+15g	6g+15g
55. HABDIJA, Ivan	Vojakovac	18.07.45, 5g+5g	5g+5g
56. HABDIJA, Josip	Gor. Plavnice	19.07.45, 5g+10g	5g+10g
57. HAJPEK, Ferdo	Mikleuš	17.08.45, 5g+10g	5g+3g
58. HONTIĆ, Ivan	Plavšinac	03.07.45, 5g+5g	5g+5g
59. HORAK, Slava	Utiskani	25.06.45, 5g+5g	5g+5g
60. HORVAT, Đuro	Gradec	27.08.45, 5g+3g	-
61. HORVAT, Mato	šandrovac	07.06.45, 6g+6g	2g+2g
62. HORVAT, Stjepan	Gudovac	12.08.45, 5g+3g	-
63. HORVAT, Stevo	Sir. Katalena	15.07.45, 5g + 10g	5g+10g
64. HORVAT, Zvonko	Ladislav	-, 7g+10g	2g+3g
65. IGREC, Josip	Gola	07.07.45, 8g+8g	8g+8g
66. IVANČEK, Stjepan	Kalnik	07.07.45, 7g+7g	2g+2g
67. JAGUST, Josip	Riječica	16.07.45, 5g+10g	5g+10g
68. JAKOPOVIĆ, Ignac	Kostanjevac	-, 5 g	
69. JAKŠEKOVIC, Ferdo	Šandrovac	07.06.45, 6g+6g	6g+6g
70. JAMBREK, Jana	Donja Velika	06.07.45, 6g+6g	6mj.+6g
71. JAMBREKOVIC, Ivan	Međurača	06.07.45, 5g+10g	5g+10g
72. JAMBREKOVIC, Stjepan	Međurača	16.08.45, 7g+3g	-
73. JANDRAŠIĆ, Ivan	Kobasicari	17.07.45, 5g+5g	5g+5g
74. JARŽA, Martin	Koprivnica	18.07.45, 7g+10g	7g+10g
75. KAŠIĆ, Ivan	Gola	16.07.45, 5g+5g	5g+5g
76. KATANA, Lovro	Kalnik	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
77. KEŠTELI, Đuro	Drnje	05.08.45, 5g+2g	-
78. KIŠ, Rudolf	Legrad	23.08.45, 5g+2g	2g+3g
79. KLANČIĆ, Slavica	Oseko	08.07.45, 7+10g	7g+10g
80. KNAUS, Ivan	V. Korenovo	20.08.45, 5g+5g	-
81. KOKOR, Zlata	Koprivnica	18.07.45, 5g+5g	3g+3g
82. KOLAR, Ivan	Plaščićki vin.	07.07.45, 5g+10g	5g+10g
83. KOLUBEK, Zdravko	Kapela	07.08.45, 7g	ig
84. KONJUŠIĆ, Stjepan	Kal. Ludina	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
85. KOPAŠ, Martin	Šemovci	07.06.45, 5g+2g	5g+2g
86. KOROŠEC, Vid	Hlebine	27.08.45, 5g+5g	
87. KOS, Andrija	Pitomaca	06.07.45, 5g+10g	5g+10g
88. KOVAČEC, Josip	Šarampovo	01.08.45, 7g+5g	-
89. KOVAČIĆ, Petar	Mrsovo	12.08.45, 5g+3g	-
90. KRAUS, Andrija	Pitomaca	07.07.45, 5g+5g	5g+5g

91. KRIVIĆ, Ignac	Virov. Konaci	01.07.45, 5g+5g	-
92. KRZNARIĆ, Franjo	Usan	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
93. KUČAN, Mato	Gor. Petrička	13.08.45, 5g+5g	5g+5g
94. LEŠNIK, Marica	Trojstvo	18.08.45, 5g+3g	-
95. LONČAR, Đuro	Đelekovac	27.07.45, 6g+5g	-
96. LONČAREVIĆ, Stjepan	Severin	15.07.45, 5g+5g	5g+5g
97. LOJAN, Stjepan	Gola	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
98. LUKŠIĆ, Nikola	Gor. Plavnice	09.06.45, 5g+10g	-
99. MAKAR, Stjepan	Graberac	08.08.45, 5g+2g	1g+2g
100. MARCAPAN, Šimun	Sigetec	06.07.45, 5g+10g	5g+10g
101. MARGIN, Franjo	Đelekovac	23.06.45, 6g+5g	6g+5g
102. MARTINČEVIĆ, Bartol	Mostari	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
103. MARTINOVIC, Stjepan	Gor. Plavnice	08.07.45, 7g+10g	7g+10g
104. MARTINČIĆ, Slavko	Bakovčice	12.08.45, 5g+3g	-
105. MARVAČIĆ, Mato	Kloštar Podr.	06.07.45, 5g+5g	2g+2g
106. MEDVED, Đuro	Klokotčevac	19.07.45, 5g+10g	-
107. MEDIMOREC, Florijan	Trepće Đurđev.	08.07.45, 5g+10g	3g+3g
108. MEDIMOREC, Zlata	Apatovac	09.07.45, 5g+5g	5g+5g
109. MEŠTROVIĆ, Stjepan	Zabrdje	24.07.45, 5g+2g	-
110. MIKCIĆ, Nikola	Gor. Plavnice	09.06.45, 5g+10g	-
111. MILKOVIĆ, Anka	Bjelovar	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
112. MIŠIR, Jana	Orlovac	19.07.45, 5g+1g	-
113. MRAZ, Franjo	Hlebine	16.07.45, 7g+10g	7g+10g
114. MRNJAVČIĆ, Josip	Križevci	06.07.45, 7g+10g	7g+10g
115. MUSTAĆ, Ivan	j Drnje	05.08.45, 5g+2g	-
116. NAVRAČIĆ, Mato	Kloštar Podr.	16.07.45, 5g+5g	-
117. ODORČIĆ, Stjepan	Predavec	20.06.45, 5g+10g	5g+10g
118. ORMUŠ, Ivan	Novigrad Podr.	19.07.45, 5g+5g	5g+5g
119. PALIJAN, Ivan	Kaniška Iva	26.07.45, 5g+2g	-
120. PARAG, Rok	Gola	15.07.45, 8g + 10g	8g+10g
121. PAŠA, Martin	Molve	19.07.45, 5g+5g	5g+5g
122. PAŠICA, Pavle	Gola	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
123. PAREJARKA, Dragutin	Koprivnica	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
124. PAVLEC, Ivan	Donja Poljana	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
125. PAVUNIĆ, Mirko	Predavec	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
126. PELIKAN, Zdenka	Nove Plavnice	06.07.45, 5g+5g	3g+3g
127. PELIKAN, Katica	Nove Plavnice	21.06.45, 5g+10g	5g+10g
128. PERŠIĆ, Đuro	Ferdinandovac	21.08.45, 5g+3g	3g+2g
129. PERŠIĆ, Pavao	Đelekovac	07.07.45, 5g+10g	5g+10g
130. PETRIĆ, Josip	-	20.08.45, 5g+3g	-
131. PETRIČEVIĆ, Vlado	Gola	16.07.45, 5g+5g	5g+5g
132. PIJAVEC, Stjepan	Milaševica	27.08.45, 5g+2g	-
133. PILJAR, Ivan	Kakinac	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
134. PINTARIĆ, Ivan	Koprivnica	21.06.45, 5g+10g	-
135. PIVAR, Milan	Đelekovac	06.07.45, 9g + 10g	9g+10g
136. PLANTAK, Stjepan	Sv. Pet. Čvrstec	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
137. POBI, Pavao	Gola	21.05.45, 5g+3g	-
138. POBI, Stjepan	Gola	16.07.45, 5g+10g	5g+10g
139. POCRNIĆ, Kata	Vel. Pisanica	18.07.45, 5g+5g	5g+5g
140. POLJAK, Martin	Heresin	09.07.45, 5g+5g	5g+5g
141. POPOVIĆ, Franjo	St. Pavljani	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
142. POSAVEC, Pero	Prgomelj	12.07.45, 5g+10g	5g+10g
143. POSEZI, Milka	Gola	18.07.45, 7g+10g	7g+10g
144. PRVČIĆ, Ivan	Koprivnica	06.07.45, 5g+5g	3g+5g
145. PUŠKARIĆ, Ivan	Koprivnica	16.07.45, 7g+10g	7g+10g
146. PUZAK, Milka	Đelekovac	05.08.45, 6g+1g	-
147. RADOVIĆ, Stjepan	D. Mihaljevec	08.07.45, 5g+3g	-

148. RAIKINIĆ, Jakop	Ferdinandovac	06.07.45, 5g+10g	5g+10g
149. RAŽA, Nikola	Krajevac	20.08.45, 5g+5g	-
150. REŠETAR, Ivan	Matijanec	15.07.45, 8g+10g	ig+3g
151. RUPIĆ, Bolto	Glogovac	08.07.45, 7g+7g	2g+5g
152. SABOLČEC, Stevo	Jakopovac	20.08.45, 5g+5g	-
153. SAMOŠČANEĆ, Đuro	Botovo	03.07.45, 5g + 10g	5g+10g
154. SEDLAR, Stevo	Bojana	20.08.45, 6g+5g	-
155. SKUPNJAČ, Stevo	Vojakovac	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
156. SLANI, Rudolf	Ludbreg	06.07.45, 5g+5g	2g+2g
157. SOMEK, Čirila	Radatović	18.07.45, 7g+10g	7g+10g
158. STANČER, Josip	Sigetec	08.07.45, 5g+5g	-
159. SAMAC, Mijo	Suhopolje	07.07.45, 5g+5g	5g+5g
160. ŠOŠTARIĆ, Luka	Đurđevac	08.07.45, 7g+6g	7g+10g
161. ŠTANCER, Josip	Botovo	08.07.45, 5g+5g	-
162. ŠTEFANIĆ, Dragutin	Križevci	20.07.45, 5g+5g	5g+5g
163. ŠTRKALJ, Mijo	Koprivnica	16.07.45, 5g+10g	-
164. TAŠIĆ, Mijo	Prigorje Brdov.	07.07.45, 5g+10g	2g+2g
165. TKALEC, Franjo	Ferdinandovac	09.07.45, 5g + 10g	5g+5g
166. TOMLJENOVIC, Lela	Bjelovar	01.07.45, 5g+5g	5g+5g
167. VESELIĆ, Štefica	Bjelovar	07.07.45, 5g + 10g	5g+10g
168. VIDAKOVIĆ, Andro	Sv. P. Orehovac	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
169. VIDAKOVIĆ, Ivan	Garešnica	05.08.45, 5g+2g	-
170. VIDEOLOVIĆ, Stjepan	Dirnjevac	08.08.45, 5g+2g	2g+2g
171. VINCEK, Stjepan	Koprivnica	06.07.45, 7g+7g	7g+7g
172. VOTUC, Đuro	Kunovac	06.07.45, 5g+5g	5g+5g
173. VUČIĆ NIĆ, Bara	Šumečani	15.07.45, 5g+5g	5g+5g
174. VUČKO, Franjo	V. Trešnjevica	07.07.45, 8g+8g	8g+8g
175. VUKELIĆ, Franjo	Peteranec	15.06.45, 5g+10g	5g+10g
176. VUKOŠIĆ, Mato	Ruškovanac	07.07.45, 7g+10g	7g+10g
177. VUKOVIĆ, Stjepan	Đurđica	07.07.45, 7g+7g	7g+7g
178. VULJAK, Mijo	Đelekovac	27.08.45, 5g+2g	-
179. ZEBEC, Martin	Budrovac	19.07.45, 5g+10g	5g+10g
180. ZEBEC, Valent	Sv. P. Orehovac	06.07.45, 5g + 10g	5g+5g
181. ZELENIĆ, Luka	Gudovac	27.08.45, 5g+2g	-
182. ZLATEC, Petar	Đurđevac	06.07.45, 7g+7g	7g+7g
183. ŽIDOVEC, Đuro	Virje	07.07.45, 6g + 10g	6g+10g
184. ŽIDOVEC, Stjepan	Virje	21.07.45, 5g+10g	5g+10g
185. ŽIVKO, Đuro	Kokinac	26.07.45, 5g	ig
186. ŽIVKO, Mijo	Repaš	13.08.45, 5g+3g	-

Ima dosta prezimena, kod kojih se nisam mogao odlučiti za ono pravo, jer ne poznajem baš cijeli bjelovarsko-bilogorski kraj. Na pr. VUKUŠIĆ-VUKOŠIĆ TRKALJ ili ŠTRKALJ, ali pravo je ŠTRKALJ i si. Isto tako, ima dosta osuđenih iz sela KOKINAC - KAKINAC, ali to je zasigurno isto mjesto u okolini Bjelovara. Stoga sam pisao kako je pisalo u popisu. Isto tako, naišao sam na neke, koji su suđeni već **21.05.45** (Pobi, Pavao), a također i BRODARIĆ MATO suđen 01.09.1945. Nu, ima i slučajeva da je suđen /FUČKAR STJERAN/ 09.07.45 na smrt, a strijeljan je 04.07.45 itd. U posljednjem ču popisu napraviti mali pregled raznoraznih "bisera", kako se ne bi ljudi javljali zbog neizpravnih imena pojedinaca ili mjesta. Mislim da bi to trebalo napraviti, jer će konačni broj suđenih biti puno manji od 1661, budući da su neki suđeni po dva puta. Neki su oslobođeni ili pušteni kući. Broj osuđenih će biti oko 1050. Nu, daleko je veći broj suđen na Vojnom sudu izvan ovoga popisa, a ja ču i to pokušati dokazati, jer se nadam da će mi uspjeti doći do nekih presuda.

Stjepan DOLENEC

GROBIŠTA HRVATA UBIJENIH NA PODRUČJU CELJA

Udruga Domobraska zastavnička škola - Klub "242" iz Zagreba priredila je 10. lipnja 1997. kod Spomen-križa na mjestu zbirnoga logora Teharje kod Celja svečanost u spomen poubijanih Hrvata u svibnju 1945. Na toj sam tužnoj svečanosti bio nazočan i ja kao član Uredničkog odbora glasila HDPZa **Politički zatvorenik**. Nakon svečanosti služena je misa zadušnica za sve žrtve u župnoj crkvi u Teharju. Nakon mise posjetili smo zavjetnu crkvu Sv. Ane, gdje se svake godine prve nedjelje u listopadu održavaju svečanosti u spomen ubijenih žrtava na celjskome području. Od crkve se vidi jezero-grobište, jedno od najvećih grobišta ubijenih Hrvata na tomu području.

Danas je poznato trideset grobišta na celjskom području. Računa se da se u tim grobištima nalazi možda i trideset tisuća hrvatskih žrtava - najviše žena, djece i starijih ljudi. God. 1987. Skupština grada Celja donijela je odluku, da se u Teharjevu poruše sve kuće i crkve i tako izbriše uspomena na ubijene žrtve. Nu, odluka, zbog nedostatka novca, nije provedena.

O hrvatskim žrtvama na celjskom području trebat će obširnije pisati. Za sada objavljujemo izvješće komisije (povjerenstva) "Demos" Celje, koje sam sa slovenskoga preveo na hrvatski. Izvješće glasi:

GROBOVI HRVATSKIH BJEGUNACA NA PODRUČJU GRADSKE OBĆINE CELJE (Po svjedočenju živućih svjedoka) - Iz izvješća komisije "Demos" Celje - za občinsku i republičku komisiju za poslijeratna pogubljenja:

Glavni dio hrvatskih bjegunaca povlačio se je kroz Celje između 7. i 16. svibnja 1945. Bjegunci su dolazili iz smjera Laškoga i Šentjurja pri Celju. Prvi dana to su bile naoružane vojničke skupine (također na konjima); kasnije su to bili većinom civilni (mnogo žena, djece i starijih ljudi) s konjima i seljačkim kolima. Približno na svakih deset bjegunaca jedan je bio naoružan.

Iz smjera Laškoga bjegunci su se povlačili preko Celja, Košnice, Liboja i Griza prema Šentpavlu (sada Prebold). Tu su ih zaustavile partizanske postrojbe, razoružale i vratile prema Celju. Skupljali su ih pri Vrtlarsvru Medlog, uzletištu (aerodromu) Levec, oko Joštovoga mlina, u šumicama na Babnomu i na Fazarinčevu posjedu. Glavno gubilište bile su lijeva i desna obala rječice Ložnice, gdje su Nijemci izkopali cik-cak jarke za spremnicu benzina i obrambene puščane, topničke i flakovske (protuzrakoplovni

Piše:

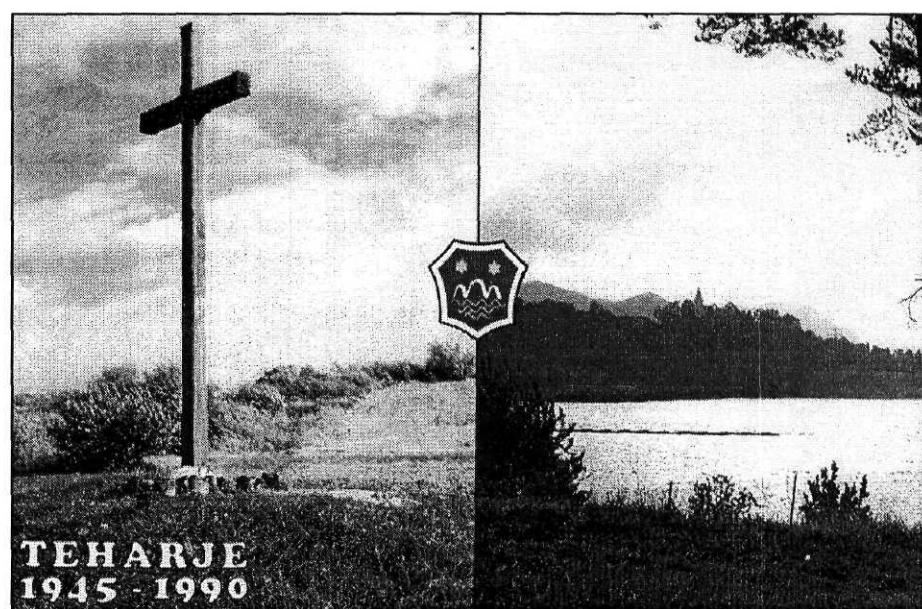
Mato MARČINKO

brzometni topovi) rovove. Osim toga, tu su bili rovovi, koje je rabila stara Jugoslavenska vojska za vojničke vježbe. Bjegunci su si sami morali kopati velike grobove. Ubijali su ih sedam do devet dana i to samo po noći. Stanovnici u obližnjim kućama morali su imati zastre prozore, kuće su pak po noći bile pod stražom.

Velika većina tih žrtava bili su civili, među njima žene i djeca. Neke su žene

Veliki broj hrvatskih bjegunaca bježao je iz smjera Šentjurja preko Štora i Teharja kroz Celje prema Žalcu.

U prigodi razprsnuća bombe na Željezničkoj postaji Štore, ubijeno ih je bilo oko 70 (sedamdeset). Ti su bili zakopani u jami pred teharskim grobljem. Oko 500 (petsto) do 600 (šesto) ih je bilo ubijeno u samom teharskom logoru, koje su pogrebuli na strijeljačkom vježbalištu, koje je bilo dugačko 150 m, široko 5 m i u visini od 3 m zabetonirano. Ta grobnica, u koju su kasnije stavljeni ubijene Srbe i Slovence, leži pod sadašnjom pregradom gipsa tvornice cinka i piritnoga od-



Križ i jezero na grobištu u Teharju

nekoliko dana išle moliti mlijeko za svoju djecu obližnjim seljacima, nakon toga ih više nije bilo.

Po gruboj ocjeni tu je bilo umoreno oko 10.000 (deset tisuća) bjegunaca. Dobar kilometar od Joštovoga mlina prema sjeveru (Medlogu) još su četiri groba, koji su bili izkopani uz neku šumicu (koja je kasnije bila posjećena, područje pak izravnano), gdje bi lako moglo biti pokopano oko 400 (četiri stotine) do 800 (osamsto) bjegunaca, koje su priveli iz smjera Babnoga. Iz tih su grobova iduće jutro prolaznici čuli uzdahe. Velik broj bjegunaca odveli su prema gornjem Medlogu u smjeru kamenoloma Pirešica (občina Žalec). Tu su bili u blizini sadašnje autoceste pred njom i iza nje umoreni i zakopani u jamama i jarugama, gdje su bila skladišta njemačke vojske, kasnije pak JNA.

pada u piritnomu odlagalištu, koje seže zapadno do prvih kuća.

Oko dvije do tri tisuće ubili su ih na visoravni, gdje stoji dvorac Mlinarjev Janez. Grobovi su oko visoravni i na sadašnjoj njivi, koja se nalazi južno. Veći dio tih bjegunaca - oko pet do šest tisuća bio je pobijen i zakopan u protutankovskom rovu, koji je prolazio od sadašnje Željezare Štore, kroz Bežigradsku dolinu, prema Zgornjoj Hudinji i gdje danas stoji Cirkarnica, STC Celje i Cinkarna Celje. Oko sadašnje vojarne Bežigrad bilo je mnogo seljačkih kola i puštenih konja.

Iz smjera Poljane preko Slovenj Gradca, Hude luknje i Velenja bilo je u koloni dovedeno oko 8.000 (osam tisuća) bjegunaca. Njih su smjestili na Westnovom nogometnom igralištu, gdje se danas nalazi dio Cinkarne. Vozili su ih na smaknuće u protutankovske grabe na

Zgornju Hudinju, na Golovec i Novu vas. Tu su ih zakopavali u flakovske jame i strijeljačke jarke oko Westnove vile na Golovcu.

Drugi su grobovi izvan Celja još: u Občini Vojnik na južnoj strani groblja oko 200 (dvjesto) do 300 (tristo), na razkriju ceste Višnja vas - Dobrna u borbi je bilo ubijenih oko 60 (šestdeset) bjegunaca. U Občini Slovenske Konjice u mjestu Stranice na lijevoj strani ceste Stranice-Vitanje-Dolič oko 400 (četiri stotine) i blizu Kozjega 400 (četiri stotine) do 500 (petsto), u Občini Podčetrtek u okolici Bistrice na Sutli (prije Šempetera pod sv. gorama i okolo) 3.000 (tri tisuće).

Operaciju "čišćenja", kako su je nazvali partizanski generali, u Celju je izvršila III. armija uz pomoć slovenskih partizanskih postrojbi (Kozjanski odred i terenci) pod vodstvom generala Koste Nada, i to VIII. crnogorska brigada, koja je bila već tjedan dana nastanjena u seljačkim zaselcima oko Celja i to u Dobrovi, na Ostrožnem, na Lavi, na Babnem i Medlogu. Zapovjedništvo te brigade imalo je svoj stožer na brdu nad Ostrožnjim u seljaku Gučeka. Samo "čišćenje"-ubijanje trajalo je 8 (osam) do 10 (deset) dana. Pri tomu je veoma važno spomenuti to, da osim u Višnjoj vaši u Občini Vojnik, nije pao među hrvatske bjegunce i partizane niti jedan hitac, jer su hrvatski bjegunci kod prvoga susreta s partizanima odmah odlagali oružja. Na primjer, na cesti je Štore-Teharje oko deset partizana, među njima dvije žene, razoružalo nešto oko 1.000 (tisuću) tih bjegunaca.

Na kraju bih posebno naglasio, da je Tito osobno došao nadzirati svršetak pokolja hrvatskih bjegunaca i početak pokolja slovenskih domobrana. Dne 26. svibnja 1945. imao je po velikoj oluj - vjetru, kiši i tuči govor na Kongresnom trgu u Ljubljani. Dne 31. svibnja 1945. došao je u Celje, gdje mu je podnio vojnički izveštaj Košta Nad. Na to je požurio u Maribor nadzirati mariborski pokolj hrvatskih bjegunaca i 2. lipnja 1945. preko Celja vraćao se natrag prema Beogradu. Taj je vremenski podatak iznio g. Justin Stanovnik u časopisu "Zaveza" po ondašnjim časopisnim izvješćima.

Na temelju izkopanih posmrtnih ostataka 32 (trideset i dvije) žrtve, dne 20. kolovoza 1996. na Golovcu (pokraj gospodnice Ključek - bivši flakovski jarak) i na temelju početka izkopa iz protutankovskoga jarka na Golovcu (dužina oko 1 km, širina 3,5 m, dubina 2,5 m), gdje je približno bilo četiri do pet tisuća žrtava, pokraj škole "Franja Rosa", okružni je državni tužitelj u Celju dne 21. siječnja 1997. podnio zahtjev za pokretanje izražnoga postupka protiv nepoznatoga počinitelja ratnoga zločina protiv ratnih zarobljenika i genocida.

CELJSKA GROBIŠTA

Piše:

S. BRAJDIĆ

Većina preživjelih sudionika bleiburške tragedije i križnih putova, priča, piše i govori o svojim neizbrisivim uspomenama na te dane. Od svih tih priča može se složiti prilično jasna, ali kao mozaik izlomljena slika. Strah, nametnuta šutnja i konačno vrijeme koje je proteklo, učinilo je te slike mutnima. Nema, na žalost, toga kemijskog sredstva s kojim bi mogli očistiti te naše pločice mozaika i vratiti slici oštrinu. To je i normalno. Tako se to zbiva sa svim spomenicima prošlosti, a i mi smo prošlost.

U proteklih pedeset godina priroda su i ljudi izvršili toliko promjena u pejsažu, da se prolazeći danas putevima naših sjećanja teško snalazimo. Gdje je nekada bila livada, danas je polje ili šuma. Gdje je bila šuma ili krčevina, danas su vile, vinogradi i voćnjaci. Tamo, gdje nekada nije bilo niti jedne kuće, niknula su čitava naselja i t.d.

Na sreću, nešto se ipak nije promjenilo. Iznad nas sunce, mjesec i zvijezde i dalje se kreću svojim rutama. Tu na zemlji ostali su nam potoci, rijeke i planine, a od ljudskih tvorevina pruge i ceste (sada asfaltirane i proširene).

I kakve sve to veze ima s naslovom ovoga članka? Mislim da ima, jer od dana, kada smo doživjeli malo sreće i s našim starim plućima udahnuli svježinu slobode, progovorila su iz nas dugo zapretena sjećanja na našu mladost.

I dok se većina naroda pokrenula naprijed ka budućnosti, naš se naraštaj vratio pola stoljeća u nazad. Ponovno se krećemo putovima stradanja i smrti. Tražimo i odkrivamo uništenu i zatrta groblja i grobišta, u kojima počivaju desetci tisuća smaknutih. Podizemo skromna spomen obilježja i križeve njima na čast i slavu, a današnjem i budućim naraštajima za opomenu.

Mi, još živi, nastojimo svjedočiti istinu. Ali tko nas sluša i čuje? Tko nam vjeruje? Ta to su samo riječi i tlapnje. Vjeruje se samo činjenicama. Zato su naši smaknuti i njihovi nijemi grobovi najjači svjedoci bezumne mržnje, kao krv crvene srpskomunističke ideologije i licemjerja zapadne civilizacije.

Stoga, dok još možemo, uztrajmo i tražimo svjedoke i svjedočanstva.

Najjednom takvom putu srelj smo se i upoznali s nama sličnima i po mnogočemu blizkim ljudima. To su članovi društva "NOVA SLOVENSKA ZAVEZA".

Tko su članovi, kakav je njihov program i drugo, o tome više drugom zgodom.

Za sada tek toliko, da su među njima preživjeli pripadnici slovenskih domobrana, iztaknuti intelektualci iz svih područja - javnoga života, a svima je zajednički iztaknuto, vjernost Bogu i Domovini, pa samim tim oduvijek antikomunisti i žrtve komunističkog terora.

Kod nas takav suvez, na žalost, ne postoji.

Jedna od njihovih glavnih djelatnosti jest prikupljanje i obrada dokaza komunističkog terora od 1941. - pa sve do 1990. Prvo mjesto zauzima otkrivanje grobova i grobišta pobijenih, traženje svjedoka počinjenih zločina, izvršitelja zločina, službenih dokumenata, publiciranje svih utvrđenih činjenica i podizanje spomen obilježja. Jednom riječju, borba za ISTINU!

Jesmo li se našli slučajno? Ne vjerujem. Spojile su nas duše nevinog smaknutih!

Nači prvi susret bio je 8. 12. 1996. Bio je znakovit, pa mi je danas žao što o tome nismo izvjestili naše članstvo.

Sada, 10. lipnja 1997., sastali smo se na njihov prijedlog u Celju. Željeli su nam pokazati što su do sada otkrili, i što rade i kakvi su im planovi. Zašto nama? Zato, jer su tragajući za svojim žrtvama, odkrili mnoga grobišta naših pobijenih vojnika i pripadnika hrvatskog naroda, koji su se s nama povlačili. Na temelju do sada odkrivenog i njihovih procjena, područje Celja najveće je grobište smaknutih Hrvata.

Mnogi od nas, koji smo se tih dana kretali kroz Sloveniju, znali smo, da je mnogo naših smaknuto na tim putovima. Siguran sam, međutim, da mnogi od nas ne znaju za mnogo mesta smaknuća, a još manje ni približan broj žrtava.

Sva njihova izražavanja podkrijepljena su službenim zapisnicima, izjavama svjedoka, pa po nekada i svjedočenjem izvršitelja zlodjela. U komisijama su zastupljeni predstavnici političkih i sudske vlasti, te stručnjaci.

Stoga, sve ono, što smo ovdje u kratkom vremenu doznali, čuli i vidjeli, ima svoju težinu. Ta je, pak, spoznaja jednom riječju STRAŠNA!

Slovenska je vlada odobrila izraživanja, a tri mjeseta proglašila spomen područjima, na kojima se mogu održavati skupovi i komemoracije. Tako je za Slovence 22.6. spomen-dan na Kočevskom Rogu, prve nedelje listopada na Teharju (za Maribor ne znam).

Na do sada odkrivenim grobištima nalazi se oko 35 - 40.000 smaknutih od čega više od 30.000 Hrvata.

Izraživanja se nastavljaju. (Vidi kartu Celja i okolice s označenim grobištima, te djełomične opise pojedinih grobišta)

Mi smo posjetili spomen grobište Teharje. Pobijeno je 5 - 6.000 ljudi. U izpitnom izkapanju jedne grabe izvađeno je oko 1.000 kostura. Na temelju nađenih znakovlja, utvrđena su 303 pripadnika hrv. postrojbi, oko 470 slov. domobrana, ali i žena s djecom. Mjesto se nalazi u području brane u blizini koje se nalazi spomen križ. Tu smo položili cvjetni križ, upalili svjeće, te se pomolili za duše svih pobijenih. Saslušali smo izkaz naših domaćina, među kojima iznosim samo onaj, koji se odnosi na ovo grobište:

U ovoj su udolini Nijemci započeli gradnju baraka za potrebe smještaja svojih vojnika (1943.). Dolaskom partizana, ovo je mjesto pretvoreno u zarobljenički logor. U blizini tih baraka pobijeno je oko 500 - 600 ljudi. Ovu jamu - strelište, u dužini 150 m, širine 5 m, potom su pokrili betonom. Danas se to mjesto nalazi izpod zemljane brane. Ostalih 5. - 6.000 pobijenih između 10. i 16.5.1945. također su bacili u tu udolinu. Da bi se zauvijek zameo svaki trag, gradska je uprava odredila ovo područje za odlaganje gradskog smeća, a potom i otpadnih materijala iz proizvodnog ciklusa u željezari Štore i cinkarne Celje. Da bi se na neki način saniralo ovo odlagalište svega i svačega, podignuta je brana visine oko 16-20 m i tu napuštena voda iz gorskog potoka. To je danas mrtvo jezero.

Nakon ovog mesta pošli smo u teharsku župnu crkvu, u kojoj smo imali misu zadušnicu, koju je vodio pater

France Šetar iz Ljubljane. Odavde, kojih 300 m uz brdo, nalazi se crkvica Sv. Ane, od koje se vidi čitavo jezero i brana te panorama celjske okolice. Na crkvici se nalazi spomen ploča smaknutima, a u crkvi je maketa logorjšta.

Iza toga otisli smo na stari celjski grad, te pomoću karte, koju su nam pri-

odred i terenci) i VIII crnogorska brigada, koja je bila više od tjedan dana smještena po okolnim zaseocima. Ubijalo se pod nazivom "operacija čišćenja" u razdoblju od 10. - 16. svibnja 1945.

- Znadete li, da je 26.5.1945. Tito držao govor na Kongresnom trgu u Ljubljani, a potom se uputio u nadzor izvršenja zadatka smaknuća slovenskih i hrvatskih zarobljenika. 31.5. došao je u Celje, gdje mu je prijavak podnio gen. K. Nađ, zatim je produžio za Maribor, odakle se je 2.6.1945. preko Celja vratio u Beograd.

I na samom kraju, nešto i za naša razmišljanja:

1. NSZ vrši i u veliko je već završila snimanje ubijenih i nestalih po svim župama Republike (od kuće do kuće). Umjesto mnogo priča, skupili su obilnu građu dokaza, izjava i dokumentacije i sve to kao jedine valjane argumente ISTINE o jednoj velikoj tragediji naroda i velikim zločinima jedne bezumne ideologije mržnje.

2. Na mnogim mjestima podižu spomen obilježja (kao i mi). Tamo gdje su ta velika grobišta, nastroje podići kapelice ili veći spomenik.

Zbog ogromnog broja naših mučenika, pozivaju nas na pomoć i suradnju.

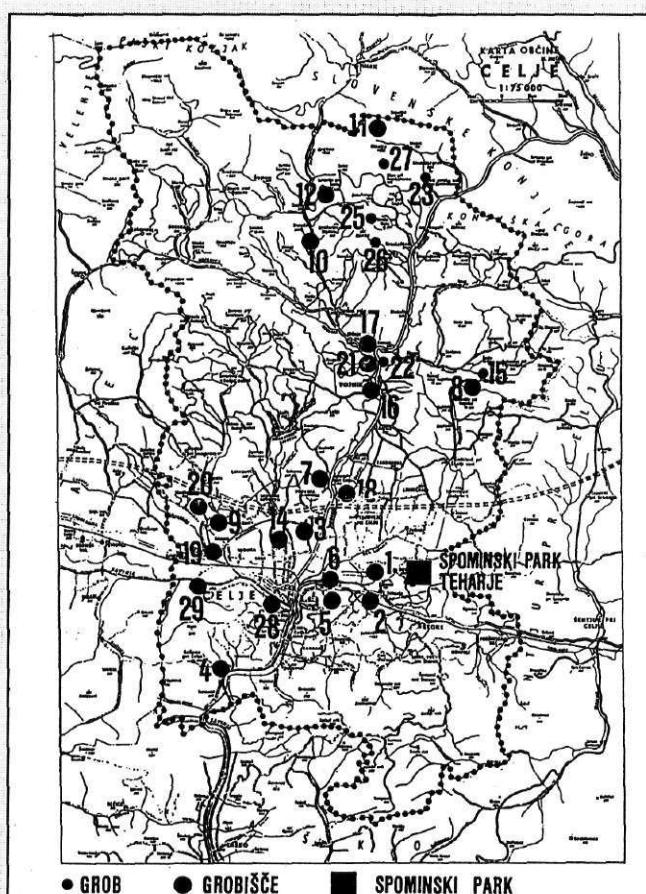
3. Pozivaju nas na suradnju i zajedničtvu, a u ime svih žrtava i za dobro obaju naroda.

4. Je li naš Sabor spreman pomoći u tom smjeru?

5. Jesmo li u stanju animirati našem uvjerenju sklone ljude za učinkovitu pomoć (pisci, intelektualci, politički ljudi, častnici i dr.)?

Razmislimo malo i učinimo mali izpit savjesti. Još nam je ostalo malo života.

Nakon nas, vrijeme, događaji i žrtve našeg naraštaja past će u podpuni zaborav, a naši će progontitelji i krvnici zadрžati "častno" mjesto u povijesti kao oslobođitelji, humanisti i "istinski demokrati".



redili domaćini, razgledali smo grad Celje i širu okolicu sve tamo do mesta Vojnik. Na taj smo način stekli zoran uvid na brojna razasuta grobišta.

Ne znam ima li smisla iznositi još mnoge pojedinosti, koje smo vidjeli i o njima čuli. Ovaj bi izvještaj završio s još nekoliko malo znanih činjenica:

Što reći o svim tim bezbrojnim grobištima?

- nalaze se samo na području Slovenije i Hrvatske.

Zašto?

- iz svega je vidljivo da je to bilo planjsko iztrjebljenje čitavih naroda u ime revolucije i koga još?

("Likvidirajte gdje god i koliko možete" - citat E. Kardelj 1942. u jesen aktivistima VOS-a u Ljubljani)

- Znadete li, da su na području Celja ubijale postrojbe III armije, pod zapovjedničtvom gen. Koste Nada, domaće partizanske postrojbe (Kozjanski

Povoljno iznajmljujem apartmane u Novom Vinodolskom. Javiti se na tel. 01/267-400 ili 051/244-743.

VI. Međunarodni kongres bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma (Brno, 13. i 14. lipnja 1997.)

Prošle je godine Hrvatska bila domaćin V. međunarodnog kongresa bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma. Tom je prigodom određeno kako će se idući kongres održati u Češkoj ili Njemačkoj. Između 3. i 6. listopada 1996. u Brnu su se susreli supredsjednici (kopredsjednici, kako se obično nazivaju). Na taj su sastanak pozvali i vodstvo njemačke, češke i madžarske udruge. Tada je dogovoreno da se VI. kongres održi u Češkoj, a VII., na kojemu 1998. treba izabratи novo vodstvo Suveza, u Njemačkoj.

Češka je udruga bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma upriličila VI. kongres u Brnu, 13. i 14. lipnja 1997. Pozvano je svih šesnaest članica, a odazvalo se njih deset (Albanija, Češka, Estonija, Hrvatska, Litva, Madžarska, Njemačka, Rumunjska, Slovačka i Ukrajina). U hrvatskom su izaslanstvu bili predsjednica, gđa Kaja Pereković i dopredsjednik te predsjednik zagrebačke potrožnica, g. Jure Knežević.

Izaslanstva su bila smještena u Hotelu Myslivna, u lovištu nadomak grada Brna, a organizator se pobrinuo za bezplatnu vožnju do grada i po gradu. U hotelu je korištena kongresna dvorana, te je organiziran simultani prijevod na češki, englezki i njemački jezik.

POZDRAVNI GOVORI VISOKIH ČEŠKIH PREDSTAVNIKA

Na samom je početku pročitan pozdravni brzoja predsjednika Češke Republike, g. Václava Havela. Između ostalih, sudionike kongresa pozdravili su češki ministar unutarnjih poslova i gradonačelnica Brna, koja nas je pozvala da posjetimo i obiđemo grad, te vidimo kako su i Bjeljani, poput drugih koji su živjeli pod komunizmom, također žrtvom sudsudoga komunističkog planiranja. Borba protiv totalitarizma trajno je potrebna, a svi, koji su se suprotstavili zлу, naglasila je ona, zaslужuju počastno mjesto.

Češki je ministar unutarnjih poslova pozdravio nazočne kao predstavnike onih, koji su se borili protiv zla, dodajući kako je antikomunizam po svojoj prirodi protiv totalitarišta. Sedam godina nakon pada komunizma, mnogima se čini da je on bio davno. Žrtve se olako zaboravljaju, a nema zakona, koji bi spriječio obnovu komunističke promičbe. U Češkoj nije riješeno pitanje skupnih strijeljanja, niti su doneseni socijalni propisi. Nije razsvijetljen ni državni udar u veljači 1948. Češka, iztaknuo je on, "danas nema vanjskih neprijatelja, ali ima unutarnjih. To su snage, kojima marksizam leži na srdu. Oni traže, ali ne nalaze kolaboratore."

Piše:

Jure KNEŽEVIĆ



Sudionici VI. kongresa međunarodnog suveza bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma

čovjek koji je odrobijao 37 godina. On je upozorio na to, da bi zadaća Međunarodnog suveza bila koordinacija postupaka članica.

Od albanskog do ukrajinskog predstavnika, svima je bilo zajedničko upozorenje da su komunisti ponovno na vlasti, u ovom ili onom obliku, a u nekim državama postoji opasnost i da otvoreno preuzmu vlast. Svi su izticali, kako je potrebno osuditi komunizam, te ga tretirati jednako kao fašizam.

U svomu je referatu predsjednica HDPZ-a, gđa Kaja Pereković, izložila posebnost situacije u kojoj su nastajali hrvatski politički zatvorenici. Većina političkih zatvorenika u drugim zemljama žrtvama su komunizma, dok su Hrvati težko stradavali i u predkomunističkom razdoblju. Česi u naslovu svoje udruge izticiju "1948.-1989.", Madžari težište stavlaju na 1956., dok je u Hrvata temeljna 1918. godina.

ĐURO PERICA PERE HRVATSKO RUBLJE PRED STRANOM JAVNOŠĆU

Kongres je tekao uredno i u miru, iako se osjećala napetost između madžarskog supredsjednika i udruge POFOSZ. Izkazan je skup da zbog "rukovođenja predsjedničkim izborima" u Hrvatskoj, ne može biti osobno nazočan, niti je pristupio stolu radnoga predsjedništva.

Nakon njega, prozvan je i hrvatski dopredsjednik, ali se ni on nije odazvao. Izvijestio je skup da zbog "rukovođenja predsjedničkim izborima" u Hrvatskoj, ne može biti osobno nazočan, te je poslao pismo, koje je radno pred-

jedničto pročitalo. Nakon uvodnoga historiјata Međunarodnog suveza, g. Perica se u tom pismu okomio na HDPZ, što je iznenadilo sve nazočne, a posebice hrvatsko izaslanstvo.

Nama je, dakako, bilo posve jasno da su posprijedi njegova podmetanja, koja u domovini lansira preko svojih glasnogovornika, ali smo bili zaprepašteni, kad smo vidjeli da je Đuro Perica odlučio "internacionalizirati" to pitanje, te domaće stvari rješavati pred međunarodnim forumima. Nije nam padalo na pamet, da bi Perica do te mjeru bio spremjan Zagaditi vlastito glijezdo.

Uz poredbu radi, madžarski je supredsjednik također u nesporazumima sa svojom organizacijom, ali mu nije bilo ni na kraj pameti da pred stranom javnošću pere vlastito rublje i tuži se zbog smjenjivanja. Očito je njegov državotvorni osjećaj jaci od samoljublja.

U spomenutom je pismu, upućenom Kongresu kao najvišem tijelu Međunarodnog suveza, Đuro Perica zatražio djelomičnu suspendiju Statuta HDPZ-a i zamolio da Međunarodni suvez prisili HDPZ na primanje u članstvo, protivno Statutu, ne samo dezterera, bjegunaca preko granice i IBOVACA, nego i članova SUBNORA i stranih špijuna.

On obtužuje HDPZ, da se ponaša elitarno (!) i da krši statut Međunarodnog suveza, iako bi kao nekadašnji supredsjednik morao znati da takav statut uobiće ne postoji! Štoviše, on traži od Međunarodnog suveza da u Hrvatskoj osnuje svoje podružnice, koje bi "imale pravo zastupanja raznih interesnih skupina političkih zatvorenika". Na taj način on predstavlja Hrvatsku kao malodobnu i nesposobnu za samostalnost, te traži stranu arbitražu.

Dakako, da je takvo pisanje povrijedilo hrvatsko izaslanstvo, pa smo bili prisiljeni objasniti situaciju, koju Đuro Perica želi predstaviti kao međunarodni problem. Upozorili smo da dezter ili bjegunac iz gospodarskih ili avanturističkih razloga, ne može biti članom našeg Društva, dok će u članstvo biti primljen onaj, koji je to djelo počinio iz političkih razloga.

Mi također nismo zanjekali kako su i informiracijski politički zatvorenici, ali oni nisu hrvatski politički zatvorenici. Oni su žrtve frakcijskog sukoba unutar komunističkog pokreta, te su se između Staljina i Tita opredijelili za prvoga. Tu se nije radilo o Hrvatskoj, a povrh toga, dobar je broj tih ljudi i sâm sudjelovalo u progonima Hrvata, počev od ratnih pokolja i Križnog puta, do poratnih "noćnih nestajanja".

I SUBNOR ima svoju organizaciju, a u članstvo su HDPZ-a primljeni, odnosno mogu biti primljeni oni, koje su, radi borbe za hrvatsku državnu neovisnost, bili proganjani i zavarale fašističke sile.

Napokon, načelno smo branili hrvatsku suverenost, te smo oštrosno odbili Perićin zahtjev za internacionalizacijom. Za to smo nagrađeni burnim pljeskom svih nazočnih.

RAZRIJEŠEN SUPREDSJEDNIK ĐURO PERICA

Zašto je Đuro Perica Međunarodnom suvezu tajio da je Hrvatskom družtvu političkih zatvorenika podnio ostavku i na mjesto supredsjednika Međunarodnog suveza, nismo mogli dozнати. Međutim, nakon što je VI. kongres uputio ovakvo pismo i nakon što su izaslanici saslušali našu argumentaciju, stanovište je HDPP-a prihvaćeno s obćim одobravanjem. Podporu smo dobili i od novoizabranog predsjednika, rumunjskog senatora Constantina Tiču Dumitrescu, koji je nakon razriješenja supredsjednika, izabran do kraja mandata, koji izteče 1998.

DEKLARACIJA VI. KONGRESA

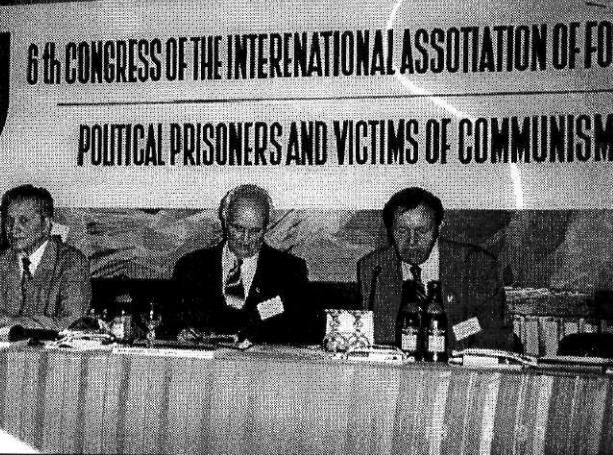
Rad Kongresa okončan je donošenjem rezolucije. Ona u cijelosti glasi:

REZOLUCIJA

Izaslanici VI. kongresa međunarodnog saveza biših političkih zatvorenika i žrtava komunizma donose sljedeću izjavu:

1. Cjelokupnu atmosferu savjetovanja, potaknutu govorom Jane Rumla, ministra unutarnjih poslova Češke Republike, u kojoj je naznačio probleme antikomunističkog otpora, su dalnjom razgovorom razvili i potvrdili.

2. U referatima izaslanika iz nazočnih zemalja, došle su do izražaja skoro istovjetne potežkoće, s kojima se susreću bivši borci pro-



Radno predsjedništvo Kongresa

tiv komunizma. Bivši komunisti su si opet osigurali veliku moć u državnoj upravi, gospodarstvu i u svim područjima života, jer im je ostao kapital, koji su u prošlosti protupravno otuđili.

3. Izaslanici konstatiraju načelnu nevoljnost državne uprave u kažnjavanju zločina protiv čovječnosti, i zato zahtjevaju sazivanje međunarodnog suda, koji ne bi osudio samo počinitelje ovih zločina, nego i marksizam, koji je prouzročio moralnu i gospodarsku propast.

4. Izaslanici zaključuju ukidanje funkcije tri supredsjednika i biraju Constantina Tici Dumitrescu za jedinog predsjednika.

5. Kongres nalaže predsjedniku, da u ime naše udruge započne pregovore o suradnji s zastupnicima nadnacionalnih organizacija i institucija.

6. Jednu državu može zastupati samo jedna nacionalna organizacija.

7. Kongresni sudionici prihvaćaju albanske zastupnike kao ravnopravne članove.

8. Na idućem kongresu svako izaslanstvo donijet će svoj predložak za konačnu verziju statuta naše udruge.

9. Idući se kongres treba održati u Njemačkoj.

10. Izaslanici će se zalagati, da se u njihovim zemljama provede zakon koji bi razodrio djelovanje državne sigurnosti.

Brno, dne 13. lipnja 1997.

Podpisani:

Albanija: Tomor Aliko

Češka: Dr. Stanislav Drobny

Estonija: Mart Niklus

Hrvatska: Kaja Pereković

Litva: Balys Gajauskas

Madžarska: Jone Fónay

Njemačka: Roland Bude

Rumunjska: Constantin Tici Dumitrescu

Slovačka: Dr. Valent Michalik

Ukrajina: Evgen Pronjuk

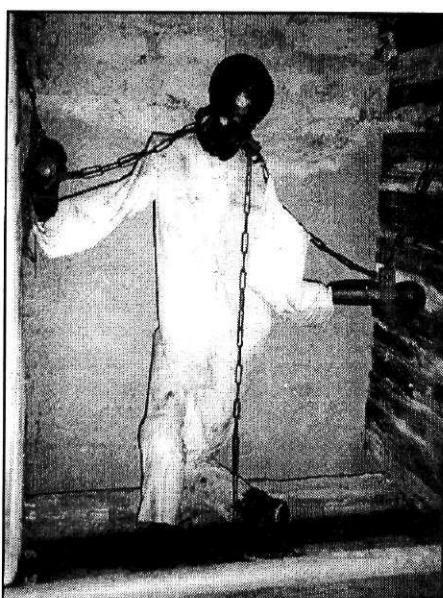
Prihvaćanjem ovakve rezolucije onemoćen je pokušaj da se u Hrvatskoj instaliraju međunarodne podružnice, koje bi lako mogle poslužiti tuđim, a ne hrvatskim interesima. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika jedina je hrvatska udružba, koja može postati član-

com Međunarodnog suveza. Prihvaćanjem toč. 5., nedovoljno je priznato da Međunarodni suvez do dana današnjega nema statut. Stoga su sva pozivanja na nj bila nevjesta izmišljotine.

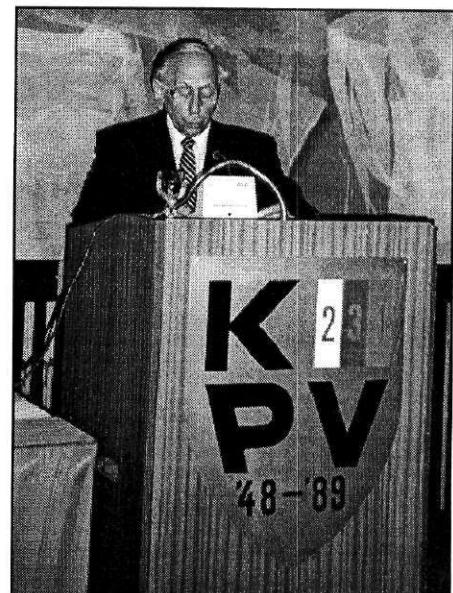
U subotu, 14. lipnja, obišli smo Brno, grad pun tragova iz austrougarskog razdoblja i bogat njemačkom baštinom. Nijemaca, međutim, više nema. Kao bivše političke zatvorenike, najviše nas se dojedio Spielberg, tvrdava izgrađivana od 13. stoljeća, a odlukom Josipa II. pretvorena 1783. u jedan od najstrašnijih habsburžkih i, kasnije, austrougarskih zatvora. U Brnu je tog dana bilo skoro 30 stupnjeva, ali je u tamnici toplojem pokazivao između 6 i 8 stupnjeva. Vlaga je u tamnici strahovita, pa zatvorenik ne bi mogao preživjeti dulje od dvije godine. U toj je tamnici bio i hrvatski barun Trenk.

Od Josipa II. do sloma komunizma, Spielberg je, uz kratke prekide, stalno bio tamnicom. Danas češke vlasti ulazu velik novac, kako bi ga preuredile u muzej, u kojem će novi naraštaji moći vidjeti metode i sredstva mučenja u svim razdobljima. Nadajmo se, da ćemo i u Hrvatskoj jednom napraviti nešto slično, jer tvoriva za takav muzej, na žalost, imamo u izobilju.

Obilazkom Brna, završen je VI. međunarodni kongres. Unatoč tomu što smo se u Domovinu vraćali kao pobednici, nismo mogli odagnati gorak okus. Zašto se oni, koji nas obtužuju pred stranom javnošću, ne posluže pravnim sredstvima unutar Hrvatske, onima koje naš Statut dopušta? Zar je bilo potrebno da se hrvatske težkoće iznose pred strancima? Zašto se i opet osobni interesi predpostavljaju občima?



Skulptura robijaša u muzeju Spielberg



Gosp. Gajauskas, predstavnik Litve,
odrobio 37 godina

HRVATSKI PRIJEVOD INTERVENCIJE DOPREDSJEDNIKA HDPZ-A, G. JURE KNEZOVIĆA

Najava: (Javlja se hrvatski delegat Knezović osvrtom na pismo koje je poslao kopredsjednik Perica.)

Dragi prijatelji,

U ovom je triumviratu i jedan od nas, Đuro Perica. Budući on nije nazočan, težko mi je prema njegovom pismu zauzeti stav. Svoje je pismo ovdje dostavio i bilo je pročitano. Mi imamo problema s Đurom Pericom i to problema oko interpretacije ovlasti Međunarodne udruge bivših političkih zatvorenika u odnosu prema organizacijama, članicama iz pojedinih država. On je naznačio da u našoj zemlji postoje neki ljudi, koji jesu politički zatvorenici, ali ne mogu biti članovi naše organizacije. To je istinito. Kod tih ljudi radi se u prvom redu o onima, koji su se pojavili u sporu Tita i Staljina. To su pretežito ljudi, koji su od 1945. - 1948. bili tajna policija, a neki su možda nad nama vršili zločine i ubojsztva. Oni su se 1948. opredijelili za Staljina, koji je bio veće zlo od Tita. To je specifikum.

Ovdje se postavlja pitanje: Mogu li žrtva i zločinac biti u istoj organizaciji? To naš Statut ne dopušta. Mi odbijamo propisanje, također i iz inozemstva, tko može biti članom našeg Društva.

Nas je veoma povrijedilo, da je Đuro Perica, koristeći položaj kopredsjednika, često davao interviewe, u kojima je izjavljivao da je Statut međunarodne udruge, dakle ove organizacije, našoj nadređen, te da mi moramo učlaniti te ljudi, jer to taj statut, koji stoji iznad našeg, predviđa. Prošle godine ja sam dobio sve materijale ove udruge. U njima nije bilo statuta. Danas Đuro u svom pismu govori više puta o statutu i o izmjeni statuta.

Taj statut ne postoji!

Neobično je da jedna ovakva organizacija preživi tolike godine bez statuta. Ali to je drugo pitanje.

Sada je pitanje donošenja zaključka po kojemu Međunarodna udruga može u zemljama članicama osnivati svoje podružnice, kako on predlaže, koje bi onda okupljaju sve. Koji ne mogu biti naši članovi. To je za nas veliko iznenadenje. On nas s tim nije upoznao. Zato mi ovdje postavljamo pitanje: Trebamo li, ako Kongres takav zaključak donese, i dalje ostali članom ove udruge? Dva kapetana najednom brodu - to ne može dobro ići.

Mi apeliramo na vas da njegov prijedlog ne slijedite i da ne donesete takav zaključak, jer mi onda moramo ovu organizaciju napustiti! Mi smo konačno slobodni i komunistima se nismo klanjali i ne ćemo nikome. (Pljesak)

Đuro Perica nema kontakta s našom organizacijom. On je podnio ostavku na sve funkcije i izjavio da nije više član. Time se otvara još jedno pitanje: Kako može kopredsjednik zastupati svoju organizaciju u Međunarodnoj udrugi ako nema kontakt s bazom? S nama on nema kontakta. Od nas ste danas dobili naš časopis "Zatvorenik" sa sadržajem 5. kongresa. To ste trebali davno dobiti. To je bila njegova zadaća, koju on nije načinio.

Mi nismo u mogućnosti riješiti ovaj problem. Predlažem da se triumvirat razriješi i da se danas doneše zaključak, da Đuro Perica nije više kopredsjednik, jer mi ne znamo koga on predstavlja.

Hvala

IZLAGANJE PREDSJEDNICE HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA, GĐE KAJE PEREKOVIC, NA VI. MEĐUNARODNOMU KONGRESU POLITIČKIH ZATVORENIKA, (BRNO, 13-14. LIPNJA 1997.)

Cijenjene dame i gospodo, dragi prijatelji,

Prije godinu dana, na V. međunarodnom kongresu političkih zatvorenika i žrtava rata, imala sam čast biti Vam domaćicom. I danas se rado sjećam tih trenutaka, a od srca se nadam, da ste se u mojoj domovini Hrvatskoj ugodno osjećali.

Sretna sam i danas, kad opet mogu vidjeti poznata i draga lica. Bez obzira na različitost naših životnih putova, jedno nas trajno veže: borba za slobodu i zajedništvo u trpljenju i patnji. Naši su mučitelji i protivnici ljudske slobode doživjeli politički i povijestni poraz, ali je pitanje, jesmo li mi, žrtve, dobili zadovoljstvu, kakvu smo zasluzili.

U prvomu smo redu, u ime naših prijatelja i supatnika, koji slobodu nisu dočekali, ovlašteni i dužni neodstupno zahtijevati da se nepovratno osudi svaka totalitarna ideologija, bila ona nacifašistička ili komunistička. Prva je, hvala Bogu, međunarodno osuđena, ali druga - po razmjerima poglavito mirnodopskih zločina jednako grozna, ako ne i grozna - još preživljava i, štoviše, iz dana u dan očekuje i prima priznanja i hvale, pod plaštem tzv. antifašizma, antifašizma koji nije pravi antifašizam, nego ideologija posve nalik fašizmu.

Pod krinkama današnjih tobožnjih antifašista, skrivaju se boljševici, isti oni, koji su se solidarizirali:

- s nacističko-boljševičkom suradnjom, u okviru pakta Ribbentrop-Molotov, sve do njemačkog napada na SSSR,
- s njemačko-sovjetskom podjelom Poljske,
- sa sovjetskim napadom na Finsku,
- sa sovjetskim pripajanjem baltičkih država ili Besarabije,
- s razseljavanjem krimskih Tatara, progonom Ukrajinaca i drugih neruskih naroda, i stotinama drugih zločina počinjenih u ime svjetske komunističke revolucije.

Svi smo mi trpjeli pod komunizmom i svima nam je, od Baltika do Jadranu, poznata suvremena manipulacija tzv. antifašizmom. Nu, mi u Hrvatskoj imamo i još neka izkustva, kojih su pripadnici nekih drugih naroda, srećom, bili pošteđeni.

Hrvati nisu samo žrtve komunizma. Hrvati su ujedno i borci za nacionalnu slobodu i uzpostavu vlastite neovisne države, kao okvira u kojem je jedino moguća sloboda pojedinca i skupina. Stoga su nas progonili i velikosrbski šovinisti, kojima je hrvatska nacionalna misao bila preprekom posrbljenju europskog Jugoistoka, i zagovornici nametnute i neprirodne koncepcije jugoslavenskog naroda i jugoslavenske države.

Progonili su nas Velikosrbi i Jugoslaveni, koji su se pozivali na parlamentarnu demokraciju, jednako kao i oni, koji su propovijedali fašističko-totalitarni, odnosno boljševički sustav. Radi toga naše društvo, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, okuplja članove rođene 1896. i 1968. godine. Među nama su oni, koji su za slobodu Hrvatske bačeni u tamnicu 1918., 1929., 1939., 1945., 1959., 1972. ili 1988. godine.

Iako te brojke svjedoče da su Hrvati, za razliku od većine drugih europskih naroda, stradavali u svim režimima, tragedija koju smo doživjeli 1945., nesumnjivo je najstrahotnija u našoj povijesti.



Predsjednica HDPZ-a, Kaja Pereković

Tada su svoj krvavi pir počeli udruženo slaviti komunistički partizani i velikosrbski četnici, koji su odabili četničke kokarde i okitili se crvenim zvjezdama petokrakama. Pobjjena je skoro desetina hrvatskog naroda. Tijelima naše braće i sestara, naših sinova i kćeri, roditelja i zaručnika, punjene su jame i tankovski rovovi. Desetci tisuća zarobljenih vojnika i civila, među kojima je bilo starača, žena i djece, tjerani su stotinama

kilometara, pješice, pod batinama, bez vode i hrane, sve do iznemoglosti. Ljudi su padali kao snoplje, koje je novovjekiji Moloh žrtvovao na oltaru nove, komunističke Jugoslavije.

Desetci tisuća ljudi suđeni su na smrt ili višegodišnje robije. Poubijane su stotine svećenika i častnih sestara. Bezobzirno se sudilo i biskupima, a svjetle uspomene Sluga Božji kardinal Stepinac, svoj je mučenički život i okončao u neslobodi. Sustavnom je promičbom istodobno hrvatski narod ocrnjivan, klevetan, proglašavan zločinačkim, fašističkim i genocidnim. Mi, koji smo najviše stradali u drugom svjetskom ratu, proglašeni smo najvećim zločincima!

Iz ovoga, dragi prijatelji, vidite da smo mi Hrvati više nego svjestni opasnosti koje donose neprirodne nadnacionalne ideologije uobće, a bezbožni i nasilnički komunizam napose. Stoga s krajnjom zabrinutošću promatramo, kako se dojučerašnji boljevici promeću u "antifašiste" i "demokrate", kako se preimenuju u socijaldemokrate, verbalno se odričući dojučerašnjih zločina, ali zadržavajući svu imovinu i sve povlastice, stečene tim zločinima. Nas izravno vrijeđa veličanje imena Josipa Broza Tita, čovjeka koji je najodgovorniji za stradanja stotina tisuća Hrvata, ali i drugih naroda, koji su živjeli na području bivše Jugoslavije.

Posebno nas zabrinjava, da dojučerašnji boljševici bezobzirno ulaze u nove, demokratske stranke i tako se uvlače u sve poremeće, demokratske i višestranačke vlasti. Paradoksalno je, da im pritom pomažu zapadne demokracije i zapadni zagovornici slobode naroda i ljudskih prava. Listovi bivših iztaknutih komunističkih ideologa danas uživaju moralnu i nezanemarivu tvarnu podporu zapadnih moćnika.

Pitamo se, jesu li ti zapadni moćnici tako naivni, da nasjedaju prvidnim metamorfozama dojučerašnjih diktatora ili u njihovu "ludilu" ipak ima sustava? Mi, bivši politički uznici, to ludilo i nje-gove nepravedne posljedice najbolje osjećamo na vlastitoj koži: oteli su nam mladost, onemogućili normalan život, a i danas nas, kad su mnogi od nas na izmaku snaga, onemogućuju u ostvar-enju pravične moralne i tvarne zadovoljštine. I danas su, na-žalost, dojučerašnji naši mučitelji u poziciji, da nas i dalje tretiraju kao zločince i obične kriminalce.

Stoga je ovaj visoki forum dužan i ovlašten dići glas u znak prosvjeda i upozoriti europsku i svjetsku javnost, da zlo nije poraženo, da ista zmija još uvijek vreba ispod istoga kamena!

Hvala Vam lijepa

PISMO BIVŠEG SUPREDSJEDNIKA, G. PERICE VI. KONGRESU

Početak prijevoda od predzadnjeg pasusa na drugoj stranici njemačkog teksta do kraja.

"U razdoblju između Četvrtog i Šestog kongresa nastala su u nacionalnim organizacijama paralelna društva i ogranci, u kojima je do izražaja došao duh elitarizma, što ne pripada preuzetim načelima MSPZ, pa su, zahvaljujući brizi Konfederacije političkih zatvorenika

Ereignisse zur Deichorganisation. Bei dieser Gelegenheit wurde der Internationale Bundes der Kommunisten statt. Eine bestimmte Anzahl aus dem Ausland nahm an diesem Kongress teil und konnte das Programm der Tätigkeit des Bundes vorgeschlagen und angenommen werden.

Der Zweite Kongress des Internationalen Bundes der Kommunisten wurde am 5. und 6. Dezember 1952 in Sitzbach stattfinden, an dem 5. und 6. Dezember 1952 der Delegationsleiter der Bulgarischen Akademie der Wissenschaften, Polens, Tschechoslowakei, Bulgarien, Rumänien, der ehemaligen DDR, Rumänien, den Vertretern der Brasilien.

Die KFGPH wurde am Anfang 1990 registriert, und in ihrer Programmgrundesetzung steht unter anderem geschrieben, daß sie "solidarisch ist mit allen, die wegen ihrer politischen und anderen Überzeugungen unschuldig verfolgt werden, auf der ganzen Erde, ungesacht der Religion und nationalen Angehörigkeit, mit dem Ziel der Entwicklung des zwischenmenschlichen Verhältnisses im Geist der Toleranz, des Verständnisses und der Solidarität wie zwischen den einzelnen Menschen, auch zwischen den Völkern."

Dieser Grundstein stimmt mit dem Ziel vom IBPH überein, in der KGF wlich man aber von ihm ab, indem man die "Anweisung" veröffentlichte, der bestimmt wurde, wer zum Mitglied dieser Gesellschaft werden kann und wer nicht. Mit der "Anweisung" wurde allen denjenigen, die nach dem Zweiten Weltkrieg ins Ausland geflohen waren, das Recht gewährt, den Mitgliedern der Widerstandsbewegung gegen den Nationalsozialismus während des Zweiten Weltkriegs und denjenigen, die nach dem Krieg mit fremden Mächten zusammengetrieben wurden, um die Verfassungsordnung zu zerstören.

Aus dem oben erwähnten sieht man, daß dies teilweise eine interne Angelegenheit dieser Gesellschaft ist. Da die KGPB ein gleichberechtigtes Mitglied des IBPH ist, sollte sie an den Prinzipien des Internationalen Bundes, die sie beim Eintritt in den Bund angenommen hat, festhalten.

Bundes, die sie beim Eintritt in den Bund angenommen hat, festhalten.
Als Kopräsident des IBP habe ich schriftlich auf diese Verletzung der Statuten der KOPM und des Internationalen Bundes aufmerksam gemacht. Das Statut ist verletzt, wenn die strittigen Entscheidungen nicht außer Kraft gesetzt werden, so daß ich hoffe, daß eine vernünftige Einsicht auf

Zum Schluß möchte ich einen Vorschlag äußern, damit er diskutiert und eventuell angenommen wird.

Im Interesse der Verbesserung der Arbeit und der Effizienz schlage ich

Im Interesse der Verbesserung der Arbeit und der Effizienz schlägt eine Änderung des Statuts vor:

es soll die Möglichkeit geben, Tochtergesellschaften des Internationalen Bundes der politischen Häftlinge und Opfer Kommunismus in den Mitgliedstaaten zu gründen.

ein Rat des Internationalen Bundes der politischen Häftlinge und Opfer des Kommunismus soll gewählt werden, der aus je einem von den Tochterorganisationen gewählten Mitglied aus jedem Mitgliedsstaat bestehen.

DER KOPRÄSIDENT DES INTERNATIONALEN BUNDES DER POLITISCHE
DEMOKRATIE

HAFTENDE UND OPFER

Buro Period. Dipl. Ing.


Češke Republike, kopredsjednici na konferenciji od 3.-6. listopada u Brnu, o tomu mogli diskutirati. Sve su članice upoznate s Deklaracijom iz Brna.

Sada ћу се kratко осврнути на неке девијације у Хрватској.

HDPZ je registriran početkom 1990. i u njegovim načelima stoji, između ostaloga, zapisano, da je ono "solidarno sa svima na zemlji, koji su radi svojih političkih i drugih uvjerenja nevino progonjeni, bez obzira na vjeru i nacionalnu pripadnost, s ciljem razvoja međuljudskih od-

nosa u duhu tolerancije, razumijevanja i solidarnosti, kako među pojedincima, tako i među narodima."

Ovo načelo stoji u suglasju s ciljem MSPZ. U HDPZ-u su odstupili od njega, na način da su oglasili "Upustvo", kojim je određeno tko može, a tko ne može postati članom Družtva. "Upustvom" je zaprijećeno članstvo svima, koji su nakon komunističkog preuzimanja vlasti pokušali pobjeći u inozemstvo, svim dezerterima, onima koji su obtuženi za suradnju s "Informbiroom", svim članovima otpora protiv fašizma za vrijeme drugog svjetskog rata, i svima koji su surađivali nakon rata sa stranim silama u rušenju ustavnog poredka.

Iz gornjega je vidljivo da je to dijelom unutarnje pitanje ovog Družtva. Budući je HDPZ ravnopravan član MSPZ, trebalo bi se pridržavati načela Međunarodnog saveza preuzetih učlanjenjem u Savez.

Kao kopredsjednik MSPH, upozorio sam pismeno HDPZ na povredu ovih načela Međunarodnog saveza. Statut je povrijeđen ako se problematične upute ne stave izvan snage, pa se nadam da će uprava spriječiti ovakva nastojanja.

I konačno želim izraziti prijedlog za diskusiju, koji se možebitno može prihvatiti:

- treba se stvoriti mogućnost osnivanja podružnica Međunarodnog saveza bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma u državama članicama,

- ove podružnice trebale bi u svojim zemljama imati pravo brige o raznim interesnim skupinama političkih zatvorenika,

- Vijeće Međunarodnog saveza bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma treba biti birano tako, da se iz svake članice izabere po jedan zastupnik."

KOPREDSJEDNIK MEĐUNARODNOG SAVEZA POLITIČKIH ZATVORENIKA I ŽRTAVA KOMUNIZMA

Duro Perica, dipl. ing.

LA TRAGEDIA DE BLEIBURG - SUDBINA JEDNE KNJIGE

Ugledni hrvatski publicist, dr. Milan Blažeković, piše o sudbini knjige "La Tragedia de Bleiburg. Documentos sobre las matanzas en masa de los croatas en Yugoslavia comunista en 1945" (Buenos Aires, 1963.), te o uroti šutnje jugokomunističkih vlastodržaca i međunarodne zajednice, o skupnim pokoljima Hrvata po završetku drugoga svjetskog rata. Ta urota, ocjenjuje auktor, traje, na žalost, još i danas.

Kako vrijeme prolazi, od prve do, evo, sedme godine obstanka Republike Hrvatske, sve se više u hrvatskoj javnosti širi svijest o jednoj od najvećih tragedija hrvatskoga naroda u njegovoj novijoj povijesti - o tragediji koja je već ušla u hrvatsku književnost i povijest pod skupnim imenom Bleiburžka tragedija. Taj proces sazrijevanja spoznaje o uzrocima i posljedicama, te o biti te tragedije, još je vrlo daleko od svoga zaključnog stadija, kada se budu, na temelju istraživanja hrvatske i svjetske prošlosti tijekom posljednjih pola stoljeća, mišljenja i prosudbe te prošlosti toliko približile da se u njima više ne će osjećati, pa ni sagledavati prisutnost protagonisti sudbonosnih događaja za vrijeme II. svjetskog rata i njegova komunističkoga četrdesetgodišnjega poslijeratnog razdoblja.

Makar je sve što se je jučer dogodilo povijest, a kamo li ne ono što se je događalo prije pedeset godina, ipak se tom povijesno treba ozbiljno baviti: treba dopunjavati prešućeno, treba izpravljati lažno prikazivano, treba rušiti povijestnu "istinu" pobjednika, t.j. jugo-komunističkih partizana, te njihovu - i njihovih zapadnoeuropskih ratnih saveznika- kvalifikaciju svojih dojučerašnjih ratnih protivnika.

Danas, nakon više od četiri desetljeća, hrvatskoj je javnosti uglavnom poznato, da se bleiburžka tragedija sastoji od pokolja hrvatske vojske i civila na samome Bleiburžkom polju i okolnim mjestima, poglavito Mariboru i Kočevlju, nakon njihova izručenja od strane VIII. britanske vojske, sa sjedištem u Caserti, u Italiji, komunističkoj 51. vojvođanskoj diviziji III. jugoslavenske armije, te od marševa smrti, odnosno Križnoga puta od Slovenije do rumunjske granice. Cijeni se, da je na spomenutim mjestima i marševima smrti, koji su trajali nekoliko tjedana, izgubilo život od 200.000 do 300.000 ljudi, vojnika i civila, najvećim dijelom Hrvata, zatim slovenskih domobrana, crnogorskih nacionalista i srbskih četnika.

Tko je odgovoran za povredu Ženevske konvencije od 27. srpnja 1929. o postupanju s ratnim zarobljenicima? Tko za protupravno izručenje, a tko za pokolj zarobljenika? Britansku odgovornost za izručenja sadrže dokumenti Foreign Officea i War Officea, koji leže u Public Record Office u Londonu, i na kojima leži zabrana uvida javnosti od trideset godina. Jugopolitizanske zločine sakrivale su komu-

nističke vlasti najstrožim nadzorom, da ne prodru u domaću, a kamoli svjetsku javnost.

Tako je, tako reći instinkтивno, između pobjedičkih zapadnih demokracija i njihovih štićenika, jugo-komunističkih partizana, uskladena međunarodna urota šutnje o gotovo zajednički počinjenim zločinima nad hrvatskim izbjeglicama, vojnicima i civilima, nakon završetka II. svjetskog rata u svibnju 1945. u Europi.

Tako je iz zajedničkih interesa pobednika u II. svjetskom ratu na pokolje kod Bleiburga i na marševe smrti pao tajac urote šutnje, kakav je pao i na skupne grobove 12.000 poljskih časnika i dočasnika, koje su sovjetske oružane snage poslije sovjetsko-njemačkog pohoda na Poljsku 1939., poubijale i zakopale u Katynskoj šumi kod Smolenska, a njemačke oružane snage na svome pohodu protiv Sovjetskog Saveza, koji je započeo 22. lipnja 1941. godine, održile 1943. u Katynu, te pomoću međunarodne komisije medicinara patologa: utvrđile približan broj žrtava, način likvidacije i njezino vrijeme, kao i počinitelja zločina i kršitelja normi međunarodnoga javnog prava o postupku s ratnim zarobljenicima.

Uza sve nužne razlike između poljskoga Katyna kod Smolenska i hrvatskoga Super-Katyna kod Bleiburga, istovjetna im je zločinačka smrt poljskih i hrvatskih boraca za slobodnu i državnu neovisnost njihovih naroda, te međunarodna urota šutnje o počinjenim zločinima.

Međutim već 1947. pojavio se prvi pokušaj probijanja urote šutnje, tiskanjem knjižice oca Theodora Benkovića O.F.M; pod naslovom "The Tragedy of a Nation - An American's Eye-witness Report" na 69 stranica (bez mjesta i godine izdanja - signum temporis), u kojoj se u V. poglaviju pod naslovom "Cetniks" donose opisi i slike četničkih pokolja Hrvata 13., 14. i 15. travnja 1941., kada NDH nije imala nijednog vojnika, a koje su preuzete iz t.zv. SIVE KNJIGE, koju je u lipnju 1942. u Zagrebu izdalo Ministarstvo vanjskih poslova NDH, pod naslovom "Odmetnička zvjerstva i pustošenja u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj u prvim mjesecima života Hrvatske narodne države" (122 str + I - XXV slika poubrijanih Hrvata). Petnaest godina nakon tragedije i pojave Benkovićeve knjižice na englezkom jeziku, hrvatska emigracija diljem svijeta komemorira svakog 15. svibnja Dan bleiburžkih žrtava, piše članke i razprave, recitira pjesme, inscenira žive slike i - sakuplja

autentična svjedočanstva preživjelih sudišnika u marševima smrti.

Šestdesetih godina - a nakon što je prof. dr. Krunoslav Draganović objavio, u zborniku "The Croatian Nation" (Chicago, 1955.), esej "The biological extermination of Croats in Tito's Yugoslavia", (pp. 293-308). - organizirana su **dva odbora za istraživanje bleiburžke tragedije**: Jedan u Buenos Airesu u okviru rada **Hrvatskoga Latinoameričkoga Kulturnog Instituta**, koji je ujesen 1960. počeo izdavati **STUDIA CROATICA**, časopis na španjolskom jeziku, pa je 1963. objavio obsežno dokumentarno djelo **LA TRAGEDIA DE BLEIBURG**, čijom čemu se sudbinom u nastavku posebno baviti, te 1965. povjesno-političko, također vrlo obsežno djelo pod naslovom "Bosnia y Herzegovina - Aportes al esclarecimiento del origen de la Primera Guerra Mundial." Drugi je odbor organiziran u Clevelandu, u okviru djelatnosti Ujedinjenih Američkih Hrvata, a pod vodstvom prof. Johna Prcele, koji je 1961. objavio svjedočanstvo Josepha Hećimovića, pod naslovom "In Tito's Death Marches - Testimony of the Massacres of the Croatian War Prisoners and Civilians after World War II." (103. str.) Slijedeće, 1962., isti je Odbor objavio prošireno izdanje Hećimovićeva svjedočanstva, pod naslovom "In Tito's Death Marches and Extermination Camps" također s predgovorom Dr. Edward Mark O'Conor-a, direktora posebnih programa Canisius Collegea u Buffalo, NY - Vrhunac djelatnosti clevelandskog odbora, izdanje je knjige Johna Prcele i Stanka Guldescua pod naslovom "Operation Slaughterhouse - Eyewitness Accounts of Postwar Massacres in Yugoslavia" (Philadelphia, 1970., str. 557), s predgovorom generala Charles A. Willoughby, Washington, D.C. Vratimo se, konačno, na naslov ovoga eseja, na knjigu **LA TRAGEDIA DE BLEIBURG**. U čemu je njezina posebna važnost, kod već do sada spomenutih brošura i knjiga o toj temi, te brošura i knjiga, koje će se pojaviti na hrvatskome i stranim jezicima u desetljećima poslije pojave **LA TRAGEDIA DE BLEIBURG**, godine 1963. u Buenos Airesu?

Prvo obilježje ove knjige jest to, da ona predstavlja prvo sveobuhvatno dokumentarno djelo na jednom od svjetskih jezika, o jednom od najvećih poslijeratnih zločina; obču strukturu i sadržajnu razdiobu tako zapletenoga povijestnog, političkog i dokumentarnog gradiva zamislio je, te proveo pok. **Ivo Bogdan**, urednik **STUDIA CROATICA** i jedan od najpoznatijih hrvatskih novinara u emigraciji, pa su je kasnije izdavači u hrvatskom prijevodu samo dokumentarno upotpunjivali, a i drugim pojedinostima usavršavali. Ukratko: knjiga je postala model budućim izdanjima.

Drugo obilježje, a koje nijedno kasnije izdanje nema, jesu sažetići od po deset stranica na španjolskome, njemačkome, francuskome, englezkome i hrvatskom jeziku, pa se nitko ne može izpričavati, da mu je

zbog nepoznavanja španjolskoga jezika sadržaj knjige nužno morao ostati nepoznat. Šest stranica analitičkog kazala imena, znatno povećava uporabljivost knjige.

Treće je obilježje španjolskog izdanja "Bleiburžke tragedije", da ono u posebnim dijelovima ili poglavljima, uz pogibiju oko 200.000 Hrvata, donosi podatke o pogibiji oko 12.000 Slovenaca, oko 6.000 crnogorskih nacionalista, oko 3.000 Srba i oko 60.000 Nijemaca i pripadnika njemačke narodne manjine, što su preuzela i kasnija izdanja u hrvatskom prijevodu, te time poka-

molbi, koju je **Hrvatska Socijalna Služba** u Zapadnoj Njemačkoj u kolovozu prošle godine uputila Međunarodnom Crvenom krizu u Ženevi, da ovo međunarodno tijelo zahvaljuje dopuštenje jugoslavenske vlade, da jedna međunarodna komisija, sastavljena od liječnika i pravnika, istraži i ekshumira posmrtnе ostatke stotina tisuća hrvatskih vojnika i civila, a i drugih narodnosti, koje su umorili jugoslavenski komunisti."

O svemu ovome, argentinsko je novinstvo donijelo obširne citate iz govora dr. Antonia Eduarda Garciae, dr. Manuela V.

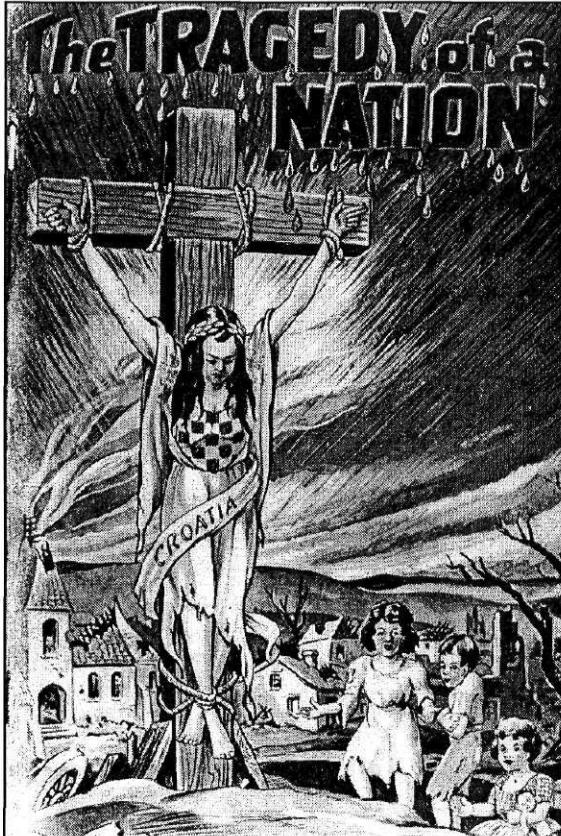
Ordoneza i dr. Jorgea Waltera Perkinsa, predsjednika Argentinskog društva za samoodređenje naroda; sve knjižnice zaprimile su primljene primjerke, nu prikazi su bili spori i rijedki. Obtužba je bila jasna, a službeni arhivi bili su još zatvoreni. Tek trideset godina nakon tragedičnih događanja, t.j. od 1975., Institut je zaslugom svoga člana, Ivo Rojnica, dobio fotokopije tada pristupačnih dokumenata o Bleiburgu iz **Public Record Officea** u Londonu. Tako je prijevod **prve** cijelovite knjige o bleiburškoj tragediji, i to na španjolskom jeziku, u magistralnom izdanju **Knjižnice Hrvatske Revije**, pod naslovom "Bleiburška tragedija hrvatskog naroda", s predgovorom Franje Nevistića i Vinka Nikolića, mogao biti znatno podpuniji (KHR, Miinch-en-Barcelona 1976), a daljnja izdanja na hrvatskom još potpunija, opsežnija i cijelovitija.

Premda je bleiburžka tragedija nakon pola stoljeća već postala povijest, njome će se upravo povijest još dugo vremena morati baviti, jer su tek nedavno - a nakon pedeset godina - povijestni dokumenti "top secret" u britanskom Public Record Officeu postali pristupačni javnosti, vjerojatno zaslugom nove laburističke vlade u Velikoj Britaniji. Makar je prilično temeljito razjašnjena odgovornost britanskih političkih i vojničkih čimbenika za izručenje hrvatskih oružanih snaga i civila

Titovim partizanima i nakon saznanja o pokoljima, ipak će se i sada, kada su svi dokumenti Foreign Officea i War Officea pristupačni, moći ustanoviti činjenice, koje doveđe do objektivnih povijestnih (i ne samo povijestnih!) zaključaka.

Međutim, svi mi, koji smo proživjeli II. svjetski rat i bleiburžku tragediju, četrdeset-godišnju komunističku vlast, bilo u domovini ili emigraciji, te srbsku agresiju na Hrvatsku, koju eufemistički nazivamo "domovinskim ratom", morali bismo doći do zajedničkog zaključka, a taj je, da se povijest ponavlja i da iz nje nitko ništa ne uči. Jer, kad bi itko išta iz te "magistrae vitae" naučio, ne bi se s Hrvatskom u međunarodnoj zajednici događalo danas, što se je događalo s njome 1941.-1945., naravno **mutatis mutandis**. Prema tome, moramo čuvati nacionalno jedinstvo i pouzdavati se samo u sebe same, želimo li preživjeti kao narod u svojoj državi.

dr. Milan BLAŽEKOVIC



zala istu želu za što većim stupnjem objektivnosti.

Posebno je obilježje knjige **LA TRAGEDIA DE BLEIBURG** da je izdana u dvostrukoj nakladi časopisa **STUDIA CROATICA** i da je razposlana na stotine adresa: svih izaslanstava članica Organizacije Ujedinjenih Naroda, knjižnica poznatih sveučilišta u svijetu, raznih društava itd. S posebnom pozornošću predana je knjiga javnosti u Argentini dana 5. prosinca 1963., u City Hotelu, tada najprominentnijem u Buenos Airesu, a pod pokroviteljstvom triju argentinskih uglednika, od kojih je dr. Eduardo Augusto Garcia, bivši predsjednik Vijeća Organizacije Američkih Država (OEA), knjizi napisao predgovor.

Završavajući svoj govor kao predsjednik Hrvatskoga Latinoameričkoga Kulturnog Instituta, izdavača knjige, rekao sam:

"Predstavljam knjige "Bleiburžka tragedija" uoči stogodišnjice osnivanja **Međunarodnog Crvenog križa**, pridružujemo se

OBNOVLJEN SRUŠENI SPOMENIK HRVATSKIM VOJNICIMA

Prigodom čišćenja terena od odmetnika na Kalniku, koje je predvodio odbjegli domobranički častnik, g. Božo Lajner, i student srpske narodnosti, Milivoj Marijan, iz Javorovca, u travnju 1942. razbijena je i većim dijelom uništena ta kalnička skupina, zajedno s Kordunašima i Banijcima. Bila je to prva ozbiljnija akcija Hrvatskih oružanih snaga u ovomu dijelu Hrvatske, a u njoj su, uz



Vlč. Britvec blagoslovuje spomenik

pripadnike Varaždinske doknadne bojne, varaždinske topnike i školu jahanja, pod zapovjedničtvom bojnika Zagara, sudjeovali i pripadnici 3. satnije I. koturaške bojne. Tom je satnijom zapovijedao satnik Josip Horžić, kasnije odlikovan srebrnom kolajnom za hrabrost.

Odmetnici su imali velike gubitke. Među poginulima bili su i Lajner i Marijan. Nu, bilo je žrtava i među domobranima - koturašima. Zahvalni su građani Koprivnice u ondašnjoj "Vojarni generala Bolteka Pintarića", na Čardi, u Koprivnici, podigli spomenik.

Nakon "oslobođenja", spomenik je srušen. Htjelo se zatrati upomenu na poginule hrvatske vojниke.

Piše:

Stjepan DOLENEC

Nu, bivši se pripadnik I. Koturaške bojne, poručnik Stjepan Kozarić, koji je nakon odpusta iz zarobljeništva, u Kovinu, 9. kolovoza 1945. godine, bio osuđen i od 8. studenoga 1945. do 27. siječnja 1958. izdržavao kaznu u Staroj

a gradonačelnik je novčano pomogao, pa je u današnjemu učilištu Hrvatske vojske "Ban Krsto Frankopan", 22. travnja 1997. godine odkriven obnovljeni spomenik.

Svečanosti je bilo nazično oko dvije stotine uzvanika. Članovi su "Kluba 242" pjevanjem hrvatske himne uveličali skup, na kojemu su govorili brigadir Zrilić, predsjednik ogranka "Hrvatskog domobrana", g. Martin Mihoković, velečasni Britvec i drugi. Uz nazičnost počasnog voda i "Mirozov", spomenik je odkrio g. Stjepan Kozarić.

Na današnjemu spomeniku, podignutom neposredno pored spomenika poginulim vitezovima Domovinskog rata, u biti je urezan izvorni tekst, koji danas glasi:

NAVIK ON ŽIVI KI ZGINE POŠTENO

Poginuli 25. travnja 1942. u Kalničkoj planini

ILJA SAVIĆ

**cijel. pješ. poručnik-koturaš i
domobrani:**

DRAGUTIN DRENŠKI

FRANJO DUJMOVIĆ

NIKO MARIĆ

LUKA SAJKUNIĆ

**Svoje su živote izgubili u obrani
hrvatske države.**

VJEĆNA IM USPOMENA I SLAVA!

**Časnici, dočasnici, vojnici I.
Koturaške bojne u Koprivnici i
zahvalni građani.**

**Obnovljeno 22.4.1997. godine.
Gradsko poglavarstvo grada
Koprivnice,**

**DRV "Hrvatski domobran" ogrank
Koprivnica**

BIO SAM TAJNIK vlč. BOŽIDARA BRALE

Auktor se prisjeća nekih zanimljivih pojedinosti iz doba kad je vlč. Božidar Bralo, ugledni sarajevski svećenik, bio povjerenikom državnog poglavara NDH za Bosnu i Hercegovinu, zbog čega je kasnije osuđen i smaknut. Bilo bi uputno, kad bi i drugi svjedoci podkrijepili, i možda dopunili, ovo i slična svjedočenja.

Već dulje od jedne godine, kod mene se nalazi knjiga "Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog clera", lako je objavljena 1946. godine, a priredili su je Joža Horvat i Zdenko Štambuk, prije ju nisam imao u rukama.

Čitam, po treći put, tu monitrznu knjigu i ne mogu odoljeti potrebi da svojim glasom opovrgnem hrpu laži. Osobno mogu svjedočiti o jednomu malom, ali važnom djeliću knjige, o zbivanjima u Bosni i Hercegovini, budući bijah tajnikom vič. Božidara Brale. On je jedan od 350 svećenika obtuženih u toj knjizi. Mnoge od njih osobno sam upoznao, a posebno se dobro sjećam vič. Brale i svoga ujaka, pok. fra Ljube Hrgića, profesora na franjevačkoj gimnaziji u Visokom.

Budući da sam o svom ujaku pisao u knjizi "U vrtlogu Bleiburga", ovaj će napis posvetiti pok. Božidaru Brali.

Na 127. str. spomenute knjige otisnut je faksimil i tekst saslušanja g. Zlatka Mesića, ustaškog poručnika iz Sarajeva. Pred jugoslavenskim je komunističkim vlastima Mesić 20. kolovoza 1945. navodno izjavio:

Radjeno na dan 20. augusta 1945.
u Sarajevu

SASLUŠANJE

Zlatana Mesića, ustaškog poručnika
iz Sarajeva.

1941. g. kada sam došao s Vokićem u Sarajevo, zatekao sam Bralu kao ustaškog povjerenika za B. i H., zapravo on i Hakija Hadžić bili su poglavnikovi povjerenici. Tajnik Bralin bio je Zvonko Dusper, koji se nalazi u Zagrebu i stanuje u Palmotićevoj ulici (točnu adresu zna njegova sestra Zora), dok je Hakija tajnik bio Trebinjac (poznat je pod imenom Bralin). Tajnik vel. župana u Travniku bio je Željko Čećar, a rokrenuo društvo "Mladi muslimani", a nakon toga stigao u partizane. Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

Piše:

Zvonimir DUSPER

1941. g. došao je Vokiću, mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da mu je poznato da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću mjesec dana nakon što je isti postao upravitelj željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da se u službi upraviteljstva nalazi još tajnik vel. župana u Travniku, poznat po imenu Bralin. Kada mu to kaže, Vokić je reagirao: "Nije moguće da tajnik vel. župana u Travniku bude u partizanima". Njih dvojica bi mogli dobiti znati o Bralinu radu.

partizane i traži njihovo uništenje, kao i njihovih porodica. I uopšte u svim svojim govorima išao je u krajnost i time sticao popularnost kod ekstremnih ustaških krugova. Sve ove govore držao je kao svešteno lice.

Brale je iz Sarajeva 1943. g. otišao za Zagreb, gdje se zadržao vrlo kratko vrijeme, a zatim produžio za Maribor. Čuo sam, ali se ne sjećam od koga, da je u Mariboru zaposlen kod gestapa, kao i da je dolazio u Zagreb u njemačkoj uniformi.

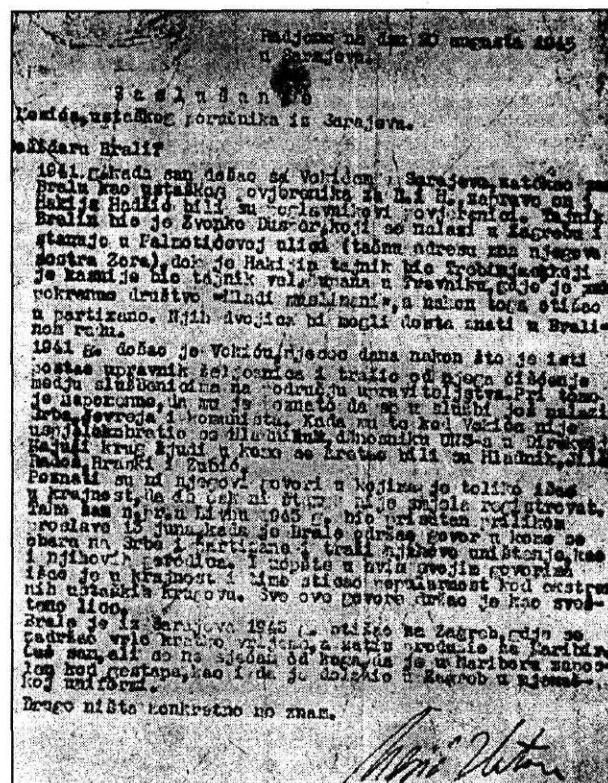
Drugo ništa konkretno ne znam.
Mesić Zlatan

Mesića poznam iz Sarajeva. Išli smo skupa u gimnaziju, a onda je on, negdje 1934-1935., nestao iz Sarajeva. Bio je, naime, slab učenik, pa je trebao ponavljati četvrti razred. Nisam ga vido do 1941. U spomenuto saslušanju, on izriče dosta neistina, kako o vič. Brali, tako i o Vokiću. Ne mogu, dakako, sa sigurnošću reći, je li to posljedica pritska kojemu je bio izložen, ili je, pak, svjedočio dragovoljno. U svakom slučaju, poslije izlazka iz zatvora, živio je u Dubrovniku, a ne znam je li još živ.

Ne kanim potanje razčlanjivati njegov izkaz, koji je teretio vič. Bralu, ali moram upozoriti da nije istina čak ni to, da je on doveo Vokića u Sarajevo, budući da je Vokić bio naš kućni prijatelj. I kasnije, kad sam 1942-1944. sretao Vokića u Zagrebu, upozorio me je da se ne družim sa Zlatanom, a da mu je i on zabranio dolaziti u ministarstvo, jer je bio sklon od drugih časnika zahtijevati nemoguće.

Jedino, što je Mesić točno kazao, jest podatak da sam ja bio tajnik vič. Brale. Naveo je i točnu moju adresu, ali, valja imati na umu, da sam ja u to vrijeme bio u Glavnjači, poznatom beogradskom zatvoru.

Odmah po povratku u domovinu, u travnju 1941., Poglavljenik NDH dr. Ante Pavelić, imenovao je prof. Hakiju Hadžića i vič. Božidara Bralu povjerenicima za BiH. Oni su bili imenovani na šest mjeseci, sa zadaćom da u tom roku na nemir-



Zapisnik o saslušanju Zlatana Mesića

uspjelo, obratio se Hladniku, dužnosniku UNS-a u Direkciji. Nauži krug ljudi u kome se kretao bili su Hladnik, Jilek, Radoš, Hraski i Zubić.

Poznati su mi njegovi govor u kojima je toliko išao u krajnost, da ih čak ni štampa nije smjela registrirati. Tako sam na pr. u Livnu 1943. g. bio prisutan prilikom proslave 13. juna, kada je Brale održao govor u kome se obara na Srbe i

nome bosanskohercegovačkom području uzpostave mir, te osiguraju redoviti poredak i djelovanje državnih vlasti.

Trećim je povjerenikom trebao biti imenovan dr. Savo Besarović, sarajevski odvjetnik i Poglavnikov školski kolega. Dr. Besarović, Hrvat pravoslavne vjeroizpovijedi i kasniji ministar u vlasti dr. Nikole Mandića, zahvalio se na toj ponudi, izjavivši, da će biti dosta dva povjerenika, u koje on ima neograničeno povjerenje. Dometnuo je, da će on, dakako, svesrdno surađivati s dvojicom povjerenika.

U isto je vrijeme tajnikom prof. Hadžića imenovan Trebinjac, dok sam ja postavljen za Bralinu tajnika. Dobro sam poznavao prof. Hadžića, čestitoga Hrvata islamske vjeroizpovijedi, a s vič. Bralom provodio sam u ona složena vremena bar dvanaest sati na dan, pa mogu reći da sam ga dobro upoznao. Stoga s punim pravom mogu reći, da 90% navoda, stavljenih na Bralin teret na str. 124-127., te 217., 343. i 346. spomenute knjige, spadaju u podmukle neistine.

Tvrdi se tamo, da je "miljenik nadbiskupa Šarića - župnik u Sarajevu Brale (sic!) Božidar - organizator ubistava (sic!) u Bosni", što daje utvrđeno u spisu br. 12849/45 Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača.

Pozivajući se na izkaze osam imenom navedenih svjedoka, te hrvatsko novinstvo iz travnja i svibnja 1941., tj. iz razdoblja kad je povjerenstvo tek ustrojeno, jugoslavenske komunističke vlasti citiraju izjave, u kojima sam vič. Bralo spominje, kako je još prije rata odgajao mladež u hrvatskom nacionalističkom duhu, a nakon uzpostave NDH ističe da je i samo "beskompromisni provodilac principa na kojima je stvorena mlada NDH, vojničar". Pritom se ne navodi ni jedan konkretni zločin, za koji bi se vič. Bralu moglo obtužiti.

I u presudi Vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu, br. Kv. 1/45 piše da je "utvrđena" njegova krivica, jer da je "stupio u političku suradnju s neprijateljem", time što je od Nijemaca zatražio posredovanje radi dodira s Poglavnikom u vrijeme travanjskog rata; da je "bio pokretač organizator i naredbodavac hapšenja, mučenja, prisilnog iseljavanja i odvođenja u koncentracione logore" neimenovanih Srba, Židova i drugih "slobodoljubivih građana" bivše Drinske banovine; da je "prevodio u rimokatoličku vjeru i prinudno odnarođivao" Srbe i Židove, te da je kao "funk-

cioner ustaškog terorističkog aparata bio i neposredni izvršilac hapšenja i mučenja stanovništva na Palama i drugim krajevima Istočne Bosne".

Nigdje, dakako, nema nijednog imena.

Unatoč tomu, uz bombastično i huškačko pisanje novinstva, te organiziranu skojevsku mladež, koja je podjarivala na osvetu, vič. Bralo osuđen je na smrt i 16. srpnja 1945. okrutno pogubljen s nizom drugih poznatih i manje poznatih boraca za hrvatsku stvar, koji su pripadali različitim vjeroizpovijedima. O pogubljenju je u "Političkom zatvoreniku", br. 58,

Zbog toga su na njegove propovijedi dolazili mnogi muslimani, pravoslavni, Židovi, pa čak i komunisti.

Bio je poznat po karitativnom djelovanju i stalnom pomaganju sirotinje. Pored toga, bavio se i družbenim radom. Jedan je od utemeljitelja Hrvatskoga pjevačkog društva Trebević, te dugogodišnjeg zborovođa. Tjelesno je bio pristao, a zbog svoje je vedre naravi, susretljivosti i širokogrudnosti svakome bio pri srcu. Evo, kako je imenovan povjerenikom.

Sarajevo je trebalo Poglavniku NDH predložiti povjerenika. U tu je svrhu sazvan veliki narodni zbor, na kojem su ud-

jela uzeli ne samo Hrvati katoličke i islamske vjeroispovijedi, nego i pravoslavni i drugi. Na kraju skupa, dr. Nikola Mandić predložio je vič. Bralu, a nadbiskup vrhbosanski, dr. Ivan Ev. Sarić, taj je prijedlog odobrio. Tako je Poglavnik, uz prof. Hadžića, imenovan i drugoga povjerenika.

Odmah po preuzimanju dužnosti, povjerenici su sazvali sve državne službenike bivše Drinske banovine, koji su nakon travanjskog rata ostali na svojim mjestima. Radilo se o osam stotina osoba, od kojih su većina bili pravoslavni. Svima je odmah priobčeno, da se traži samo dužna odanost novoj državi, a da nikakvih odpuštanja i diskriminacije gledom na vladanje u prošlosti neće biti.

Odmah potom, utemeljena su dva kabineta, kojima smo na čelu bili Trebinjac i ja. Iako je tek došao s fakulteta, Trebinjac se, zahvaljujući prirodnoj inteligenciji i okretnosti, odlično snalazio i brzo se uklopio u posao. Ja sam, pak, već imao izkustva, budući sam tri godine radio kao službenik-dnevničar u upravi Drinske banovine, pa sam poznavao dosta ljudi, a ni posao u upravi nije mi bio stran.

Ustrojavanje povjerenstva uzele je više vremena, jer se radilo o silno veliku poslu, budući je povjerenstvo imalo rješavati sve građanske i vojne poslove na području BiH. Personalne odluke za čitavu BiH donosili su povjerenici zajednički i dogovorno. Osim rijedkih izuzetaka, kad su to ovlaštenje prenijeli na mene i Trebinjca, povjerenici su podpisivali odluke o imenovanjima i postavljenjima. Posao ustrojavanja povjerenstva, uspješno je okončan sredinom svibnja.

(nastavit će se)



od siječnja 1997., objavljen članak g. Ivice Borasa.

Jugoslavenske komunističke vlasti, koje su poubijale mōre Hrvata, a desetke tisuća osudile na smrt ili na dugogodišnju robiju, trsile su se što više ocrniti ime vič. Božidara Brala i proglašiti ga zločincem. Ja bih, kao njegov tajnik i praktični katalik, i danas bio spreman staviti ruku na Sveti Pismo i pred svakim sudištem svjedočiti, da je pok. Božidar Bralo bio uzoran čovjek, svećenik i hrvatski rodoljub.

Njega su, kao župnika i poticatelja, te organizatora gradnje crkve Sv. Josipa na Marijin Dvoru u Sarajevu, i prije rata poznavale tisuće Sarajlija. Bijaše vrstan govornik. Najčešće je propovijedao o aktualnim životnim temama, uvijek se zalažući za mir i suživot ljudi, bez obzira na vjersku ili nacionalnu pripadnost.

Družtvene vijesti

OPET U ZATVORU!

Kad su se 1977. godine za mnom zatvorila vrata starogradskičke kaznionice, mislio sam da nikad više ne ču u zatvor. A eto, nakon dvadeset godina, opet sam bio iza rešetaka! Prije sam bio zatočen zbog svoga hrvatstva, a danas me na izdržavanje tzv. supletornoga zatvora poslao sudac za prekršaje. Četiri sam dana u upravo proteklu svibnju, odležao zbog neplaćene kazne za učinjeni prometni prekršaj.

Neka se vrši zakon, makar propao svijet, moglo bi se reći. Nu, nisam ja odbio platiti novčanu kaznu, nego ju ne mogu platiti. Već dvije godine nisam dobio plaću, godinu i pol nisu mi uplaćeni doprinosi. Radna je knjižica u poduzeću, a ja kod kuće. Kao bivši politički uznik, iako djelatnik "Neretve d.d." iz Metkovića, nisam dobio poljoprivredno zemljишte, jer je ono dodijeljeno zasluznima. Imam dvoje malodobne djece i suprugu, koja prima mirovinu od 865 kuna...

Nisam se znao snaći, reče mi jedan moj zatvorski supatnik, danas na visoku položaju u hrvatskoj državi. Ta, zar sam se u svojoj državi, državi za koju sam robovao, trebao "snalaziti"?!? Nisam tražio povlastice, ne tražim ih ni danas. Nu, ni na kraj mi pameti nije bilo da ču u neodvisnoj državi biti građaninom drugoga ili trećega reda. A to, na žalost, jesam: u 56. godini života, s navršene 33 godine radnoga staza, uzkraćeno mi je pravo na rad. I od kuda platiti kaznu od dvije tisuće kuna? Izbačen sam na ulicu, pa ču, po svemu sudeći, još koji put posjetiti dubrovački zatvor. Mogao bi tkogod kazati: tamo se bar redovito dobivaju obroci...

Vinko HERCEG

Fragmenti

Historia magistra vitae (V)

NACIONALISTI I IBEOVCI

"Tada je (1958. op. prir.) među golootočane na Grgur doterana i vrlo velika grupa (od oko trista?) osuđenih hrvatskih nacionalista pod imenom **križari**, što se dovelo u vezu s eventualnim razmišljanjima Udbe da se među zatočenicima obnovi samoprevaspitanje. (Izgleda, međutim, da su križari odbili da se sukobljavaju sa golootočanima i pokušaj nije uspeo.)"

(*Dragoslav Mihailović, Goli otok, (čir.), Beograd, 1980., s. 266-267.*)

"Ibeovci su radili u dvije fabrike: bakandži i radničkih odijela. Šefovi su im bili zarobljene i osuđene ustaše. Među njima i koljači, osuđeni na po dvadeset godina zatvora. Oni su spavalni u posebnoj sobi, četvorki. Svako veće su slušali te strahovite tuče. Jedno jutro, neko od tih ustaša upita jednog od onih isprebijanih i plavih ibeovaca: 'Koliko si ti osuden?' Kad ovaj reče tri godine, ustaša mu odgovori: 'Vala, ja čitavih ovih mojih dvadeset godina ne bih mijenjao ni za jedan jedini dan od te tvoje tri!'

Isti sistem terora (medusobne tučnjave uznika, op. prir.) pokušali su da uvedu i kod ustaša, ali nisu uspjeli. Složno su odbili i počeli da se tuku sa stražarima..."

(*Svjedočenje Vlade Dapčevića, prema knjizi: Slavko Ćuruvija, Ibeovac - Ja, Vlado Dapčević, Beograd, 1990., str. 151.*)

KAKO SU NASTALE TZV. DEMOKRACIJE

"A drugi, još veći kolonijski narod evropski, Englezi, nisu zaostali za Španjolcima. (...) Narod u Indiji bio je nezadovoljan i tamo se 1857. digne buna. (...) Ali gvozdena ruka nije ni časa časila, da ih satre. (...) Prava vojna počela i saživala sela u krivičnim krajevima. Ljudi su po selima klali, žene, djecu i starce žive saživali. Uzničke su vješali, strijeljali, utapali, ali najradije vezali na grla topova, pa ih onda ispaljivali, da je zapadnjački svijet poduzimala groza, kad je to gledao naslikano majstorskim kistom Vereščagina, koji je spomen tih viteških djela otaca sačuvao za unućad poznu. Muslimane su šivali u svinjske koze i mazali svinjskom masti prije nego su ih pogubili. Domorodce su ubijali nasumce i u tolikoj množini, da su čitav krajevi opustjeli."

Dopisnik 'Timesa' iz Indije izvjestio je, da su domorodce klali nasumce do zla boga. U dva dana bila su četrdeset i dva čovjeka obješena duž ceste, a jedan dogon od dvanaest ljudi bio je pogubljen, jer su njihova lica bila 'okrenuta na krivu stranu', kad su ih sreli na putu. A saživali su sva sela pred sobom, gdje bi stali. Te se okrutnosti nisu mogle opravdati pokoljem u Cawnporeu, jer su se događale prije njega. Kad su zauzeli Lucknow, pisao je jedan engleski časnik, svi nesretnici, koji su dopali u ruke engleskim četama, bili su onaj čas sasjećeni ne pitajući, da li su se povojili ili seljaci iz Oudha - koža im je bila garava, pa zar to nije bilo dosta? A drugi je pričao, kad su osvojili Delhi: 'Sav svijet u gradu, što su ga naše čete u njem zatekle, kad su ušle, poginuo je smjesta na bodovima. To nisu bili buntovnici, nego stanovnici grada, koji su se nadali našoj dobro znanoj blagosti, da će ih pomilovati. Drago mi je reći, da su se prevarili.' Tako je ta gvozdena ruka radila, da zemlju silom pokori.

A ni poslije nije ona pomanjkala. U burskom ratu u južnoj Africi na početku ovog stoljeća umrlo je dvadeset hiljada žena i djece u engleskim koncentracionim taborima i trideset hiljada burskih kuća bilo je sažezeno, a svih Bura nema ni milijun duša!"

(*Dr. Vinko Krišković, Svjetska kolonijska politika. Slike sadašnjice, Matica Hrvatska, Zagreb, 1939., 49-50.*)

BILIG KAMEN

-Ne tjeraj vile iz Vilajeta! - bijahu zadnje Begove riječi, koje na samrti izgovori svomu bratu, fra Arkandelu.

A prije toga, bijaše ovako.

Tmaste oblačine nadvile su se nad Zemlju Usuda. Gavrani su mlatarali krilima, orlušine su vrebale pljen, u daljinji se čuo topot i njiska konja.

Did Hrvatinić sjedio je zagledan u noćnu mrklinu i nijemo je zurio. Kao da je mislima tko zna kamo odlutao.

Čuli su se glasi:

- Što li šuti?
- Kad li će štograd progovoriti?
- Reci nešto! - pogurnu ga vlastita žena. - Ubi me tvoja mirnoća!
- S tišinom se razgovara šutnjom - nije se dao zbuniti Did.

Gavran graknu. Nebo propara munja. Izli se kišurina.

Tamo negdje usred zemljice Bosne, podno planine Čvrsnice, u malenoj drvenoj izbi, Mora napade Dida Hrvatinića.

- Ljudi, pomagajte, Did se uguši - vapila je Didova žena, započevši dugu noćnu molitvu.

I dok je Did stenjao, njegovi su spasitelji uporno moleći zazivali Boga Dobra da mu pomogne i istjera iz njega Boga Zla.

- Nijesam Bogu mio - izusti Did kad ga pred zoru Mora napusti.

- Dide, tvoj brat Arkandel će ti pomoći! U Veneciju on po lijek ode! - samilosno pokušaše brižni utješiti izmrcvarenog Dida.

- On ode da mi vile tjera; protiv njih on lijeka traži!

Čim se nebo opet zamrači, a gavrani uz nemiriše, Did je znao da mu Mora opet stiže u posjet.

- Što me mučiš? Zašto me gušiš? Što hoćeš od mene? - ridao je Did, čupajući dlake sa svojih prsiju.

Kad li odjednom začu tajni glas:

- Ja nisam nikakva Mora, ja sam vila!
- Vila, kažeš! Reci, vilo, što od mene hoćeš! Zašto Dida gušiš?

- Slušaj me dobro, Dide Hrvatiniću! Naći ćeš najtvrdi kamen u gori zelenoj i od njega ćeš bilig isklesati!

- Kakav bilig, pobogu, vilo?
- Bilig kamen bit će tvoj znamen!
- Zašto moram kamen isklesati?

Zašto će to biti moj znamen?

- Ne isklešeš li ga ili zatajiš li ga, bit ćeš proklet dovijska!

Piše:

Stanislav PEJKOVIĆ

- Čekaj, vilo, stani, ne odlazi!

Nu, vila se grohotom nasmije i nestade, a prvi se pijetao oglasi. Did Hrvatinić ustade i zaputi se u goru zelenu. Dugo je šumom lutao dok nije pronašao najtvrdi kamen.

- Dide, što nas mučiš? Kud ćemo s ovolikim kamenom? Volovi pocrkaše! - jadali su se susejlani dok su vukli kamen niz planinu.

- Ne psujte, braćo mila, nego mi kamena do pred kuću donesite! To vile od nas traže!

- Dobri Bože, da nije Zli Bog umom našega Dida ovlađao? - zabrinuto su se pitali Didovi pomagači.

Kad je Did prvi put dlijetom u kamen udario, gavrani se prestrašiše, konji se uz nemiriše, a munja propara nebom. Nu, već pri drugom udarcu, sunce granu.

Did je neumorno udarao po kamenu, a sav puk božji čudio se i uplašeno ga zaledao.

Glasine su krenule.

- Did je poludio!
- Bog je Zla ovlađao njime!
- Nije više Bogu mio!

Ali otkad Did u ruke dlijeto uze, Mora ga više ni jednom ne ščepa.

I dođe i taj dan, kad Did po zadnji put zamahnu dlijetom i bilig kamen bi isklesan.

Seljani su ga sa čudenjem gledali, nijemo su u njega zurili, pitajući se, koja li mu je svrha.

U snu, vila se Didu opet javi i zapovjedi mu:

- Bilig kamen čuvaj i nikad ga ne pomiči, osim ako li ne želiš pod njim svoje kosti pokopati. Ja tebi tako, a na tebi je što li ćeš i kako!

I ode vila u goru zelenu da se više nikad ne vrati.

- Otkad kamen isklesa, ne guši se više!

- Čudna li čuda, kamen izliječi čovjeka!

- To je neki ljekovit kamen!

- A da nije uklet, mene je strah!

Ove ženske glase prekinu Did:

- Ne čarajte, babe! Ne morate se kamenu klanjati, niti ga se bojati, ali ga ne dirajte i poštujte ga!

Nu, jednoga dana začu se silna grmljavina. Gavrani se razbježaše.

- Sunce grijе, nebo vedro, a grmi na sve strane! Što li je to, Dide? - upitaše zabrinuti seljani.

- Ne grmi nego, to su topovi! I tuđa nam vojska stiže!

I bi tako. Zelene zastave s polumjesecom i zaglušujući tutanj bubnjeva nago-viještavali su dolazak osmanlijske vojske.

- Selam alejkum, narode kaurski - znakovito pozdravi dobre Bošnjane Agan-paša, turski vojskovođa. - Dodosmo da vas pravom Bogu vratimo, Alahu samilos-nom.

- Ako li nas misliš na pravu vjeru vratiti, zašto nam onda s vojskom dode? Zar zbog sablje da vjeru mijenjam!

- Vaša je vjera nevjera! Slušaj me, Dide Hrvatiniću, od sad ti si Beg Bošnjanin, i o tebi ovisi hoće li se glave ili janjetina sjeći!

- Neka bude kako ti kažeš, Agan-pašo! Ja ču Begom biti, ali bilig kamen mi ne diraj!

- Deder, Ajvaže premudri, moj savjetnike, reci kako ovom narodu da dušu otmem, o kakvom kamenu Beg govori? - upita Agan-paša svoga savjetnika, Ajvaza-premudrog.

- U bilig kamen moramo ukucati svoj znamen! - reče premudri Ajvaz.

- Kad već Bosna šaptom pade, uklešimo ime svoje, nek se nadaleko čuje! - zapovjedi Agan-paša.

Čim su osmanlijski vojnici počeli dlijetima po kamenu tući, munja sinu, grom udari, a dlijeta se polomiše.

- Što je ovo, Ajvaže-premudri? Zašto se dlijeta polomiše?

I ona najtvrdja, u Stambolu zakaljena! Kazuj, dok ti je glava još na ramenu! - zaprijeti Agan-paša Ajvazu-premudrom.

- Agan-pašo, ovaj bi kamen trebao istim dlijetom klesati, kojim ga je i Beg kle-sao!

Nu, Begovo dlijeto nije se moglo nikako pronaći, te Agan-paša po posljednji put upita Ajvaza-premudrog.

- Ajvaže-premudri, zašto li te mudrim zovemo? Ukoliko nam ne kažeš što nam je s biligom činiti, sa životom se oprosti!

- O, veliki Agan-pašo, prekrijmo ga našom zastavom!

- Prekrijte ga onda, što čekate! - razl-juti se Agan-paša.

Čim se kamen prekri, Beg se počne gušiti, a osmanlijsku vojsku zahvati

nekakva čudna bolest i oni počeše redimice umirati.

I dok su vojnici vukli Ajvazu-premudrog pred noge Agan-paši, on je vikao i zapomagao iz svega glasa:

- Ova je zemlja ukleta! Ovaj je kamen proklet! Agan-pašo, bježimo iz ovoga vilajeta, dok smo još živi!

- Vojnici, otkrijte kamen, odrubite glavu Ajvazu-premudrom i napustimo zemlju ovu! Znao sam ja da to ne će na dobro, čim smo je bez bitke dobili. S blizima se ja ne kanim tući!

- Ode vojska!
- Ni Beg se ne guši više!
- I sunce izade!

Nu, uskoro se opet trublje začuše, a potom i bubnjevi.

- Grmi, opet će munja sijevnuti!
- Ne grmi, opet neka vojska ide!
- Gledaj, oni križ nose!
- Što li će oni s kamenom učiniti?

Kad kršćanska vojska stiže, Beg Bošnjanin prepozna svoga brata Arhanđela, i to u fratarskom habitu.

- IP me oči varaju, il' ja to svoga brata Arhanđela vidim!

- IP me oči varaju, il' je to moj brat Did Hrvatinčić svoju vjeru izabrao! - odgovori bratu fra Arhanđel.

- Selam alejkum, brate Arhanđele!
- U vijeke vjekova, brate Beže!
- Vidim, brate, i ti vjeru izabra!
- Ja je izabra, al' je ne promijeni!
- U Dubrovnik si otišao Bogu mio, a vratio si se kao fratar!

- Zar i fratri nisu Bogu mili?
 - Zar i begovi nisu Bogu mili?
 - Vidim, brate, da si kamen isklesao!
 - A ja vidim, brate, da mi i ti s vojskom dođe! Zar samo sila Boga tumači?

- Ne boj se, brate, ja ti kamen ne ču dirati!

- Znači, tebi dlijeto ne treba!
- Riječ je jača od ikavkoga dlijeta! Istina Božja u srce se kleše, a ne u kamen.
- Znači, ti češ kamen knjigom!
- Grke su riječi tvoje, brate Beže! Ako li si vjeru izabrao, zašto se još uvijek kamenu klanjaš?

- Upamti, brate, što ču ti reći: bilig kamen za nas nije običan kamen!

- Praznovjerje, brate mili!

- Brate Arhanđele, dobro se vratio u svoju zemljicu Bosnu, a za carevu me vojsku nije briga.

Uskoro Bosna posta carevim posjedom. Nevrijeme se spusti po cijeloj zemlji. Bilig kamen zaraste u grmlje. Orlušine

tjeraše strah u kosti svim slabijim stvorovima. Bega opet uhvati Mora, a careva vojska poče poboljevati.

- Vilo, gdje si? Ne mogu više izdržati! Spasi me! Ubij me!

Uzmi me s ovoga svijeta!

Iz Begovih odaja dopirali su jauci i zvukovi udaraca bičem.

- Beg se opet čisti! Šiba samog sebe!

- Čini se meni da je on razum izgubio!

- Zavija kao vuk!

- Opet ga Mora davi!

- Ni nova vjera ne može mu pomoći!

- Beg je zle kobi!

- Ubi ga krv hrvatska!

Umornim glasom i sav izmrcvaren, Beg je zadnjim snagama zavatio:

- Brata! Brata mi dovedite!

I banu fra Arhanđel u Begovu sobu. Beg prozbori, gušeći se:

- Brate, zašto me gušiš?

- Bog s tobom bio, brate, zašto bih te ja gušio?

- Zašto mi tuđu vojsku dovede? Što će ona u našoj zemlji?

- Reda, brate, treba zemlji ovoj!

- Ne uvodi reda, brate, u ovu Zemlju Usuda! Ona je harmonija nereda, kaosa, ali ona ima svoju tajnu. Jedini je vidljivi znak te tajne bilig kamen.

- Brate, na tebi je opsjena. Zazvat ću Svevišnjega da je s tebe skine.

- Slušaj me, brate, dobro! Ne zovi opsjenom prapočelo svoje! I ne moli za me!

- Ne huli, brate!

- Slušaj me, fra Arhanđele, ovo ti posljednji put govorim. Ako mi želiš pomoći, uzmi sjećivo i sasjeći grmlje i drač u koji je moj i tvoj bilig kamen zarastao!

- Ali, to je praznovjerje, brate! Ne traži to od sluge Božjeg!

- Ja ti rekoh, a ti po svojoj volji.

Begu je bilo sve gore. Nije imao snage ni da se šiba, te više nije mogao bježati od More sklanjujući se u bol. Niz obamrle usne curila mu je slina, a kad se pojavila krv, značilo je to da se Begu primicao zadnji čas.

Vidjevši tako nemoćnog brata, fra Arhanđel se strese, dohvati jatagan, pogleda prema nebu i reče:

- Oprosti, Bože!

Potom odjuri do biliga kamenja i kao mahnit stade sjeći drač i grmlje, u koje je bilig bio zarastao. Kad je i zadnji trn sasjekao, začuo je glase:

- Beg diše!

- Ozdravi Beg!

- Ovo je čudo!

- Vila ga opet spasi!

Fra Arhanđel je stiskao jatagan u rukama, zagledao taj čudni kamen, potom je pao na koljena i prema nebu zavatio:

- Bože, što si s nama naumio?

Grmljavina, konjska njiska, topot kopita i bubnjevi najavljujali su dolazak nove vojske. Predvodio ih je kaluđer, zastao u brudu, s velikim križem na grudima.

- Pomoz' Bog, Beže! - pozdravi kaluđer Bega.

- Neka nam svima pomogne - odgovori Beg.

- IP mi se pokloni, il' mi se ukloni!

- Zašto tako, kaluđeru? Zar ti tako križ oko vrata progovara?

- Dođoh, da te vratim vjeri pradjeovskoj!

- Ne govori tako, kaluđeru, ako se Boga bojiš!

- Bog tako hoće, Beže. A ti se u svojoj nevjeri kamenu klanjaš!

- Činite što vam volja, aP mi kamena ne dirajte!

- Ne boj se, Beže, ne čemo mi ništa u njega klesati, niti čemo ga svojom zastavom pokriti, a niti čemo ga u grmlje sakriti! Mi čemo ga podići i u provaliju baciti!

Uto munja propara nebom. Gavran graknu.

- Ne činite to, ako Boga znadete! Ne ljutite vile!

- Kuš, krivovjerniče! Ajmo, junaci, mišice napnite i ovu lažnu amajliju u crnu dubinu strovalite! Jednom za svagda!

Vojnici podigoše bilig kamen, nebo se zamrači, gavrani počeše jedan drugom čupati perje, munja osinu po gori zelenoj, a konji se podigoše na zadnje noge. Odnekud silan vjetar zapuše. Zemlja zacvili.

- Ajmo, hrišćani, ne bojte se sile nečiste, ovo njihov krivobog orgija! Bacite već jednom tu kamenčinu!

I vojnici baciše bilig kamen, koji se je takvom silinom niz strminu kotrljao, da je stvarao silnu buku, od koje skoro svi oglušiše. Potom munja osvijetli i oslijepi sve vojnike, koji su bilig kamen nosili i u provaliju ga bacili. Ne videći kuda hodaju i oni za kamenom padoše, zapomažući tako jezovito, da se krv u žilama ledila.

- Nespretnjakovići! - Ijutito je njihovu sudbinu prokomentirao kaluđer. - Vratit ću ja sve vas na vjeru hrišćansku i zaustaviti ovo nevrijeme u Vilajetu.

Nu, otkad su hrišćani bacili bilig u provaliju, kiša, munje, silan vjetar i nevrijeme nisu prestajali. Cijelom zemljom zavladali su glad i pomor. Nitko nije izazio iz svojih kuća, a iz provalije se čuo zاغlušujući lelek.

Beg se nije ustajao iz kreveta, a gušenje tek što ga nije ubilo. Hrišćanska vojska oboljela je od nekakve čudne bolesti, tako da su počeli masovno bacati oružje i bježati iz zemlje Bosne. Ostavši sasvim sam, kaluđer je potpuno sišao s umom te je odlutao, ni sam ne znajući kuda ide. Uostalom, kao ludu čovjeku to mu je bilo sasvim svejedno.

Bog i vile kao da su zaboravili na Bosnu, te su samo More i šejtani orgijali.

Beg je bio na samrti.

- Brata mi dovedite! - bila mu je predsmrtna želja.

- Pustite me bratu mojemu! - začu se fra Arkandelov glas.

I poput Kaina i Abela, dva se brata suočiše, svaki sa svojom vjerom, iako im počelo bijaše isto.

- Brate, Bog te zove k sebi. Dođoh te isповједiti, da čist pred Boga dođeš!

- Brate fra Arkandele, meni isповijed ne treba, ali tebi treba!

- Meni?

- Tebi, brate! Ti se moraš isповјediti i olakšati dušu svoju!

- Kome, osim Bogu na nebu, da se isповijedam?

- Biligu kamenu, brate.

- Ne vrijedaj Boga na samrti svojoj, brate! Tebi isповijed treba!

- Pusti mrtve, ti se moraš isповјediti radi živih!

- Da se kamenu isповijedam! Nije li to svetogrde?

Beg je sve teže disao, svoje riječi jedvica je izgovarao.

- I ja vjerujem u Boga jednoga, Alaha samilosnoga, ali negdje smo i ja i ti, brate, nešto propustili. Ja za života nisam uspio doznati kakva li nas kob ošinu, ali sve mi se čini da je bilig rješenje naše tajne. Biligu se isповijedi, i molim te, ne tjeraj vile iz Vilajeta!

Nakon ovih riječi, Beg dušu pusti i Mora ga konačno napusti, ali iz čista mira poče se fra Arkandel gušiti. Mora napusti Bega, brata njegova, ali ščepa njega. Fra Arkandel ostade bez daha i poče se znotjiti i tresti.

- Bože, zašto me kušaš? Zar ćeš mene, slugu svoga, vilama i opsjenama prepustiti? Podari mi, Oče Nebeski, snage da se vilama i zabludama svoga brata suprotstavim!

Nu, Svevišnji kao da nije čuo fra Arkandela, čak su mu se muke pojačale. Kao da mu je nešto htjelo grudi iščupati. Zadnjim atomima snage rukama je podigao svoga brata i s njim se zaputio prema provaliji. Znao je što mu je činiti. Pa neka Svevišnji odluči.

- Što li fratar kani?

- I on se guši!

- Kud li je krenuo?

- Kud Bega nosi?

- Zar je i on poludio?

Ali, bez obzira na sve munje i kišu, koja je nemilice kao iz kabla lijevala, živi i mrtvi brat zaputili su se prema samom dnu goleme provalije, kamo nikad prije ljudska noge nije kročila.

A dolje, na samom dnu provalije, počela je jedna od najčudnijih isповijedi, isповijed biligu kamenu.

- Oče, Bože Svetoguči, ovdje pred ovim kamenom, pored svoga mrtvoga brata, ja ti se moram isповјediti. Ovom kamenu, zarslom u korov, ja moram otkriti svoju dušu. Ukoliko nisam u pravu, kazni me, Gospodaru, i ne daj da moje tijelo iz ove provalije izđe! Neka u njoj crknem! Ukoliko moj možak nije pri punoj svijesti i ukoliko ovo iz mene vile i zli dusi progovaraju, ne daj, Oče, da se živ odavde vratim. Budi milostiv, kazni me i u pakao me baci!

Silna munja obasja provaliju, te se raznorazni noćurci i životinje mraka uznemirile. Svjetlo ih preplaši. Potom fra Arkandel nastavi:

- Biliže kamenu, prapočelo moje, kamenu moj zaglavni, oprosti mi što sam te zatajio i što te nisam slušao. A ne slušati tebe, značilo je izdati sebe! Moj te je brat Beg volio, al' te nikad shvatio nije. Evo, Bog me stavi na kušnju i prisili me da s tobom, neživom stvari, razgovaram. I da se tebi isповijedam! Ali ja znam da si ti živ, jer sam i ja živ. Jer si ti, ja; jer sam ja, ti! Bog je samo jedan, ali mi, Hrvati, baštinimo kob i usud prapovijesti. Oni, koji su tebe klesali, znali su da je Bog s nama nešto nakanio, ali mi smo tebe, najvećega svjedoka onoga što jesmo, zatajili. Zla nas sudba rastavi i zavadi, odvoji mene od brata mogu. Biliže kamenu, ja,

sluga Božji, molim te za oprost, a neka bude kako Bog odluči!

Tek što je fra Arkandel izrekao ove riječi, nastala je grobna tišina. Kiša je nagle prestala, munje su utihnule, vjetar se primirio, gavrani su pozaspali, orlušine sklopile krila.

Odjednom je kroz oblake zasjalo sunce. Iz šume se oglasio slavuj. Vedrina je ovladala nebom. Konji su mirno pasli travu.

A iz provalije je izašao fra Arkandel.

Zvonimir KOVAČEVIĆ

DAN UŽASA

Vjetar je puhao; na stablima
lomio grane, kiša nošena hladnim
vjetrom pogoršavala je naše
sužanske dane.

Već nekoliko dana vjetar s
kišom uvlači se u naša tijela,
u naše robijaške duše, a vjetar i
dalje puše li puše.

Stražari, što nas čuvaju, postaju
sve ljući: galame psuju i viču,
pa, vidi Jovo, oni tamo se i ne miču.
Vele: vi ste krivi što mi ne možemo
kući, Oh, Bože dragi, hoće li nas i tući.

Od napornog rada iscrpljen, gladan
još jedan robijaš u blato je pao.
Sav je u krvi. Na žalost nije i prvi.
Jučer i danas tu su petorica pala;
svoj mladi nedužan život za
Hrvatsku dala.

Spuštala se noć, u nastambu smo pošli
pokraj njihovih mrtvih tijela u
tišini smo prošli. Nakon dvanaest sati
napornog rada, onako mokri u sobu došli
smo sada.

Vani još uvijek vjetar puše, kao da
njihovim majkama nosi zadnji pozdrav
pokojne duše. Stražari po hodniku
i dalje viču i psuju je oni zlo
od dobra, i ne razlikuju. Ljudi su to bez
osjećaja i ljudske duše, a vani vjetar
i dalje puše.

JAZOVKA

Dne 22. lipnja 1997. Hrvati su iz Domovine i Tuđine hodočastili u Sošice kod Jastrebarskoga, na strahotnu i svetu jamu Jazovku. Vijence su, uz ine, položile udruge HDV- Hrvatska domovinska vojska 1941.-1945., HDPZ-Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, HČSP - Hrvatska čista stranka prava, NDH - Nezavisni dragovoljci hrvatski i HOR - Hrvatski obranbeni red.

Svetu je mislu predvodio i nadahnuto propovijedao velečestni p. Vjekoslav Lasić. U ime HDV 1941.-1945. besjeđio je Dragutin Pavlina, u ime HČSP-a Ivan Gabelica, u ime NDH Zvonimir Trusić, a u ime HOR-a i HDPZ-a Branimir Petener. Donosimo njegovu besedu:

Poštovani hodočastnici!

Ovime hodočašćem na Jazovku, na svetu i tragičnu postaju Križnoga puta hrvatskoga naroda, na ovo mučilište i stratište - svjedočimo istinu. Ovdje srbokomunistički zločinci poubjajaše desetke tisuća hrvatskih vojnika, žena i djece, i to na jeziv način, već od 1942., ali poglavito nakon svibnja 1945., nakon pogibije Nezavisne Države Hrvatske, kada im Britanci izručiše razoružanu hrvatsku vojsku i sav izbjegli hrvatski narod. Od Bleiburga i Dravograda divljački ubijaju branitelje NDH, ranjene i nemoćne, žene i djecu, diljem Smrtopuća od Austrije preko Slovenije i cijele Hrvatske, te sve tamo do daleke makedonsko-grčke granice.

U dubinama jame Jazovke počiva 40.000 do 60.000 hrvatskih pravednika, a pod svima su smrtoputnim stratištima stotine tisuća. Na vječnoj straži za Dom!

22. je lipnja ljeta Gospodnjega 1997. Na Jazovki smo, dakle, na dan tzv. hrvatskoga antifašizma. A što je istina o tome nadnevku? Istina je, da se pod nazivom antifašizma, pozitivne partizanske ljevice i s. kriju oni, koji se od 1941. udruživaju s četničkim rušiteljima i ubojicama svega hrvatskoga i naše NDH. Htjedoše do 1945. i još više nakon toga rata izkorjeniti Hrvate i svaki spomen na NDH. A ne bi bilo ni 30. svibnja 1990. bez 10. travnja 1941.!

Piše:

Branimir PETENER

svega hrvatskoga naroda. Upravo se hodočastnici na Jazovku mogu s pravom podići, što su iskreno i do kraja samoprijegorno prihvaćali pomirbu, nadajući se isk-



Povorka na putu prema Jazovki

Odkako, pak, u ovome Domovinskom ratu nestade boljševizma i Srboslavije, članovi se Partije, Udbe i Subnora prerušavaju u antifašiste. A istinitim su antifašistima mogli biti jedino Hrvati, koji ustadoše proti talijanskim fašistima, da oslobode hrvatsku Istru, Primorje i Dalmaciju, te ih priključe cjelovitoj i neovisnoj Hrvatskoj. Istinitim se antifašizmom ne može nikako nazivati sudioničtvu u četničkom ubijanju hrvatskoga naroda i države! Nапоследку, нити антифашизам хrvatske državne politike ne znači, да moramo podnositi sve držkije unutarnje krivotvoritelje povijestne istine!

Stoga, s ovoga mjeseta pozivamo na redovita hodočašća svakoga 22. lipnja na Jazovku u znamenit spomen svemu hrvatskomu stradanju pod srbokomunizmom, te time i na istinu o tzv. anti-fašistima.

Ova je poruka i u duhu pravedne pomirbe

renu obraćeničtvu hrvatskih srbokomunista. Na žalost, srbokomunisti su, t.j. tobožnji antifašisti, zlorabili i pomirbu te opet izdali hrvatski narod i državu. Pomirba im je bila samo sredstvom, da sami sebi oproste zločinstva pa prerušeni u demokratsko ruho zadrže položaje i moć.

Nitko ne zahtijeva odmazde za srbokomunistička zlodjela proti NDH i njezinim veličanstvenim, tragičnim braniteljima. Nitko više ne kari takve zločince pravosudno kažnjavati, premda su oni progonili, sudili i zatirali Hrvate sve do 1989., a i poslije. Ali, u ime ljudskoga duha, poštova i svake političke kulture pozivamo ih na izpovijed, na pokoru, na odlazak u političku mirovinu! Neka se uklone s političke pozornice, jer pokvareni ne znaju činiti dobro! Čak niti onda, kada to možda želete.

I o hrvatskome oprostu, oprštanju zločinstava valja prozboriti 22. lipnja. Oprostimo, kao što za boljik Doma i Naroda zasigurno iz vječnosti praštaju i mučenici Jazovke. Ali, oprostiti znači ne dopustiti, da nam mržnja zasljepi srdce i dušu, jer bismo se i sami izopaćili! Oprostiti znači provoditi ovozemaljsku pravdu i suditi dokazanim zločincima, ali bez poobčujuće i zasljepljuće mržnje. Jedino se tako može biti pravednikom prema ubijenima i ubojicama, prema



Auktor polaže vijenac na Jazovku

žrtvi i zločincu. Tomu nas poučava i Sv. otac Papa, suočen s prečesto krivo tumačenim pojmom kršćanskoga oprosta. Svatko se može uzvisivati prema svetosti praštajući i najgora zločinstva proti vlastitoj osobi, ali nitko nema prava praštati u tuđe ime! Ovozemaljska se pravda mora provoditi. U tuđe ime može oprostiti jedino u vječnosti Bog, koji jedini nepogrješivo sudi.

Na ovome tragičnu svetištu hrvatske narodne i državne misli, zboriti je i o smislu žrtve. Posebice one mučeničke žrtve, života pod tolikim srabokomunističkim logorima, tamnicama i stratištima diljem domovine od 1945. do 1990. i sada u Domovinskom ratu, a i u buduće ćemo se žrtvovati za Dom. Zboriti je i o smislu života i smrti tolikih bezimenih Hrvata, koje bacahu u ponornu grozotu jame Jazovke. Imaju li smisla takve žrtve? Može li ga uobće biti?

Mi, hrvatski narodnici ili nacionalisti, vjerujemo bezkrajno u zajedničko vječno biće hrvatskoga naroda na putu kroz povijest prema Bogu. A narodi obstaju, ako im ukupna količina Dobra nadjača sveukupno Zlo. Jer, kao što dijete izpašta grijeho loših roditelja, kao što obitelji izpaštaju nedjela članova svojih, tako i cijeli narodi izpaštaju grijeho svojih dijelova, osobito kada mu veleizdajno grijše vlastiti duhovno-politički predvodnici. Upravo je takva srabokomunistička nedjela jednoga svojega dijela izpašao cio hrvatski narod i još će izpašati do završne pobjede nad Zlom. A svaki Hrvat, koji sebe daje, da živi Dom, uvećava ukupno Dobro u Hrvata, da Dobro nadjača nad Zlom i tako cio Narod obstane! Tako i mučenici Jazovke i svih Jazovka diljem Domovine i Tuđine bezkrajno uvećavaju hrvatsko Dobro, da u sadašnjosti i budućnosti pobijedimo Zlo, te da nam Dom i Narod navijek obstanu!

U tome je najdublji i najviši smisao žrtve. Ni jedna žrtva, niti ona najneznanija, niti ona najgroznija - nije bezmislenom, nije uzaludnom. Štoviše, baš takve žrtve blistaju smislim, osobnime u vječnosti, te boljštom hrvatskoga Doma i Naroda u povijesti i budućnosti. U Jazovki, stoga, počivaju duhovni roditelji novih naraštaja, koji sada brane i množe Dobro u Hrvata!

Mučenike Jazovke ubijaju, kao što i nas preživele političke sužnje srabokomunističkoga razdoblja okivahu pod istom obtužbom, t.j. zbog ustaštva. Lažima nameđano ustaško tobožnje zločinstvo čežnje za hrvatskom državom bijaše nam svima zajedničkim obtužnim nazivnikom. Stoga, odgovorimo s Jazovke poput pjesnika nakon pogibije vitezeta Jure, koji bi to jednako i svakomu vitezuzu ovoga Domovinskoga rata posvetio: *Bezsmrtnice među bezsmrtnima! Okupi ih kao i nas u legiju svoju, da nam duše svima nad Hrvatskom bdiju i plove, napred tako za zvezdama tima, ta ustaša tvojih još ima!* I odgovorimo s Jazovke, poput inoga pjesnika: *Hrvatske će biti, dok bude snage umirati uzalud.* I potvrdimo to spoznajom: *U Putu je Smisao.*

USPOMENA NA HRVATSKOG LEGIONARA PERA KOJAKOVIĆA

U srpnju mjesecu ove godine, oko blagdana Sv. Marije Mandaljene, Župa Dubrovačka spremila se na jednom sastanku osvijetliti političku osobu i lik legionara Pere Kojakovića. Stoga je potrebitno preko našeg časopisa nešto više reći i široj javnosti.

Rođen je 29. studenog 1912. u selu Čibači i kao najmlađi od braće ostao s roditeljima na seljačkom imanju.

Život Pere Kojakovića, premda je trajao svega tridesetak godina, bio je vrlo intenzivan i izpunjen borbom za vjeru i Hrvatsku.

Završio je samo osnovnu školu u rodnom mjestu i posvetio se poljodjelstvu. Međutim, zbog prilika u našoj Domovini, nije mogao ostati izoliran.

Bistar i darovit, vrlo mlađ postaje član Hrvatskog Katoličkog Ora, gdje se iztiče svojom aktivnošću. U sedamnaestoj godini postaje njegov vođa u Župi. Zabranom društva burne 1929. od jugo-vlasti, nastavlja uporno raditi pa okuplja svoje drugove i napaja ih vjerom za slobodnu Hrvatsku. Nepokolebljiv je i utrajan te nikada ne posustaje.

Kad mu to ponovo prilike dopuštaju, on je opet poznat u javnom djelovanju. 1935. osniva u Župi društvo Hrvatskog križarskog bratstva gdje sa svojim drugovima nastavlja rad na zacrtanoj stazi životnih idea. On zna što hoće, on ima pravocrtnu životnu putanju.

Iz zdrave hrvatske seljačke obitelji i kroz rad u spomenutim družtvima stekao je katoličko-nacionalnu formaciju. Na tim je temeljima sazrio da se upusti u borbu za oslobođenje Domovine.

1939., prilikom pogreba Sv. oca Pape Pija XI bio je u Rimu. Po povratku, uhitiši su ga žandari pod nekom lažnom obtužbom i tom je prilikom iztučen. Međutim, on se ne da zastrašiti.

Do kraja je državotvoran, to je njegov glavni ideal, a njegova je vizija slobodna katolička Hrvatska.

Nakon stvaranja Banovine Hrvatske, osnovana je Hrvatska seljačka zaštita i u Župi Dubrovačkoj. Opet je i tu na čelu gdje priprema mladež - svoje drugove, na borbu za oslobođenje Hrvatske. Kako u ustaškom pokretu vidi organizaciju, koja je snažno povela borbu za uzpostavu hrvatske države, on privodi svoju tadašnju organizaciju ustaškom pokretu.

Iztaknuti idealist, koji podpuno prezire materijalizam, osnivanjem Hrvatske dobromisljačke legije protiv boljševizma skuplja svoje najbolje drugove i javlja se 1941. u tu postrojbu. Pun vjere, ali svjestan vrlo težke borbe, koja stoji pred njim, pod zastavom iz 1848., koju je kao zastavnik nosio njegov đed Nikola, odlazi na Iztočno bojište.

S Kojakovićem kreću na Iztok: Baldun, Vicko; Guglić, Jakov; Lučić, Jakov; Kolendić, Ivo; Kolendić, Stjepo; Kraljić, Ivo; Kristović, Miše; Kulišić, Andrija; Matić, Ante;

Nadramija, Nedjeljko; Nadramija-Zlošilo, Paško; Setalo, Andrija; Turčinović, Andrija; Turčinović, Ilija; Vlašić, Petar.

Zapravo, s njim zajedno prijavila su se 23 momka, ali je vojna komisija prihvatala samo 16.

Naknadno, kao dopuna, pridružio se legendi u sljedećoj godini Prskalo Jozo...

Osim Pere Kojakovića na Iztočnom bojištu poginuli su ili nestali: Baldun, Kolendić Ivo i Stjepo, Kraljić, Kristović, Nadramija-Zlošilo i Turčinović Ilija. Povratak "Vražje divizije" u domovinu, Kulišić, Matić, Nadramija Nedjeljko, Vlašić i Prskalo ubijeni



Pero Kojaković

su nakon rata od komunističkih vlasti, a ostali su, manje ili više, uz progon i šikaniranje umrli. Danas je, vjerojatno, živ samo Gugić negdje u Njemačkoj.

Kojakoviću je bilo ponuđeno 1941. da zauzme određenu političku dužnost. On to odbija i ne ostavlja svoje drugove, koje je poveo u borbu protiv boljševizma.

Na bojištu je bio ranjen, pa dolazi na dopust kući, gdje ga čekaju roditelji i vjerna žena. Tu boravi jedno kraće vrijeme i, ne govorči o svojim ranama, vraća se prije vremena na nastavak borbe. Za vrijeme tog kratkog boravka, održao je predavanje u Gradskoj kavani u Dubrovniku pod nazivom "Hrvati na Iztočnom bojištu".

Ponovno mu je i tada ponuđeno da ostane u domovini, ali on to opet odbija i odlazi na bojište. Uključuje se u borbu za Stalingrad, gdje kao izviđač pogiba 5. rujna 1942. kod Nižje Perokopke. Pero Kojaković na temeljima kršćanskog idealizma i državotvorne ideje gradi svoj životni pogled na svijet. Zato ga rese duboki osjećaji za žrtvu i samoprijegor, rodoljublje, poštjenje, pravednost i ljubav za obitelj.

Kao legionar, kroz relativno kratko vrijeme od godine dana, sve to izražava kroz brojne pjesme, koje je napisao.

Neovisno o njihovoj književnoj vrijednosti, one su pokušaj da se ovjekovječi ono najljepše što je nosio u svojoj duši, a često

da se oduži svojim palim drugovima. Tako u pjesmi "Ustajte" kaže:

Ustajte, braćo, drugovi naši,
Napred pod barjak svet!
Što će nam kuća, rodbina, žena,
Kad bi zavladao boljševik klet?

Europe ciele vitezovi mladi
Prezreli samu su smrt
Kulturu braneč', naciju svoju,
Što dušman htio bi strt.

Potoci krvi već su potekli,
Strašan bije se boj;
I Hrvat sada borit' se mora
Dajući udio svoj!

Uvlek je Hrvat branio pravo,
A zar da sada ne,
Kada je stek'o državu svoju,
Slobodu, pravo i sve?

On tu na predizidu kršćanstva poziva na borbu protiv boljševizma i vidi slobodu svog naroda uz uvjet da se pobijedi opće zlo, koje prijeti Europi.

Zbirka jednog dijela njegovih pjesama izdana je 1943. u Dubrovniku. Sve one vrve s onim osjećajima, koje je on nosio kao ideal svog života.

Kroz te pjesme provlači ideje Gundulićevih stihova:

"Sva zlata, sva srebra, svi ljudski životi
ne mogu bit platna tvoj čistoj ljepoti".

Odbacuje želju za vlašću, bogatstvom, zlatom i cijeni samo duhovna dobra.

Od svojih poginulih drugova opršta se pjesmom "Na grobovima drugara".

Na grobovima drugara

Da, drugari mladi naši, vaše oči nikad više
Ne će vidjet rodne grude: ni slavonskih lijeplih ravnih
Ni bosanskih kršnih šuma ni zagorske pune kleti;
Hercegovskih oštreljih krša, ni Velebit gdje je sveti!

Plavo more svoje sine više nikad vidjetе ne će,
Da po njemu jedre, plove ni slušat im tople pjesme!
Mnogi ste otišli amo, a da majka nije znala,
Jer starija jedan majka, Domovina, vas je zvala.

Da, domaja sve je zvala, jer crvena avet pusta
Otetij joj htjede ono, po čemu je nama sveta.
Otišli ste rado tam, gdje se lomi težka sila,
Da branite vi kulturu, novi klanac Termopila.

Mjesto kite liepog cvjeća, kojeg ovdje nigdje nema,
Da vam resi vaše grobe, a htijući neki spomen
Ne rušeći mir vam sveti drug iz borba vam se javlja:
Par stihova ovih skromnih mjesto cvjeća na grob stavljaju -

Jer sve cvjeće brzo vene, i vjetar ga svaki nosi -
Nek bi onim u domaćoj spomen na vas bio veći.
Tko to stavlja, nek se kaže: sa tim ime više zlati -
Ime mu se znati ne će, nek ostane nepoznat!

Znade vaše zadnje riječi i poruku zadnju rodu;
U stihove mjesto cvjeća on to svija, na grob stavljaju:
Pozdrav isti, što je bio termopilskoj hrabroj straži:
"Izvršimo svoju dužnost; Domovini, stranče, kaži!"

Navedena pjesma u prvoj kitici govori o sinovima iz svih hrvatskih krajeva, koji se zajednički bore za određene ideale ostavivši ljepote svojeg kraja.

To rade, kako bi zaustavili najezdu prepoznati-jivog zla za europsku civilizaciju.

Na žalost, Europa nije nikada htjela to priznati i odužiti se hrvatskom narodu za njezinu obranu.

Za sva svoja nastojanja i žrtvu od nikog ništa ne traži donekle prezirući one, koji su oportunisti u našoj životnoj i nacionalnoj borbi, pa u jednoj nezavršenoj



Pero Kojaković

noj pjesmi kaže:

"Nek nas zato cijene mnogi, da smo lude,

Nek je sretan narod; nama kako bude!"

Svojoj ljubljenoj ženi u oproštajnom pismu, neposredno pred pogibijom, govori o prolaznosti tijela, a vječnosti duha i nuda se da će se vidjeti na drugom svijetu. Moli je da mu oprosti što ju je prije vremena ostavio. Kaže da mu je zadnja misao života Ona i Domovina. Nastavlja "tebi ljubljena moja ženo, tebi ostavljam ono, što najvećma voliš: poštenu uspomenu, da si imala muža kojeg si znala da žrtvuješ za državnog poglavara i Hrvatsku. Ti si mi bila idealom kroz život: ostani i nadalje mojim idealom!".

Pismo završava riječima:

"Neka narod zna, kako se daju žrtve za dobro; ne primaj od nikoga sažaljenja; kaži svima neka se raduju s tobom!

Kaže: Zbogom državnom poglavaru i Hrvatskoj!

Eto, Zupa Dubrovačka (posebno župa Mandaljena) tim namjeravanim znanstvenim sastankom ovjekovjećuje skupinu hrabrih i rodoljubivih vitezova, a pogotovo njihovog prvaka i nacionalnog borca Peru Kojakovića, koji je uzor i putokaz mладимa, da bi znali kako se težko sticala sloboda.

Oni tu slobodu trebaju na svaki način čuvati, braniti i zemlju izgrađivati da bi hrvatski narod učinili sretnim i ostvarili njegove ideale. Neka je uživaju i prenesu baklju slobode i hrabrosti na nadolazeće naraštaje!

Dr. Augustin FRANIĆ

U SPOMEN ZVONIMIRU LOVŠINU 1925. - 1997.

Dana 27.05.1997. g. nakon kratke i težke bolesti u Popovači preminuo je ZVONIMIR LOVŠIN, dočastnik hrvatskog zrakoplovstva, koji je 28.05. pokopan u Stružcu.

Roden je 5.11.1925. u Modriči, BiH, od oca Martina i majke Lucije rođ. Dujmović.

Svoje djetinjstvo, s još četiri brata i jednom sestrom, proživio je u čestitoj hrvatskoj kataličkoj obitelji u Banja Luci.

Kao mladić, u sedamnaest godina, krajem lipnja 1942. upisao se u dvogodišnju zrakoplovnu dočastničku školu u Petrovaradinu, koju s uspjehom završava u činu vodnika.

Krajem jeseni 1944. zrakoplovni vodnik Zvonimir Lovšin s novim na-raštajem pitomaca prelazi iz Petrovaradina u Zagreb u postrojbu "Prve padobranske lovačke bojne" s kojom tijekom zime i ranih proljeća (1944./1945.) ima u Moslavini više okršaja i jednu veću borbu kod Čazme.

U početku mjeseca svibnja (7) povlači se sa svojom postrojbom prema Sloveniji i Austriji kada je u Bleiburgu 15.05.45. zarobljen.

U koloni zarobljenika prema Mariboru sastaje se sa svojim starijim bratom Antonom, časnikom II. Jurišne bojne iz Zagreba, koji je ubijen u Mariboru.

Križni put prošao je od Maribora preko Zagreba, Osijeka, Našica, Požege i Petrovaradina sve do 6.08.1945. kada je u Vršcu pušten iz logora i vratio se u Banja Luku.

Dne 1.11.1945. uhitila ga je OZNA i po Vojnom судu u Banja Luci osuđen je na sedam godina zatvora i gubitak građanskih prava zbog sudjelovanja u hrvatskoj vojsci kao dočastnik.

Nakon izdržane kazne od 6 god. u zatvorima Stolac i Zenici, pušten je na uvjetnu slobodu dne 28.11.1951.

Krajem 1951. (27.12.) stupa u brak sa Silvestrinom r. Kovač, koju je upoznao u zatvoru u Zenici, gdje je također radi hrvatstva odležala godinu i pol dana.

U Banja Luci je radio kao tvornički radnik i uz svu težinu života u braku odgojili su i odhranili četvero djece (3 kćeri i 1 sin). Nakon "Oluje" u kolovozu 1995., Zvonimir Lovšin s obitelji je protjeran iz Banja Luke. On se sa suprugom smjestio u Stružcu, a djeca se sa svojim obiteljima razisila na sve strane.

Za svoju odanost domovini Hrvatskoj, vodniku Zvonimиру Lovšinu dodijeljen je "Spomen znak" "Vojnički red trolista s križem kneza Višeslava", a od Vlade R.H. priznat mu je status političkog zatvorenika.

Nakon progona iz Banja Luke i dolaska u Hrvatsku, Zvonimir Lovšin učlanio se u društvo ratnih veterana Hrvatske "Hrvatski domobran" ogranač Zagreb i u "Hrvatsko društvo političkih zatvorenika" podružnica Županije sićačko moslavacke.

Dragi Zvone, neka Ti je lahka ova hrvatska gruda, za koju si dao svoju mladost i toliko patio. Tvoji ratni veterani Hrvatske: Brdaric Branko iz Varaždina, Celcner Branko iz Slavonskog Broda i iz Zagreba: Bogdanić Vjekoslav, Dolinar Josip, Habjanović Marijan i Zlatko Krivanek.



Zvonimir Lovšin

LATIF-AGIN VILAJET

Ubojica od Muca do Vinagore Piše:

Zlatko TOMIČIĆ

Petar Gudić iz Muca živio je u vrijeme Prata u Zagrebu, odakle je obilato potpomagao partizane: novcem, lijekovima, pisaćim strojevima i priborom za pisanje. On je bio spasitelj grada Splita: osujetio je njemački plan za miniranje toga grada na taj način da je ukrao iz Njemačke vojne komande u Splitu tajne planove skrivene u blagajni, gdje su bile oznake mesta, koja su u Splitu minirana. Naznačene su bile sve žarišne točke. Planove je dostavio partizanima, koji su demontirali sve mine i tako je grad spašen od razaranja.

Nakon rata sreo ga je njegov mještanin Mato Gilić, koji je radio u OZNI. Petar Gudić bio je veoma bogat čovjek. Gilić ga je optužio, a da to zlodjelo ne bi izašlo na vidjelo, Gilić je Gudića uhvatio i zatvorio i u zatvor mu dostavio optužnicu s 13 točaka, od kojih je svaka povlačila smrtnu kaznu. Dakako, da je sve to bilo izmišljeno!

Prilikom sproveđenja za Split, uspio je pobjeći pratinji i uzeti torbu sa spisima i novcem i ostalim stvarima. Pobjegao je skočivši u zimskom kaputu s parobroda u more i preplivao na drugu stranu, nabavio auto s vozačem i utekao u Italiju. Odatile je svima višim institucijama, pa i Maršalatu, poslao po jedan primjerak optužnice i ostalih spisa. U Italiju je dobio odgovor na sve to i zajamčen mu je slobodan povratak u domovinu, bez ikakvih posljedica. Kada se vratio, bio je odmah uhićen i nekoliko puta izveden pred sud i osuđen. Mnogo puta je izveden pred sud jer je išao na ponovni postupak, ali su ga ipak na kraju osudili i to onolikoj koliko je sve to skupa s pritvorom trajalo, da ne bi imao pravo tražiti odštetu.

U mjesecu kolovozu 1947. našao se u sabirnom zatvoru u Šibeniku. Na upit prijatelja koliko još ima dana izdržati zatvora, rekao je, da ide sutra kući. Preko noći, tog istog dana, nestao je i zauvijek mu se zameo svaki trag.

U Sinju je godine 1947. jedan Hrvat po izdržavanju zatvorske kazne došao kući, a Šimun Dinarina iz Glavica određen je da ga ubije. Dobio je dva pištolja, dočekao ga i ustrijelio. Bilo je nekoliko očevidaca, koji su sa strahom promatrali taj čin. Ubojica je osuđen samo na tri godine robije i nakon kratkog vremena pušten iz kaznionice kući.

U Maloj Gori kod Vinagore u Hrvatskom zagorju živi Milan Jurek, koji je iz ustaša otisao u partizane. Po završetku rata, taj je partizan pokrao trgovinu u Vinagori i svu pokradenu robu stavio u podzemni bunker, uz jedan potok u šumi, na imanju svog susjeda. Uz ostalu robu, optužio je i nekoliko bačava svinjske masti i to isto stavio u bunker. Iz trgovine, koju je pokrao, odnio je sve, čak i police za robu, pa i kantu za smeće.

Ipak je nešto ostavio. Bila su to dva balonera, koja su bila obješena iza vrata, te ih nije zamijetio. Nakon što je pokrao trgovinu i pobjegao, prolazila su tuda dva siromaha, koji su vidjeli da je sve otvoreno - ušli su

unutra i našavši ona dva balonera, obukli ih i otišli. "Milicija" ih je ulovila i pretukla tereteći ih za cijelu pljačku. Osuđeni su bili svaki na po sedam godina tamnica.

Jurek je za veliki novac vozio ljudе preko granice i tajno ih prebacivao van i radi toga bio zatvoren u Okružnom zatvoru Karlovac, s kojeg je područja najviše ljudi priveo. Iz Karlovca je preko odvjetnika slao pismo bratu da svu robu što valja, koja je još ostala u podzemnom bunkeru, izvuče van, a da samo ostavi malo tkanine kakvu susjed ima na prozoru kao zastor. I da optuži susjeda kako je bio ustaški zločinac. Na temelju toga taj je susjed uhvaćen i zatvoren. U zatvoru su ga našli obješenog o prozor, a okno je bilo tako nisko, da je otkriven u klečećem stavu.

Samovojska i Samac

U Karlovac je prvih godina nakon II. svjetskog rata doveden Anton Samovojska, rodom iz Duge Rese, pod optužbom ubojstva. Bila su njih dvojica. Bježali su u inozemstvo, u Austriju. Bijeg nije uspio pa su uhićeni. Prigodom sproveđenja iz Slovenije ta su dvojica, Samovojska i njegov pajdaš ubili navodno pratioca "milicajca", uzeli mu revolver i vratile se kući, u Dugu Resu. Jedan je ostao kod kuće, a drugi, bio je to Samovojska, pobjegao je u Austriju nakon drugog pokušaja. Tamo se zadržao 7-8 godina, uposlio se. Ondje se i oženio, uzeo je za ženu kćer austrijskog policijskog inspektora. On se je sam želio vratiti i slao poruke u domovinu: da nije kriv, da je lažno optužen i slično, te da želi natrag doma i pitao hoće li moći slobodno doći i bez posljedica. Kada je dobio jamstvo i obećanje da će njegova stvar biti raščišćena, vratio se. Ali, u zao čas! Uzaptili su ga i osudili na 20 godina tamnice. Toliko je dobio i onaj drugi, što je ostao kod kuće.

Za vrijeme istrage u Karlovcu, njega je nagovarao Stevo Janjićić, šef kriminala SUP-a u Karlovcu, da će mu pomoći, ako on pomogne njima. Što je trebao raditi? Jasno - špijunirati za njih, za OZNU. Morao bi se vratiti u Austriju; kako on sve tamo poznaje, i hrvatske ustaše i slovenske bjelogardejce, mogao bi u tim kontaktima s njima biti za ove tu komunjare u Jugi koristan... Njih je najviše zanimalo jedan Slovenac, koji je za vrijeme rata bio zapovjednik Bijele garde u Sloveniji, a sad je bio glavni slovenski emigrant u Sloveniji, gdje je imao svoju tvornicu stakla.

Dogovor je bio ovakav. Kada Samovojska nađe tog Slovence, za njim će doći Oznaši i on će ih odvesti k njemu, pokazati im ga. A kada ga oni uhvate, da će njega, Samovojsku, pustiti na slobodu i oprostiti onih 20 godina robije. To im je bilo potrebno

zato što su ga oni pokušavali već nekoliko puta uloviti, ali im to nikada nije uspjelo. Slovenac je bio pametniji i svaki ih je put nadmudrio.

Kako bi cijela stvar bila što bolje prikrivena, kada Samovojska bude poslan u Austriju, oni će za njim izdati tjeralicu, da je utekao iz zatvora, da bi tako stvar bila uvjerljivija i da se dobro opravda pred onima u Austriji zašto se je opet vratio, da kaže kako je pobjegao i da nije došao kao izdajnik.

Cim su mu to predložili, kada je došao natrag u ţelju, tražio je od jednog zatvorenika savjet što da učini. Ovaj mu je odgovorio:

- S robije ţiv ikada, ali iz groba mrtav nikada!

I naveo mu je slučaj jednog ustaše iz Dalmacije, koji je nakon rata, kao i veliki broj drugih Hrvata, otišao u ţumu u križare; ali - s time da izda križare, a da sebe spasi... On ih je i izdao. OZNA je nakon toga uspjela pobiti križare. Njemu su, pak, smislili drugu plaću. Dobio je novi "zadatak": da ide u jednu ţumu noću i da čeka skriven tko će one noći proći puteljkom, koji su mu označili... A oni su otišli prije njega na to mjesto i kada je on naišao - ubili su ga iz zasjede. A za njegovu smrt optužili su križare, da su ga oni ubili zato što ih je izdao!

Samovojska je poslušao savjet i odbio njihov prijedlog. Po izdržavanju kazne u Lepoglavi, vraćao se je svojoj ţeni i djeci u Austriju, ali je na putu ubijen...

Takvih je slučajeva bilo nakon rata velik broj. Nu, ni ovih zadnjih godina nije nestao taj "stil rada".

Najbolji je primjer za to irig. Milivoj Samac. Taj je čovjek rođen u Šibeniku 1912. Od svršetka rata živio je u Splitu. Bio je po zanimanjima inženjer agronomije. Radio je u Zadružnom savezu kotara Split. Bio je neko vrijeme čak i predsjednik tog saveza. U vrijeme rata bio je u partizanima i član Komunističke partije, ali su ga isključili. Doživio je prometnu nesreću kod Omiša i otišao u invalidsku mirovinu. Bio je poliglot. Putovao je dosta van. Kao umirovljenik radio je za Union-Dalmaciju kao vodič za strance, a u Italiji je bio uposlen kod FAO. Ing. Samac bio je veoma voljen i poznat čovjek. Poznat je po svojoj otvorenosti, iskrenosti, bučnoj srdačnosti i optimističnom duhu.

Godine 1975., u srpnju, uhićen je i zatvoren na Rijeci. U rujnu se pročulo da je u zatvoru umro... Navodni razlog uhićenja bio je taj što su mu, kada je prelazio preko granice s Italijom, našli nekakve špijunske materijale. I da je tobože radio za jednu stranu silu. O tomu je govorila i kratka notica u novinama u vrijeme uhićenja. S njim da je navodno bio u svezi još jedan suradnik, ali da je taj, rekoše, uspio pobjeći.

Svima je bilo jasno da je ubijen u zatvoru. Zloglasni riječki zatvor zvan "Via Roma" (po bivšem nazivu ulice, u kojoj je bio zatvor u doba talijanskih fašista) progutao je još jednu žrtvu.

Da je smrt ing. Samca bila sumnjiva, vidjelo se i po tomu što njegovo obitelji nisu dali da vide mrtvo tijelo, što nisu izručili truplo i što je sprovod bio tajan i bez načnosti obitelji i ne zna se ni kada je ni gdje pokopan. A Samčevu suprugu zabranili su da nosi crninu za mužem.

Žalio ga je cijeli Split i okolica. Svima je ostao u posebnom sjećanju taj divni čovjek: visok, vitak, zgodan, drag i veoma inteligen-tan, a podrijetlom iz ugledne šibenske obitelji (otac mu je bio liječnik). Nitko nije sumnjao da je bila riječ o zločinu. A zašto? To bi sada trebalo istraživati. To bi mogao publicist Jozo Grbelja, koji je i sam Sibenčanin.

Na stupu sramote (Ciglana)

Bilo je proljeće 1948. Marko Perger bio je vlasnik ciglane u Bedekovčini. Osudili su ga na kaznu zatvora, a ciglana je bila konfiscirana. Odveli su ga u Staru Gradišku na izdržavanje kazne.

On je dao prijedlog upravi kaznionice da bi na zemljištu, 4 kilometra od Okučana prema Gradišći, što je bilo privatno vlasništvo, a konfiscirano i zvalo se **Pustara**, t.j. Vojnović salaš, sagradio ciglanu i proizvodio 12 milijuna komada opeke za jednu sezonu. Opeka je bila nužna za izgradnju u ratu porušene i uništene zemlje.

Kako naknadu za to - ako uspije - neka ga oslobođe daljnog izdržavanja kazne.

Uprrava je logora na to pristala. Određeno je 1200 osuđenika, koji su smješteni na pustari u barake. Odmah se počelo raditi na iskopu zemlje, pravljenju placeva za sušenje cigle, građenju šupa za spremu suhe opeke, gradnju 19 peći, od kojih je svaka mogla odjednom primiti 100 tisuća komada sirove opeke. Bilo je 19 stolova (t.j. "placeva"), a na svakom placu bilo je 13 osuđenika. Takva pojedina ekipa sastojala se od jednog **vodara**, tri **blatara**, dva **vozača**, dva **stampadora** i četiri **pičule** i jednog **placmajstora**.

Norma je bila 6 tisuća komada opeke na dan za jedan plac. Bilo je placeva, koji su se međusobno natjecali, kao na primjer Franjo Gips, pekar iz Zagreba, i još jedan na drvenom stolu, koji su uspijevali napraviti čak i po 12 tisuća komada opeke, a gdjekada i više.

Rad je bio kao i u svakoj drugoj ručnoj ciglani bez ikakvih strojeva (t.zv. poljska ciglana) uz "gerši-pogon", t.j. uz prehranu go-lim ječmom.

Rad je trajao sve dok se blato nije počelo uslijed studeni smrzavati jer je nastupilo zimsko doba. Proizvedeno je stvarno i više nego li je bilo zacrtano planom.

Zapovjednik radnog logora na ciglani bio je Slavko Družanić od Zadra. Logor je imao svoj vlastiti agregat za rasvjetu, vlastitu strazu, kuhinju, a sirova je hrana dolazila iz Stare Gradiške. Većina, pak, osuđenika, koja je radila na ciglani, došla je iz Lepoglave.

Kao i svagdje u nas u to doba, tako je i tu vladalo nasilje. Slavko bi Družanić nakon rada upadao u barake i izabirao svoje žrtve; odvodio ih u jednu štalju, gdje su bili tučeni i

zlostavljeni. Više bi puta netko bio vezan uza stup nasred kruga pod svjetlom cijelog noči, da ga grizu komarči, a osuđeniku se nije bilo moguće od njih braniti jer je bio vezan. Tih velikih komaraca iz močvare bilo je na milijarde. Osuđenik na stupu sramote trpio bi paklene muke.

Osuđenici bi moralni stražarima prati odjeću i rublje, pa je jednoć iz jedne stražarske bluze otpalo puce i radi tog puceta dotičnog su dobro prebili, čupali mu brkove, pa čak i ljevali naftu u usta; ona je inače služila za čišćenje oružja.

Malo je koja noć prošla, a da nije neka žrtva bila vezana za stup sramote na sredini kruga.

Jednog dana došlo je do preustrojbe na ciglani. Ako su bili skupa dva prijatelja, je-

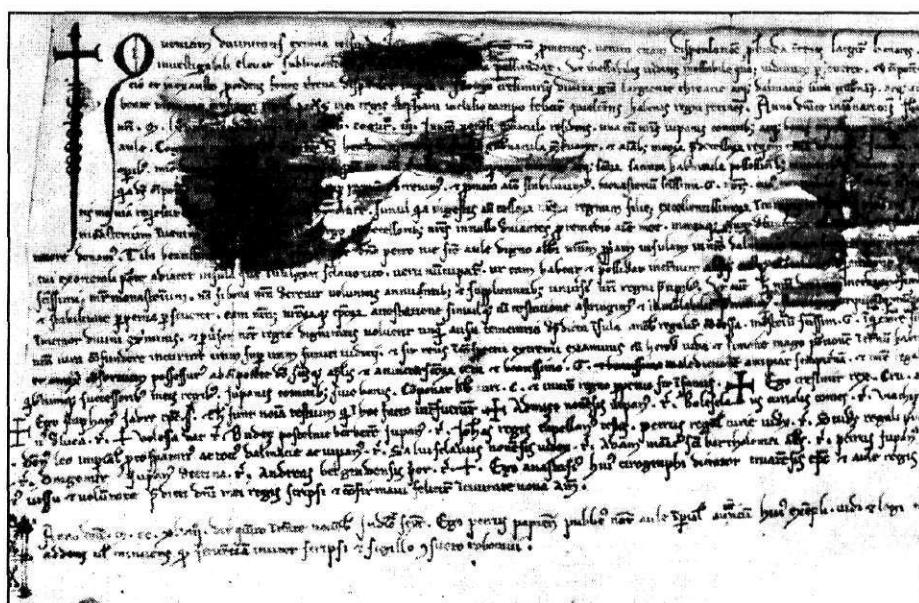
kom do Dvora na Uni, zatim redovitim vla-kom u Okučane. Iz Okučana do Stare Gradiške, 14 kilometara udaljenosti, išli su pješice sa svom prtljagom na sebi, koju je tko imao. Ti su kasnije svi uključeni na rad pri kopanju Lonjskog polja.

Rezolucija Informbiroa

(Progoni i nad hrvatskim komunistima)

Prvo su uništeni hrvatski ustaše, zatim haesesovci. Nakon haesesovaca došli su na red hrvatski komunisti. To je bilo 1948-1949. Počeo je progon takozvanih Informbirovaca. Golem broj ljudi zatvoren je, mučen i ubijen. Tu je Titova revolucija pojela najveći broj svoje djece.

U Rezoluciji Informbiroa komunističkih



Povelja hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. Velikog, kojom godine 1069. u hrvatskoj prijestolnici Ninu proglašuje »Mare nostrum« — t.j. Jadransko more hrvatskim.

dan je morao otici na jednu, a drugi na drugu stranu. Ako su bili skupa dva brata, i oni su se također moralni razdvojiti.

Jedan je ustroj krenuo kamionima, koji su najzad završili u Baranji, a drugi je stroy otišao u Staru Gradišku.

Nakon stanovitog vremena, otišlo je 300 osuđenika s 30 stražara, na čelu sa Slavkom Držanićem, u Dvor na Uni, t.j. u Petrovu Goru na sjeću šume pri šumskoj manipulaciji **Majdan**, koji je bio udaljen od Bosanskog Novog skoro cijeli dan vožnje šumskim vlakom.

I tu je znalo biti zlostavljanja. Mnogi bi po kazni noću iza baraka moralni krampati po brijezu, bez ikakve potrebe.

Prehrana je bila dobra samo u početku. Ali svakog dana bilo je sve gore: svakim novim danom obrok od 15 dekagrama slanine došao je na ništicu; umjesto toga davala se kockica masti, koja se otkidala od ranjeg začina u koti u.

To je trajalo oko 6 mjeseci. Odatle je otišla jedna skupina od 260 osuđenika za elektranu Novi Vinodolski, a 40 osuđenika ostalo je neko vrijeme raditi u šumi na sjeći drva. Ti su kasnije prebačeni šumskim vla-

partija SSSR-a, Poljske, Čehoslovačke, Bugarske, Madžarske, Rumunjske, Italije i Francuske, na sastanku u Bukureštu 28. lipnja 1948., osuđeni su jugoslavenska partija i državno vodstvo. Informbiro je stvoren 1947. Rezoluciji je prethodilo Staljinovo i Molotovljevo pismo od 27. ožujka 1948. Titovci su napadnuti kao sumnjivi marksisti, a državna politika Jugoslavije ocijenjena je kao negacija socijalizma i internacionalizma. Osuđena je činjenica daje Kompartiju Jugoslavije još uvek ilegalna odnosno polulegalna, a da u samoj partiji nema demokracije. Zatim je osuđena činjenica da većina CK nije izabrana nego kooptirana, a da samu partiju kontrolira ministarstvo državne sigurnosti.

Zatim je Jugoslaviju napao Matyas Rákosi, sekretar madžarske komunističke partije. Staljin brani dvojicu svojih glavnih ljudi: u Srbiji Sretena Živojovića, u Hrvatskoj Andriju Hebranga.

Staljin je u svom pismu od 4. svibnja pisao: "Mi smatramo daje u osnovi nepripravost i Politbiroa CK SKJ da časno prizna svoje greške i da ih savjesno ispravi leži pretjerana uobraženost jugoslavenskih

rukovodilaca. Njima se poslije postignutih uspjeha zavrjela glava, oni su se zanijeli i drže da im je more do koljena. Ne samo da su postali uobraženi, nego još i propovijedaju uobraženost, ne shvaćajući da uobraženost može upropastiti jugoslavenske rukovodioce.

Mi moramo nažalost konstatirati - nastavlja Staljin - da su jugoslavenski rukovodioce, koji ne pate od skromnosti i nastavljaju da se zanose svojim uspjesima (koji nisu baš veliki) predali zaboravu Lenjinovu uputu o potrebi skromnosti... Treba reći da zasluge i uspjesi, recimo komunističkih partija Poljske, Čehoslovačke, Madžarske, Rumunjske, Bugarske, Albanije nisu ništa manji nego zasluge i uspjesi jugoslavenske kompartije. Pa ipak se rukovodioce tih partija drže skromno i ne galame o svojim uspjesima, za razliku od jugoslavenskih rukovodilaca, koji su svima probili uši svojom pretjeranom hvalisavošću...

Treba također primjetiti - teklo je pismo osude dalje - da francuska i talijanska kompartija imaju pred revolucijom ne manje zasluga od jugoslavenske kompartije. A što francuska i talijanska kompartija imaju za sada manje uspjeha nego jugoslavenska kompartija, to ne razjašnjuje nekim osobitim kvalitetama jugoslavenske kompartije nego uglavnom time stoje poslije razbijanja štaba jugoslavenskih partizana od strane njemačkih padobranaca u trenutku kada je navodno oslobođiteljski pokret u Jugoslaviji proživiljavao tešku krizu, Sovjetska armija pritekla u pomoć jugoslavenskom narodu, razbila njemačke okupatore, oslobođila Beograd i tako stvorila uvjete nužne za dolazak komunističke partije na vlast. Na žalost, Sovjetska armija nije ukazala i nije mogla ukazati takvu pomoć francuskoj i talijanskoj kompartiji. Kad bi drugovi Tito i Kardelj uzeli u obzir tu okolnost kao neosporni fakat, oni bi manje galamili o svojim zaslugama i držali bi se pristojnije, skromnije..."

Tako je pisao Staljin.

CK KPJ uputio je 20. lipnja pismo zaslanjanju Informbiroa da oni neće doći na taj sastanak.

Rezolucija Informbiroa od 28. lipnja objavljena je prvo u praškom listu **Rude pravo** dne 29. lipnja 1948. Rezolucija je imala osam točaka.

U 1. točci govori se, da vodstvo KR Jugoslavije u osnovnim pitanjima vanjske i nutarne politike provodi neispravnu liniju koja je odstupanje od marksizma-lenjinizma.

U 2. točci govori se o provođenju neprijateljske politike KPJ prema Sovjetskom savezu i SKP (b). I da je njihova politika nacionalistička.

U 3. točci govori se da KPJ odstupa s pozicija radničke klase i razlazi se s marksističkom teorijom klase i klasne borbe, posebno u odnosu na selo i seljaštvo, te da jugoslavenska konцепција izražava gledanje, koja odgovaraju sitnoburžoaskim nacionalistima.

U 4. točci govori se da KPJ revidira marksističko-lenjinističko učenje o partiji, te

da se ta partija rasplinjuje u Narodnom frontu. To da ugrožava samu egzistenciju KPJ i skriva u sebi opasnost degeneracije jugoslavenske narodne republike.

U 5. točci govori se o birokratskom režimu u partiji, koji je štetan za život i razvoj KPJ, te da se to ogleda u nepoštivanju načela biranja, u nepostojanju kritike i samokritike, u vojničkim metodama vodstva, a te su metode slične onim metodama, koje je uvodio Trocki; Informbiro je mišljenja da se u KP ne može trpjeti takav sramotan, potpuno turski teroristički režim.

6. točka. Rukovodstvo je KPJ zbog svoje slavoljubivosti, megalomanije i uobraženosti odbilo ruku pomoćnicu ostalih partija, odbilo svaku kritiku i tako produbilo svoje partijske pogreške. U toj se točci napadaju i jugo-vode da su poduzeli u nutarnjoj politici demagoške ljevičarske mjerezakone i da je ta orientacija avanturistička i nemarksistička i da sve to služi za maskiranje njihova negativnog odnosa prema priznavanju svojih pogrešaka i prema njihovom poštenom ispravljanju.

7. točka. Predbacuje se vodstvu KPJ što je odbilo pribivati zasjedanju Informbiroa i to je prikazano kao nastojanje da izbjegne pravednu kritiku.

8. točka. Tu se iznaša sinteza svih ranijih optužbi i naglašuje da su šefovi KPJ prešli na pozicije nacionalizma, dakako jugonacionalizma, a da provode nacionalnu politiku prema pojedinim narodima u Jugoslaviji, posebno prema Hrvatima; drži se da će sve to dovesti do gubitka neovisnosti Jugoslavije.

Poziva se članstvo KPJ da izmijeni svoje vodstvo, u prvom redu tu se dakako misli na Tita.¹

Rezolucija Informbiroa objavljena je u jugoslavenskom tisku 29. lipnja 1948. Tito je priznao 1952. da ih je sve to strašno pogodilo, nu, pitanje je je li bio iskren.

U vrijeme Rezolucije Informbiroa usataška je politička emigracija ubacila u Hrvatsku, da digne ustank, jednog od svojih glavnih ljudi, Božidara Kavrana, koji je mislio, zajedno s ostalim istomišljenicima, da je Titov pad neminovan. U zemlju je tada ušlo i pohvatano oko stotinjak naoružanih ljudi. U to su vrijeme ušle u zemlju još neke skupine gerilaca, koje su imale za cilj oslobođenje Hrvatske. Do danas nije dokazano u sporazumu s kojim su posebnim službama tadašnjih velesila Kavran i ostali bili u sporazumu, pri pripremama i ulasku u zemlju.

Zapadni i istočni listovi pisali su da je bombardiran Bitolj, da je u Jugoslaviji proglašeno opsadno stanje, da je zabranjeno kretanje pučanstva bez posebne dozvole, da je u Jugoslavenskoj armiji došlo do pobune, da su se mnogobrojni Jugoslaveni, većinom slušači sovjetskih vojnih učilišta, izjasnili za Rezoluciju Informbiroa.

Istočne zemlje uveli su velik broj izvanrednih radio-emisija, u kojima je napadana Jugoslavija na veoma težak način.

Tito je svojedobno izjavio kako Staljin nije mogao shvatiti da je u KPJ zavladao

novi duh od 1937. A to je bilo vrijeme kada je upravo on došao za šefa KPJ.

Staljin je htio dokazati da su jugovići - nitko i ništa, nikogovići i plitki avanturisti, bez vrijednosti i težine.

Ana Pauker, ministrica vanjskih poslova Rumunske, izjavila je: "Likvidacija tog režima u Jugoslaviji jest pitanje života i smrti za Komunističku partiju Jugoslavije."

SSR i Jugoslavija bili su u ratu - iako tenkovi nisu prešli granicu. Nu, to se pripremalo: trebalo je doći do vojnog napadaja, kao što je svojedobno izložio jedan madžarski general, koji je otiašao u emigraciju nakon madžarske revolucije 1956. Počeli su odmah veliki pritisci: politički, gospodarski, špijunki, teroristički, promidžbeni i vojni. Poseban je bio pritisak na Jugoslavensku armiju.

Bijeg preko granice pokušali su general-major JA Branko Petričević, pukovnik Vladimir Dapčević i načelnik Jugoslavenskog general-štaba, general-pukovnik Arso Jovanović. Arso Jovanović tom je prigodom ubijen, Branko Petričević uhvaćen je na granici, bilo je to 7. kolovoza na jugoslavensko-rumunjskoj granici. Vladimir Dapčević uspio se vratiti u Beograd i, nakon dva tjedna, pokušao ponovno bijeg preko Madžarske, ali je uhvaćen dne 2. rujna 1948. i osuđen na dugogodišnju robiju. Navodno da i nije bilo tako, da je to bila lažna vijest, nu, ne znamo ni danas pravu istinu.

Uhićeni su i zatvoreni Sreten Žujović i Andrija Hebrang, koji je ubijen u zatvoru. Držalo se da je Andrija Hebrang najjači hrvatski komunist, dugo vremena sekretar CK KP Hrvatske, a kasnije savezni ministar za tešku industriju. Ni do danas se ne zna prava istina o sudbini Andrije Hebranga, iako je o njemu napisano više knjiga.

Glavne knjige o Hebrangu napisali su Mile Milatović, Ivan Supek i Zvonko Ivanković-Vonta. Milatović je o Hebrangu pisao veoma negativno, a u njegovu obranu digli su se kasnije Ivan Supek i Vonta. Bilo je iza toga još nekih knjiga, nu, ne znamo ni danas da li je ikada napisana prava istina o tom političaru, koji je smetao OZNI i Titu, a doći će valjda vrijeme da doznamo i zašto?

Ima u Hrvatskoj i danas još Hebrangovaca, hrvatskih protutitovaca koji tvrde da je Hebrang bio i hrvatski rodoljub. Oni sebe smatraju pravim bolješevicima dok Titovce ocjenjuju kao menješevike, trockiste, revisioniste i izdajice. Oni tvrde, da su hrvatski rodoljubi dok za Titovce kažu da su izdajice hrvatske ideje.

U to vrijeme, 1948.-49. Rusi su pisali o Titu i bratiji, svim njegovim vjernim Titovcima i Titicima, da se "trebaju pozvati na red fašistički nasilnici, koji su prekoračili sve granice". Također pišu 31. svibnja 1949. da "jugoslavenski antidemokratski režim progoni jugoslavenske patriote radi njihovih demokratskih i socijalističkih uvjerenja."

Radio-Moskva tada govorio: "Izdajničko rukovodstvo KPJ, da bi se održalo na vlasti, uvelo je u zemlju fašistički teror..."

U drugoj emisiji izoga Radio Moskvajavla, da "treba svrgnuti Titovu bandu..." jer

¹ Taj je čovjek imao više imena: Walter, Šapajev, Broz i Tito, no ne zna se koje mu je pravo!

da inače 'Jugoslavija ne će sačuvati svoj suverenitet i svoju samostalnost.'

Radonja Golubović pisao je u **Pravdi** i na Radio-Moskvi:

"Narodi Jugoslavije nisu se pomirili i nikada se ne će pomiriti s izdajom podle fašističke bande špijuna i ubojica, koji su se prevarom dograbili vlasti..."

Tada je počela i ekonomска blokada i diskriminacija. Raniji se ugovori ne poštaju i ne parafiraju. Ukupna razmjena iznosi je prema ugovorima 6.708 milijuna dinara, a nakon Rezolucije potpisano je još za 2.122 milijuna, ali gotovo ništa od toga nije bilo realizirano.

Rumunjska optužuje Jugoslaviju da je u njihovu zemlju pokušala ubaciti agente provokatore, špijune i fašistički promidžbeni materijal.

Manuilski je Jugoslaviju nazvao - "čudovišnom zemljom!"

Klement Vorošilov, potpredsjednik vlade SSSR-a, rekao je 22. kolovoza 1949: "Ti izdajnici socijalizma restauriraju u svojoj zemlji kapitalistički poredek, likvidiraju demokratske tekovine jugoslavenskih naroda i zavode u svojoj zemlji krvavi fašistički teror".

Nikolaj Bulganjin, potpredsjednik vlade SSSR-a, nazvao je 11. rujna 1949. Tita Jedom, a njegove pomagače zlobnim dezterima, koji su pretvorili Jugoslaviju u gestapovski zatvor.

Mihail Suslov, sekretar CK SKP (b), isto je tako rekao 3. prosinca 1949., da je Jugoslavija napustila demokraciju i prešla u fašistički tabor.

Vjačeslav Molotov, potpredsjednik vlade SSSR-a, prijeti se da će izdajničku Titovu kliku stići sramna sudbina zločinačkih namjama (21. prosinca 1949).

Nakon prve Rezolucije Informbiroa, u lipnju 1948., donesena je u studenom 1949. druga Rezolucija tog političkog tijela, koja je puno oštira od prve i gdje se otvoreno tvrdi da su Titovci fašisti: "prijeđel Titove klike u fašizam". U toj se Rezoluciji veli da "jugoslavenski upravljači demagoški i besramno obmanjuju narod da oni tobože grade socijalizam u Jugoslaviji" i da se "u Jugoslaviji učvrstio antikomunistički policijski režim fašističkog tipa".

Počeli su i pogranični incidenti, kojih je u samo dvije godine bilo 850. Na svim granicama: madžarskoj, rumunjskoj, albanskoj, bugarskoj stalno se pucalo, izazivalo. Puno je vojnika-graničara stradalo u tim okršajima. Svi su u ono doba mislili da je to sigurno početak novog rata, ali on nikada nije ostvaren.

JAZBINA (Od Gradiške do Golog i Grgura)

Jugoslavenski izvori uvijek rado spominju što je sve s njima bilo učinjeno, ali uvijek štete o tomu što su oni učinili s onima, koji nisu pristali uz Tita, koji se nisu mogli pomiriti s tim novim stanjem u zemlji. Do danas nije izašla niti jedna knjiga koja bi o tomu objektivno povjesno govorila; nikada nigdje nije spomenut broj zatvorenika i žrtava.

Ima ih, koji misle da taj broj i nije tako velik, ali je on u stvari bio golem. Nakon Rezolucije Informbiroa, kroz zatvore je prošlo 120 tisuća komunista. Od toga je na civile otpadalo oko 100 tisuća, dok je vojnih zatvorenika, većinom časnika, bilo oko 20 tisuća.

Svi su osuđeni na vremenske kazne od 2 do 20 godina zatvora; najveći broj bio je osuđen na 18 godina. Vojne krvice sudili su vojni sudovi, dok je civile studio ne sud, nego policija, što je bilo protuustavno. Na prijedlog javnog tužitelja, osumnjičeni su osuđeni od policije ili preko prekršajnih suđaca administrativno na t.zv. DKR (društveno-korisni rad). Često su bili mišljeni i sudci za prekršaje, dakle, sve je bilo posve protuzakonito.

Prvi logor za komuniste bio je u Staroj Gradiški. Svi informbirovci smješteni su u posebni odjel. Njemu je službeno bio dan od uprave i stalno u zapovijedima i spisma rabljen naziv - JAZBINA. Dakle, prostor za jazavce, lisice i vukove... A svi, koji su stanovali u Jazbini, nosili su teške daske oko vrata razne veličine (prema stupnju krivnje), na kojima su bili napisani razni uvredljivi natpisi.

Na primjer:

JAS SAM BANDIT - IZDAJICA - IME MI JE GAD - IZDAO SAM SVOJU ZEMLJU - TREBA ME UNIŠТИT - SVATKO ME IMA PRAVO UDARITI - JER SAM IZROD... I tako dalje.

Hrvatski komunisti u Gradišci su našli svoju braću Hrvate - preživele ustaše, koji su se tu nalazili od 1945. Ustanovili su s užasom da su te ljudi mučili i da ih i dalje muče na najstrašniji način. Puno ih je umiralo u okovima i u vodi do pojasa. Svi su bili tučeni i mučeni. Najviše su ih mučili glađu i hladnoćom - u Gradišci se na taj način mučili ljudi sve do današnjega dana.

Često su ubijani i na razne lukave načine. Na primjer ovako: jedno vrijeme ih izgladnjuju do krajnjih mogućnosti, a onda im udare kako dobru hranu - krepku i masnu, a to želudac i crijeva izglađnjelih robiša nije mogao podnijeti; umiralo ih je tako obično više od pola...

Sve te muke trebali su sada proći i hrvatski komunisti, pa i gore u nekim razdobljima.

Nakon Gradiške, bilo je za njih i drugih logora. Drugi logor bio je na dva otoka na Jadranu: Golom Otoku i Svetom Grguru. Na Svetom Grguru smjestili su vojne osuđenike, a na Goli civilne. Tu su bili izvrnuti najstrašnijem poniženju i sadističkom zlostavljanju. Morali su prenašati, bez ikakve potrebe, kamen s jedne strane otoka na drugu, vaditi pijesak iz mora, hlače su im vezali oko gležanja i nisu smjeli obavljati nuždu kao što to čovjek inače radi nego po sebi, u hlače. Ubojstva su bila svakodnevna. Na Svetom Grguru ubijeno je za kratko vrijeme oko 200 ljudi i to na najbrutalniji način: nožem u leđa ili toljagom po glavi. Na Golom ih je ubijeno oko jednu tisuću.

Mnogo je hrvatskih komunista bilo zatvoreno, mučeno i ubijano i u područnim zatvorima diljem cijele Hrvatske, kao i Jugoslavije.

Tako su bile dokrajčene sve tri glavne hrvatske stranke: ustaška, seljačka (HSS) i komunistička. Ustaška i komunistička bile su revolucionarne, seljačka je bila demokratska. Sve su te tri stranke uništene, rasprišene, a članstvo masakrirano. Prve su dvije uništene od 1945. do 1948., a 1948., nakon Rezolucije Informbiroa, uništena je i ona treća, jedina preostala, to jest komunistička, a to je bilo najvažnije, da se osvoji potpuna vlast nad Hrvatskom, jer je ta stranka bila pobjednička u ratu i jedina na vlasti nakon rata.

Uništena je i jedina prava glava tog pokreta: Andrija Hebrang. On je bio lažno optužen kao ustaški i gestapovski agent i ubijen u zatvoru, mučki, podlo, podmuklo, bez ikakvog suda i procesa. Za Hebrangom su slijedili i mnogi drugi: na stotine hrvatskih komunističkih vođa smijenjeno je sa svojih položaja i zatvoreno ili ubijeno. Dok je Hebrang još bio živ, u Hrvatskoj su vladali hrvatski komunisti, a nakon njega je započela tuđa diktatura, uz pomoć naših izdajnika. To je bio pravi početak velikosrpske policijske strahovlade Aleksandra Rankovića, šefa jugoslavenske tajne policije. Ranković je zavladao tek nakon što je nestalo Hebranga, no drug "Leka" to nije mogao, da mu to nije omogućio i blagoslovio Broz zvani prvo Walter, poslije Tito.

Veoma je puno hrvatskih komunista skinuto s položaja i isključeno iz partije u to vrijeme, iako se uopće nisu bili izjasnili za Rezoluciju Informbiroa; ona je bila samo iskorištena, da se izbaciti iz političkog vodstva što više Hrvata i da zavladaju Srbi, uz hrvatske kvisluge.

Tragedija se Hrvatske nastavljala; išlo se k njezinom potpunom uništenju. Uvijek se govorio o staljinizmu, kao najvećoj nevolji i da je prekid sa Staljinom bio tobožje spas od Apokalipse, nu, za hrvatski narod titozam je bio mnogo veća nevolja. On je Hrvatima zaprijetio posvemašnjim smakom.

Nasilje nad hrvatskim narodom nastavilo se nakon 1948. još žeće i to nad pripadnicima svih političkih skupina i staleža; ono nije nikada prestajalo. Zatvori su uvijek bili puni i mučionice krvave, a krvnici sretni i zadovoljni i punih ruku posla. Glavna je u tom poslu bila tajna policija, koja se prvo zvala OZNA, zatim UDBA, fantastična mješavina GPU-a i Gestapo-a, kao što je jugoslavenski politički sustav bio mješavina onoga najgorega iz komunizma i staljinizma.

Zapad je taj krvavi i okrutni režim ne samo podržavao, nego i slavio kao demokratski i humanistički. Anketa, koju bi načinila neka međunarodna komisija, a koja bi bila provedena nad svim političkim osuđenicima same Stare Gradiške, nad sužnjima, koji su prošli kroz to mučilište od 1945. do 1980. dala bi sasvim drugu sliku. Jer ta je kaznionica uistinu bila pakao na zemlji. To znaju svi, koji su ušli u taj ludi lazaret.

(Nastavlja se)

O DODJELI ODLIČJA

U proljeće prošle godine, Ured Predsjednika, Odjel za odlikovanja i priznanja, zatražio je od HDPZ-a prijedlog za odlikovanje zaslužnih članova, bivših političkih zatvorenika.

Društvo je, nemajući drugih mogućnosti, odredilo da kriterij bude pet i više godina izdržane robije i iznimno zalaganje u Družtvu. Iz množtva su izabrani, na prijedlog svojih podružnica, tek neki (iz bojazni da ne bude previše) i proslijeđeni Odjelu za odlikovanja i



Red Stjepana Radića

priznanja početkom svibnja 1996. Skromni u predlaganju, bivši politički zatvorenici očekivali su, prema obećanjima, odlikovanje svih predloženih. Iznenadenje su donijele "Narodne novine". Rješavali su se rebusi i odgonetavalo zašto je odlikованo tek 10-tak posto predloženih. U Družtvu se lagano podigla temperatura; kako je moguće da dugogodišnji robijaš, koji nije sudionik drugoga svjetskog rata, ali je u doba boljševičkog ludila, kao student prava organizirao antikomunistički odpor i zbog toga sudjen, ne bude odlikovan, a odlikovan je, pak, drugi, koji je 1971. puno manje kažnjen, iako su oba predložena.

Koji su kriteriji, ako nisu predlagateljevi?

Baca li se možda "kost", želeti izazvati pomutnju u Družvu političkih zatvorenika, ili većina još uvijek nije podobna?

Na prijemu kod Predsjednika Republike problem je razsvijetljen.

Odluka je Predsjednika Države da odlikuje sve predložene.

Ove je godine opet Družvo pozvano nadopuniti prijedloge. Višekratno smo bili na razgovorima.

Ovog se puta i prije "Narodnih novina" znalo za "kočničara", koji je isti kao i prošle godine.

I opet je, od 326 predloženih, po istom kriteriju kao i prošle godine, odlikованo samo 30 robijaša. Sada je robijašima sve puno jasnije.

Ni u ovom popisu odlikovanih nema onih, koji su neposredno nakon drugoga svjetskog rata, u onim strašnim uvjetima, robijali za Hrvatsku.

Gurnuti na marginu na svim stranama, bez dostaone naknade za svoju žrtvu i, za razliku od svojih progonačnika, s tako niskim primanjima da nisu u stanju podmiriti svoje civilizacijske potrebe, postavljamo pitanje: Je li trebalo ponovo poniziti žrtve i na ovaj način?

Jure KNEZOVIĆ

NAD OTVORENIM GROBOM VINKA LOGARUŠIĆA

Dragi roditelji, sestre, braćo, šogorice, šogori, nećakinje, nećaci, svi rođaci, prijatelji, štovatelji i poznanici Vinka Logarušića,

Još prije mjesec dana nitko od svih nas ovdje nazočnih ni pomisli ni mogao da će nas tragedija starogrčkih razmijera danas dovesti na ovo groblje. A ipak, nije ovo ružan san: ovo je stvarnost, baš kao što su stvarne bile sve Vinkove ovozemaljske patnje, tragedije i tuge. Njegova sudsina je, zapravo, sudsina **STVARNIH** hrvatskih, i ne samo hrvatskih, emigranata.

A o životima i smrtilima dugogodišnjih emigranata stoljećima su pisali pjesnici. Dante je pjevao o "gorčini tuđega kruha" i o umoru, koji okrutno i svakodnevno ubija prognanike dok hodaju cestama tuđih gradova; W. B. Yeats pričao je "o usamljenosti i bolu" emigranata, ljudi "koji su svijetom prošli kao vjetrovi", za koje se često "krvnikov konopac pleo". Nač je Matoš znao, da emigrante nerijedko "na daleke putove nije zvao život nego smrt".

Vinkova sudsina bila je baš takva: kako je samo godinama njegov emigrantski kruh bio nadasive gorak; koliko je samo tisuća i tisuća kilometara propotovao diljem kugle zemaljske, kako bi pokušao pomoći njegovu malom, stoljećima ponižavanom narodu. Godinama je Vinko živio u "osamljenosti i bolu" kakve ni Yeats nije pronalazio u životima svojih tragičnih junaka.

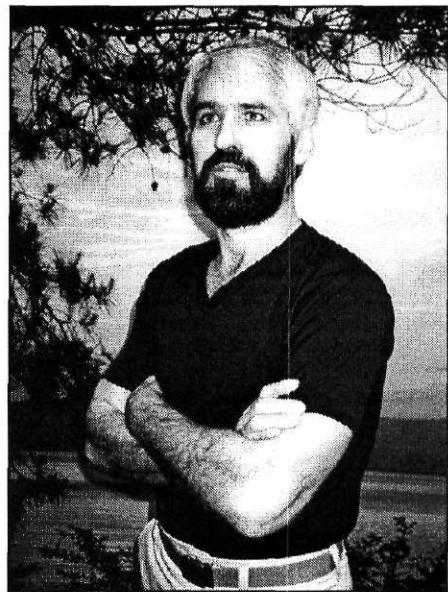
I Vinkovi zadnji dani u ovoj dolini suza bili su točno onakvi, kakvim ih je već davno vidio Matoš: težko bolestna, poluparalizirana, na daleki put iz Clevelandala u Zagreb "nije ga zvao život nego smrt". U Hrvatsku, za koju je cijelog života živio i kojoj je toliko dao, nije se, prvi put nakon skoro 3 desetljeća, vratio kako bi u njoj živio, nego kako bi u njoj umro. Pa ipak je, ugledavši Zagreb, bio silno sretan.

Ne znam hoće li o Vinkovu životu, o njegovu zadnjem putovanju i o njegovoj smrti ikada išta pisati u knjigama hrvatske povijesti. Siguran sam, međutim, da će o sanjarima, njemu sličnima, jednoga dana pisati pjesnici kad konačno nastave ondje, gdje je stao Matoš, pjesnik, koji je uvjeravao da "dok je srca bit će i Kroacije".

Prije neupuna dva desetljeća, jednog zaplakanog listopadskog dana u Parizu sjećao sam se godina, u kojima su u jednu, tada ratom uništavanu, europsku zemlju, u tridesetim godinama ovog tragičnog stoljeća, putovali "svi pisci osim Shakespearea" (kako je jedan od njih kasnije pisao). Učinilo mi se godine Gosподnje 1978. da su na pokop Vinkova prijatelja Brune Bušića došli "svi hrvatski emigranti osim Matoša".

Danas mi se čini da su Vinka tijekom zadnja 3 tjedna u američkoj bolnici i danas na miragojskom groblju posjetili "svi njegovi prijatelji osim Brune Bušića". A i Bruno bi, dobro to znadu i Brunini i Vinkovi prijatelji, da je doživio ove dane, sigurno bio ovdje. Jer: Bruno, vjerojatno najveći sanjar među hrvatskim intelektualcima ovoga stoljeća, cijenio je, prije i iznad svega, sanjare, idealiste, poštene i ljudi velikog srca. A Vinko je bio baš takav.

Razmišlja sam često ovih dana o jednoj davnoj londonskoj noći, u kojoj su dva hrvatska emigranta razgovarali o sjećanjima, možda najvećeg pjesnika emigranta, političkih zatvorenika i sanjara, Ircu W. B. Yeatsu, zapi-



Vinko Logarušić (1946. - 1997.)

sanim u njegovoj "Autobiografiji". Iz Londona 1978., u davno i zauvijek nestalo vrijeme s kraja 19. stoljeća, hrvatske emigrante, Brunu Bušiću i njegova deset godina mlađeg prijatelja, vratile su sljedeće Yeatsove riječi:

"Tijekom londonskog sastanka primijetio sam čovjeka srednjih godina, koji je za trenutak ušao u prostoriju za sastanke, progovorio nekoliko riječi s tajnikom, na stol stavio 3 ili 4 šilinga, te napustio prostoriju. Saznao sam kasnije da je to bio profesor u jednoj irskoj školi u Londonu, koji se u najranijoj mladosti zakleo da neće ni piti ni pušiti, te da će sve tako uštedene novce, redovito svakog tjedna, davati za irsku borbu."

Veliki je pjesnik drugdje, u stihovima pokušavao "vratiti sat natrag", kako bi se ponovno mogao diviti idealizmu davnih sanjara.

Bruno je znao, da se ne treba vraćati u daleku prošlost kako bi vidio takve **hrvatske** sanjare: imao ih je među suvremenicima.

Nabrajajući ih i one londonske noći među prvima je, dakako, spomenuo baš Vinko Logarušića. Imala je hrvatska emigracija, tijekom svih dugih olovnih desetljeća, u godinama u kojima hrvatstvo još nije bilo "dobro plaćena profesijska", što je kasnije postalo, i hrabrih i mudrih ljudi i idealista i sanjara: onih, koji su za sebe tek najmanji minimum ostavljali; sve drugo su - kao Yeatsov profesor Irskoj - davali Hrvatskoj. Pa ipak ih je veoma malo bilo onakvih kakav je bio Vinko Logarušić: premda je, onako mlad, jak i spretan, zarađivao više od mnogih drugih Hrvata u Americi, nikada nije imao ni velike kuće, ni skupog automobila, ni

debele štedne knjižice. Sve je davao za hrvatsku borbu. Tako je, tek jedan primjer, i stan Brune Bušića u Londonu i kasnije njegov grob i spomenik u Parizu, u najvećem dijelu, platio baš Vinko, "Rosa", kako ga je Bruno znao zvati. I nije on Hrvatsku pomagao tek novcima: putovao je, hrabrio ustrašene, poticao lijene, priateljavao je s drugim idealistima i romantičarima.

Iza zvierskog atentata, kojim su čuvari jugoboljševičkog mrakobijesa, pucajući u Brunino srce i u Brunin mozak, pokušali simbolički ubiti i Hrvatsku, dolaze i olovne i težke godine i za Bruninu prijatelja Vinka: ostatak sedamdesetih pratila ga je bezkrajna emigrantska tuga. A nerijetko, kako napisa Pjesnik, "prevelika patnja može srce u kamen pretvoriti". Tijekom osamdesetih ležao je u zatvorima države koja je, i prije i tada, premda svugdje voli pričati o svom slobodarstvu, na sve moguće načine pomagala zločinačku Jugoslaviju. I devedesete je Vinko morao živjeti u tuđini, budući mu nije bilo dopušteno otici iz Amerike. Dopustili su mu vratiti se u Hrvatsku tek onda, kad je svakom postalo jasno da Vinka, težko bolestnog, više na "daleka putovanja ne može zvati život nego smrt".

U Hrvatskoj, najdražoj mu zemlji na kugli zemaljskoj, živio je tek 3 dana nakon konačnog, toliko puta sanjanog, povratka. Umro je u svibnju, mjesecu koji, čini mi se, baš kao i listopad donosi smrt hrvatskim emigrantima. Baš danas u Hercegovini, u selu Radišći, pokopan je dugogodišnji hrvatski emigrant, Drago Ereš.

Sto, na kraju, reći u ovom velikom, starom groblju, u groblju od kojeg, dakako, ima mnogo i većih i starijih? U jednom od njih leži Vinkov prijatelj, suborac i heroj Bruno Bušić... Doista, što reći na kraju? Ne postoje, dakako, prave i dostatno primjerene riječi. Možda bi se stoga, valjalo sjetiti starog groblja u današnjoj Libiji, u kojem je nekoč nad jednim starim grobom stajao nadpis: Ja, zapovednik jedne rimske legije, putovao sam svjetom, borio se, pobjeđivao, te razmišljao o životu i smrti.

Na kraju sam došao do uvjerenja da u životu postoje tek dvije stvari, koje nešto znače: jedna je moć, druga je ljubav. Na žalost, nitko ne može imati obadvoje."

Naš Vinko nikad nije u ovozemaljskom životu imao moć. Imao je, zato, ljubav: ljubav prama Hrvatskoj, ljubav prama svojoj obitelji, ljubav prama pravdi, ljubav prama slobodi. A i danas ga, evo, grli ljubav njegove obitelji, prijatelja, štovatelja, poznanika i svih moralnih ljudi, koji su išta čuli o njegovu idealizmu, poštenju, težkom životu i o tragičnom kraju.

Za nekoliko minuta zagrlit će ga zauvijek, kao majka dijeti, zemlja ovog hrvatskog groblja. A prvi susjed u groblju bit će mu vukovarski heroj, Siniša Glavašević. Sudbina ga je tako zauvijek i grobovima povezala s dva velika hrvatska novinara - mučenika: s Brunom Bušićem i Sinišom Glavaševićem, najhrabrijim među najhrabrijima, ljudima koji se ni u najopasnijim situacijama nisu plašili "zategnuti luk i reći istinu".

Odmara, prijatelju Vinko, u ovoj hrvatskoj zemlji, za koju si se cijelog života borio i kojoj si do kraja ostao vjeran. Tvoje, pak, najmilije, te sve nas, koji smo te poznавali, tješit će spoznaja da Hrvatska, koja čuva grobove svojih mučenika, nikada više neće mirovati ponizena.

Zbogom, prijatelju Vinko, i neka te miluje zemlja ovoga velikog hrvatskog groblja...

Mnjenja i razsudbe

VODIMO RAČUNA O ISTINI!

Svake je hvale vrijedan poziv Uredništva "Političkog zatvorenika", upravljen svima, koji mogu svjedočiti o stradanjima Hrvata od 1918. do 1990. godine. Puno je toga još nepoznato, a mnoge će važne pojedinosti biti zauvijek zaboravljene, ako ih ne zabilježe sudionici i očeviđaci.

Treba, međutim, voditi računa o tomu, da se neke stvari zaboravljaju, pa se često dogodi da pisac nesvestno krivo prikaže određeni događaj. S obzirom da je zaboravljanje prirođen proces, vjerujem, da se nitko ne će naljutiti, ako ga se upozori na propust ili netočnost. Svakako nam je svima u interesu, da se utvrdi istina.

Na uredniku je velika odgovornost, da članak uvrsti ili ga odbaci. Sâm ga ne smije mijenjati, a jednak tako, ne bi ga smio objaviti, ako opisani događaj ne odgovara istini.

Primjera radi, u jednom od predhodnih brojeva našega lista, objavljeno je da su nas parti-zani od Celja do Zidanog Mosta tjerali uz rijeku Dravu. To je previd ne samo pisca, nego i Uredništva, budući da je obćepoznato kako se ne može raditi o Dravi, nego o Savinji.

Bilo bi koristno, kad bi se o ovakvim i sličnim propustima u buduće više vodilo računa.

prof. Tihomil AUGUST

Uvaženi je prof. August uglavnom u pravu. Iz dana u dan događa nam se, da neki ljudi, koji bi htjeli biti "krunskim svjedocima", tvrde, recimo, da je Njemačka kapitulirala 6. svibnja 1945. Svakomu se može dogoditi previd, nu, pisac koji uzraje u takvim pro-mašajima, ne će biti uziman ozbiljno ni tamo, gdje govori istinu.

Nu, Uredništvo nema zadaču, niti može utvrđivati istinitost pojedinih svjedočanstava, budući da to spada na povjestnike, koji će se svjedočenjima služiti kao građom, tj. kao kameničićem u mozaiku. Time je, dakako, odgovornost onih, koji bilježe i objavljaju svoja sjećanja, još veća.

Daje Uredništvo i te kako svjestno problema, svjedoči činjenica, daje u predhodnim brojevima objavljeno više tekstova, u kojima se auktori pozivaju na kritičnost i nepristranost. Neka i ovo bude prilog u tom smjeru.

Ured.

NETOČNOSTI U RAZGOVORU S MARKOM VRDOLJAKOM

Molim Vas, da u listu "Politički zatvorenik", u odgovarajućoj rubrici, objavite moje reagiranje na tekst "Životni put Marka Vrdoljaka: Sve će jednom biti jučer", objavljen u rubrici "Svjedočenja" u spomenutom listu, broj 62, svibanj 1997., auktora Petra S. Ujevića.

On u ovom članku piše kako su prvi politički zatočenici na Golom Otoku 1956. bili Marko Vrdoljak i Baldo Čupić.

Prema mojim spoznajama, to nije istina. Prvi politički zatočenici Gologa Otoka bili su Hrvati iz občina Kiseljak, Kreševa, Fojnica i Visoko.

Naime, 1950. na spomenutim terenima dogodio se težak i tragičan događaj, kada je izdajom, što ja nisam kvalificiran šire obrazlagati, uhićen voda križara, časnik Brklačić, sa svojom skupinom križara. Iza tog slučaja uslijedila su skupna uhićenja žitelja ovih občina od strane UDBE iz Kiseljaka, Visokog i Sarajeva. Zbog skupnih uhićenja, UDBA nije imala vremena uhićene slati na redovita sudjenja u Okružni zatvor u Sarajevo, već ih je, po kratkom postupku, sa sudcima za prekršaje osudila po 26 mjeseci (a neke i 30 mjeseci) družveno koristnog rada. Muškarce mlađih godina, njih oko 35, uputila je u zatvor na Goli Otok (slučaj Zdravka Sesara iz Zagorica - općina Visoko, Ivana Filipovića iz Volujaka kod Kreševa i Ivana Markovića iz Kiseljaka, itd.). Muškarce starijih godina, njih oko 80, uputila je na prisilni rad u rudnik "Breza" u Brezi, a jedan dio na izgradnju pruge širokog kolosijeka Breza-Vareš.

Ista, ili slična tragedija, zadesila je i starije i mlađe žene ovog kraja. Njih oko 30 upućeno je na prisilni rad u zatvor "Kopanice" kod Brčkog.

Ivo BILAN

UZKRSNUO OD MRTVIH

Piše:

Željko MILEUSNIĆ

U broju 62. "Političkog zatvorenika", od mjeseca svibnja 1997., u rubrici "Svjedočenja", na stranici 29., gospodin Petar S. Ujević piše o životnom putu gosp. Marka Vrdoljaka i iznosi niz netočnosti, na koje moram odgovoriti, jer u dijelu teksta mene obtužuje za dio zle sudbine svog sugovornika.

Pokušat ću biti kratak, bar koliko je to moguće, pa spomenuti samo ključne točke sadržaja spomenutog intervjeta, i to dijela, koji se odnosi na mene osobno, ali i na neke druge netočne izjave gosp. Vrdoljaka, a koji se ne odnose na moju osobu.

Na pitanje: "Netko Vas je prokazao?", gosp. Marko Vrdoljak odgovara: "Da, bio sam prokazan. Netko me je od tih vojnika, s kojima sam se družio, prijavio. Dvojica od njih bili su i svjedoci na sudu."

Da bude stvar jasnija, neposredno prije toga g. Vrdoljak govori, da je vojsku služio u Foči, u disciplinskom bataljunu, te kako je u vojski oko sebe okupljaо ljudi, pričajući im o slobodi Hrvatske, jer se je osjećao kao među svojima, pa da je to bilo pomalo i naivno, jer je već na predhodno izdržanoj robiji stekao velika izkusiva.

Čovjek sa takovim izkustvom, da bi okupljaо oko sebe vojnike i govorio protiv tadašnjeg državnog ustroja, morao bi biti ili umno poremećen, ili ubačeni provokator, a što je nekolicina nas tada i predpostavljala.

Kada je Marko Vrdoljak ipak uhićen i odveden u sarajevski zatvor, uslijedila su preslušavanja povećeg broja vojnika iz naše postrojbe, a s kojima se je Marko Vrdoljak češće družio. Tada sam preslušavan i ja. I to nekoliko puta, kao i ostali vojnici, koji su pozivani na ta preslušavanja. Jedino što mogu tvrditi to je, da ja nisam gospodina Marka prijavio, a niti kasnije nisam nikada doznao tko je to učinio. Znam jedino to, da je "oficir KOS-a", koji me je preslušavao, vrlo dobro znao sve što je Vrdoljak među vojnicima govorio. Tu moju tvrdnju, koju ovđe iznosim, potvrdili su mi i neki drugi vojnici, koji su o tomu krišom međusobno razgovarali. Tu moram spomenuti, daje u izrazi traženo od mene, da potvrdim i neke navode iz pričanja Marka Vrdoljaka, koje on nije govorio, ili ne barem preda mnom. I ja sam to odbio potvrditi. To sam čuo i od nekih drugih vojnika, koji su postupili u izrazi jednako kao i ja. Izgleda, da se je gospodinu Vrdoljaku htio upakovati i veći paket, no što si ga je spremio sam. Na suđenje smo izvedeni kao svjedoci ja i još jedan vojnik, kojemu se imena više ne sjećam. Ostali nisu bili pozvani kao svjedoci, iako su u izrazi dali izjave gotovo identične našima. Pred postavljam, da je tako učinjeno baš zato, kako bi se među

njima prikrio i doušnik KOS-a, koji je Vrdoljaka i prijavio.

Normalno, da na samom suđenju nisam mogao promijeniti izkaz u korist obtuženoga, jer mi je još u izrazi jasno stavljeno do znanja, da bi se i sam u takovom slučaju mogao naći na obtuženičkoj klupi. Tim više, što sam i ja imao iza sebe staž političkog zatvorenika, dug četiri godine. Tako sam na suđenju potvrdio date izjave u izrazi, a one, koje sam u izrazi odbio potvrditi, na sudu me nisu ni pitali.

Razumljivo mi je da je gospodin Vrdoljak kivan na mene kao svjedoka na njegovu suđenju, ali bi ipak pošteno trebao sam sebi priznati, da je te naše zajedničke nevolje prouzročio sam.

Ja sam, po odsluženju vojnog roka i po povratku kući, o tomu pričao i nekim prijateljima, jer je to ipak u meni ostalo kao neka mora i nelagodnost.

Nu, u svoju priču gospodin Vrdoljak stavlja i niz netočnosti, pa čak, moram tako reći, i laži.

Tako navodi da ja nisam od obitelji imao nikoga. (?) Imao sam kod kuće u Karlovcu majku i mladega brata. Majka je poslije umrla, a brat mi je još živ i ima obitelj.

Navodi da sam homoseksualac. Ovakova odvratnost ne bi pala na pamet nikomu, tko me poznaje, a u Karlovcu me poznaje zaista velik broj ljudi. Osim toga, poznavao me je u Staroj Gradiški mnoštvo političkih zatvorenika, kojih je i danas još podosta živih. Svi oni znali su me kao mladića, koji je i inače svoju robiju časno izdržavao.

Zatim tvrdi da nisam Hrvat. Hrvat sam po ocu Ličaninu, pomorskom časniku, a kasnije nadsatniku III obkoparske bojne u Karlovcu i majci iz poznate hrvatske kataličke obitelji Rossi iz Kotora.

Toliko o meni!

Ovo što ću navesti dalje, nije ništa manje važno. Možda je još i važnije.

Navod, da je gospodin Marko Vrdoljak bio najmlađi robijaš po godinama starosti u Lepoglavi za sva vremena. "Nikad u toj kaznionici nije bilo mlađeg političkog zatvorenika od mene, a imao sam nepunih 19 godina starosti." Već to diskvalificira svu njegovu priču, jer ovđe ću navesti samo dva moja prijatelja iz Karlovca, koji su robovali u Lepoglavi kao sedamnaestogodišnjaci. To su bili Dragutin Dinter - Cico i Milan Pavelić. Obitelji im još žive u Karlovcu. Nu, takovih mlađih od gosp. Vrdoljaka mogao bih još mnogo nabrojiti, kada bi se dao malo truda.

Nakon odslužene robije, svi smo se (uglavnom) težko upošljavali. Nu, gosp.

se je Marko ipak uspio uposlit na filmu. Meni i mojim prijateljima, bivšim političkim zatvorenicima, bilo bi se nemoguće uposlit u "sredstvima javnog informiranja": novinarstvu, radiju, televiziji i filmu. Nu, kako bi, da bi, gosp. je Vrdoljak i tu radio, ni manje ni više, već kao organizator. I to vjerojatno najbolji, jer kao što sam reče, postigao je u toj struci sve što se je moglo postići.

Možda je Marko Vrdoljak imao i sreću, što su mu braća pomogla, da dođe raditi na film, ili, da mu bude ponuđeno paljenje baklje prigodom podizanja križa svim robijašima Golog Otoka kao "prvom hrvatskom robijašu nacionalistu" na tom mjestu. Gospodin Vrdoljak ne zna, da su naši robijaši - hrvatski nacionalisti - još 1950. otišli iz Stare Gradiške na Goli Otok pripremiti (podići) barake i urediti pristanište za IB-ovce, koji su 1951. tamo premješteni iz drugog odjela kaznionice Stara Gradiška.

Gospodin Marko Vrdoljak dolazi na 1. Kongres HDPZ-a u Zagrebu u Dom HV-a, ali tu konstatira, da članstvo čine mnogi kriminalci i od tada više ne dolazi u Družtvu.

Moja tvrdnja svodi se samo na to da 1. Kongres HDPZ-a nije nikada ni održan. Održan je 1. Sabor HDPZ-a i to ne u Domu HV-a (kuda je zalutao gosp. Vrdoljak), već u zgradici Ekonomskog fakulteta, gdje je prisustvovalo nešto preko 500 bivših političkih zatvorenika, a ne kriminalci. Tvrđnu, tko čini članstvo HDPZ-a, prepustam odgovornim ljudima iz čelninstva Družtva.

Godine 1992. gosp. Marka Vrdoljaka poziva Ministarstvo obrane radi ustrojstva Ureda za odnose s UN-om i EZ-om. Tu je dogurao do čina pukovnika. Tu je još i danas. To je lijepo. Nu, ako su tome predhodile (kao zasluge) ono nekoliko počupanih tulipana i protujugoslavenska, ili prohrvatska promičba u JNA, onda razumijem i one što govoraše: "Evo ga, ide pjevač". Razumijem i kompleks gosp. Marka, koji spominje.

Ja sam siromašni umirovljenik. Jedva vežem kraj s krajem. Imam tri nezaposlena sina i htio bih im pomoći. Nu, zato ne postajem sve manji i manji Hrvat.

I na kraju navodim posljednju rečenicu gospodina Marka Vrdoljaka: "Molio bih svakog dobromanjernog čovjeka, da ne zaboravi, da ne oprosti, ali da se nikada ne osvećuje."

Gospodine Marko, to upravo činite Vi. Osvećujete se (bez valjanog razloga) čovjeku, kojega ste držali mrtvim, misleći, taj se ne može braniti. Nu, ja sam uzkrsnuo upravo za to, da se obranim.

PREDSTAVA U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI

Politička scena u Primorsko-goranskoj županiji pretvorena je u lipnju u pravu bojišnicu. Podmetnuti požari i otmice ljudi počeli su se koristiti kao sredstva borbe za vlast. Istodobno, riječki je gradonačelnik, esdepeovac Slavko Linić, zaprijetio svim neistomišljenicima progonom iz Grada, te čišćenjem Rijeke do, kako je kazao, "svete 2000. godine". Među Linićevim izjavama, koje su mnogi nazvali fašističkim, izdvaja se ona, u kojoj poručuje: "U ovome gradu policija će se bojati gradonačelnika!", a ništa manje javnost nije zapanjila i gradonačelnikova zabrana ulazka policijskim inspektorima iz Zagreba u zgradu Gradskog poglavarstva, uz izjavu, kako ne dopušta ulaz "režimskoj policiji". Postaje li u Rijeci politika zanimanje opasno po život?

Kriza vlasti u Primorsko-goranskoj županiji, koja traje skoro dvije godine, nakon travanjskih lokalnih izbora dostigla je vrhunac, i po svemu sudeći, neće se ni brzo niti lako okončati. Stari saziv Županijske skupštine razputio je svojedobno župan Josip Roje, kojem je predhodno izglasovano nepovjerenje, ali se vladajuća koalicija, sastavljena od SDP-a, HSLS-a i HNS-a nije mogla u zakonskom roku dogоворити oko njegova nasljednika, pa je stari župan izkoristio zakonsku mogućnost i razputio Skupštinu. Njezine ovlasti preuzeo je povjerenik Vlade Republike Hrvatske, Zlatko Pavelić do novih izbora. Krivci za razpuštanje Skupštine i dovođenje povjerenika su SDP i HNS jer su, zbog trenutačne svađe s liberalima, glasovali protiv njihova kandidata za župana, iako je to mjesto pripadalo, prema međustranačkom dogovoru, HSLS-u. Zbog toga liberali na travanjskim izborima nisu ušli u koaliciju s SDP-om nego su koaličijskog partnera našli u HSS-u. Narodnjaci su ostali uz reformirane komuniste, a pridružio im se i Primorsko-goranski savez, regionalna stranka, koju mnogi drže satelitom SDP-a.

Ove tri stranke, pod nazivom "obitelj", osvajaju najviše, čak 18 mjesta u Skupštini Primorsko-goranske županije, ali to im nije dostatno za preuzimanje vlasti, jer Skupština ima ukupno 40 članova. Kako je koalicija HDZ-HKDU-a i HSP-a osvojila 15 mesta u Skupštini, između dva najača politička bloka, predvodena SDP-om i HDZ-om, nastala je "otimačina" za članove malih stranaka. SDP je očekivano pridobio jednog člana Skupštine iz IDS-a, te podpuno neočekivano dvojicu liberala, iako je HSLS u predizbornoj kampanji bio najžešći kritičar SPD-a. Kad se svima činilo kako je SDP osigurao većinu od 21 na prema 19, u Županijskoj skupštini primorsko-goranskoj došlo je do velikog preokreta. Naime, podписан je Sporazum između predstavnika koalicije HDZ-HKDU-HSP, te još šest članova Skupštine iz redova HSLS-a, HSS-a, HSLS-a i PGS-a o podjeli vlasti temeljem izbornih rezultata, prema kojem bi ključna mjesta župana i predsjednika Skupštine dobili HSLS, odnosno HSS, a suprostavljenim blokovima ostavljena su mesta dožupana, dopredsjednika Skupštine i po četiri mesta u Poglavarstvu. Ovo kompromisno rješenje dobio je podporu većine od 21 člana Skupštine, ali tek tada događaji, zbog kojih kriza vlasti u Primorsko-goranskoj županiji i zasluguje veliku pozornost, počinju se odvijati filmskom brzinom. U tijeku konstituirajuće sjednice Županijske skupštine, u zgradi riječkog gradskog poglavarstva, gdje

Piše:

Mijat TOMIĆ

vlasta SDR izbjiga požar baš u trenutku kad se birao župan i kad je bilo sigurno da će podporu većine imati liberal Čedomir Dunđović, a ne kandidat "obitelji", Milivoj Brozina. Dok se dim širio Vijećnicom, predstavnici SDP-ove "obitelji" raspravljaju o temama, koje nisu uobće bile na dnevnom redu, nastoje "razvući" sjednicu do evakuacije i u tome uspijevaju. Ljudi su evakuirani iz zgrade u posljednji trenutak kad su već bili ugroženi životi nekolice novinara na galeriji. Čudan požar u čudno vrijeme odmah je mnogima bio sumnjičiv, ali su se svi čuvali komentara, očekujući njegovo gašenje i nastavak sjednice. No uslijedilo je novo iznenadenje. Ivica Briški, jedan od članova Skupštine iz redova "obitelji", koji je prešao na drugu stranu, bukvalno je kidnapiran i odveden u nepoznatom smjeru. Nastavak je sjednice odgođen, a kasnije se ispostavilo da su otmice režirali čelnici "obitelji" koji su, nekoliko dana kasnije, objavili da je Briški ponovno u njihovim redovima, te da je pristao na suradnju s HDZ-om pod policijskim prijetnjama i pritiscima. Ovu tvrdnju prihvatali su i širili svakodnevno SDP- u naklonjeni novinari i mediji, unatoč kategoričnim tvrdnjama Briškoga, da nije bilo nikakvih ucjena niti pritisaka već samo obećanja o jačanju hrvatske opcije, kojoj se on dragovoljno pridružio. U svakom slučaju odnos snaga u Skupštini vraćen je na 20 na prema 20, dakle pat.

Nakon otmice Briškoga i spoznaje da vatrogasci nisu pozvani na vrijeme, a posebno nakon zabrane ulazaka policijskim inspektorima iz Zagreba u zgradu Gradskog poglavarstva u Rijeci, mnogi su povjerivali kako je požar izazvan namjerno da bi se sprječio izbor župana, što su neke političke stranke i pojedinci javno izjednačili s fašističkim paljenjem Reichstaga. Riječ fašizam u političkom rječniku primorsko-goranskih političara i novinara postala je sve češća nakon žestokog javnog govora riječkog gradonačelnika, esdpeovca, Slava Linića, u kojem je on sve svoje neistomišljenike nazvao teroristima, te im pripremio protjerivanjem iz Rijeke. - Takvi ne će živjeti u ovom gradu, grmio je Linić. Svetu 2000. godinu dočekat ćemo očišćeni od njih! Ove fašistoidne izjave riječkog gradonačelnika digle su mnogo prašine, ali i izazvale mnogo straha, budući da su u sjećanjima Primoraca i Riječana još svježe uspomene na vremena, u kojima su neistomišljenici vlastodržaca

upućivani na obližnji Goli Otok, koji je već godinama samo raj za ovce, ali se, dakako, može vrlo brzo pretvoriti, ponovno, u pakao za ljude, što je bio u vrijeme dok je Hrvatskom vladala partija, čiji je ideološki i pravni sljednik SDR Riječki gradonačelnik nije ublažio svoje izjave u kasnijim izstupima. Naprotiv, najprije je zabranio ulazak u zgradu policijskim inspektorima, koji su trebali iztražiti uzroke požara, koji je prekinuo konstituirajuću sjednicu Županijske skupštine, riječima: "Neće meni ovdje dolaziti režimski policijski", a potom je, na konferenciji za novinstvo dodao: "U ovom gradu policija će se bojati gradonačelnika, a ne on je."

U vrijeme, dok nastaje ovaj tekst, još traju žestoki verbalni dvobojni dva suprostavljena politička bloka, bez naznaka pomirenja, te se čini da će politička kriza u Primorsko-goranskoj županiji trajti još dugo, unatoč ponudi posredničkog HSS-a o kompromisnoj podjeli vlasti, prema kojem ne bi bilo ni pobijedjenih ni poraženih. HDZ je ovaj prijedlog prihvatio, ali SDP želi vladati sam ili nikako, iako za nastalu krizu nastoji bez ikakvih argumenata odgovornost prebaciti na HDZ.

Tako je primorsko-goranska scena pretvorena u pravu bojišnicu ili arenu, u kojoj se ne biraju sredstva. Uostalom, ovo je pro poznato, nadamo se i posljednje, korištenje mafijaških metoda, podmetnutih požara i otmice ljudi kao sredstava političke borbe u suvremenoj Hrvatskoj. Zanimljivo je da su baš liberali, koji su odlukom svog lokalnog rukovodstva podpisali postizborno sporazum s "obitelji", neprihvaćen od dobrog dijela članova stranke i birača, u predizbornoj kampanji, SDP-ovu udrugu stranaka pod nazivom "obitelji" uzpoređivali s mafijaškim sicilijanskim "obiteljima", pitajući se tko je kum. Čini se kako nisu bili daleko od istine, pa je tim čudnije, da su se pridružili "mafijašima".

Hoće li primorsko-goranska politička scena i dalje ostati ring u kojem su prljavi niški udarci pravilo, a ne iznimka, ili će strast za vlašću pod svaku cijenu popustiti pred razumom, teško je reći. U svakom slučaju, sve što se događalo u lipnju u Rijeci ne služi na čast akterima tih događaja. Birači će, nadati je se, znati takvo ponašanje "nagraditi" na izborima, a policija će sigurno obaviti svoj posao i kazati tko se bavio terorom, odnosno tko je "mutio" vičući istodobno: držite popova!

PISMA IZ ISTRE

Ki kemu zube vadi

Vas je strah zubara? Mene, vero, je. A za pravo reći, ne bi tribalo. Moja je zubarica zaspavljiva ženska i po. Ima je ča viditi i sprid i užad, van ja rečen. Ma ja je ne volin vidit i gotovo. I kad moran dojti k njoj, to mi je smrt. Zato mi je sad i palo na pamet da je na jenoj grobnici niki napisa: "Ovdje ležim ja, a čitaš ti. Bilo bi bolje da ležiš ti, a čitam ja!" I tako, ležin ja na zubarskoj stolici, gledan onu moju lipu zubaricu i pensan: "Ovdje ležim ja, a brusniš ti. A bilo bi bolje da ležiš ti, a brusniš ja!" Ja to pensan na zube, a ča je vami palo na pamet, ni moja stvar.

A ste vidili na televiziji unu veliku smotru zubarske tehnike, tamo na zagrebačken Jarunu? Tako, ko ki bude ziba na uno ča je naše, neka vidi kakove sve instrumente za zube vaditi imamo. Niki jopet pensaju, da to zapravo Hrvatka pokaživa zube. Ben, pak ča ko je i to istina? Ja pensan daje konačno došlo vrime da se izkesimo, jer nikoji u svitu još žive u unen, za nas grden, vrmenu kad smo molečivo kantali: "Stop the War in Croatia!" i samo želili da nas puste na miru.

Ne znan zapravo, ča je h nan došla una šjora Olbrajt, ma mi se pera da i ona u boršeti nosi nika klišta za zube. Lipa moja šjora Olbrajt, izgleda mi da vami čuda tega poli nas ni jasno. A ni ni čudo. Vi predstavljate državu koja z našom nima nikakove sličnosti. Prvo, vi Amerikanici niste nikakov narod. Vi ste jedan "miš-maš", "paštroč", mišanca ud svih mogućih narodi, rasah i virah. A mi smo Hrvati, katolici. Mi smo se kroz čilu povijest borili da nas ne zatru uniča su došli, a da hi nismo ni zvali ni želili. A vaši su došli u tuđu zemlju. I uzeli je ud unih kojim je udvajk pripadala. Vi imate gradane drugega reda, iako van nisu niš skrivili. I ne samo to, vi ste hi lovili po Afriki i zakovane u kadinami hi na silu dovezli u Ameriku. A naši gradani drugega reda, su se sami u ti red svrstali, kad su stali uzad barikadah i u službu unih ča su Hrvatku stili prigaziti. I nemojte zabiti, nismo hi mi zvali, sami su došli u Hrvatku. A kadine, lance, smo imali mi, samo smo hi jedan put za vajk razkinuli. Rekli smo svima, iznad Hrvatke je samo Bog. A vi ponikad biste stili biti bogovi, pak svit načiniti na sliku i priliku svoju.

Inšoma, ud Hrvatke, pa ni ud cilega Balkana, vi Ameriku ne morete načiniti, ztin se pomirite. Još da ste stili nan podići standard, bimo se lako složili da budemo Amerika, ma da budemo "topionica naroda", to nas nanke malo ne privlači. Svi uvi narodi, ki su na uvini prostorima kroz stoljeća živili, uglavnen jedan pored drugega, su imali več ud miljar lit vrimena postati jedan narod, da su stili. Ma nisu! I zato bin reka svin Olbrajtimu i Galbrajtimu jenu stvar, kad dojdete na uve prostore, nemojte vi, nas učiti kako je i kako bi tribalo biti poli nas. Ča ni bolje da vi nas pitate. Ništo čete naučiti. A prijatelji, ljudi i narodi, moru biti samo ako se do kraja razume. I ako shvate da osim zajedničkih imaju i svaki svoje posebne interese.

Voliš Hrvatku?

Znate ki je Predrag Matvejević? Ne znate? Ste pročitali ništo ča je on napisa? Niste? Nema veze, niste niš zgubili. Samo si pročitajte u našem lokalnem listu njegov članak: "O rodojavlju". Pak čete znati sve ča triba znati o Matvejeviću. Onšoma, u ten svojen članku je prikazala balkansku tragediju u tri čina. U prva dva opisa je nosioce glavnih ulogah, Tuđmana i Miloševića. Da su se i jenen i drugen roditelji ubili,

Piše:

Blaž PILJUH

da su bili komunisti i da su sada nacionalisti. Uglavnen da su... isti. Da su u Srbiji i bosanskoj Srbiji na vlasti lopovi, koji glume žrtve titoških režima, a obogatili su se kroz pretvorbu i privatizaciju. I da je ista stvar u Tuđmanovoj Hrvatkoj i Herceg-Bosni. Ratko, Mladić, da je ubojica Muslimana, a Gojko Sušak ubojica Srba. Hrvate, izgleda, ni riđan ubija. I da su sve te ličnosti okružene morbidnom atmosferom samoubojstva. Zapravo, da bi i bilo najbolje, da se sami ubiju. Matvejević tvrdi, da se je udvajk divija kapetanima, koji su dragovoljno potonuli sa svojin brodon. A koji brod i kojega kapetana bi posla na dno Matvejević, ni teško zaključiti.

Inšoma, u trećen činu bi, po njemu, pozornica tribalna izgledati kako na kraju Hamleta. Svi bi glavni junaci ležali mrtvi. Pak bi mogla početi nova predstava, s novim glumcima, a naravno, starin režiserima i sponzorima. I ča ima smisla našega Matvejevića pitati, kako na unen plakatu: "Voliš Hrvatku?" Ja mislin da ne.

U isten ten broju našega lista, javlja se i drugarica Semina Lončar, podpredsjednica une Bebićeve stranke. Da programi za škole ne valjaju jer, da namisto z radosnim temama, gnjave dicu z nikit, tamo, crkvenim ličnostima, postrojbami Hrvatske vojske i z drugi žalosni stvarima. A ča čemo, šjora Semina, niste vi ni vaša stranka jedini u Hrvatkoj, kojima je Hrvatska vojska žalost i tuga. I ča ima smisla uvu našu šjoru-drugaricu pitati: "Voliš Hrvatku?" Ja peran da ne.

U jenen je američken filmu jedan reka: "Ko tovaru zad riti držiš palicu, a sprid nosa mrkvu, če pojti za mrkvon." A ča je to ča nan svih uvh dani delaju naši prijatelji i "prijatelji" nego jušto. Ja se ipak nadan da ne čemo biti goloži, pa pojti za mrkvon. Tovaru se mrkva nudi samo kad bi ga stili upregnuti u vozić. Pak ga se lino zauzda, mu se vrže kamat na vrat, bič u ruke pak zo, po tovaru. A ča će se voziti, kamo i za kega, o ten nijedan gospodar z tovarom ne raspravlja.

A kad bin stija ja dati kratak odgovor na pitanje: "Voliš Hrvatku?", odnosno reći, ki je ne voli, bi mi bila dosta samo jena rečenica: Svaki ki na bilo koji način doprinese da nan danas i sutra budu gori nego učijer, ne voli Hrvatku. A takovih je, na žalost, več poli nas nego okolo nas.

Av...av...!

U Južnoj Koreji jidu Dalmatince. Da hi peču na ražnju eli pak kuhanju u juhi. Tako piše u novinah. Svašta, van ja rečen. A njihovo meso daje afrodizijak. Inšoma, radi se o brekima "Dalmatinima", daše kapimo. Pak, kad se tako Korejci i Korejke najdu mesa ud "Dalmatinci", počmu skakati jeni na druge kako breki. Zato hi je kako mački.

I znate ča mi je sada palo na pamet? San se domislja kako bin z jenin potezon riješija dva akutna problema u Puli, nedostatak turisti i nedostatak šinteri. Naše bi turističke agencije pod hitno tribale otvoriti predstavništva u Južnoj Koreji. A na promičbenim mega-plakatima da bude jedan zvučni slogan, kako na primjer: "Lipo je u našen kraju, na sve strane breki laju!" Pak, kad bi h nan navalili Korejci, bi bilo sve več turisti, a sve manje breki, van ja rečen.

Zaspravlje, ni sam ne znam ča san ja to počea diškorat o brekima i lajanju, kad imamo toliko ozbiljnijih problemi poli nas u Puli. Ja, da van pravo rečen, ne volin pisati o unen ča svi drugi pišu, ma uvi put ču morati. Radi brižnega Gotovca, ki je na pulskem Forumu bila valjevalje gotov. Kako je sve to bilo, ste čuli i čitali, a ki je za to sve kriv, vrag će ga znati. Zašto se Tuđmanu ni nikad dogodilo da ga stuču, kad u Puli drži govor? Zato ča je on povjestničar. Pak zna da takove stvari nisu niš novega u našen gradu. Ter ča ni tamo dvajset i nikača lita u Puli, sprid kazališta, Benito Musolini bila dobija jenu žventulu priko nosa? Vero je! A to brižan Gotovac ni zna, pak je pasa kako je pasa.

I sada niki tamo govore da je za sve to kriv HDZ. A ja moren dokazati daje kriv IDS. Zašto? Zato ča već toliko lit u Istri kod ljudi potiče netrepeljivost i averziju proti vlasti u Zagrebu. Pak, kad je iz Zagreba doša Vlado, držati govor, je nikemu u glavi došlo do kratkega spoja, pak je namisto na vladu, navalija na Vladu Gotovca!

Ne znan, forši van ovo moje objašnjenje incidenta izgleda jeno malo nategnut i neuvjerljivo. Niš za to. Nisu niš bolja ni una, ča hi morete pročitati u našem lokalnem listu.

Čigov je Dan antifašističke borbe?

22.6. je dan antifašističke borbe. Dan kad je u Šumi Brezovica poli Siska formiran prvi partizanski odred. Ne samo u Hrvatkoj, nego na području čile bivše Jugoslavije. I na žalost, dan koji nostalgičari za nikit starin vremenom obavezno iskoriste, da bi dokasali, da je pomirba mrež Hrvatima samo Tuđmanova pusta želja. Jopet se priko tiska vodi rat proti NDH, Paveliću, ustašama. Jopet se zove na uzbunu proti "ustaškoj emigraciji", jopet se išču unutrašnji i vanjski neprijatelji. Jopet niki Don Khoti jašu na starin kobilama i jurišaju na vjetrenjače. I kako da bi stili reći: "Vi ste pobijedili danas, mi smo učijer, pak čemo forši i sutra." Inšoma, za nikoje 2. svjetski rat još ni finija. Tako je na skupštini SAB-a u Labinu niki šjor Faraguna izjavila, da su rezultati izbora u Istri "pobjeda antifašista". I ko poštivamo logiku šjor Faragine, to dalje znači da su u Istri zgubili fašisti. Prema temu, lipi moji Istrani, svj koji ste glasovali za Gotovca, ste glasali za antifašizam, a vi, koji ste glasovali za Tuđmana, ste glasovali za fašizam. A to, ča je Tuđman bija partizan, tim i takovim ljudima ne znači jušto niš. Ni to, ča je povijest pokazala, da su na kraju pobijedili uni, ča su se borili za Hrvatku, a zgubili uni, koji su se borili za Jugoslaviju.

I kad su već raznini Fumićima, Valićima, Faragunama i kumpanjiji toliko usta puna z antifašizmon, bi tribalo, da prije svega znaju, ča je to fašizam. A fašizam je kad jedan narod porobljava druge narode, a ne kad se jedan narod bori da ne bi bija porobljen. A čaše 22.6. tiče, bin spomenute drugove pita samo par stvari. Kako to da ste za une bivše, une vaše države, slavili 27.7. kako dan ustanka hrvckega naroda? A lipo ste znali uni put, kako i sada, da je prvi partizanski odred formiran u Hrvatkoj, a ne u Srbiji ni u Crnoj Gori. I lipo ste znali uni put, kako i sada, da su 27.7. Srbi u Srbu podigli ustank proti hrvačkoj državi, pa kako god da se je zvala i kakova god da je bila. I tako, dragi drugovi, kad slavite Dan antifašističke borbe, dan svih građana Hrvatke, a ne samo vaš, nemojte zabiti, da ga slavite ud kad je Hrvatska država samostalna.

I... neovisna!

UDBINA KLOPKA ZA KRIŽARE (SJEĆANJE MARIJE PEROŠ - PETRIČEVIĆ)

*"Ako uspiješ osjetiti stvari na način
kao što su i oni, imat ćeš samlosti za
one koji su u zatvoru i nećeš se radovati
njihovoj kazni,"
Kazivanja Konfucija*

Tsiko je govoriti i prisjećati se prošlih vremena, unazad nekoliko desetljeća, napose ako su zastrta prekomjernom patnjom i tugom, nalik ovoj "Križnih puteva" današnjih izbjeglica. Sjećanje je djelomično, vezano uz isječke tadašnjih zbivanja, a ono najbolnije duboko je potisnuto u najskrivenije dijelove duše - zastrto strahom i nevjericom, željom da se skriva kao najdublja tajna - naša tajna - tajna naše muke i nepreboljelih rana.

Marija se prisjeća pojedinih fragmenata i donosi ih kroz suze, izpremješano i razcjepkano, uz zazivanja Isusa i Marije "da nas sačuva, obrani i ne dopusti", da se ponove u bilo kom obliku ta stravična - zastrašujuća vremena, izpunjena strahom i užasom, proživljenim zbog plemenitih idealja i ljubavi prema najbližima, željom za spašavanjem njihovih života - ponovnim susretom s najmilijim nestalim na i oko Bleiburga!

Starci - roditelji, braća i njihovi bližnji u svojim odlukama i djelovanju bili su potaknuti nekom dalekom skrivenom nadom, da su njihova djeca negdje još živa, da će se od nekuda vratiti - izniknuti iz zemlje - i da je stoga njihova dužnost, da priprave put tom povratku i željenom susretu. Nije stoga bilo čudno što su starci - otčevi nestalih sinova nagovarali Marijinu oca - Ivana Peroša, da se uključi i pristane na prihvatanje bivših vojnika NDH, emigranata - Križara iz Kavranove grupe, u svoj dom, jer i oni su nudili svoje domove za prenocište i pomoći u hrani, potaknuti vjerom i nadom, da će se i njihovi sinovi vratiti, tamo od nekuda - tamo od Bleiburga - Austrije. Ako su u nekom lgoru, doći će preko Madžarske, njihove će ih staračke oči ponovno ugledati.

Zivjeli su za tu nadu, svjestni, da su im sini novi nevin - svi mladi, gotovo još djeca između 18-25 g. starosti.

Svi su se oni osjećali Hrvatima, jer je život uz granicu pomogao očuvanju osjećaja pri-padnosti svom narodu, a grubo, nečasno ponašanje starojugoslavenskih žandara uljevalo je i razvijalo uz strah i neprijateljstvo prema Jugoslavenskoj ugrozi. Nova, socijalistička Jugoslavija nije prirasl srcu tih ljudi, odgajanih u vjeri u Boga i radijnosti zbog strahota, koje su osjetili na vlastitoj koži uz-postavom komunističke vlasti.

Nova je vlast po oslobođenju, preko noći, pokupila sve mladiće, koji su bili u hrvatskoj vojsci, a nisu zaglavili na Bleiburškom polju i Križnom putu - izgubio im se svaki trag, tko zna u kojim su jamama nestali! Nakon toga slijedila je otimačina težko prikupljenih plodova zemlje i stoke, čišćenje staja i dvorišta od blaga i peradi, lako vezani uz svoju njivu i gospodarstvo, ti ljudi nisu mogli ne uočiti strahovitu nepravdu prema njima i cijelom hrvatskom narodu. Vrlo malo se njihovih si-nova vratilo s "Križnog puta" - izkravljeni, iz-

mučeni, izgladnjeli - na samrti - izcrpljeni proljevima i zarazama, da bi našli smrt (ako se koji i spasio uz prikrivenu pomoći kojeg partizana - Hrvata) - nakon od nove Jugoslavije upriličenog sabiranja svih povratnika (jer im se ništa ne će dogoditi, skupljaju ih provjere radi) - negdje u Jazovki, nekoj šumi - samo Bog zna gdje - gdje im je grob!

Svi ti mladići, naknadno skupljeni po oslobođenju, nikada se više nisu vratili svojim domovima, nikada se više ništa za njih nije znalo. Njihov nestanak prekrila je tama i luda skrivena nada njihovih roditelja, da su možda negdje ipak živi, da će se od nekuda vratiti! Roditelji su



Mr. Božidar Kavran

molili Boga i očekivali, kao i njihove žene i sestre, da se od nekuda iz zemlje, iz tame pojave. Ta je neda prosipovala kroz neizrečene misli, napola izprekidane rečenice izgovorene u povjerenju poluglasno, sa žedi za nekom informacijom, kroz tisuće izmoljenih Očenaša i nepresušne potoke suza. Premda novoj vlasti nisu vjerovali, oni su se ipak nadali s čvrstom vjerom u Boga i ljubavlju prema svojoj postojbini.

Zar je onda čudno, da su u svojoj nevinosti i žarkoj želji, da ponovo ugledaju svoje najblže, prihvatali nagovaranja ljudi uplenjenih u mreže UDBE (po čijim su uputama i smjernicama radili) - da pruže utočište emigrantima - Križarima - iz Kavranove grupe.

Ti ljudi - suradnici UDBE - nastojali su u svoju mrežu uvući što više domaćih ljudi, čiji su sinovi bili u hrvatskoj vojsci kao i onih čiji je jedini grijeh bio što su se osjećali Hrvatima!

Najviše su nagovarali na suradnju s Križarima Marijina mladež brata Josipa Peroša (Jožinu), kako domaći ljudi, suradnici Udbe, tako i mještanin L.Z. bivši ustaša, emigrant, koga je ucijenila UDBA (obećali su mu život za suradnju!). Ipak, osuđen je na smrt! L.Z., kao mještanin, dobro je poznavao svoj rodni kraj, okolna madžarska sela i vinograde, a da bi spasio vlastiti život, odigrao je povjerenu mu ulogu pronalaženja "jataka" - ljudi po osjećanju Hrvata, otčeva i braće i rodbine - nestalih na Bleiburgu i nakon "oslobođenja". Marijin mladi brat Josip bio je u hrvatskoj vojsci, ranjan u tijekom rata, vrlo mlađ, osjećajem Hrvat, ali kao osoba nesiguran, povodljiv, na neki način neobzilan i nedorastao situaciji i mogućnosti procjene. Za suradnju i pomažanje "Križarima" nagovarao ga je L.Z., a poticali su ga obećanjem, da će postati slavan, o njemu će pisati novine i knjige, dobit će važan položaj, a i novčana nagrada ne će izostati. Marija drži, da je on, Jožina, bio u to vrijeme odviše mlađ i neizkusn (u dobi od 21 g.), da bi mogao procijeniti karakterne osobine i krajnje namjere ljudi, s kojima je razgovarao. Sve što mu je rečeno i obećavano, primao je za živu istinu, vođen u svom djelovanju kako rodoljubljem, tako i željom da se o njemu zna, da bude prepoznat, poštovan i priznat po zaslugama. Marija je mišljenja, daje njezin brat Jožina povjerovalo ljudima (UDBInim suradnicima) kao poštenim ljudima i iskrenim Hrvatima s dobrim namjerama, koji žele pomoći Križarima, i zbog svoje mladosti i neizkustva, pristao je na pružanje pomoći Križarima, ne shvaćajući i ne procjenjujući pogubnost svog pristajanja za cijelu njihovu obitelj, kao i za one, kojima je bila namjera po-moći.

U to vrijeme 46747. odnosi sa Madžarima bili su dobri i Prekodravci su odlazili obrađivati svoja polja i vinograde u Madžarsku, gdje su se po vinogradima i selima uz granicu skrivali emigranti, pretežno pripadnici vojske NDH iz ovih krajeva, a kasnije i oni pridošli iz Austrije.

L.Z. su odmah zamijetili mještanini, prepoznivali su ga i s njim bili u kontaktu (njegova rodbina i mještanini), za koje se sumnjalo da su suradnici UDBE. On se preslobodno kretao, prelazeći granicu i zadržavao se u vinogradima, madžarskim selima ili u svom rodnom mjestu Goli. Sloboda njegova kretanja bila je prevelika. Površno maskiranog moralio ga se prepoznati, ali se on kretao u prividnom uvjerenju, da nije prepozнат.

L.Z. se povezao s njezinim mlađim bratom Jožinom i dovodio te nesretne ljudi Križare u njihovu kuću i kuće drugih povjerljivih mještanina. Marija se prisjeća da je prala rublje za sve njih i prenosila ga na svom tijelu preko granice, kao i poruke, pisma, pakete s hranom. Svaki put trpila je strahoviti strah, ali svoju za-

daču moral je izvršiti. Otac je bio vrlo strog, a kako je brat upleo cijelu obitelj, nije bilo druge nego strpljivo uz krunicu nositi svoj križ. Marija je uvjerenja da je UDBA od samog početka sve konce držala u svojim rukama, s ciljem da se upropasti što više hrvatskih obitelji.

Tako se prisjeća jedne zgode, kada im je usred bijela dana došla u kuću, u proljeće, skupina ljudi obučena u križarsku odjeću i predstavili su se njezinom ocu Ivanu Perošu kao Križari, što je on i povjeravao - ali tom se prilikom duboko u njemu pojавila sumnja - zla slutnja!

Na zidu su imali obješenu, kao što je bilo uobičajeno na selu, kuhinjsku krpu - sliku, izvezenu, dva su andela između sebe nosila - pridržavala - simbole starog hrvatskog kraljevstva, grb hrvatski s krunom i razvijenom hrvatskom zastavom. Kuhinjsku krpu-sliku krasio je - izticao se nadpis: "Živjela naša hrvatska mati, geslo je naše BOG i Hrvati." Jedan od tih t.zv. Križara, zagrljio je njezina oca Ivetku, vrlo važno gledajući pročitao izvezeno geslo i njezinu ocu rekao: "Budemo se mi, dedice, vidjeli za mjeseci, najkasnije do jeseni." Mariji je taj prizor ostao živo u sjećanju, iako tada još nisu sumnjali u izdaju, ipak je nešto čudno ostalo u zrakul Prema su se ti t.zv. Križari našli u po bijela dana u njihovom domu, nisu mogli ili htjeli vjerovati u izdaju, u strahovitu sudbinu, koja ih je zadesila - bili su kao zaslijepljeni.

Bilo im je svima čudno, ali nisu mogli sagledati stvarnost i strahovitu budućnost, koja je zadesila cijelu obitelj.

Marija se prisjeća, da je prilikom posjeta ocu i starijem bratu Franji u izražnom zatvoru, u jednom od djelatnika UDBE prepoznala "KRIŽARA", koji je pohodio njihov dom, zagrljio njezinu oca i obećao skori susreti

Marija, iznoseći sjećanja, stalno ponavlja: "Ne smem se šega samo setiti - mislim da mi bo srce puklo", a tijekom razgovora i prisjećanja na to razdoblje njezina života (najranije mladosti) ne može savladati suze. Nakon prisjećanja, satima se osjeća uzremirena - ne može spavati, neizmjerno joj je teško pri duši i tužno u srdu. Između rečenica, uz suze ponavlja: "Ne želim se šega toga samo sečati." - Najbolje bi se osjećala kada bi mogla sve to negdje ostaviti i pozabiti! Sjećanja joj preskaču dijelove zbivanja - prisjeća se isječaka tog vremena, natopljena strahom i nesigurnosti.

Živo joj je ostalo u sjećanju spremanje hrane u njihovoj kući za emigrante - Križare, za čitavu skupinu - više od 10 ljudi, koje su preveli preko granice. Klali su svinju i pripremali za njih Križare, koji su se sakrivali u sjeniku, u staji ili u kukuruzištu iza kuće. Danas joj se čini takovo ponašanje preslobodno - presmiono, uzmajući u obzir ona težka vremena, kad je svugdje i u neposrednoj okolini bilo doušnika.

Ponašanje Križara, pa i svih njih, bilo je neoprezeno, naivno, izpunjeno povjerenjem i nepredviđanjem - neuočavanjem opasnosti. Svi su bili kao zaslijepljeni!

Ta neoprezenost, naivnost i nepredviđanje opasnosti oslikava i njezino prisjećanje na zbijanju u gostonicu u mjestu - preko puta njihove kuće. Na tavanu gostonice, Križari su bučno jeli svoj obrok i izbjegli piće, a dolje u prostoriji izpod njih sjedila je skupina Udbaša, koji su navodno na Križare htjeli baciti bombu - ali ih je jedan od njihovih u tome sprječio. Vlasnik gostonice također je "izčekivao" svoja dva sina!

Marija se sjeća, kad je njihov đed po majci, koji je često navraćao u njihovu kuću,

govorio njezinu otcu: "Ivo, Ivo, nije dobro to vaj kaj si se del, si bote nastradal!" Poruka je dočasnija od dijela familije, koja je bila u partizanima i čiji su neki članovi bili zaposleni u UDBI. Gotovo su svi u mjestu znali, načuli ili vidjeli što se događalo, a nitko nije znao, nitko nije ništa video!" Bilo je to kao u priči s golim carem." Tek kada su ih uhitili jedne kolovožke noći, neki su u selu vikali: "To im i treba - nisu drugo ni zasluzili, trebalo bi ih se postrelati!"

Bio je to strah za vlastiti život, kao da se izricanjem težkih riječi i tuđe osude, željela naglasiti vlastita nevinost!

Prisjeća se one noći uhićenja i odvođenja svoga otca. Cijela je kuća bila obkoljena Udbasima sa psima. Silom su provali u kuću, razbili prozore i u lisicama zavezana odveli njezinu ocu Ivana Peroša. Ostala je sama s bolestnom majkom i malodobnjim bratom - dječačićem. Iste noći odveden je i njezin stariji brat Franjo Peroš - imao je oko 23 godine.

Taj njezin stariji brat Franjo (Francek) osuden je na 8 godina robije, jer je davao "prenočište" Križarima. Umro je u logoru na izdržavanju kazne, prilikom probijanja tunela u Gorskom kotaru. Prekasno je odveden u bolnicu - navodno je umro od zapletaja crijeva. Okolnosti njegove smrti nisu nikada doznali - uspjeli su ga pokopati u rodnom mjestu Goli. Njezin mlađi brat Josip Peroš (Jožina), kojega na neki način smatra uzročnikom obiteljske tragedije, jer se svojim neizkustvom i naivnošću povezao s Križarima, ne znajući daje od samog početka ulovljen u udbaške mreže - uhićen je za vrijeme služenja vojnog roka. Bio je u istražnom zatvoru u Bjelovaru. Čula je od mještana, koji su obilazili u zatvoru svoje najbliže, da su ga vidjeli okovanih nogu s lancima, koje je vukao za sobom i zazivao: "Majko moja, zašto si me rodila?" Nakon nekoliko tjedana nestao je iz tog zatvora. Osuđen je na smrt i smaknut u Bjelovaru. Ne zna se gdje je pokopan - gdje mu je grob, to nisu nikada doznali. Njegovo tijelo nisu mogli dobiti, niti ga pokopati po kršćanskim običajima - obredima! Pričala joj je njegova sada pokojna žena, da je na suđenju plakao i od muke grizao vlastite ruke - poput malog djeteta.

Što je taj nesretnik morao propatiti, koja mučenja i poniženja, samo zato jer je bio Hrvat. Marija plače nad slikom svog brata - nesretnika, koji je svojom naivnošću, povjerenjem i neizkustvom povukao u nesreću njihovu obitelj!

Danas jasnije sagledava sva zbivanja. Sjeća se da se L.Z. odviše slobodno kretao njihovim dvorištem - kao Križar, bivši ustaša - čak kada bi u njihovu kuću došao netko od mještana, koji su se pravili da ga ne vide i/ili ne prepozna, osjećajući opasnost i posljedice od moguće slučajnog susreta. Navodi, da je u njihovu sjeniku bila i radio-postaja. Danas je sigurna, da je sve to bilo sa znanjem UDBE, a služila je za povezivanje s preostalim Križarima u Madžarskoj i Austriji. U ono vrijeme njezin otac i braća, kao i ostali stradali mještani, nisu znali niti mogli naslutiti, da su uhvaćeni u Udbasku mrežu - i da su svi njihovi postupci i djelovanje vođeni nevidljivom rukom UDBE. Grijeh je tih ljudi bio, što su se osjećali Hrvatima i željeli povratak svojih sinova i svoje hrvatske domovine.

Njezin je otac Ivan bio u njemačkom logoru 1 g prilikom propasti stare Jugoslavije. Nije imao nikakovu funkciju za vrijeme NDH niti je bio vojno djelatan.

Prisjeća se, da su rođaci upozoravali njezinu otcu, da je bolje ne imati poslas L.Z., jer su ga poznavali kao osobu, njegove karakterne osobine. Znali su, da nije čovjek pouzdanja i povjerenja. Nu, njezin se otac osjećao tvrdim Hrvatom - odisao je hrvatskim duhom i zaslijepljenim osjećajem za domovinu, nije prepoznao opasnost niti je predvidio posljedice.

Marija se sjeća mještana A.B., koji je "zvečao sitnim novcem u džepovima" i nagovarao njezina brata Jožinu, da se poveže s Križarima - emigrantima, jer će imati puno novaca, a L.Z. mu je govorio da će dobiti veliki položaj. Postat će poznat i slavan. A.B. je prelazio preko granice i prenosio obavijesti UDBI o kretanju emigranata - Križara, što su njezin otac i braća doznali prekasno. Bilo je još domaćih ljudi - doušnika, koji su dojavljivali Udbi o kretanju Križara u Madžarskim selima i vogradima.

A.B. je bio povezan s L.Z. i nagovarao je i druge mještane, da prihvate u svoje domove Križare.

Seljaci, koji su pristali na nagovore, da pomognu Križarima, dajući prenočišta i hranu ili pomažući kod prijelaza Drave, čekali su svoju nestalu djecu. Ignac Grotić čekao je sina prorođenca Drageca, drugi mu je sin poginuo prilikom partizanske diverzije, mlađi tek mobiliziran. Poginuo je kada su partizani digli školu u zrak, u kojoj su bili smješteni tek mobilizirani mladići, dok mu je treći sin bio u partizanima. Ignac Grotić bio je osuđen na nekoliko godina robije, koju je odslužio u Lepoglavi.

Nisu li to strahote nad kojima se mora zamisliti svaki misleći i duhovno zdrav Hrvat. Razdjep unutar obitelji zbog različitih ideja, a da su se svi osjećali Hrvatima i mislili da rade za dobro svog naroda. Stjepan Gal očekivao je svoja dva sina Ivetku i Franceka. Starac je dao sklonište i hranu Križarima. Osuđen je na nekoliko godina robije i umro u Lepoglavi. Njegovo se ognjište ugasio.

Metodije Šestak čekao je sina Pavla, zadnji puta viđenog na Bleiburgu, a izgubio je još jednog sina, Josipa, okriviljenog zbog istih razloga kao i ostali sumještani, a koji je u bjelovarskom izražnom zatvoru podlegao UDBI-nim metodama iztraživanja. Njegovo mrtvo tijelo vraćeno je obitelji s obrázloženjem da se objesio. Nitko u to nije vjerovao, tu priču o samoubojstvu. Tajna njegove smrti pokopana je s njim u grob. Lijes sa mrtvim tijelom nije se smio otvarati!

Gostoničar Vrtarić, na tavanu čije su gostonice bili Križari, a u donjoj prostoriji UDBA-aši, čekao je svoja dva sina, Josipa i Stjepana.

Stari Vrtarić također je robijao u Lepoglavi. U kući Bugarović, gdje je bio oženjen Marijin stariji brat Franjo (Francek), čekali su svog prorođenca Stjepana (Štefeka), i tako redom.

Svaka obitelj, koja je pružila gostoprivrštvo Križarima, čekala je nekoga svoga, ne sluteći da im je zamka pripremljena unaprijed, da se radi o dobro organiziranoj i smišljenoj prijevari, a oni su kao Hrvati po osjećanju poslužili samo kao figure u Udbinoj igri.

Trebalo je u korijenu uništiti još nekoliko Hrvatskih obitelji, satrti njih i njihovo potomstvo, kako bi se utjerao strah u kosti svima, koji se osjećaju Hrvatima, da zauvijek zaborave svoje hrvatsko porijeklo, da ga se ni u snu ne prisjeti i da ostanu samo Podravci sretni u zagrljaju jugoslavenske srbovlade!

Spoznaja, da su prevareni prije nego što su izdani, da će sve završiti loše po njih i njihove obitelji, došla je za nekoliko mjeseci. Jedan od mještana, koji je također bio uključen u pomaganje Križarima, Tonček Perić, došao je jednog dana Marijinom ocu Ivezku i rekao mu: "Gotovi smo, izdani smo." Tonček je sjedio u gostonici u kutu, neugledan, sitan i slučajno zapazio srdačan susret i rukovanje uniformiranog Udbaša i Stjepana Belobrka - čovjeka njihova povjerenja, koji je služio kao veza između Križara i mještana. Belobrk je dolazio u mjesto, pod izgovorom da je nakupac stoke, i obilazio je kućedomaćine (želio se osobno sresti sa svakim od njih) koji su pristali i primali emigrante na spavanje ili pomagali davanjem hrane. Na taj način imao je točan uvid u kojim se kućama dragovoljno daje prenosište i hrana, da bi pribavio sigurne dokaze za već unaprijed pripremljeni iztražni proces. Kao nakupac stoke, nije nikomu postao sumnjiv, a kao nekadani ustaški častnik ulijevao je povjerenje i samim Križarima. Nitko nije posumnjao u njegovu zakamufliranu izdajničku ulogu. Stjepan Belobrk bio je veza između L.Z. i Križara.

Njemu je L.Z. predavao skupinu po skupinu Križara-emigranata (neki su u to vrijeme bili već ubijeni po Udbašima u Madžarskoj). I on je sudjelovao u prebacivanju čamcima preko Drave, da bi ih izručio izravno u ruke UDBI, i da bi se mogli obtužiti ljudi, domaći seljani, koji su im u tome pomagali. Stjepanu Belobrku povjerovao je i Marijin mlađi brat Jožina. Ljudi, koji su ga nagovarali na suradnju sa Križarima, govorili su mu: "Ništa se ne boj. Ti budeš čaščen i poštivan čovjek". A nagovaranje njezina otca bilo je praćeno uveravanjem i tvrdnjom: "Nitko neće ništa doznati, sve je utvrđeno i osigurano!"

Sve je doista bilo unaprijed utvrđeno i osigurano, razrađenom udbaškom taktilom, koja je dobro koristila seljačku naivnost i neučućenost, kao i njihovo rođoljublje.

Nekoliko dana, nakon što su u kolovozu 1947. odveli njezinu otca Ivana i starieg brata Franju, Marija je također odvedena u istražni zatvor u Koprivnicu. Zadržana je 24 sata: "Svezanih sam ruku molila krunicu." Ne želi se prisjećati toga vremena provedena na izpitivanju. Sjeća se, da joj je Marinko - iztražitelj rekao: "Sretna si što si maloljetna". Postupak s njom i posljedice bile bi za nju porazne.

Od robije ju je spasila njena maloljetnost - imala je svega 16 godina. Marijin otac Ivan Peroš osuđen je na 10 godina robije. Kaznu je izdržavao u Zemunu, zatim pet i pol godina u Lepoglavi. Pomilovan je i odpušten 1953. Među osuđenicima u toj skupini, osim već ranije spomenutih mještana, bio je i Đuro Bedenik, osuđen na 10 g. zatvora, od kojih je nešto proveo u Zemunu, a 6 g. u Lepoglavi.

Bilo je u istom procesu još osuđenih mještana, o kojima se ne sjeća pojedinosti kao niti godina robovanja, jer je preplavljena vlastitim mukama i bezkrajnom tugom. Ne želi se prisjećati tih dana i prekapati po starim ranama! Život joj je bio izpunjen velikim trpljenjem i bolom.

Prema sjećanju Marije Peroš - Petričević, zabilježila

Tereza SALAJPAL

SUDBINA MOG MUŽA SLAVKA CVEKA

Obraćam se cijenjenom naslovu, sa željom da upozna tragediju još jedne hrv. obitelji, žrtve prošlog režima. Moj muž, Slavko Cvek, rođen 9.3.1921. u Zagrebu, sin Slavka Cveka i Vilme rođene Karoly i ja, Marija Cvek, rođ. Čiabašek, 15.2.1922., oženili smo se u crkvi sv. Blaža u Zagrebu, 4.10.1942. i stanovali smo u Kosirnikovoj 18, kod K. udove Kovačić, rođakinje mog muža. On je bio hrvatski vojnik, a postrojba je bila u Varaždinu. Za vrijeme našeg kratkoga braka imali smo dva sina: Vladimira, rođ. 25.7.1943., i Emerika, rođ. 5.11.1944. Molila bih, da bar sada primimo neku naknadu za sve što smo pretrpjeli.

U kobnom svibnju 1945. odveo me s našom dječicom u Ilicu 64, u stan njego-vih roditelja, da ne budem gotovo sama, jer je znao, da se već približavaju neprijatelji hrvatskog naroda, a on je na bojištu vidio što su oni spremni učiniti golorukim ženama, pa i djeci. Kad se opraštao od svih nas, rekao je: "Ako mi se što dogodi, čuvajte našu dječicu, i ne plačite, jer sam volio Hrvatsku, borio se za nju i spremam sam za nju i umrijeti."

Kako znamo, naša je vojska vjerovala u demokraciju i pravdu i htjeli su se svi (vojska, civilni, žene, staro i mlado) staviti pod zaštitu te demokracije. Nu, oni su ih, kao pravi englezki "gentlemani", ponudili pivom i predali gen. Basti i njegovim krvnicima.

U koloni smrti, koja se s Bleiburgom pod kundacima i strojnica "drugova" vraćala u Jugoslaviju, mom je mužu bilo tako zlo, da je legao na zemlju, da ga po njihovom običaju ubiju; njegovi su ga supatnici počeli nositi, da ga spase. U Sloveniji mu je jedan seljak dao čašu mlijeka, ali tražeći njegov vjenčani prsten... Nekako su stigli do Varaždina, a neki mu je predpostavljeni - imena mu se više ne sjećam - dopustio da se kod poznatih naspava i malo odmori. Nakon toga, morao se prijaviti vojnom zapovjedništvu u Zagrebu, koje mu ni nakon "drugarskog" ispitivanja nije moglo pripisati ni jedan "zločin protiv naroda", nego su ga premjestili na služenje nekog strogog vojnog roka u Samoboru. Sa vojnim propustnicama mogli smo ga posjećivati nedjeljom. U mjesecu kolovozu 1945. išli su ga ovaj put posjetiti njegovi roditelji i s dopuštenjem "dežurnoga" išli na onda poznato Samoborsko kupalište Šmit. Na njegovu i našu nesreću srelo je znanici iz planinarskoga društva Velebit, Sidoniju, koja je radila kod doktora Samardžije na Zrinjevcu, a kada ju je upitao kako je Sidonija mu reče: "Pa, još si živ, ustaška svinjo." U to vrijeme naila su dva milicajca na biciklima i ona je pokazala na njega, nakon čega su ga uhitili i vezanog dopremili u Đordićevu ul. u Zagreb. Odatle je prebačen u vojni zatvor na Novoj Vesi. Kako sam morala raditi s dvoje male djece, a kao "žena koljača" morala sam dobro čuvati svoj posao, moja mu je svekrva donašala hranu i rublje, ali ga nikada nije mogla vidjeti niti s njim razgovarati.

Ipak je netko plemenit, a i anoniman, propustio sakrivenu u košarici koju potruku.

I dok je moj svekar pisao molbe za pomilovanje i skupio oko stotinu podpisa ovjerovljenih po sudskim vlastima zagrebačkih Srba (s kojima je moj muž išao ili u školu ili ih poznavao, kako se uvijek mlađež sastaje i poznaće) i Židova, koji su izjavili da ih je moj suprug zaštićivao - a kako i neće, kad je suprug njegove tete, Ide Juranić, operne pjevačice, bio Židov i kako oni nisu imali djece, svugdje su sa sobom vodili djecu tete Ide, njezine nećake i nećakinje.

Nu, svi su ti podpisi i molbe bili uzaludni. Vojni je sudac jednostavno poderao te podpise i nama je Gradski narodni odbor javio 7.11.1945., da je molba za pomilovanje odbijena, a na Matičnoj knjizi umrlih, zabilježen je datum smrti 3.11.1945...

Napominjem još i to, da nikada nismo mogli doznati ni gdje počiva.

Prilažem sve preslike dokumenata, koje smo svi, njegova obitelj, ja i moji sinovi, nekako uspjeli posakrivati.

Pozdravljam Vas i Vaš plemeniti rad, po komu će barem budući naraštaji doznati bar nešto istine, a o kojoj nisu nikada ni čuli.

S iskrenim i dubokim poštovanjem, pozdravlja Vas

Ljerka CVEK

POD TERETOM ZAJEDNIČKE KRIVICE (Sudbina srijemskih Hrvata)

Pred hrvatskom historiografijom danas je čitav niz otvorenih pitanja. Pad komunističkog režima i smjena vlasti u većini republika bivše Jugoslavije omogućava reinterpretaciju i popunjavanje bijelih mrlja službene povijesti. Jedna od nekada nepoželjnih i zabranjenih tema jest i pitanje sudbine Hrvata Srijema. Što se sve, zapravo, događalo nakon drugog svjetskog rata s njima? Je li odgovornost upravo tih Hrvata uistinu tolika da bi opravdavala postupak prema njima?

Progon, smaknuće srijemskih Hrvata, po obujmu i dalekosežnosti posljedica, premašuje sve što se u novijoj povijesti zbivalo na ovim prostorima, napose u pogledu stvaranja nove etničke slike Srijema.

Danas je javnosti već djełomično poznat čitav niz poratnih događaja i postupaka vlasti, koji se najjednostavnije mogu okvalificirati kao zločini. Na svim područjima, po uzpostavljanju nove vlasti (1944. g.), uslijedio je val uhićenja i smaknuća. Neki pisci u inozemstvu dokazuju, da je u prvim poratnim danima provođena i operacija pod šifriranim nazivom "Inteligencija", koju je planirala i provodila Ozna, tadašnja vojna služba sigurnosti /primjerice vidi: H. Sonnenleitner, Aktion Inteligenzija, München 1986./. Pri tomu su bili na udaru osobito potencijalni, po njima politički, protivnici.

To povijestno razdoblje jugoslavenska je historiografija uporno prešućivala i preskakala u cilju očuvanja "dežurnih istina". Zanimljivo je, nitko ne zna /ili ne želi znati/ gdje su dokumenti vezani za ovu problematiku /ako u međuvremenu nisu uništeni/. Ostali su samo sve malobrojniji živi svjedoci, koji uglavnom ni dan danas ne žele previše komentirati što se sve na tlu Srijema u to vrijeme događalo.

Iz izkaza svjedoka doznajemo da su smaknuća provođena gotovo u svim mjestima Srijema, u kojima su do tada živjeli i Hrvati.

U današnje vrijeme naglašava se gotovo danomice da zločini ne zastarjevaju. Kod nas se danas, uglavnom iz političkih razloga i obzira, ne pozivaju na odgovornost oni, koji su još uvijek tu, negdje među nama, i mirno izjavljuju da se nemaju čega stidjeti.

Ne smije se zaboraviti da Hrvate u Srijemu nisu protjerivali ili ubijali Srbi, komunisti ili tzv. žalosni Hrvati, već konkretni komuniści, konkretni Srbi i konkretni Hrvati; počev od onih koji su zapovijedali, pa sve do egzekutora. Skupnog zločina nema. Postoje konkretni izvršitelji i konkretnе žrtve. Odgovornost tadašnjih političkih i vojnih rukovodilaca odredit će povijest. Nema zajedničke krivice. Samo oni, koji su nevine ljudi slali u logore, zatvore i smrt, mogu smisljati sulude teorije o genocidnosti nekog naroda.

Prikivanje i neobjavljanje prave istine o uzrocima i posljedicama nekih pojava,

Piše:

Zlata GVOZDIĆ-FIUAK

urodilo je već i urodit će nepoželjnim posljedicama.

Tumačenja povijesti, koja uzraju na tezama o povijestnoj krivici hrvatskoga naroda za sve nedaleće jugoslavenske države i srbstva, ne samo da odražavaju klimu nepovjerenja u duhovnom životu hrvatskoga i srbskog naroda nego i izravno nanose nove naplavine mržnje.

Prema tomu, odgovornost povjestača, koji su nastojali neobjektivno govoriti povijestnoj krivici "grešnoj prošlosti", o genocidnosti hrvatskoga naroda, neprijepona je. U tumačenju povijesti krajnje je neodgovorno povoditi se za jednostranim pričinom svog dijela istine, što su činili mnogi povjestači posljednjih 50 godina. Zato se tek u novije vrijeme doznaje o skupnim zločinima, koji su počinjeni i na tlu Srijema. Zločine, skupna ubijanja i klanja hrvatskoga živilja, tzv. čišćenje od ratnih zločinaca, izvršili su, neposredno nakon završetka rata 1944., te u proljeće i ljetu 1945., četnici, komunići i partizani. Može se danas reći da je Beograd, bilo komunističko-partizanski, bilo onaj četnički, ratnim zločincima smatrao sve Hrvate, koji se nisu borili za obnovu svoje jednom srušene tamnicy i protiv vlastite kuće NDH. Većina hrvatskoga naroda /iako se nije u svemu slagala s politikom ustaškog pokreta/ instinkтивno je osjećala da joj je mjesto na strani njezine države, a ne na strani četnika i komunista.

Prema tomu, Beograd je u svomu stavu išao protiv gotovo čitavog hrvatskog naroda. Jedan od najtežih grijeha i propusta komunista-partizana jest taj što nakon rata nisu zaštitali hrvatsku mladež, koja je najvećim dijelom bila u hrvatskim vojnim postrojbama, i inteligenciju. Tadašnje četničko-komunističko klanje i ubijanje hrvatske vojske i ostalih Hrvata vjerojatno je najveći mirnodopski pokolj hrvatskoga pučanstva u čitavoj hrvatskoj povijesti. Ove se gubitke neće moći nikada do kraja iztražiti, ali oni zasigurno premašuju brojku od nekoliko stotina tisuća.

Povijest II. svjetskog rata, a posebno vrijeme neposredno nakon njega, bit će bez sumnje jednom opisano novim potresnim stranicama. Polazeći od općih procesa demokratizacije, kao i realne potrebe da Hrvati doznaju punu istinu o sebi, drži se da je došlo vrijeme da se znanstveno utvrdi cijelina zbijanja u danima neposredno nakon završetka rata.

Poznavanje činjenica, koje se prema međunarodno važećim propisima i kriterijima mogu podvesti i pod pojmom genocida, kao i okolnost da krivci ovih zlodjela nisu

identificirani, negativno utječe i pritišće svijest velikog broja hrvatskih ljudi. Objavljanje povijestne istine može biti i osnova za odavanje počasti žrtvama.

Hrvatski je narod u Srijemu bio skupno proglašen odgovornim za nedjelu, koja su samo pojedinci učinili na tom području, a to je dobro došlo velikosrbskim vlastodršcima da, po mogućnosti, unište svaki trag hrvatstva u Srijemu. Biti, nakon rata, u Srijemu Hrvat, pa makar se rodio i nakon rata, nije bilo uputno! Hrvati su na sve moguće načine potiskivani iz javnoga života, uzkraćivana su im radna mjesta, nisu mogli napredovati. Kako su komunići poveli kampanju protiv katoličke crkve, ali ne i protiv pravoslavne, ta im je mjeru dobro došla da Hrvate u Srijemu još više pritisnu, znajući dobro da im je, nakon svega što im je već uzkraćeno i oduzeto, ostala još jedino Crkva.

Puna četiri i pol desetljeća šutjelo se u komunističkoj Jugoslaviji o stravičnom pokolju Hrvata u Srijemu nakon drugog svjetskog rata. Bila je to zabranjena tema u Srijemu, nasilno pripojenom Vojvodini, odnosno Srbiji, s razgraničenjem prema prijedlogu Đilasove komisije.

Hrvatski narod u Srijemu, žrtva srbske ideologije /koja oko sebe guši i sruvnuje sve što nije srbsko i pravoslavno/ osuđen je ili na genocid ili na napuštanje svojih vjekovnih ognjišta.

Srijem i srijemski Hrvati drhtču od užasa i od gnušanja, gledajući i osjećajući kako svakog dana opada sveto nasljeđe vjekova, a ne mogu to sprječiti. Godinama oni žive u strahu s uspomenama na doživljena smaknuća, bez hrabrosti da o njima progovore. Svi oni još danas, još uvijek nose težke ožilje i nezacijsljene rane. Bolna i težka zbijanja za srijemske Hrvate /ubijane i proganjane u nedavno okončanom Domovinskom ratu/, snažno oživljavaju sva ta nezaboravna sjećanja. Javlju se danas još živući svjedoci tih nemilih događaja.

Tako dida Ivan Bataković, današnji prognanik iz srijemskog sela Tompojevc /općina Vukovar/, 73. godine, svjedoči. On je inače invalid / 60 % / žrtva četničkih udaraca pištoljem /1991. g./, jer je odbio podpisati da svoju imovinu ostavlja "Krajini". Tukao ga je vukovarski kockar Mirko Čapalo.

Dida Ivan Bataković još je 1964. opisao događaje, koji su se zbivali u njegovom selu za i nakon II. svjetskog rata i sastavio popis svojih sumještana, koji su poginuli ili su ih mučki ubili četnici, komunići i partizani. U strahu, ali i iz želje da se ova istina sačuva i za mlađe naraštaje i povijest, pohranio je te dokumente u Austriji i u đakovačkoj biskupiji.

Dida Ivan piše: "Ratni vihor pokupi mlađe živote i osta se pusto i prazno. To je velika žalost za naše malo selo /55 % Hrvata, 21 % Madžara i vrlo malo Srba i ostalih oko 1450 žitelja/. Bili su to sve mlađi

Ijudi, koji još nisu ni znali što je to život, a već su se morali s njim razstati. Mladost našega sela, ni krivi ni dužni morali su umrijeti, ostaviti svoje mile i drage, svoju djecu, roditelje, braču i sestre.

Na mnoge Hrvate, koji su pali za Hrvatsku u mukama, brzo se zaboravilo. Ja sam ovo napisao, da se ne bi zaboravilo, tko je živio u našem selu, s nama zajedno, išao u školu, igrao se po našim dolovima, skupa s nama, a sada ih više nema među živima, a mnogima se ne zna ni za grob."

Mještani sela Tompojevci (općina Vukovar) poginuli u ratu (1941.-1945.) ili ubijeni neposredno nakon rata:

1. Nikolić, Đuro
2. Nikolić, Jakob /braća/
3. Lenhof, Sebastian
4. Lukić, Antun
5. Miler, Martin /odveli ga partizani 01.02.1944./
6. Lovrić, Luka
7. Lovrić, Jozza /braća/
8. Maršal, Jakob
9. Fuks, Adam
10. Mesaroš, Janoš /nešto kao hrvatski oružnik/
11. Bajci, Karol, poginuo u Krašiću
12. Antolović, Karol, poginuo kod Travnika
13. Gavranović, Mijo, našao na zasjedu kod Erdevika, ubijen
14. Rauth, Antun
15. Tadijanović, Pero /otac/ ubijen kolcem pod ritom
16. Tadijanović, Emil
17. Tadijanović, Nikola
18. Tadijanović, Ivan /braća, ubijena u Banovci/
19. Košnjer, Ivan, ubijen
20. Tomljenović, Šima
21. Degmečić, Vladimir
22. Grgić, Luka, trgovac, poginuo u Krašiću
23. Lukić, Adam, bacila ga jedna partizanka s tornja crkve s još 28 mladića.
24. Kuzmanović, Marin, mobilizirali ga partizani, poginuo
25. Tadijanović, Tuna, zarobljen, poslan u Srbiju
26. Antolović, Marcika, poginuo u Krašiću
27. Miler, Hans, strijeljan u Tompojevcima sa skupinom Nijemaca kod Merde, u vrtu ili u dolu
28. Maršal, Emil
29. Maršal, Hans /braća/
30. Mesaroš, Miško, nestao
31. Kaufman, Vendelin
32. Kaufman, Adam /braća/
33. Morizah, Konrad
34. Lovrić, Mata, ubijen u Banovci, kod Gojka Medica u Šljiviku
35. Slonja, Stjepan
36. Slonja, Miško, zaklan u Čakovci pod Beravom /braća/
37. Prošenski, Ivan, ubijen u Banovci, u Šljiviku, kod Gojka Medica
38. Horvat, Mišika
39. Aasperger, Franc
40. Hupert, Anton
41. Vodopija, Ivan, mobilizirali ga partizani, odmah poginuo
42. Petričević, Manda, kći Lojze, poginula
43. Užarević, Martin, poginuo
44. Andraković, Ivica, ubili ga partizani

45. Haber, Adam
46. Valter, Tuna
47. Petričević, Đurica, poginuo u Krašiću
48. Petričević, Franja, ubijen u Banovci kod Gojka Medica /otac i sin/
49. Magić, Mija, otjerali ga partizani, ubijen
50. Petričecić, Jakša, otjerali ga partizani, ubijen
51. Radić, Franjo /Baca/, ubio ga Mikluševčanin, Đuro Pap
52. Radić, Štefica, ubijena u Banovci kod Gojka Medica
53. Perčika, Mariks
54. Borbaš, Šandra, otjerali ga partizani, ubijen
55. Ivić, Đura, braća, ubijeni u Banovci i pokopani kod Gojka Medica, u šupi
56. Ivić, Ivan
57. Ernst, Ivan /Andželko/
58. Stojanović, Ivica, ubili ga Mikluševčani, kod Likera, u vrtu

59. Mazarek, Adam, otjerali ga partizani 01.03.1944., ubijen
60. Zahora, Tuna, nestao
61. Mergl, Tuna
62. Mergl, Konrad, braća
63. Helajz, Jakob
64. Bauganther, Otto /Puba/
65. Nikšić, Marko, poginuo prvi u selu od četnika
66. Helajz, Franc /Andrezov/
67. Fuks, Jakob
68. Buzlaver, Josip
69. Hingl, Đuro
70. Hingl, supruga, nestali u logoru

Objavljajući imena ovih stradalnika, odajemo im počast.

Ovo je ujedno i podsjećanje na još jedan hrvatski Bleiburg, koji su neposredno nakon drugog svjetskog rata doživjeli srijemski Hrvati.

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA PODRUŽNICA SLAVONSKI BROD

PROSVJED NA ORGANIZACIJU DOČEKA I IZPRAĆAJA VLAKA ZA VUKOVAR, VLAKA ZA MIR, U KOJEMU JE BIO NAZOČAN I NAŠ PREDSJEDNIK Dr. FRANJO TUĐMAN, dana 08. lipnja 1997.

Gospodo, što se ti tih igda u Slav. Brodu? Tko su ti, koji su organizirali doček i izpraćaj VLAKA ZA VUKOVAR, VLAKA ZA MIR u naše HRVATSKO PODUNAVLJE, u naš najiztočniji dio LIJEPE NAŠE, u kojem je bio nazočan i naš predsjednik, dr. Franjo Tuđman?

Zar smo mi razpuštene ovce, kada ste nas na kolodvoru odvojili žicom, pa kao pučani trećeg reda nismo mogli dalje, kao da i mi ne želimo s radošću dočekati VLAK i u njemu sve nazočne? Zar pučani, koji su sudjelovali na tom svečanom putu za VUKOVAR, nisu u grad HEROJ prenosili i naše pozdrave?

Zar pučani, koji su imali pristup PERONU na kolodvoru, toga za nas svečanoga DANA, više od nas vole HRVATSKU? Zar su oni bolji rodoljubi nego "raja" izvan žice, koja se nije mogla nositi s elitom s onu stranu žice?

Ali, gospodo, zapamtite i ne zaboravite, da mi bivši robijaši, koji su robovali po srbo-komunističkim kazamatima, ne čemo ovaj događaj olakso zaboraviti.

Netko za taj propust mora odgovarati. Takvi nas ljudi ne mogu voditi u bolju BUDUĆNOST. Zar opet radimo po komunističkom sustavu? Mi, bivši robijaši, proganjani u srbokomunističkom sustavu, isprebijani, omalovažavani, i sada smo u našoj vlastitoj DOMOVINI - prognanici. Zar vam nije pokazao naš predsjednik kako se pristupa svom narodu (u Vinkovcima izašao iz vlaka, a u našem gradu sišao s tribine i pozdravlja svoj narod), a vi, "PROVJERENI VELIKI HRVATI", pišete protokol kao iz prošlosti.

Zar su Vinkovčani odaniji i bolji HRVATI od pučana iz našega grada? Oni su svoj i naš vlak dočekali i izpratili na peronu, a gdje smo mi stajali?

Zar smo opasni, ako se približimo našem PREDSJEDNIKU i dodirnemo mu ruku za odanost, koju nam pruža?

Apeliramo na vas da, prilikom budućih RODOLJUBNIH SVEČANOSTI, računate sa članovima našeg Družtva. Ako i dalje bude kao do sada, vjerujte, pravit ćemo vam velike nevolje.

Vi morate znati, da nije bilo nas, ne bi bilo ni vas. I mi smo vas također birali za naše predstavnike, a možda su naši glasovi bili i presudni, kako bi vi postali zastupnici u pojedinih tijelima uprave i samouprave.

Mi ostajemo ZA HRVATSKU UVJEK!

Tajnica:

Ana RADOŠ

Predsjednik HDPZ - Sl. Brod:

Ivan RUDEC

PISMO PREDSJEDNIKU REPUBLIKE

Brate Franjo, dragi moj Predsjedniče Hrvatske!

Nakon nebrojenih dopisa, višestrukih putovanja i antišambriranja pred uredima samostalne i demokratske Naše, evo me k Vama, zadnjoj svjetloj točki na mojoj mračnoj putanji u Zagreb.

Ja sam Zlatko Svoboda, robijaš iz skupine Ive Mašine, s fra Rudijem Jerakom, Ivom Ljiljanicem, Jojom Ricovim iz 1959. i 1960. (Savska cesta, Petrinjska, Runjaninova, Grgur), rođen u Pakracu 17. svibnja 1929., nastanjen u Zagrebu od 1940., po izlasku iz kazamata - diskriminiran - kuburio u Zagrebu do 1968., kad sam s turističkom vizom dospiuo u Austriju, a potom putem Caritasa oputovao u Kanadu, gdje sam kao medicinski tehničar stupio u invalidsku mirovinu 1986.

Dotičem samo točke moje brige, s okularom na izvore:

1. Franjo Jurinac, moj djed po majci, izgradio je još 1932. naš dom - prvu peterokatnicu na kutu današnje Zvonimirove s Derenčinovom ulicom, gdje su tada uokolo bila polja i blato.

2. Josip Svoboda, moj otac, ljekarnik iz Pakraca, bez procesa i presude ubijen je od egzekutora jugokomunističke vladavine u srpnju 1945. u Zagrebu (nestao iz logora u Maksimiru), nakon čega je uslijedila konfiskacija, pa nacionalizacija svega nam u Zagrebu i u Pakracu, gdje smo imali kuću i ljekarnu u privatnome vlasništvu.

3. Maja Jurinović zaposjela je i živi u mojoj kući, I. kat, Derenčinova 27, u Zagrebu. Ona je kćи pokćerke Marije Bach, nositeljice stanarskoga prava. Kratko vrijeme pred smrt Marije Bach, uselila je u moju kuću spomenuta Maja Jurinović, koja po prvom rješenju Gradskoga stambenog fonda nije imala pravo u nju useliti.

Ja sam četiri puta uzastopce dolazio iz Kanade, obijao vrata od Sabora do Gradske skupštine (Parać!), čekajući rješenje da mogu ući u svoje.

Svugdje obećanja i uvjerenja o pozitivnom rezultatu, nu ipak nisam primio nikava rješenja. Smišljeno zaobiđen i izigran, tek nedavno sam otkrio, daje Maja Jurinović još prije dvije godine dobila rješenje, koje joj daje stanarsko pravo, potvrđeno od Komisije Gradske skupštine Zagreb, s potpisom **Dure Perice** (kojemu sam prvomu, prije četiri godine, izložio stvar). O tomu rješenju Gradske skupštine ja, prva stranka u sporu, nikada i ni od koga nisam dobio nikakve obavijesti. Štoviše, nikad nisam mogao ni doći do kopije toga "skuhanog" rješenja pri Gradskoj skupštini, niti dobiti uvid u to kako je do takva Rješenja došlo.

To je, dragi moj Predsjedniče, problem od kojega se ja budim i, njime zaplijuskivan od nepravde, koja mi ruje mozak i grudi, više ne mogu zaspasti.

To je prvi razlog, poradi kojega se ne mogu vratiti na svoje ognjište ni danas, kad sam umirovljenik.

Umirovljenica je i moja supruga Marija, magistrica znanosti (iz statistike), koja je svoj radni vijek provela kao namještenik u Ministarstvu prosvjete pri Vladi Ontarija /Kanada/.

Izbavite me ovog danonoćnog inkuba, da se sa svojom družicom i potomstvom (Tomislavom - doktorom medicine i magistrom znanosti, te Evom - psihologicom), vratim u Djedovinu u koju nas Vi, gospodine Predsjedniče, neprekidno u svojim govorima i javnim nastupima pozivate.

Kamo se vratiti - pitam Vas. Pod kišobran?!

Ovo je pismo S.O.S. obitelji Marije i Zlatka Svobode, koja poznaje samo bezpuća /Vaša "bezpuća", Predsjedniče/, sad i u vlastitoj Domovini!

Moj san o povratku pretvorio se u moru.

Poslije ahasferijada i brodoloma svih, u meni tinja zračak nade, ali još jedino u Nebo i u Vas na Zemlji.

Bogom robijaške Hrvatske zaklinjem Vas: pomozite mi!

Vaš

Zlatko SVOBODA

U Zagrebu, 14. lipnja 1997.

RS.

A gdje je zaspala pravda?

Kako to da netko moćan, koji je dodjeljivao tuđe stanove, ima i po tri stana, dok vlasnik kuće ne može u svoj stan u kući, koju su bivše vlasti oduzele...

Dokle ide licemjerje pravde?!

IZBORNA SKUPŠTINA OSJEČKE PODRUŽNICE HRVATSKE DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

PRIPREME ZA OPĆI SABOR

Osječka podružnica HDPZ-a ima 445 članova iz cijele Županije * Na skupštini je izabrano osamnaest predstavnika za predstojeći 4. opći sabor HDPZ-a

OSIJEK - Četvrta je redovita izborna skupština Hrvatskoga društva političkih zatvorenika Županije osječko-baranjske - podružnice Osijek održana u subotu u Osijeku u nazočnosti približno 250 članova te predstavnika zagrebačke, splitske, slavonskobrodske i koprivničke podružnice. Skupštinu je otvorio Zdenko Kolčić, predsjednik osječke podružnice, te pozvao prisutne na minutu šutnje "u sjećanje na one koji su, zbog svojih uvjerenja, bili proganjeni i zatvarani, a nisu dočekali uskrsnuće hrvatske države, kao i na sve poginule hrvatske branitelje".

Osječka podružnica HDPZ-a ima 445 članova iz cijele Županije, od kojih 403 posjeduju rješenje Administrativne komisije Vlade Republike Hrvatske o statusu političkoga zatvorenika, a zahtjevi su preostalih članova u postupku rješavanja. Na skupštini je naglašeno kako je 14 posto članova bez ikakvih prihoda, zbog čega se ubrajaju u socijalne slučajeve, što je doista ponижavajuća činjenica za sve.

Zbog toga je državi upućen zahtjev za osiguranjem pripadajućega statusa s obzirom na sve zasluge i doprinose političkih zatvorenika pri stvaranju samostalne Hrvatske.

U nastavku skupštine izabrano je jedanaest članova Upravnoga te tri člana Nadzornoga odbora, kao i osamnaest predstavnika za predstojeći, 4. opći sabor HDPZ-a.

Skupštini je bio nazočan i general bojnik Stavko Barić, pomoćnik zapovjednika II. zbornog područja Oružanih snaga Republike Hrvatske Đakovo, koji je naglasio kako naša država ne bi postojala da nije bilo ljudi koji su svoje težnje za slobodnom domovinom prenijeli na nove naraštaje.

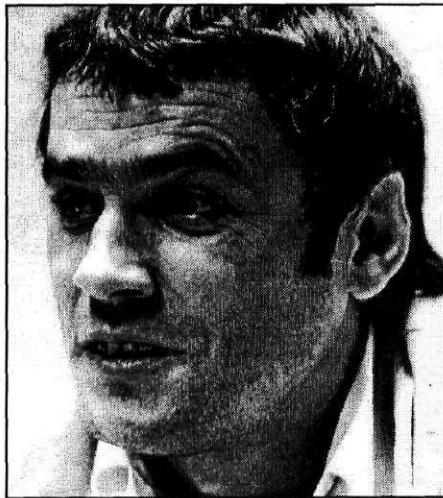
Hrvatsku ćemo izgraditi upravo onaku kakvu ste vi željeli i za kakvu ste robiali - poručio je general bojnik Barić.

Na skupštini je predloženo da se 4. opći sabor Hrvatskoga društva političkih zatvorenika održi u Vukovaru.

(Preneseno iz "Glasa Slavonije", 9.VI.1997.)

STOJAN VUČIĆEVIĆ

STOJAN VUČIĆEVIĆ rođen je 07. srpnja 1941. u Turkovićima u Popovu polju, školovan je u Metkoviću, Zagrebu i Zadru. Kao mladi hrvatski aktivist biva isključen iz gimnazije u Metkoviću i u siječnju 1960. god. biva uhićen i poslan u logor na otok Sv. Grgur s kolegama Antonom Brečićem i Ivom Toslakom gdje su zatočeni kao hrvatski nacionalisti bez presude od početka veljače 1960. do konca kolovoza 1961. godine. Za vrijeme studija u Zadru počinje objavljivati pjesme, a prvu zbirku objavljuje s Vladimirom Pavićem i Mirkom Vidovićem. Jedan je od tragičnih hrvatskih književnika prerano umrlih ne dočekavši punu književnu afirmaciju što zbog političke nepodobnosti, što zbog bolesti i prerane smrti. Nije dočekao ostvarenje sna o hrvatskoj državi. Umro je nakon teške bolesti 22. rujna 1989. g. u Zagrebu. S radošću i ponosom predstavljamo ga u našem listu kao mali dug prema Stojanu i njegovu djelu. Za života objavio je: "Pjesme" (zajedno s Vladimirom Pavićem i Mirkom Vidovićem) Zadar, 1964., "Greben", zbirka pjesama Mladost, Zagreb, 1965. "Siga", pjesme, Mladost, Zagreb, 1966., "Čavli", pjesme, Vidik, Split 1969., "Šibanička poema", Razlog, Zagreb, 1971., "Podmornica", knjiga putopisa, Zora, Zagreb, 1971. "Pomrčina", pjesme, Logos, Split, 1985. Poslije smrti izašle su: "Sabrane pjesme", Naprijed, Zagreb i Ogranak Matice hrvatske, Metković 1994. i "Neretva" slikarsko - pjesnička mapa. Stihovi S. Vučićević, slike Zlatan Vrkljan i Vatroslav Kuljiš, Ogranak Matice hrvatske, Metković, 1996.



Stojan Vučićević

REKU SU O PJESNIŠTVU STOJANA VUČIĆEVIĆA:

"Pjesnik trajnog samospitivanja, prividno spokojan a zapravo nesagledivih tenzija, bard samotništva i onda kada nam je izgledao otvorenim, društvenim, čeznutljivim duh vječno u potrazi za nekom davno izgubljenom nevinosti svijeta, zagovornik sklada i takva kozmosa koji je zbir trenutka ljubavi, Vučićević je fatalist koji ništa ne želi niti poboljšati, niti pospješiti, ništa ne uzima tragično, i bez krzmanja poistovjećuje se s univerzumom: "Tek studeni vjetar površinu mene / namreška i plovi: ja more po moru"

Šaša Vereš: *podlistak Iverje, Oko, Zagreb, listopad 1989.*

"Kao da mu je duh lebadio ponad voda ovoga svijeta: rijeke, more, potoci, jezera i kiše, beskrajne kiše što plave jedan neosiguran opstanak. Taj je opstanak posjedovao svoje neporecive individualne crte: izbačenost iz arhajskog zavičaja u maticu evropske kulture, brodolom na pravim koracima, ustrajan studij, spoj svakodnevног rezonera i samoprijeđora, šutljivac. Kako da u tome ne prepoznamo osobiti tip pjesnika, danas pomalo zaboravljen, tip koji je mislio i osjećao mnogo dublje negoli mnoštvo nas drugih bacajući korijandola. Volio je značenja, duboko sumnjavao u puka slova."

Ante Stamać: *Postojani stećak poezije, podlistak Forum, Slobodna Dalmacija, Split, listopad 1989.*

"Uvjereženo je netočno mišljenje da je Vučićević isključivo sljedbenik Ujevića, pjesnik zadovan njegovom inkantscijom, njegovim rimnjem, pa i rekvizitarijem. Već su naglašena Vučićevićeva tematološka samosvojnost i

Piše:

Dr. Leopoldina-Veronika BANAŠ

problematika koje izviru iz vlastite i nacionalne kobi, koje su u njegovu pjesništvu kadikad poistovjećene, ko što su i u naravi bile. S formalne pak strane, Vučićević nije učio samo od Ujevića, nego i od starijih i novijih hrvatskih pjesnika, ali i izravno od Ujevićevih učitelja, francuskih simbolista pa i nadrealista (a potonje je također prevodio), te je amalgamirao po posve vlasitoj mjeri sve te razvojne uplove, iznašavši vlastiti pjesnički idiom, očit i glede ritamskih struktura, i glede gradbe stiha, i glede izvorne metaforike, proizašle iz samog sadržaja pjesme".

Dubravko HORVATIĆ, *Stojan Vučićević, pjesnik uza i uzdanja, Sabrane pjesme, Naprijed Zagreb i Ogranak MH Metković, 1994.*

Muslim da je temeljna odrednica Stojana Vučićevića kao čovjeka i pjesnika osjećanje dvojstva u sebi. Na jednom mjestu u "Sigi" pjesnik tjeskobno zbori: "Mogao bih skoro među sebe leći!" Njegova supstancija, duhovna i tjelesna, nije samo raspolovljena. Ona je raščetvorena, naprosto razasuta, kako će reći na drugome mjestu. Ko nigdje drugdje našao sam začudno "jedinstvo opreka" koje se stvaralački ujedinjuju i upotpunjaju. Tako se kroz cijelo Stojanovo protežu opreke kao: vatra - voda, pepeo - plamen, svjetlost - tama, vid - smrt, snovi - bdijenje... Začudo, smrt nije nigdje totalna tema, ona je uvijek nečim obasjana. Žed, tinovska žed, ne taži se vodom nego patnjom, ili ugasom svjetlošću."

Ivan Pandžić, *Pepeo i plamen (Spomen na Stojana Vučićevića), Republika 11 - 12, 1995.*

POTPUNA POMRČINA SUNCA NA OTOKU GRGURU 15. VELJAČE 1961.

1.

Sve stoji, u blijeđu sutonu
Mre vrijeme koje ne liječi
Ništa
Riječi zaboravljene u drugo more tonu
Znaš li bar gdje smo
Gdje je naša smrt
Da blagoslovu vodu u praznu oku
Pristaništa

Svi živi i svi mrtvi svi oduvijek
Našli ste spokoj u čami svemira
Zauvijek je bilo kratko moje dugo putovanje
Treba zatajiti ovo more tek
Biti nemir sna
San nemira

Evo i zadnjeg vala za moju žudnju golu
Prolazi svijet:
Ne gubi vrijeme - kleknji
Moj vid se gasi ali u ovom trenu
Znam da smo se prepoznali
U mraku

BILI SRETNI

2.
Ponad naših glava eno šišmiš leti
I Sunce oponaša
A ja sam sanjao vale kleti
Da se u huku vode dan
Nastavlja

I da bih u njemu ipak osluhnuo
Pticu života
Plavetnilo jasno
U bunilu gdje prelijeće smrt
U snu sam govorio glasno:

Svi smo mrtvi premda to ne znamo

10.

Ako bi opet trebala da slazi
I u zipku snova uranja
Sunčeva zraka
Naivno dijete na stazi
Uspomena koju život izlišno ponavlja

Bila bi nijemi odgovor, žica bodljikava koja svira

Ovu kvarnersku fugu
(Čemu ta muka?)
Dodirni samo krilca noćnoga leptira
Ne boj se, neće ti zasjati ruka -

Pocrnjela od praha (prsti utisnuti
U nemir)

Ruka koja dijeli a dva mraka spaja
Pa ipak beskrajno mrtva, nalik na
Svemir
Ta zraka sažežena
Crna duša sjaja

I moje oči bjehu zvijezde u noći
Kojoj nema kraja
Jer u nama sva je
Dobro Sunce zato u smrti prenoći

DOK POSTOJI GRGUR POMRČINA TRAJE

**RUŽA VJETROVAZA
OTOK GRGUR**

BURA

A ti sudbino u vjetar
Prevorena
Što te donosi
Sada

(Duša mi je vjetrulja
Lasta izluđena)

Gospode
Samo da ne vidim
Daleku zvijezdu koja

Pada

JUGO

Zastajao sam ponekad
U mislima
Koje te slijede
Na ledima
Dupina

Tek onako da čujem
Iz tvojih usta
Kako zbori kako boli

Domovina

KALMA

Ljubavi

Srce se tvoje kao otok
Od srca moga
Odvaja

Je li to sjećanje možda što pristaje
I odmah isplovljava

Ili tišina morska
PUSTOŠ koja nas

Spaja

MAESTRAL

Među stijenama bijelim
Igraš se skrivača
I razvedriš me
Na meni je
Crno lice
Ne vidiš me

NARODNI ODBOR KOTARA MAKARSKA
SEKRETARIJAT ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE
DRŽAVNA BEZBEDIĆNOST
Broj: Ku-40/60
Makarska, 16. februara 1960 godine

u unutrašnjosti
OKRUŽNOM SUDU

S P L I T

U prilogu Vam dostavljamo dostavnice o uručenim rješenjima za otvaranje istrage i određivanje istražnog zatvora za Vučićević Stojana, Brečić Antu i Taslak Ivana, svi iz Metkovića.

*Po ovlašćeniku:
Mirko Boris*

KNJIGA O ADAMU

1.

Kasno je i već se prijestupna grana eno iz visine više od sna drugoj nekoj, još daljoj svjetiljci svija. Upravljenja ondje, ona će podno srca svjetlosti, u nemilostivoj praznini što milost svake tvari najponiznije u ime svoga života vapi, uistinu novo sunce, dan taj danom programnim našim osvijetljen, bespovratno zavoljet;

I ti koja podobnu ranu, istu svjetlost u srcu strpljivo nosiš, moći ćeš tako u bespomoćnu liku što lik tvoj svemirski izbjegava, malo po malo, stvarno prohodati, kroz zadnji nebeski trag na snijegu - riječ ljuvenu, istu sudbinu neba i zemlje reći:

U SLOBODI VODE TEČE ROPSTVO ZVIJEZDA...

PONORNICA

Ležim ispod sebe, iznad mene nemoć
Ali svemoć zemlje ne smijem ni reći
Ponornica huči u meni od nekoč
Kažem li joj ime namah ču poteći

Gledam iznad sebe: ponad mene nebo
Vidi li ga onaj odozgo kroz mene
Treba li mi nešto ja bih sebe trebo
I u sebi mene, samo mene mene

Zaplele se riječi u meni ko trave
I po svakoj vlati jedna zvijezda gmiže
Jurim uzduž zvježđa, smalakšem od strave
Ja najbrži trkač što sebe ne stiže

Vičem sebi stani, gledam gore stoji
Svemir hladni; vlati, šume vlati -
Nebo uvijek iste srebrnjake broji
Ko da nečim može Zemlju da mi plati

Ležim ispod voćke, zri nemoć na grani
Različit sam odmah čim rukama mahnem
Naginjem se u se: ponornica vani
Gle ponire gore, ja ispod nje sahnem

I trunem pod sobom, iznad mene nebo
Vidi li ga onaj odozgo kroz mene
Treba li mi nešto ja bih sebe trebo
I u sebi mene, samo mene mene

DO BLEIBURGA I NATRAG NAKON 52 GODINE

Prilikom hodočašća u Bleiburg s udrugom umirovljenih željezničara, u nedjelju 11.05.1997. posvećujući svoje sjećanje mrtvim priateljima, Zlatko Krivanek iznosi svoje uspomene iz tih težkih dana.

U spomen: Krešimiru Boraniću i Petru Karavidiću

Kao jedan od preživjelih sudionika Bleiburške tragedije i Križnog puta, u čast svim poginulim pripadnicima domovinske vojske i građanima, iznosim svoje tužno sjećanje na one težke dane hrvatskog naroda.

Krajem listopada 1944., kao učenik osmog razreda osječke gimnazije, pristupio sam u školu pričuvnih časnika Hrvatskih oružanih snaga u Zagrebu sa sjedištem u zgradici Pravnog fakulteta na Kazališnom trgu. Uz vojne obvezne, završio sam osmi razred i maturirao na III. Muškoj gimnaziji (na Katarinskem trgu) krajem travnja 1945.

Budući sam već onda imao zdravstvenih poteškoća sa srcem i sluhom, dođijeljena mi je lakša vojna služba, pa sam početkom travnja (na drugi dan Uzrsa 1945.) primljen u Gospodarsku častničku školu, kao častnički pripravnik (zastavnik) na djelatnu službu od dvanaest godina. Škola je bila u Medulićevu ulici, a vojarna u Samostanskoj školi (danas Varšavska ulica).

Od početka mjeseca svibnja, kroz Zagreb su danonoćno prolazile mnoge vojne postrojbe kao i mase civilnih građana, povlačeći se u smjeru Slovenije.

U nedjelju, 6. svibnja, pristupio sam zapovjedniku škole s upitom što dalje? Dobio sam odgovor da se snađem, jer se postrojba razsula.

Ja sam se odmah priključio svojoj prvotnoj postrojbi, s kojom smo u ponedjeljak ujutro, u 4 sata (7. svibnja), krenuli u smjeru Slovenije.

U tom smjeru kretalo se mnogo drugih vojnih postrojbi s oklopnim vozilima, kamionima, automobilima, motorkotačima, pa i na biciklima, a također i stotine seljačkih kola s civilima, uglavnom starijih ljudi, žena i djece.

Vojnička lica bila su ozbiljna, neki put i mladenački vedra, dok su lica civila bila zamišljena i preplašena.

Tijekom dana prošli smo kroz Zaprešić i Savski Marof, a tijekom noći prolazili smo pored Mihanovićevog spomenika u Zelenjaku i nastavili prema Celju. Na putu do Celja dva puta smo noćili.

Pred Celjem su bile razoružavane nje-mačke postrojbe.

Nastavili smo dalje kroz Celje s namjerom da se iza grada odmorimo, ali smo nastavili dalje pješačiti, jer smo upozorenji

Piše:

Zlatko KRIVANEK

radi sigurnosti civila. S okolnih brda i visina u nas su bila uperena razna oružja.

Hodali smo cijelo popodne i skoro cijelu noć do rano ujutro.

Kroz Slovenj Gradec prošli smo 11. svibnja i zaustavili se, jer je bio prepriječen prolaz prema Dravogradu, s tim da se vode pregovori s partizanima za prijelaz preko mosta i dalje prema Austriji.

U noći 11. i 12. svibnja učinjen je veliki masakr u Celju Teharje nad njemačkom i hrvatskom vojskom, a također je ubijeno i mnogo civila, koji su bili okupljeni oko kolodvora. Tu je pobijeno, nakon što je silovano i 50-ak sveučilištarki, koje su djelovale u raznim karitativnim institucijama. Tijela masakriranih i pobijenih zatravpavali su u protutenkovske rovove.

Stanje se pogoršavalo i daljnje je kretanje bilo nemoguće, tako da su se počele odvajati mnoge postrojbe i krenule uz desnu obalu Drave prema Austriji.

Idućih dana 12. i 13. svibnja (u subotu i nedjelju) počele su velike paljbe strojnica, topovima i bacačima iz smjera Dravograda od dospjelih partizanskih postrojbi lijevom obalom Drave, podpomognute topništvom bugarske vojske.

Tada je bilo mnogo žrtava, uglavnom civila: staraca, žene i djece, a i mnogo pobijenih konja te razvaljenih kola.

U ponedjeljak (14. svibnja), prije podne oko 10 sati, partizani su s Bugarima prešli dravogradski most i nasrnuli na nas.

Tada sam bio zarobljen (bez častničkih oznaka) s još jednim našim častnikom, nadporučnikom, gospodinom Boranić Krešimirom iz Zagreba, koji je zadržao oznake, a koga sam poznavao od ranije, jer je bio rođak mogu školskog kolege iz Osijeka. Gospodina nadporučnika Boranića partizanski je častnik odveo s motivacijom u "štab gdje je podpisano primirje". Mene je ostavio bugarskom časniku na čuvanje. Nakon deset do petnaestak minuta partizanski se častnik vratio ali bez g-dina nadporučnika. Od tada g-dina Boranića više nikad nisam vidio.

Mene je partizanski častnik natjerao da se popnem na upregnuta kola, da ih izvučem iz jarka i krenem s njima u smjeru Dravograd, preko mosta.

Dne 15. svibnja (utorak) stigla je obavijest o kapitulaciji i u Bleiburgu na poljani izvršena je predaja oružja.

Ubrzalo su formirane kolone zarobljenika, koje su se kretale iz Bleiburga preko Dravograda prema Celju i Zidanom Mostu te prema Mariboru.

Ja sam bio u koloni prema Mariboru.

U Maribor smo stigli u petak prije podne, 18. svibnja. Smjestili su nas u vojarnu "Kadetnica" na desnoj obali Drave.

Tu su nas razvrstavali po pripadnosti. Ustaše su odvajali sve redom na jednu stranu i po noći ih odvodili u nepoznatim smjerovima. Od domobrana su formirali kao neke "radne jedinice" sa zapovjednicima, i svi, koji su imali častničke i dočastničke oznake, jednostavno su nestajali bez povratka.

U subotu pred večer (19. svibnja) krenula je kolona tzv. "radnih jedinica", u kojoj sam i ja bio s još jednim prijateljem, Osječaninom, poručnikom Petrom Karavidićem (koji je zadržao oznake), za transport prema Teznu.

Na jedno pola puta uz prugu došla je zapovijed: "Častnici i dočastnici na dogovor!"

Sa svojim prijateljem Petrom Karavidićem tada sam se zadnji put vidiо.

Mi ostali u koloni stigli smo do Tezna, ali je transport bio prekrcan, te smo se još iste noći vratili u Maribor, u dvorište vojarne.

Kasno u noći čuli su se rafali strojnica i drugog oružja iz smjera Tezna.

Sutradan, u nedjelju, 20. svibnja, nešto prije podne, pristiglo je nekoliko kamiona punih odora, čizama i cipela naših ubijenih suboraca, a zločinci su na sebe navlačili odjeću i obuću.

U ponedjeljak, 21. svibnja rano u jutro ponovno smo krenuli prema Teznu i tu ukrcani u teretni vlak "G" kola, bez otvorenih prozora. U vagonu, u kojem sam ja bio, bilo nas je 73.

Istog dana u sutoru smo stigli u Zagreb, i tada su nam prvi put otvorili vagon. Skoro u svakom vagonu bilo je po nekoliko ugušenih i onesvještenih supatnika.

Navečer, oko 22 sata, stigli smo u Dugo Selo, te prenoćili na sajmištu i rano u jutro krenuli prema Bjelovaru, i to pješice. Prošli smo mjesta: Božjakovinu, Vrbovec, Križevce i Žabno.

U Bjelovar smo stigli u petak, 25. svibnja, gdje smo smješteni u dvorištu Vojnović vojarne, bez ikakve hrane i vode.

U nedjelju, 27. svibnja, "kolona smrti" krenula je iz Bjelovara na daljnju putnju: Đurđevac, Pitomaca, Virovitica, Podravska Slatina, Donji Miholjac, a onda Podravska Slatina, Čeralije, Voćin prema Požegi.

U Požegu smo stigli u noći 31. svibnja i bili do utorka 5. lipnja. Tu su bila preslušavanja, razvrstavanja i prorjeđivanja od strane "OZNE" i dne 5. lipnja iz Požege smo pješice krenuli prema Pakracu, a mlađi, slabiji i bolesni sa šumskom željeznicom. Samo mi njih nikad više nismo vidjeli.

Iz Pakraca smo 8. lipnja rano ujutro krenuli prema Bjelovaru preko Daruvara, Končanice, Velikih Zdenaca i Pisanice. U Bjelovar smo stigli u subotu, 10. lipnja kasno u večer, i opet u vojarnu Vojnović, bez hrane i vode. I tu je bilo preslušavanja, razvrstavanja i prorjeđivanja. Napokon smo 14. lipnja krenuli vlakom prema Osijeku i u Osijek stigli kasno na večer 15. lipnja (petak).

U Osijeku sam 16. lipnja preslušavan u "OZNI" i odpušten iz logora. Potrebno je napomenuti, da na Križnom putu nismo dobivali ni hrane ni vode, jedino bi nas zapao komadić proje ili šoljica mlijeka kroz hrvatska naselja, a kroz srpska Voćin, Kamensko i Pakrac trovali su nas modrom galicom, utucanom u mlijeko i proju. Tako da je mnogo supatnika na Križnom putu umiralo od trovanja ili dizenterije te druge zaraze. I sam sam u Pakracu dobio dizenteriju i jedva ostao živ.

Na kraju treba spomenuti da naše društvo ratnih veterana "Hrvatski domobran", čiji sam i sam član, ima 50 ogranka u Hrvatskoj, 2 ogranka u Bosni i Hercegovini i jedan u Australiji.

Danas procjenjujemo da nas ima još oko 26000 preživjelih, što je oko 10% od ukupne hrvatske vojske koja se povlačila (oko 250000 u 1945.). Na desetine tisuća ostavilo je svoje kosti u: Bleiburgu, Vilahu, Klagenfurtu, te u Sloveniji kod Tezna, Slovengradeca, Celja i još na mnogim mjestima Križnog puta.

SVIM PALIM HRVATSKIM DOMOLJUBIMA, SVIM NEVINIM ŽRTVAMA BLEIBURŽKE TRAGEDIJE I KRIŽNOG PUTA, KAO I PALIM BRANITELJIMA I ŽRTVAMA DOMOVINSKOG RATA VJEĆITA HVALA, UZ NAŠ ZAVJET DA ĆEMO OČUVATI SLOBODU, KOJU SU NAM DAROVALI.

Osvrti i prikazi

STIHOVI S ONU STRANU DOMOVINE

Ivan Mažuranić ml. - Ivaniš Korvin

"PROGNANA HRVATSKA LIRIKA"

Buenos Aires, 1990.

Pojavkom ove knjižice, inače oskudna emigrantska lirika o ratnim i, napose, poratnim danima dobila je još jednu žuđenu nijansu, koja na dlan razkravljene domovine utiskuje još jedan **memento mori** stradanju hrvatskog naroda. Knjižica se sastoji od dva dijela.

U prvom dijelu auktor Fran Mažuranić ml., alias Josip Franjo Mažuranić, uzbuden ljepotama koje je ostavio u domovini, srće stihove - ponornike u zaušavljen pejzaž milovan večernjim vjetrom i uzreptalim zvijezdama na nebu ostavljene domaje. Stihovi su ovog lirika pronježeni duhom osamljenika koji "zove, a odziva nema", toplo svjetlosti u mrklini kojoj tek šutnja daje nejasan odgovor kroz kapljice kiše. Radanje ovih pjesama prate svečani basovi muklih i tmurnih tonova. Domovina, u plaču i grču, kako ju vidi i ostihotvoruje ovaj pjesnik, zaziva svoje pale sinove. Odgovara tišina, kojoj Mažuranić daruje govor. Zaplakana priroda bruji u svojoj utrobi o bezvremenom stanju svojih štićenika u čijoj se krvi umiva i čijom kobi nariče tišinom. U ugodajima što pobuduju sučut, pjesnik proniče u tajne kojima nismo dorasli, ali ih kroz oprost i spoznaju idealu za koje su pala naša braća možemo pojmiti i odgonetati svrhu umiranja za nacionalne svetinje. Mažuranić je po ovom stihovlju rezigniran, nu, dosta otvoren upitom u kojem i mi možemo za sebe pronaći mjesto.

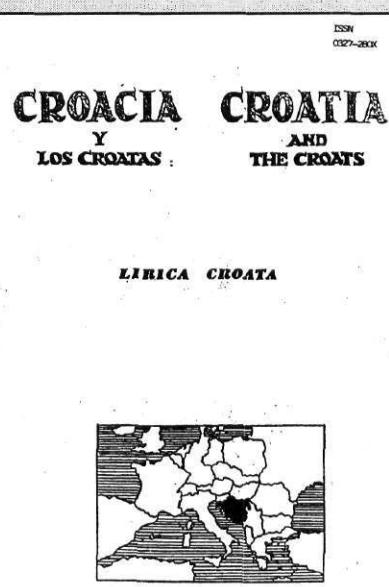
U drugom dijelu auktor Ivaniš Korvin, alias Ivan Janko pl. Mihalovich - Korvin, uvađa nas u ontološku spoznaju života, čijim smo plaštom zaognutni da bismo progledali u vječnosti. On filozofski pokušava odgonetnuti smisao i svrhu života i smrti. Na svakom koraku zastajuje i promišlja. Uvire i izvire, premda nije toliko zaokupljen domovinom koliko unutrašnjim razpoloženjima.

Boje njegovih stihova također su, poput Mažuranićevih, sive, a tonovi mukli i turboni. Sjeta, melankoličnost i praznina osvajaju ga kao što paučina osvaja napušten dom.

Pjesma je jeka, a glas je neprežaljena domovina i mati na kućnom pragu, umorna od čekanja i dozivanja.

Sin je, negdje daleko, uzeo u ruku pero i piše svoj nikad dosanjani san: uspavanku za domovinu.

Mario BILIĆ



DJED MI JE PRIČAO: IŠLA JE KOLONA, DUGA KOLONA...

Na dan kada je hrvatski Predsjednik poveo hrvatski vlak u Vukovar i u ruševama vitežkog grada naglasio suverenost Hrvatske, na suprotnoj hrvatskoj rijeci, na Sutli, održavana je komemoracija žrtvama drugoga svjetskog rata. Od istoka do zapada grob do groba. Od Ovčare do Gmajne kod maloga pograničnog mjesta Ključa, svaka stopa - grob do groba.

Punih pedeset i dvije godine mještani Ključa nosili su teret svoje nacije. Svi su znali, a mnogi su bili i svjedoci događajā u svibnju i lipnju 1945. Od mještana su zarobljenici morali uzimati rativa i zagratiti protutankovsku grabu punu postrijeljanih, golih i žicom vezanih leševa. Onda bi sutra njih zatrpavali drugi. I tako je rasla hrpa, pa mještani misle, da u toj masovnoj grobnici danas leži oko 2.800 ljudi, hrvatskih žrtava.

Mještani slobodarskog Ključa podigli su križ u spomen bleiburžkim žrtvama, podižući ujedno i spomenik svim Hrvatima palim za Hrvatsku.

Nakon blagoslova križa, služena je sv. Misa i recitali u domaćem, izuzetno lijepu i milozvučnu narječju:

Tu smu

tu smu bili
i smu i bumu
navik ostali!

Su na večkrati
karali, harali,
tucci nebrati
na oči varali!
Smu bili trdi
se nismu dali
i h cajti grdi
glible i glible

koren puščali,

puščali tak -
da je skorom
na drugu stran
zemline kugle
zišau van!

I ni te sile,
kaštige te ni -
da ime
i rič nam
vzeme
al zpremini!

Po zalaganju ljudi iz Mjesnog odbora Ključa, vidljiv je njihov žarki nacionalni osjećaj, pa je to bilo ugodno iznenadenje i potvrda da je hrvatski Ključ u dobrim rukama.

Hvala mještanima i Mjesnom odboru na brizi koju izkazuju, obilježavajući spomen žrtava za Hrvatsku!

Jure KNEZOVIĆ



Družtvene vijesti

REDOVITA GODIŠNJA SKUPŠTINA KRAPINSKE PODRUŽNICE

UKrapini je 19. lipnja 1997. održana redovita godišnja skupština podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika za Krapinsko-zagorsku županiju, na kojoj je, osim uzvanika iz županije i grada, bila nazočna i predsjednica Družtva, gđa Kaja Pereković. Ona je u obširnjem govoru pojasnila sve brige i težkoće, koje je Družtvo imalo u proteklu dvogodišnjemu mandatu, te izvjestila o zadaćama, koje nam predstoji.

Predsjednica je odgovorila i na mnoga pitanja, a izrečena je i zahvala humanitarnim udrugama, ADRA-i, Caritasu, Crvenom križu i drugima s ovoga područja, koji su svojim darovima pomogli naše supatnike u Bosni i Hercegovini. Uz skromnu zakusku, na kraju skupštine održano je ugodno druženje.

Branimir SLAVIĆ

Družtvene vijesti

IZBORNA GODIŠNJA SKUPŠTINA MEĐIMURSKE PODRUŽNICE

U Čakovcu je 20. lipnja 1997. održana izborna godišnja skupština podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika Županije međimurske. Skupštinu je vodio g. Nikola Jagar, koji je pročitao izvješće o dosadašnjem radu Podružnice. Nakon razprave, predsjednica Družtva, gđa Kaja Pereković i dopredsjednik, g. Jure Knezović, obširno su izložili prednosti, koje donosi novi Zakon o pravima bivših političkih zatvorenika, predložen Saboru na usvajanje, te su odgovorili na niz konkretnih upita. Na kraju skupštine održano je ugodno druženje, tijekom kojega su se nazočni prisjećali svojih uzničkih uspomena.

Branimir SLAVIĆ

PRIKAZ RADA DJELATNOSTI HDPZ - PODRUŽNICA POŽEGA

U Požegi je, 28. lipnja 1997., održana godišnja skupština Podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika. U svečanu i veselu okružju susrelo se stotinjak članova našeg Družtva, a skup su svojom nazočnošću uveličali predsjednica, gđa Kaja Pereković, dopredsjednik Središnjice i predsjednik zagrebačke podružnice, g. Jure Knezović te tajnik HDPZ-a, g. Branko Slavić. Nizu zaslužnih članova Podružnice, predsjednica je uručila medalje i povelje, a nazočne su političke zatvorenike pozdravili i predstavnici županijskih i gradskih vlasti, te predstavnici drugih državnih i javnih institucija u Požegi, obećavajući svaku moguću pomoć. Tim povodom, objavljujemo izvješće o radu, koje je nazočnima podnio predsjednik, vič. gospodin Josip Devčić.

IZVJEŠTAJ NADZORNOG ODBORA O POSLOVANJU HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA PODRUŽNICE U POŽEGI ZA 1996.

Osnivačka Skupština Družtva održana je 20. travnja 1996. u prostorijama Doma umirovljenika Požega. Na Skupštini su izabrani predstavnici podružnice HDPZ-a, kako slijedi: prečasni gospodin Josip Devčić za predsjednika, gospodin Ivan Vajhinger za tajnika, a u upravljanju: Marijan Božić, Noušak, Ana Čop, Adam Radljević, Franjo Šarić, Ernest Fuis, dok su u nadzorni odbor izabrani: Emil Petrović, Ljubica Mustapić i Josip Martinčić.

Kasnije, na jednoj sjednici podružnice Družtva, umjesto bolesnoga Franje Šarića, kooptiran je Franjo Budinski i Amalija Leikauff kao zapisničarka sjednice.

Predstavnici podružnice povremeno su se sastajali u prostorijama Udrženja umirovljenika, dok im Županija Požeško-Slavonska i Skupština grada Požege nisu adaptirali prostoriju u M. Gupca br. 6., koja je svečano otvorena i blagoslovljena 9. kolovoza 1996.

Od tada se sjednice i dežurstva održavaju u vlastitim prostorijama.

Kao i svako društvo, tako je i naša podružnica poduzela mjere oko registracije. Registracija je obavljena u uredu za Obču upravu Županije Požeško-Slavonske, pod brojem: Klase: UP/I-007-03/96-01/45 Ur. broj 2177-08-01-96-2 od 29. svibnja 1996.

Prema opisu u registar, Podružnica je upisana kao **udruženje građana**, sa sjedištem u Požegi, M. Gupca br. 6.

Upis je izvršen pod rednim brojem 175 od 29. svibnja 1996.

Ciljevi su i zadaci prema STATUTU Hrvatskog društva političkih zatvorenika donesenog na 3. Saboru HPDZ-a, održanog 18.XI.1995. u Zagrebu.

Naša je podružnica upisom u registar stekla svojstvo **građansko-pravne** osobe.

Državni Zavod za statistiku Republike Hrvatske, 24.lipnja 1996. pod Klase: 951-03/90-01/01 Ur. br. 555-04-07-96-01 razvrstao je našu podružnicu - Požega sa sjedištem M. Gupca 6.

Brojčana oznaka pravo ustrojbenog oblika - 83, Broj oznaka podrazreda, djelatnost ostalih članskih organizacija 91330. Matični broj poslovnog subjekta 1,206.494.-

Piše:

Vlč. Josip DEVČIĆ

Na temelju registracije i razvrstavanja našega Družtva kao građansko-pravne osobe, a radi obavljanja finansijskog poslovanja s trećim osobama otvoren je žiro-račun kod Zavoda za platni promet Požega.

Žiro račun otvoren je pod brojem 34200-678-11305 dana 28.06.1996.

Podružnica vodi određene evidencije kako o primitu novčanih sredstava, tako i o izdatku istih.

Finansijsko poslovanje obavlja se preko blagajne Družtva i žiro-računa.

Sve uplate i izplate zasnivaju se na originalnim dokumentima, t.j. na uplatnicama i izplatnicama, koje se registriraju u knjizi blagajne. Ista je pošivena i providena žigom Družtva, a broj 50 duplih listova, od kojih kopija ostaje u knjizi, a original se odlaže sa uplatnicama i izplatnicama u posebni registrator.

Za izvadke žiro-računa postoji posebni regulator, u koju su odloženi izvodi od rednog broja 1 do 29, sa dokumentacijom o uplatama i izplatama preko žiro-računa.

Naše Družtvo političkih zatvorenika, kao građansko-pravna osoba, vodi knjigovodstvenu evidenciju kameralistički, t.j. slično knjigovodstvu državnih ustanova, koje se od knjigovodstva privrednih poduzeća razlikuju tim što se njemu knjiženja utvrđuju i obavljaju prema donesenom budžetu, a kod nas prema Finansijskom planu, koji je osnova našega poslovanja.

Finansijski plan našega Družtva za 1996. nije donesen s obzirom da je Družtvo osnovano 20. travnja 1996., a plan za iduću godinu donesen je tijekom mjeseca studenoga, koji treba još doraditi, odnosno rebalansirati.

Poslovanje Družtva odvijalo se na osnovu dotacije Družtva političkih zatvorenika Republike Hrvatske, kao i iz sredstava uplaćene članarine članova naše podružnice te naplate glasila "Zatvorenika", kao i prodaje knjiga, te privjesaka, značaka i kapa Družtva.

Družtveno-politička zajednica t.j. županija POŽEŠKO-SLAVONSKA, Poglavarstvo općine Požega, Elektro-Slavonija, Fond za stamb. gospodarstvo i drugi donatori uredili su nam poslovne prostorije u ulici M. Gupci 6., u kojima

Družtvo sada posluje. Isti su donatori, osim uređenja prostorija, nabavili potrebnu opremu - osnovna sredstva, od stolova, stolica, ormarića za poštu, brzoglasa, zastava, žigova, pisačeg stroja i uredskog materijala, te ostalih sitnica.

Družtvo je jedino iz svojih sredstava nabavilo: oglašnu ploču, ormarić za robijaške rezervizite, nosač zastora, presvlaku za radne stolove, te ostale sitnice: pepeljaru žardinjeru, lončanice za cvijeće.

Na inicijativu HDPZ-a Zagreb, u Požegi je dana 12. listopada na veličanstvenom i svečanom skupu podignut odnosno otkriven spomenik "ŽENAMA ROBJAŠICAMA ZA HRVATSKU" u KPD-u Požega.

Taj je spomenik poprsje "žene robijašice za Hrvatsku".

To je u glavnim crtama opis pregleda događanja od osnutka Družtva u Požegi do kraja poslovne godine 1996.

Nadzorni je odbor konstantno kontrolirao rad Družtva bilo prilikom sjednica predstavnika Družtva, kojih je održano 7 na kojima se uvijek tretirala aktualna tema društva i zapisnici sa sjednica Družtva političkih zatvorenika Zagreb.

Sam nadzori odbor često je kontrolirao finansijsko poslovanje.

Uvodno je napomenuto da se finansijsko poslovanje obavljalo putem blagajne i žiro-računa banke.

Do 31.XII.1996. izpostavljeno je 78 uplatnica za članarinu, 46 za "Politički zatvorenik", 36 ostalih uplatnica i 29 izplatnica.

Prema zbiru blagajničkih izvještaja od 1 do 10 stranice primitak je iznosio 38.249,08 kuna, a izdatak 36.726,24.- tako da rezultira saldo 31. XII. 1996. od 1.582,84/1522,84.

Izkazani saldo razlikuje se od stvarnoga iznosa gotovine za izvršene izplate, za koje nije podignut novac sa žiro-računa, kao što su: uplate doprinosa na honorar tajnika za XI i XII mjesec, za poštarinu za dostavu božićnice članova Družtva, kao i za poštarinu na doznačenih osamdesetdevet članova. Ta će razlika biti regulirana u 1997. podizanjem gotovine sa žiro-računa od 950 kuna.

Preko žiro-računa kod platnoga prometa bila su 29 izvadka sa ukupno prikazanim prometom od 54.508,14 uplata, te 46.519,57 izplata, tako da je saldo žiro-računa na dan 31. XII 1996. 7.988,57.

Sada dajemo pregled prihoda i razhoda Družtva iz 1996.

PRIHODI DRUŠTVA

Početna dotacija za rad Zgb, kuna, 10.000.-
 Dotacija za spomenik Žene robij., kuna, 15.000.-
 Dotacija za božićnicu, kuna, 16.800.-
 Dotacija za Grad Požega, kuna, 5.000.-
 Ukupne dotacije, kuna, 46.800.-
 Prihodi od članarine, kuna, 3.000.-
 Prihodi od Zatvorenika, kuna, 5.020.-
 Prihodi od prodaje knjiga, kuna, 450.-
 Prihodi od privjesaka, kuna, 330.-
 Prihodi od značaka, kuna, 150.-
 Prihodi od prodaje kapa, kuna, 225.-
 Sveukupno prihodi, kuna, 56.655.-

RASHODI DRUŠTVA

Za spomenik "Žene robjaišice za Hrvatsku", kuna, 12.405.-
 Donos razhoda, kuna, 12.405.-
 Izplata božićnice, kuna, 20.000.-
 Za pomoć Josipu Pejeru za kuću, kuna, 1.000.-
 Za pogreb Marici Turuk., kuna, 1.000.-
 Troškovi otkrivanja spomenika za slikanje i kazete, 2.349,16
 za posluživanje ručka, 2.500,00
 za kolače, 332.07.-
 Za slikanje prilikom otvaranja prostorija, 1.043.-
 Tajniku honorar za XI i XII 96., 1.000.-
 Za putni račun članovima društva odnosno članu koji je vozio u Staru Gradišku za odkrivanje spomen ploče logorašima, kao i obilazak terena Nice, 442.-
 Za aranžman cvjeća prilikom otvaranja prostorija Društva, 1.851,02.-
 pozivnice za otvaranje prostorija, 150.-
 za člansku kartoteku, 200.-
 ormarić za robjaiške rezervate, 350.-
 za firmu 2 kom., 680.-
 dekorativno platno za rad stolova i zastore, 548,71
 troškovi predplate brzoglasa, 171.21.-
 troškovi novačnog i platnog prometa, 116,49
 doprinos na honorar tajnika, 326.-
 za čekovnu knjižicu, 10.-
 za poštanske uputnice, 25.-
 poštarnica za novčane uputnice, 852,44.-
 Ukupni razhodi, 47.352,10.-
UKUPAN PRIHOD, kuna, 56.655.-
UKUPAN RAZHOD, kuna, 47.352,10
RAZLIKA, kuna, 9.302,90.-

Iz izloženoga je vidljivo, da je naša podružnica HDPZ-a za 1996. poslovala pozitivno.

U nastavku dajemo pregled osnovnih sredstava, sitnoga inventara i ostale imovine Društva po donatorima.

STANJE OSNOVNIH SREDSTAVA I INVENTARA NA DAN 31 .XII.

Namještaj i pogonski inventar
 1., Uredski stol s tri ladice, kuna, 2.041.-
 2., Konferencijski stolovi 2 kom, kuna, 1.998.-
 3., Fotelja 1 kom, kuna, 1.600.-
 4., Stolica 10 komada, 430.-

5., Vitrina sa stakлом i stelaža s pol., kuna,	240.-	Od 500 do 1000 Kn primaju umirov.	49
6., Zidna vješalica, kuna,	200-	Od 1000 do 1500 Kn primaju umirov.	23
	5.909.-	Od 1500 do 2000 Kn primaju umirov.	4
Donator HSR Požega		Od 2000 do 2500 Kn primaju umirov.	1
Ormarić, stoeći, s vratima i s policom i pretincima, kuna,	1.480.-	Od 2500 do 3000 Kn primaju umirov.	1
Donator za stambeno gospodarenje / Fond / OPREMA		Ukupno članova umirovljenika	92
Pisači stroj "Olimpya", kuna,	2.000.-		
Donator Županija Požeško - Slavonska			
Telefonski aparat, kuna,	200.-		
Sandučić za poštu, kuna,	500.-		
	2.700.-		
Ostali inventar			
Sag 3 x 2 m			
Staze 3 x 1 m 2 komada, kuna,	2.760.-		
Fond za stamb. kom. poslovanje			
Ostali inventar i uredski materijal			
Stijeg sa državnom zastavom			
Stijeg sa zastavom HPDZ-a			
Uokvirena slika Predsjednika Republike			
Donator županija Požeško - Slavonska			
Uokvirena slika Državnog grba, kuna,	560.-		
Grb grada Požege			
Sandučić za oglase i za robjaiške rezervate, nabavljen iz sredstava Društva, kuna,	550.-		

Osim naprijed navedenoga, Društvo posjeduje okrugli i plosnat žig te stoeću zastavicu HPDZ-a, spajalicu za spise, bušilicu za spise, registratore kao i uredski materijal, uglavnom dotiran od Županije. Osim toga, za cvjetni aranžman imamo dva velika plastična sanduka kao i 6 lončanica za cvijeće.

Prema naprijed izloženomu, namještaj, pogonski inventar i ostalo vrijedi ukupno kuna 13.959.- a ako tome dodamo još i zastore te presvlake za radne stolove od kuna 549, ukupna imovina podružnice iznosi k u n a 14.508.-

Mislimo, da smo dali cijelokupno poslovanje naše podružnice HDPZ-a Požega za 1996., te molimo Skupštinu društva, odnosno Upravni odbor, da isti i vještaj prihvati

Predsjednik Emil Petrović, dipl. oec

Član Ljubica Mustapić

Član Josip Martinčić, oec

P.S. Kao vanbilančno navodimo da Društvo posjeduje neprodatih knjiga i 3 privjeska u ukupnoj vrijednosti 2,630.- kuna

U Požegi, 30. siječnja 1997.

HDPZ PODRUŽNICA POŽEGA

28. lipnja 1997.

Članstvo

Nakon godinu dana postojanja naše Podružnice, evidentirano je

Članova zatvorenika 100

Pridruženih članova 20

Ukupno članova: 120

Ostvarena prava za priznavanje

staža ima 68

U postupku rješavanja nalaze se predmeti za 52

Mirovine

Imaju i primaju ostvarene mirovine 92

Nemaju mirovina - primanja 28

Mirovine se kreću u razponima prema prikazanim skupinama

Od 100 do 500 Kn primaju umirov.

14

Zanemarujući dvije mirovine ostvarene u DEM - prosječna mirovina 90 članova iznosi: 874.- Kn.

Starostna dob

Svrstavanjem godine starosti u sljedeće razpone - imamo

Od 85 god. starosti do 95 god. nalazi se 5

Od 80 god. starosti do 85 god. nalazi se 8

Od 75 god. starosti do 80 god. nalazi se 26

Od 70 god. starosti do 75 god. nalazi se 34

Od 65 god. starosti do 70 god. nalazi se 32

Od 60 god. starosti do 65 god. nalazi se 5

Od 45 god. starosti do 60 god. nalazi se 5

izpod 45 god. nalazi se 5

Sveukupno članova zatvorenika 120

U dobi od 65 do 95 god. nalazi se 105 osoba ili 88%, zato se s pravom može razmišljati, tko će od njih doživjeti da ostvari Zakonom priznata prava.

Izdržavanje kazni

Vremenska i brojčana zastupljenost izdržavanja kazni

Do 1 god izdržavalо je 41 zatvorenik ukupno 24 god 1 mj. 26 dan

Do 2 god izdržavalо je 29 zatvorenik ukupno 46 god 3 mj. 5 dan

Do 3 god izdržavalо je 16 zatvorenik ukupno 40 god 11 mj. 19 dan

Do 4 god izdržavalо je 8 zatvorenik ukupno 29 god 2 mj. 29 dan

Do 5 god izdržavalо je 5 zatvorenik ukupno 23 god 1 mj. 5 dan

Do 6 god izdržavalо je 7 zatvorenik ukupno 38 god 6 mj. 25 dan

Do 7 god izdržavalо je 3 zatvorenik ukupno 18 god 10 mj. 3 dan

Do 8 god izdržavalо je 4 zatvorenik ukupno 30 god 2 mj. 24 dan

Do 9 god izdržavalо je 1 zatvorenik ukupno 8 god 9 mj. 25 dan

Do 10 god izdržavalо je 2 zatvorenik ukupno 19 god 10 mj. 8 dan

Do 11 god izdržavalо je 3 zatvorenik ukupno 32 god 11 mj. 22 dan

Do 15 god izdržavalо je 1 zatvorenik ukupno 14 god 5 mj. 29 dan

Sveukupno: 120 zatvorenika, 327 godina, 6 mjeseci, 10 dana ili u prosjeku 120 zatvorenika odležalo je po 1000 dana zatvora

Požega, 28. lipnja 1997.

HDPZ-a Podružnica Požega

PUT DO ISTINE

Piše:

Stjepan DOLENEC

akо se posljednjih dana na tu temu čuje niz neistina, u jednom od niza tekstova i izstupa, kojima se komemorira smrt Josipa Broza Tita, g. Ivan Fumić, prema "Hrvatskom slovu" (br. 106/111) izjavljuje i nešto, s čime se nikako ne mogu složiti. Gospodin, zapravo drug Fumić, naime, kaže: "Na žalost, nakon Titove smrti, vojska je srbizirana i izbio je rat, za što sigurno nije Tito kriv."

Nužno se nameće pitanje: "Je li (jugoslavenska) vojska bila srbizirana i u svibnju 1945. godine, kad su počinjeni strahoviti zločini nad hrvatskim narodom? I je li za tu srbizaciju odnosno za te pokolje tzv. vrhovni zapovjednik, a zapravo najveći izrod hrvatskoga naroda neodgovoran?"

U ime najvećeg broja svojih drugova, g. Fumić minimalizira pokolje u svibnju 1945., pozivajući se na navodnu Mačekovu procjenu da je ubijeno samo 16.000 ljudi, ali istodobno pokušava podpuno osloboditi partizanske snage odgovornosti za zločine, koji su se dogodili tijekom rata i nakon njega, tvrdeći: "Mnogi danas prekapaju i traže partizanske zločine, kojih zapravo nema." Fumić dodaje, kako o Bleiburgu ne može svjedočiti iz prve ruke, jer da je bio na drugomu pravcu, ali zato, tvrdi, znade da se "u partizanima strogo kažnjavalо ubijanje zarobljenika".

Gdje su to i kada partizani kaznili ubojice ratnih zarobljenika? A nema dvojbe da se premnogi od onih koji su u partizansko zarobljeništvo pali, nikad ne vratili kući.

Kao preživjeli sudionik Bleiburga (a tada sam imao svega 16 godina!), već dulje vrijeme pokušavam ne frazama i "okruglim brojkama", nego imenima i prezimenima, nadnevnicima i mjestima rođenja, dokazati silne razmjere partizanskog zločina.

Tako je, primjerice, samo iz moje nekadašnje občine Novigrad Podravski, u povlačenje u proljeće 1945. godine krenulo 236 (dvjestotinetridesetšest!) osoba. Bilo je među njima i djece. Točno 70 (sedamdeset) nije se vratilo kući, niti se čulo da su uzpjeli spasiti živu glavu i skloniti se u emigraciju. Nije moguć drugi zaključak, nego da su ubijeni. A tko ih je ubio? Tko je mogao nekažnjeno ubijati u svibnju 1945. godine?

Kao što se vidi (popis žrtava Bleiburga i Križnog puta objavljujemo u prilogu!) riječ je o vrlo veliku broju ubijenih, za jednu razmjerno malu občinu. Samo je posljednjemu s popisa, Slavku Mikecu, poznata sudbina: 1. srpnja 1945. Vojni ga je sud u Bjelovaru osudio na smrt strijeljanjem. Smaknut je 4. srpnja 1945. godine. Ostali su "nestali". Ni za kosti im se ne zna.

Da se vidi kako nam je stalo samo do istine, napominjem da je tijekom drugoga svjetskog rata iz moga mjesta poginulo i 84 pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, nekoliko civila, te 18 partizana. Bilo je, na žalost, i neboračkih žrtava, pa je tako 36 Roma, Židova i drugih također izgubilo život.

Zato, priznajmo činjenice i shvatimo da je neodvisna, slobodna i demokratska država najveće blago, koje jedan narod može imati. A do demokracije i slobode ne stiže se neistinama, niti prikrivanjem zločina!

Popis pripadnika Hrvatskih oružanih snaga i civila iz Novigrada Podravskoga, koji su pošli prema Sloveniji odnosno Bleiburgu, ali se nikad nisu vratili u rodni kraj.

Red. br.	Prezime i ime	God. rođ.	Kbr.
1.	Brljek, Franjo	1917.	364
2.	Brljek, Valent	1928.	346
3.	Bukovčan, Stjepan	1921.	13
4.	Cirkvenec, Andrija	1904.	75
5.	Cirkvenec, Petar	1909.	75
6.	Čolig, Ivan	1908.	203
7.	Filipač, Ivan	1925.	94
B.	Gerić, Martin	1919.	125
9.	Graševac, Josip	1912.	232
10.	Gregur, Izidor	1909.	32
11.	Harabajza, Franjo	1925.	599
12.	Hasan, Franjo	1922.	48
13.	Hirjanić, Stjepan	1923.	334
14.	Horvat, Franjo	1922.	600
15.	Horvat, Josip	1914.	583
16.	Horvatić, Josip	-	-
17.	Ivanić, Franjo	1922.	292
18.	Jakopović, Ivan	1913.	-
19.	Kolarović, Slavko	1921.	484

20.	Kolibaš, Ivan	1919.	227
21.	Kolibaš, Marko	1925.	227
22.	Korenić, Stjepan	1922.	647
23.	Kozjak, Ivan	1922.	459
24.	Kozarić, Stjepan	1922.	-
25.	Ledinski, Ivan	1927.	870
26.	Ledinski, Ignac	1928.	390
27.	Ljubić, Ignac	1927.	591
28.	Ljubić, Marko	1920.	-
29.	Maljak, Ivan	1923.	216
30.	Marković, Stjepan	1920.	207
31.	Markeš, Ignac	1929.	99
32.	Maronić, Andrija	1894.	-
33.	Matota, Ana	-	-
34.	Matunci, Franjo	1894.	-
35.	Mehkek, Ivan	-	-
36.	Mihoković, Mato	1919.	94
37.	Mužinić, Franjo	1927.	349
38.	Napan, Ivan	1923.	-
39.	Napan, Viktor	1916.	-
40.	Novoselec, Stjepan	-	-
41.	Peroš, Franjo	1926.	545
42.	Perošić, Stjepan	1914.	198
43.	Plantić, Ivan	1923.	-
44.	Podgorelec, Gjuro	1913.	721
45.	Petras, Josip	1921.	745
46.	Pevač, Petar	1930.	521
47.	Petroković, Ivan	-	-
48.	Posavec, Stjepan	1928.	327
49.	Puhalo, Gjuro	1929.	81
50.	Ranilović, Bolto	1910.	169
51.	Rasan, Mato	-	-
52.	Sabolić, Ivan	1911.	385
53.	Sabolić, Martin	1910.	341
54.	Svibić, Marko	1903.	725
55.	Šajnić, Ivan	1907.	692
56.	šestak, -ivan	1908.	669
57.	Šokec, Mijo	1909.	614
58.	Tresiglava, Marko	-	-
59.	Trnski, Ivan	1911.	24
60.	Trnski, Marko	1903.	24
61.	Trnski, Martin	1905.	24
62.	Trnski, Mato	1925.	589
63.	Vedriš, Ivan	1906.	38
64.	Vedriš, Ivan	1914.	200
65.	Vedriš, Mijo	1920.	968
66.	Vrtar, Tomo	1912.	85
67.	Zdelar, Franjo	1927.	22
68.	Zdelar, Ivan	1923.	65
69.	Zdelar, Vid	1923.	22
70.	Mikec, Slavko	1.07.45. suden-smrt, strijeljan 04.07.45. Vojni sud u Bjelovaru.	

MOJA SJEĆANJA

Uz željezničku postaju Križevci, idući lijevo od ceste, koja vodi u grad Križevce, nalazi se malo mjesto Prikraj, sa svega nekoliko gospodarstava poljoprivrednika. Na jednom od tih gospodarstava živjela je obitelj Mesarić: otac, majka, tri sina i tri kćeri. Proljeće je 1945. Najstariji sin Zlatko sa sedamnaest godina bio je najmlađi član skupine domobrana, koja se povlačila prema zapadu, zajedno s većinom hrvatske vojske, nadajući se brzom povratku kućama. Stigao je tako do Bleiburga i prošao sve strahote tragedije hrvatskog naroda. Usljedio je Križni put. Strah, glad, žeđ, umor i nesigurnost bili su stalni pratitelji tih kolona, nad kojima su se izživljivali na najpodilij način takozvani "oslobodioči". Nakon što je imao sreću i zahvaljujući Bogu uspio ostati živ i stići u blizinu rodnoga doma, pušten je kući. Isti takav put prošla su i dva bratice, Drago i Ivo Plušćec. Oni su pobegli iz kolone i skrivali se kod roditelja u Zagorju. Nakon jedne i pol godine, Ivo se vratio i skriva se kod nas u Križevcima.

Dani su prolazili, život je prolazio svojim tijekom, sudbine su se doznavale, tragedije umnožavale.

Obitelj Mesarić opet je bila na okupu, ali ne za dugo. Dana 3. ožujka 1947., oko 21 sat, upalo je nekoliko vojnika i jedan civil u kuću. Nas su iztjerali van i izvršili pretres kuće. Nakon toga, zvali su nas pojedinačno u kuću i izpitivali uz batine, gušenja, šamare... Trajalo je to do četiri sata u jutro. Pitanja su se odnosila na bratice Drageca i Ivu.

Dva dana kasnije uhičen je Zlatko, 13.03.1947, sestra Danica, a 20.03. i ja. Opstalje preslušavanja, mučenja istim redom. Nakon toga proveli su nas u Zagreb. Bacili su me u ćeliju, gdje smo bile četiri žene. Jedna je bila učiteljica iz Krvavskog. Do nas u ćeliji bio je svećenik, koji je svaku večer pjevao "Tebe Boga hvalimo". Ovdje su nastavili s iztragama, opet uz mučenja oko deset dana. Izpitivanja su se i opet odnosila na bratice. Kasnije sam doznala da se Drago, ustaški poručnik, koji je prije živio u Vinkovcima, vraćao u Vinkovce, ali tamo nikada nije stigao. Njegov brat Ivo bio je uhičen u Varaždinu, ali suđenje nije doživio. Bio je smaknut.

Iz Zagreba dopremljena sam u Varaždin, u vojni zatvor. Tamo sam našla svu rodbinu i susjede, pa i najmlađu sestraru Mariju koju su uhitili u Zlataru. Bila je tu i moja teta, Dragecova i Ivina majka, kao i još dosta žena iz Zlatara i okoline. Sve su one nekoga od naših mladića nahranile,

Piše:

Dragica MESARIĆ

nekoga sakrivale. To im je bio najveći zločin.

U Varaždinu smo bili smješteni u podrumske ćelije. Svakog dana, do poslije podne pa do dugo u noć, trajala su preslušavanja uz šamare, batine, gušenja...

Konačno je zapisnik bio završen. Odjednom su me, na sam Veliki četvrtak u 16 sati, ponovno pozvali, da im kažem gdje je prijelaz granice prema Italiji, koji su koristili "Križari". O tomu nisam niti čula, niti ništa znala, ali su me oni uz prekide, strašno tukli i mučili, sve do Uzksra. Ostale žene iz ćelije molile su se za me, da izdržim ove muke. Stigao je i Uzkr. Žene iz okolice Varaždina dobile su od svojih kuća pakete, koje smo sve zajedno podijelile. Svaka od tih žena imala je svoj "zločin", uglavnom skrivanje i pomaganje preživjelih iz Bleiburga. Bogatije obitelji bile su obtužene samo zato da bi im se konfiscirala imovina (imanja, trgovine i sli.)

Jednoga dana došle su majka i kćeri Ognjenović - pravoslavke iz Vinkovaca - koje su došle svjedočiti za Drageca, koji ih je štitio u Vinkovcima, da ga oslobođe. Ali i njih su negdje putem ubili, tako da se nikada nisu vratile kući.

Sada, nakon što su obtužnice bile završene, čekali smo suđenje. Vojni sud iz Bjelovara dolazio je jednom na mjesec u Varaždin. Tako je naša skupina suđena 16.04.1947. Toga smo dana "U ime naroda", za prikrivanje "bandita", osuđeni: sestra Danica na 16 godina, ja na 10 godina i brat Zlatko na 8 godina strogog zatvora, s gubitkom građanskih prava od 3 godine. Sestra Marija suđena je u drugoj skupini.

Varaždinski vojni zatvor bio je tipičan primjer srednjovjekovne robijašnice s vlažnim i mračnim podrumskim, kao i prizemnim ćelijama. U tim ćelijama bilo je puno gamadi, stjenica i ušiju, što nam je dodatno pogoršavalo stanje.

Prije odlaska iz Varaždina, svu robu smo trebali dati na dezinskekciju, a nakon toga, sestra i ja odpremljene smo s ostatim ženama u Požegu, a brat u Staru Gradišku. Usljedila je karantena od 14 dana, a onda razmještaj u sobe. Sestra i ja smještene smo u sobu broj 13, gdje su bile kažnenice s najvišim kaznama - od 10 do 20 godina.

U sobi je bilo smješteno 186 žena razne dobi, od 18-55 godina starosti, i

različitih zanimanja. Sljedeće jutro, nakon ustajanja i doručka, raspoređena sam na rad na građevinu. Radile smo na izgradnji stambenih zgrada: kopanje i betoniranje temelja, zidanje i izradu krovista. Imale smo majstore, koji su radili stručne poslove. Ovdje sam radila do jeseni, a onda sam prebačena na razplitanje brodskih užadi, od kojih smo izradivale špagericice za tržiste.

U proljeće 1948., ponovno sam prebačena na građevinu, ovaj put kod majstora Hana, stolara na izradi krovista čitavog naselja. On je bio Nijemac iz Pančeva, osuđen na 5 godina.

Kasno u jesen, raspoređena sam je veća skupina u Ivanić Grad, gdje smo izgradile željezničku prugu za dovoz materijala za gradnju auto-ceste. Nakon izgradnje pruge, stizale su kompozicije vlakova sa šljunkom za izgradnju dionica auto-ceste za Repušnicu, Dejanovac, Širokac. Taj smo šljunak iztovarivale čitavu zimu. Uvjeti rada bili su vrlo loši, jer je taj šljunak utovarivan mokar. I dok je stigao do nas, bio je smrznut, tako da smo ga morale razbijati krampovima, kako bi ga kasnije mogli iztovariti.

Spavale smo u hladnim barakama, razbijenih prozora, kroz koje je padao snijeg.

U to sam vrijeme već imala noćne more. Budila bih se ukočenih udova, sa šumovima u glavi i strahom. To bi se ponavljalo više puta tijekom noći.

U travnju 1949. vraćena sam u Požegu i određena na rad u krojačnici. Naša soba broj 13 bila je skoro prazna, jer je veliki broj žena otišao na radilište Lonjsko polje.

Nakon 40 dana, opet nas je prozvana jedna velika skupina i preko Siska odvedene smo na radilište Lonjsko polje, gdje sam se našla sa sestrom, koja je došla s prvom skupinom. Zajedno smo plakale nad sudbinom.

Radili smo na proširivanju kanala i izgradnji nasipa. Norme su bile visoke, a uvjeti užasni. Stajale smo u vodi punoj glista, pijavica i zmija, mjestimice do poplava, vadile blato u kolica i izvozile ga na obalu. Druga skupina radila je na izkopu i navozu zemlje za nasip.

Polovicom rujna 1949., oko 1 sat u noći, probudile su nas galama i zapovijedi: "Pakuj stvari i izlazi pred barake!" Postrojile smo se s osobnim stvarima i krenule prema Sisku. Opet su nas utjerali u stočne vagone.

Oko 16 sati otvorili su vagone u Okučanima i prva, veća skupina u kojoj je bila i moja sestra, odvedena je u Gornje

Raiće, na radilište autoceste. Moja skupina bila je određena za Donje Raiće. Pratio nas je jedan stražar iz Okučana. Batinom nas je tjerao trčećim korakom preko livada i polja, sa svim stvarima na ramenu. Tako smo trčale do noći i nastojale izbjegići udarce batine našeg "pratoca" - životinje. Ušle smo u logor ograđen žicom, okružene vojskom sa strojnicama. Sada je taj "milicioner" opet primijenio svoj specijalitet: onako umorne, pod teretom, morale smo ići 15 koraka naprijed, a potom 15 koraka natrag. I to je trajalo jedan sat. Nakon toga, stao je na vrata barake i, kako smo ulazile, tako nas je udarao batinom kud je stigao. Sve smo to podnosile strpljivo, ali jedna mu je maloljetnica iz Splita prigovorila i zbog toga ju je privezao za električni stup, gdje je ostala privezana do jutra.

U jutro, nakon neprospavane noći, izašle smo iz barake i opazile dva stroja različitih kažnjeničkih odora: u smedjima su bile Slovenke, a u maslinastima Srbinjanki. One su prosvjedovale zbog brutalnog postupka prema nama i prema maloljetnici, koju su tek sada odvezali. Ovog "milicionara" nismo više vidjele.

Radile smo na pošljunčavanju autoceste na toj dionici, sve do 20. studenog, a onda smo bile vraćene u Požegu. Naša soba bila je poluprazna, jer je veći dio žena ostao na autocesti Gornji Raići, a s njima i moja sestra Danica. Određena sam na rad u kožnu galeriju. Nakon nekoliko dana, osjećala sam se slabo, hvatala me nesvjestica, pa su me odveli u ambulantu. Zadržali su me nekoliko dana i uz lijekove sam se malo oporavila.

Nakon 16. siječnja 1950. bila sam pomilovana zajedno sa sestrom i s oko 400 žena puštena sam kući. Ostalo je još oko 3000 žena. Moj brat ostao je još godinu dana.

Dolazkom kući, nevolje su se nastavile. Nisam mogla dobiti zaposlenje. Otac mi je bio teški srdčani bolesnik, te je nakon par godina umro. Moje se zdravstveno stanje pogoršalo. Još u Lonjskom polju pojavili su mi se vodeni mjeđuri po nogama, a sada još i lišajevi i ekcemi, što je izazivalo jak svrbež. Liječnik mi je pripisao neke masti, koje su djelovale samo kratkotrajno. Nakon toga, išla sam specijalistu, koji mi je rekao, da će to trajati oko 15 godina. Tako je i bilo, jer tek nakon 20 punih godina liječenja lišajevi i ekcemi su se povukli. Što se tiče noćnih mora i strahova - oni su rjeđi, ali se još povremeno javljaju.

Ovo je jedna od mnogih sličnih sudbina hrvatskih obitelji, kojima je glavna krivica bila što su Hrvati i što su voljeli Hrvatsku.

Naš dragi suprug, otac i djed

prof. VLADIMIR VRANA

u miru s Bogom i ljudima, na pragu 88. godine života, tiho je sklopio svoje umorne oči.

POČIVAO U MIRU BOŽJEM!

Tugujući: supruga Ljubica, sin Kulin, kćerka Vlatka, snaha Vida, zet Mladen Banek, unuci Ninoslav, Mihaela, Nina i Tamara i ostala rodbina

U dubokoj boli javljamo svim rođacima, prijateljima i znancima tužnu vijest daje naš dragi otac, brat, djed, svekar, šogor, stric i tetak gospodin

MARIJAN LJUTIĆ

blago u Gospodinu preminuo u subotu, 14. lipnja 1997.
u 76. godini života.

POČIVAO U MIRU BOŽJEM!

Ožalošćeni: sin Krešimir, brat Mile, unuci Marijana i Mario,
snaha Dragica te ostala tugujuća rodbina

U dubokoj boli javljamo svim rođacima, prijateljima i znancima tužnu vijest da nam je naš dragi sin, brat, nećak, šogor, stric, gospodin

NENAD MARKETIĆ

iznenada preminuo u utorak, dana 10.06.1997. godine
u 49. godini života.

POČIVAO U MIRU BOŽJEM!

Ožalošćeni: majka Nevenka, brat Miroslav, teta Duka, šogorica Rada,
nećak Marko i ostala tugujuća rodbina.

U SPOMEN

U Stružcu kraj Popovače, u 73 godini života, preminuo je gospodin

ZVONIMIR LOVŠIN,

častnik Hrvatske vojske II. svjetskog rata, sudionik križnih puteva, robijaš KPD-a Zenica, prognanik iz svoje rodne Banja Luke, član HDPZ-a podružnice Županije Sisačko Moslavačke.

Hvala gospodinu Zvonimiru za sve muke koje je podnio za svoju voljenu Hrvatsku. Počivao u miru na grudi Hrvatske zemlje, koju je toliko volio.

HDPZ-a Podružnica Sisak

U dubokoj boli javljamo svim rođacima, prijateljima i znancima tužnu vijest da je naš dragi suprug, otac, brat, djed, svekar, šogor, tetak i ujak, gospodin

MILAN ČAIĆ

BLAGO u Gospodinu preminuo u petak 6.6.1997. u 70-oj godini života nakon kratke i teške bolesti.

POČIVAO U MIRU BOŽJEM!

Ožalošćeni: supruga Terezija - Beba, sinovi Duka i Domagoj, unuci Domagoj i Mislav, sestre Andjela i Slavica, snaha Daniela te ostala tugujuća rodbina

U SPOMEN

ZVONIMIR PERŠIĆ

rođen 25.03.1927. g. preminuo je u svojoj Novoj Gradiški. Sudjelovao u HRVATSKOJ VOJSCI NDH, prošao BLEIBURG i KRIŽNI PUT. Bio na robiji u Staroj Gradiški tri godine. Pokopan u Novoj Gradiški, pa neka mu je

LAKA HRVATSKA GRUDA

HDPZ-a podružnica Slav. Brod

U SPOMEN

Naš član

DRAGUTIN JUTRIŠA

preminuo je nakon duge i teške bolesti 31. svibnja 1997. u 78. god. života. Za voljenu Hrvatsku odrobitao je devet godina. Uz suprugu Dobrilu i najbližu rodbinu te neobično mnogo prijatelja i susjeda ispraćen je na vječni počinak.

Neka mu je laka hrvatska zemlja.
HDPZ-a Podružnica Krapina

U SPOMEN

U 89 godini života, preminuo je gospodin

STJEPAN TRSTENJAK

član HDPZ-a Podružnice Sisak, dugogodišnji robijaš Stare Gradiške i Lepoglave. Hvala našemu Stjepanu za sve patnje koje je podnio i neka mu je laka hrvatska gruda zemlje.

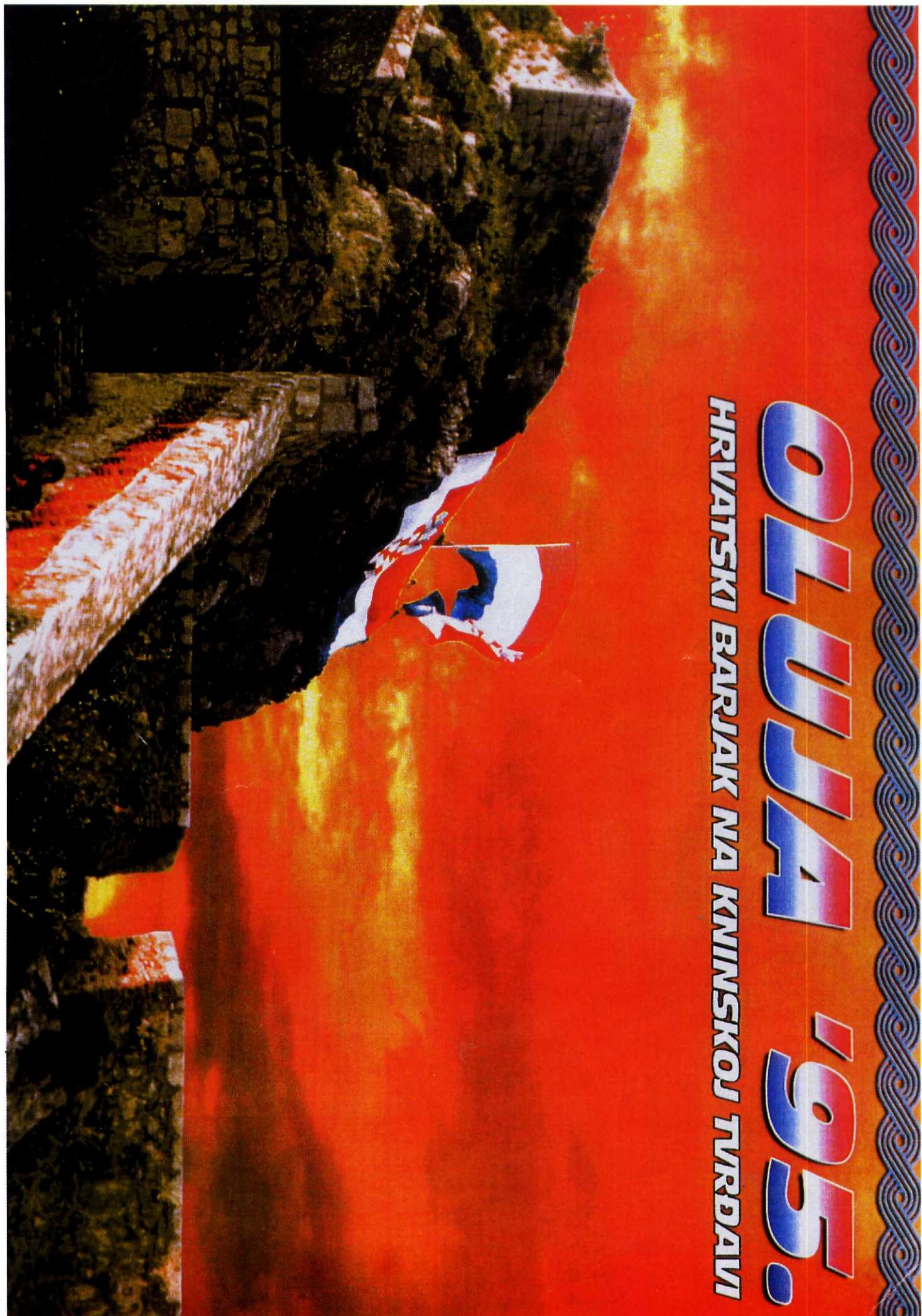
HDPZ-a Podružnica Sisak

U SPOMEN

FRANJO FRIZON

prognanik iz Vukovara
Umro 1. svibnja 1997.
Pokopan u Bjelovaru

Laka mu hrvatska zemlja.



DEUJA '95.

HRVATSKI BARJAK NA KNINSKOJ PRDOVAN



Reljef hrvatskog dostojanstvenika iz XI. stoljeća, najvjerojatnije kralja Zvonimira. Krstionica splitske katedrale.